

SÁROSPATAKI
IFJUSÁGI * * *
* * KÖZLÖNY.

KIADJA: A „MAGYAR IRODALMI ÖNKÉPZŐ TÁRSULAT.”

TIZENÖTÖDIK ÉVFOLYAM.

1898—99.

FELELŐS SZERKESZTŐ:

IFJ. ZSOLDOS BENŐ.

FŐMUNKATÁRSÁK:

FARKAS ANDOR.

GYARMATHY JÓZSEF.

SÁROSPATAK.

NYOMTATTA STEINFELD JENŐ, AZ EV. REF. FŐISKOLA BETŪVEL.

1899.

TARTALOM.

Vezérczikkék.

	Lap
(dj): Huszonöt év	27
Farkas Andor: Dr. Kun Zoltán	38
Gyarmathy József: Fiatalság és ambíció	73
„ „ Válasz	111
„ „ A budapesti Egyetemi Kör kérdéséhez	135
„ „ Budapest és az ifjuság	181
Izsó Bertalan: „Fiatalság és ambíció“	95
„ „ Tisztázzuk a kérdést!	139
ifj. Mitrovics Gyula: Zsoldos Benő	32
Nagy Béla: Radácsi György	29
Thy—Jó: A tanuló ifjuság és a főváros	49
ifj. Zsoldos Benő: Titkári jelentés	1
„ „ Egyetemen—kávéházban	4
„ „ Huszonöt év	26
„ „ A budapesti Egyetemi Kör kérdéséhez	137
„ „ Visszapillantás	179
Vallancs Miklós: A fővárosi ifjuság helyzetéről	159

Tanulmányok, értekezések.

Antalfy László: Husz János végnapjai	120, 144, 170
Harsányi István: Néhány szó az ó-szövetségi emberáldozati törvényekről	40, 61, 87
„ „ Miért árulta el Judás a Jézust?	188
Keményfi János: A jövő lírája	58
„ „ Hangulat poézis	99
„ „ Alfréd de Musset-ről	200
N. B.: Klasszicizmus és romanticizmus	13
Simon E.: A fiatalok büntetéséről	126, 150, 166
ifj. Zsoldos Benő: Bosznia és Bulgária a berlini kongresszus előtt	7, 38, 54, 76, 116, 163, 185

Költemények.

Alföldi: A révészlegény	3
Csereháthy Tibor: Vezeklés	76
Farkas Andor: Az aradi tizenhárom	27
„ „ Ború	97
„ „ Márczius tizenötödikén	137
Floridor: Rügött csillag	204
Juhász László: Pengeti, sirván	75
Kubowich Géza: Dalok (1–3)	66
Keményfi: Esthangulat	113
Nagy Béla: Emlékkönyvbe	19
„ „ Philemon és Baucis (Ovidius)	181
Szikszay Balázs: Behajtották	161

Elbeszélések, novellák.

	Lap
Farkas Andor: Hervadás	77
Floridor: Diák szerelem (Kléger Ottó)	141, 161
Rákosi Viktor: A sztrechnói piros virágok	114
Rodnay Roboz: Árgirus királyfi	99
Szikszay Balázs: Tíz év múltán	185
ifj. Zsoldos Benő: Nagybátyám élményei (W. Irving)	5, 29, 51

Társulatunk multjából.

Redaktor: A Sárospataki Ifjuegyesület alaprajza 1832-ből	17
„ Szemere Bertalan üdvözlő-beszéde a Sárospataki Ifjuegyesület tanárelnökeihez. 1832. május 31 én	64
„ Szemere Bertalan bucsu-szavai a Sárospataki Ifjuegyesülethez 1832. jul. 11.	65
„ Kölcsy Ferencz levele a Sárospataki Ifjuegyesülethez	65
„ Szemere Bertalan levele a Sárospataki Ifjuegyesülethez (I.)	151
„ Szemere Bertalan levele a Sárospataki Ifjuegyesülethez (II.)	169
„ Egy epizód a Sárospataki Ifjuegyesület történetéből	171

Vegyes tárgyú czikkék.

Békly Tamás: Szent Imrey Nándor	171
Boriska: Báli éjszakák I.	154
(dj): Halottaink	92
Erszike: Báli éjszakák III.	155
Floridor: Jogász bál	129
Gyarmathy József: Bodnár Mihály	104
„ „ Theológus-diákkongresszus	147
„ „ Debreczen és Sárospatak	197
Izsó Bertalan: Egy tanulmány-utról	79
Juliska: Báli éjszakák II.	154
Magyary Lajos: A bodrog-keresztúri emlékmű	124
Subidron: Hogy is volt csak?	94
ifj. Zsoldos Benő: Adalék politikai irodalmunk történetéhez	167
„ „ Rákosi Viktor és a pataki diákok	118
A magyar diák természetrajza (T. L.)	55

Egyéb rovatok: *Vegyes közlemények, Irodalom, Ifjúsági Egyleteink, Szerkesztői üzenetek.*

SÁROSPATAKI IFJÚSÁGI KÖZLÖNY.

KIADJA A „MAGYAR IRODALMI ÖNKÉPZŐ-TÁRSULAT.”

Megjelenik havonként egyszer.

Szerkesztőség, hova az „Ifjúsági Közlöny” szellemi részét illető minden közlemény küldendő: Sárospatak, Rákóczy-utca 170. sz.

Kiadóhivatal, hova a lap szétkötésére vonatkozó felszólalások (reklamációk stb.) czimzendők: Sárospatak, Főiskolai könyvnyomda.

Felelős szerkesztő:

IFJ. ZSOLDOS BENŐ.

Előfizetési árak:

Egész évre — — — — 4 korona
Fél évre — — — — 2 korona.
Ez összegek a „Magyar Irodalmi Önképző-Társulat” pénztárnokához. czimezendők.

Kéziratokat nem adunk vissza.

Névtelen levelekre nem válaszolunk.

Titkári jelentés a „Magyar Irod. Önk. Társulat” 1897/8. isk. évi működéséről. *)

Tisztelt Társulat!

Most, mikor a titkárok régi jó szokásához híven én is megteszem a magam jelentését egy lefolyt iskolai év eredményeiről: mindenképen keresem azt a bizonyos tartalmas, szingazdag képet, a melyet jelentésem egyszerű keretébe kellőképpen beilleszthetnék. Keresem, s nem találok sehogysem. De előttem van e helyett egy fakó, szinehagyott vázlat, egy elnézésért, jóindulatért esedező rajzolat, a melyet — akarva, nem akarva — de bele kell szorítanom a keretbe. S mikor ezt teszem, eszembe jut közvetlen elődöm, a ki titkári jelentése folyamán szüntelenül a Társulatunk jobb létre szenderültét hirdető halálharang-kongását konstataulta. És tanakodom, hogy ha már elődöm egy, a mienkhez viszonyítva sokkal eredményesebb esztendő után is a halálharang kongását volt kénytelen hallani, hát akkor én mit csináljak, látván az ép most lefolyó év „sikereit”? Nos, én nem hallom azt a baljóslatu kongást, csak szomorúan konstatalok a virágkorát régen átélt társulatunk gyötrelmes vegetálását és adok kifejezést annak, hogy társulatunk ez időszerűtől működését a későbbiekre nézve a legjobb akarat mellett sem tarthatom irigylésre és követésre méltónak.

Hogy miért e tespedés? — azon hasztalan tépelődünk. Itt csak a tett segíthet. Valljuk meg őszintén, e sajnálatos állapotoknak okozói vagyunk mi is mindannyian, kik a Társulat jelenlegi tagjaiként szerepe-lünk. Elődeink a legutóbbi évek folyamán sokat hibáztak, sokat rontottak és mi nem igyekeztünk jobbak lenni náluk, sőt még nagy mértékben hozzájárultunk amaz elernyedés továbbfejlesztéséhez, a mely e nemrégben még életerős társulat újraéledését, felvirulását sok időre bizonytalanná tette.

*) E jelentést Társulatunknak 1898. június 25-én tartott évfűzáró-ülésén olvasta fel ifj. Zsoldos Benő titkár, e lap fel-szerkesztője. A hagyományos szokásnak kívánunk eleget tenni most, midőn a titkári jelentést a Társulat lapjában, egész terjedelmében közreadjuk.

Aztán meg — változnak az idők és mi is változunk azokban... Be kell látnunk, — mert a tapasztalat sem bizonyít mást, — hogy a szó régies értelmében vett önképzőköröknek manapság csak a gymn. ifjuság kebelében van legtöbb létjogosultságuk s eredeti céljaiknak csakis itt tudnak a körülményekhez képest legjobban megfelelni. A felsőbb, akadémiai tanfolyamokon tengődő önképző társulatok tulnyomó részében csakis a *kegyelet* tartja még a lelket úgy a hogy. Egyetemi köreink hasonczélú szakosztályaitól kezdve hazai akadémiaink önképző-köréig minduntalan csak lassu tengődést észlelhetünk. Korunk iránya változott s ez átalakult körülményekkel a még régies alapokon szervezett önképző-társulatok alig-alig tudnak megbátározni. Évtizedekkel ezelőtt még az önképző-kör volt ugyszólván az egyetlen organum, a mely lelket tudott önteni a mainál különben is sokalta pezsgőbb ifjusági életbe, ez volt az összekötő kapocs és az a tér, a hol az ifjuság törekvőbb tagjai erőiket próbára tehették. Napjainkban azonban az egyházi, iskolai, társadalmi életnek folyton növekvő fejlettsége sokféle irány felé tereli az ifjuság figyelmét; a bizonyára jobb sorsra méltó önképző körök roppant sokat veszítettek eredeti jelentőségükből épen a fentebbi okok miatt. Hozzáadva ezekhez a tagok nemtörődömségét, a munkakedv-hiányát, a melyben szenvedünk, — meg van indokolva az a körülmény, hogy az év végén előterjesztett titkári jelentések rendszerint nem a leg-hizelgőbb képeket mutatják. Bátran kimondhatjuk azt, hogy a mi viszonyaink is nagyon megérlelődtek az összes ifjusági egyletek egyesítésére, tehát egy általános „akadémiai kör” eszméjére, a melyre vonatkozólag helyes és megszivlelendő szavakat intézett hoz-zánk társulatunk jelenlegi tanárelnöke akkor, mikor őt elnökünknek megválasztottuk. *) A mag el van hintve s hogy jó talajra esett e, azt a közel jövő mutatja meg.

*

Önképző társulatunk *szept. 25-én* tartotta alakuló gyűlését, melyen a titkár a következőleg választott meg: Tanárelnök: Dr. *Tüdös* István; al-elnök: *Nagy* Béla; titkár: ifj. *Zsoldos* Benő; fő-jegyző: *Ilyés* Mihály; aljegyző: *Nagy* Barna; pénz-

*) Dr. Mitrovics Gyula tanárelnöki székfoglaló-beszéde 1898. decz. 17-én. Az „Akadémiai-Kör” eszméjét alkalomad-tán szóvá tesszük s e kérdés megvitatására szívesen megnyit-juk az „Ifjusági Közlöny” hasábjait. Szerk.

táros: *Liskay* Béla; ellenőr: *Danyi* József. A tagok száma év elején 19 volt, a mely létszám év végéig 23-ra szaporodott. *Tartottunk 14 rendes és 5 rendkívüli ülést*, a melyeken a tagok a következő munkálkodást fejtették ki: Elemzéssel szavalt: *Liskay* Béla; munkát olvastak fel: *Nagy* Béla „A francia nevelőnő“ cz. elbeszélését; *Gallay* Kálmán: „A szádellői völgyben“ cz. utirajzát; ifj. *Zsoldos* Benő: „A rómaiak családi életéről“ cz. tanulmányát; *Pataky* János: „Utazás a Bodroghközön“ cz. utleírását; *Illyés* Mihály: „Szeretet és szerelem“ cz. elbeszélését; *Szabó* Dezső: „A magyar népszimnű Szigligeti korában“ cz. tanulmányát s végül *Danyi* József Tompa Mihálynak a „Terebélyes nagy fa“ cz. költeményéről irt aesthetikai méltatását. *Elemzés nélkül* szavaltak: *Décsy* Kálmán, *Szabó* Dezső, *Farkas* Andor, *Cecse* István, *Császár* László, *Békly* Tamás, *Kállay* Ferencz, *Piskóty* Ferencz, *Gallay* Kálmán és *Nagy* Béla; *költeményeket* olvastak fel: *Nagy* Barna és *Farkas* Andor.

Az „*Ifjúsági Közlöny*“ ez éven is megindította Társulatunk; megválasztván felelős szerkesztőnek: ifj. *Zsoldos* Benőt, társszerkesztőknek pedig *Nagy* Bélát és *Farkas* Andort; a *főiskola tanári kara azonban a lapot, a felelős szerkesztő tollából eredő apróbb közlemények miatt, két hónapi fennállás után betiltotta s a lap azóta mindezeideig szünetelt.**) Ugyancsak az Ifjúsági Közlöny ügyéből kifolyólag *Dr. Tüdös* István tanárelnök november 27-én egy szép levélben jelentette be a tanárelnökségről való lemondását, a minek visszavonására a legőszintébb sajnálatunkra, a Társulat ismételt fölkérésére sem lehetett rábírunk. Ilyen módon megüresedett székének betöltésére tanárelnököül *Dr. Mitrovics* Gyula tanár urat sikerült megnyernünk, a ki ez állásában decz. 17-ike óta vezeti társulatunk ügyeit. — A tanári kar kívánságára gondoskodott Társulatunk az Ifjúsági Közlöny hatáskörét szorosabban körvonalozó *alapszabály-pótlásokról* is, a mely jun. 16 án nyert megerősítést.

Ez évi *pályakérdéseink* eredménye a következő: 1) a *Vig-beszélyre* kitűzött pályakérdést kétszer kellett megújítanunk, de mindannyiszor eredménytelenül. 2) a „*Kisebb költemény*“ első határidejére

*) Az „*Ifjúsági Közlöny*“-ból az 1897/8 isk. évben három szám jelent meg.

beérkezett 6 munka közül egyiknek sem volt a díj kiadható, de az aránylag legjobb vers dicséretet nyert; 3) a *latin műfordítás* díját *Nagy* Béla nyerte el, az *Illyés* Mihály fordítása pedig megdicsértetett; 4) a *beszély* pályakérdés díja nem volt kiadható; 5) a *románca* vagy *ballada* pályakérdésre egy mű sem érkezett, valamint 6) az *irodalmi essay* pályakérdésre sem; 7) az „*Arany János lyrai költészete*“ cz. pályakérdés díja felerészben az *Illyés* Mihály dolgozatának íteltetett oda.

Két szavalmati versenyt tartottunk ez évben: márcz. 6-án és jun. 17-én; az első verseny alkalmával a komoly szavalmat nyertesei: *Piskóty* Ferencz (6 frt) *Szabó* Dezső (5 frt) és *Hodossy* Lajos (4 frt); a vig szavalmat díjából, a 6 frtból 4 frtot *Sallay* Béla nyert el; a második versenyen nyertes lett: *Nagy* Béla; *Farkas* Andor a vig szavalmat 6 frtnyi díjából 3 frtot nyert, a vig szavalmatra versenyző *Sallay* Béla a 6 frtnyi díjból a másik 3 frtnyi jutalomban részesült.

A titkári hivatalhoz 3 mű érkezett: egy elbeszélés, egy irodalmi tanulmány, a mely utóbbi megdicsértetett, szerzője *Nagy* Béla s egy költemény, mely szintén dicséretben részesült; szerzője ugyancsak *Nagy* Béla.

Ime, ennyiben tárhattam elő társulatunk mult évi működésének a képét. Szegényes kép ez nagyon; de a mely még korántsem zárja ki azt, hogy a jövőben jobb napok is derülhetnek oly sok szép időt ért Társulatunkra. Ez a remény az, a mely bennünket a tovább munkálódásra készít: jóvá tenni a mult hibáit s előkészíteni a jövőben kívánatos felvirulást. S a midőn friss munkaerőt, lankadatlan munkakedvet kívánok e szép multu Társulat tagjainak, annak őszinte kívánásával végzem titkári előterjesztésemet, hogy „adjon Isten társulatunknak boldogabb jövődöt!“

Egyetemen — kávéházban.

— Egy kis dorgatórium. —

A budapesti tudomány-egyetem jog- és államtudományi karának tanrendszere ellen már jó idő óta meglehetősen sok a kifogás. Nem annyira a tanerőket gáncsolják, hanem sokkal inkább az őket hallgató, — helyesebben az őket nem hallgató — „cupida legum juvenus“ esik nagy mérvű kifogások alá. S a panasz sok

TÁRCSA:

A révészlegény.

Heverek a szőke Bodrog vize mellett —
Körülöttem játszadozik langy lehellel;
Mint a halak a folyónak mély vizébe,
Elmerülök gondolatim tengerébe.

A másik part oldalán egy kis kunyhócska,
Vakolva van, olyan rozszant, olyan ócska.
De módosabb, de csinosabb miért lenne?
Hiszen csak egy révészlegény lakik benne.

Egy egyszerű paraszt fia a lakója,
Jó annak a maga szerény házikója.
Ha rásüt a szerelemnek napsugára,
Különb az, mint a királyok palotája.

De boldog is lehet az a révészlegény!
Meggíhen a babájának lágy kebelén,
Nem is vágyik löbbre még egy világot se',
Csak a csókra, csak a forró ölelésre.

Jó barátom, be szívesen cserélném el
Az én sorsom, uri dolgom a tiéddelel.
Ide hoznám én is az én galambomat
S én volnék a nagy világon legboldogabb.

Ottan állna sima tükrén a folyónak,
A mi nekünk kenyeret ad: a kis csónak.
Benne ülnék s míg szélét a habok mosnák,
Lelkünket meg elringatná a boldogság,

Az a kis lány átölelné két karjával,
Megcsókolna rózsapiros ajakával.
Nekem se voln' egyéb vágyam semmi, semmi.
Égyedül csak szeretni és szeretletni . . . . .

tekintetben jogosult is. Az még csak hagyján s indokait tekintve sokkal menthetőbb, hogy a budapesti joghallgató-ifjúság egy része, szegény sorsa miatt a vidéken nevelésközdve, vagy kenyérét más tisztességes módon keresve kénytelen előteremteni az előhaladásához megkívánt pénzösszeget; de az már egyenesen kárhaztatandó s morális szempontból nagyon elszomorító állapot, hogy fővárosi kollegáink közül nem kevesen ott fenn az ország fő- és székvárosában, sokszor nagy áldozatok árán összetakargatott filléreiket kávéházakban, lebujszokban s a fejlődő világváros kétes mulatóhelyein költik el, vakon rohanva a csábító, bűnös csillogás után. „Lehallgatják“ a jogi studiumokat a nélkül, hogy az egyetemnek még csak tájékkára is elvetődtek volna valamikor. (Exceptis excipiendis!)

A napi sajtó már nem egyszer felvetette ezt az orvoslásra szoruló kérdést. Legutóbb a „Magyarország“ cz. politikai napilap kelt ki a budapesti állapotok ellen s a figyelemreméltó cikk több más, érdekes szempontból tárgyalja az ottani viszonyokat. Közöljük ez épületes cikket az alábbiakban, a mint következik:

„Ha az ország főiskolájának, a budapesti kir. magy. tud. egyetemnek *jog- és államtudományi* karán lefolyó vizsgálatokról vezetnének statisztikát, egyszerűen megdöbbentő hatást kellene. Beavatottak szerint az ideai tanévben volt olyan hónap, midőn a budapesti egyetem jogi vizsgáin, különösen pedig szigorlatain, a jelentkezőknek csaknem *fele* (vagyis majdnem 50 százalékka) bukott meg.

A budapesti egyetemi hallgatók általános helyzete s e mellett a jelenlegi jogi tanrendszer így a legnagyobb mértékben arra szolgál, hogy a joghallgatók között a *szellemi proletriditust* növelje.

A tanrendszer, melyet már régóta készülnek reformálni, egyik főoka a bajnak. Ha kellőképpen és *mielőbb* megváltoztatják, ez mindenesetre hozzá fog járulni az egyetemi jogi oktatás mostani rossz eredményeinek megszüntetéséhez. Főleg a jelenlegi értelmetlen vizsgálati rendet kell megváltoztatni, mely a jogászt uraskodni hagyja 4 éven át s utána nyomorítja meg 2—3 szigorlattal, mikor már hivatalban van, egyéb dolga is lenne és teljesen elszokott a tanulástól. El kell törölni a *vizsgadíj* mai — az egyetemhez és tanáraihoz nem méltó — prezencz-márk-szerű rendeltetését, azután pedig kívánatos volna, hogy a tanár urak illető tárgyaik kézikönyve gyanánt *ne 1000 oldalas monográfiákkal* nehezsítsék a jogtanuló ifjúság helyzetét, hanem a jog-

hallgatók szűkebb igényeinek jobban megfelelő *tankönyveket* irjanak. (Helyes észrevétel! Szerk.)

De a legokosabb elméleti rendszer sem ellensúlyozhatja azokat a hátrányos állapotokat, melyeknek okát az ifjúság *külső életében* kell keresni. A vizsgák rossz eredményének nagy részben a tan- és vizsgarendszer az oka, de hogy a budapesti jogászfjúság nagy része egyáltalában nem tanul — és nem tanulna semmiféle tanrendszer mellett — meg hogy az egyetemi ifjúság — s itt főleg a jogászság — sok tagja rövid idő alatt *eladósodik, elzüllik* és csak terhére lesz családjának és a társadalomnak, hogy annyi a félbenmaradt egzisztencia, a téveszteit élet azok között, kik a jogi pályának a fővárosban indultak neki, azért már nemcsak a tanrendszer, hanem az általános egyetemi közviszonyok is okolhatók.

A budapesti egyetem *helyi viszonyai* az előmenetelre, a tanítás jó eredményére nézve jóformán még a külső, hogy úgy mondjuk: a fizikai feltételt sem adják meg, mely nélkül pedig a legjobb elméleti rendszer sem ér semmit. Hiábavaló a jó mag, ha nincs hozzá jó talaj.

A budapesti egyetem külső körülményei pedig, — bizvást mondhatjuk, — a lehető legkedvezőtlenebbek e tekintetben.

Beledobva egy nagy város kellő-közepébe, a mi egyetemünk hallgatói s különösen a jogászok, a kiknél az előadások hallgatását nem veszik szigorúan, rá vannak utalva a nagyvárosi élet minden hátrányára, a főváros legdrágább és legszegényebb hallgatóknak a megélhetés gondjaival kell nehéz küzdelmet folytatniok, a pénzesebbeket pedig az élvezetek ezerféle fajai rontják és vonják el tanulmányaiktól.

Ki kell helyezni az egyetemet s mindenekelőtt a jogi fakultást messze innen a világ zajából, a kufár nagy város pezsgő forgalmából, mely természetszerűleg elvonja a fiatal embert a komoly elmélyedéstől, a szorgalmas tanulástól. A nagyváros sohasem kedvezett az egyetemi szellemnek, s ez az oka, hogy — a mi az egyetemi hallgatók társas érintkezését másutt, külföldön oly kellemessé teszi, az *egyetemi élet* a mi szegény, kávéházi életre utalt egyetemi polgáraink előtt teljesen ismeretlen valami. Elmondhatjuk, hogy *sivárabb diákelet a földtekén sehol sincs a budapestinél*. Az itteni ifjúságot egy-egy választás vagy politikai esemény egy-két napra ki-kiragadja a kávéházi lethargiából, de aztán visszasüllyed a kávéházi életmódba. Nincs meg az az

... És a mint így álmódóva elmerengtem,
Sziitkozódás, káromkodás vert fel engem:
„Még sem jön át az a ladik, te mihaszna!
Üssön meg a menykő buta, sült paraszlja.“

Hja barátom, ha tehozzád így beszélnek,
Bocsáss meg, de isten úgy se' nem cserélek!

Alföldi.

Washington Irving: „Egy utas elbeszélései“ czimű könyvéből.

Nagybátyám élményei.

Jó ideje már annak, hogy ez történt; nem sokkal a francia forradalom előtt: nagybátyám néhány hónapot töltött Párisban. Mi angolok abban az időben jobb lábon álltunk a francziákkal, mint manapság és bizony, szívesen időztünk egymás társaságában. Akkor az angol még azért ment külföldre, hogy költse a pénzét s a francia

ebben mindig kész volt a segítségére lenni; most pedig . . . az angol pénzt szerezni megy a külföldre s ezt megteheti franczia segítség nélkül. Az angol utazók talán kevesebb és válogatottabb számmal voltak, mint jelenleg, a mikor az egész nemzet szabadon úzérkedik és eláraszotta a kontinentet. Már akárhogy van is, — de ők sokkalta készségesebben és szívesebben látva forgolódtak idegen társaságokban s nagybátyám, az ő párisi tartózkodása alatt, nagyon sok benső ismeretséget szerzett magának a franczia előkelő körökben.

Kevéssel azután, télnek idején, épen Normandiának Pays de Caux-nak nevezett részén utazgatott, midőn egyszer az est beálltával egy park fái közül kiemelkedő régi kastély tornyocskái tüntek a szemébe; mindenik tornyocska, a maga szürke palával fedett, magas kúp alakú tetejével olyan volt, mint valami gyertya a rajta levő koppantóval.

— Hé! kié ez a kastély, barátom! — szólta oda nagybátyám egy czingár, de életrevaló postalegénynek, a ki irgalmatlan csizmáival és hetyke kalapjával igen érdekes alaknak tünt fel előtte.

— Az X. marquis uré, — felelt a legény, megérintve

összetartás köztük, az a testületi szellem, mely a külföldi egyetemek diákságát oly hatalmas társadalmi faktorrá teszi. A mi ifjúságunknak nincs meg az ifjúsága sem, korán véníti a nagyvárosi élet, testileg-szellemileg leveri a rossz levegő.

A jó tanrendszer mellé tehát *egyetemi élet* kellene a mi ifjúságunknak, hogy minden tekintetben kedvezőben fejlődjenek az ifjak nemesebb és komolyabb tulajdonságai. Es mivel a jogi fakultás alásúlyodt állapotának megváltoztatása a legsürgősebb teendő, a *jogi egyetemet* kellene lehetőleg a vidékre decentralizálni, mindenekelőtt pedig áthelyezni a szerb-utczai sivár kaszárnyából, melynek kitoldozása-foldozása éppen semmi hasznával nem jár a jogi oktatásnak s melynek helyét már annak idején Eötvös József báró is alkalmatlannak tartotta.

Fentebbi soraink megírására s a *Magyarország* eme felszólalásának közlésére korántsem holmi gáncsokodni akarás vagy talán leczkéztetési viszketeg vezetett bennünket, hanem tisztán a helyzetnek higgadt megfontolása. Okvetlenül szükséges, hogy első sorban maga a vidéki diák-ifjúság érezze az egyetemi élet nevezett kínóvéseinek tarthatatlanságát, mert hiszen épen a vidéki tanintézetek járulnak hozzá nagy mértékben az egyetemi hallgatóság létszámának szaporításához. Fő- és székvárosi kollegáink persze csak megmosolyogják a mi ártatlan vidéki rugaszkodásainkat s ama bizonyos „bolháköhögés“-t czítálgják a fejünkre; de hát addig is, míg a bajok orvosolva lesznek, — erre pedig még várhatunk egy kicsinyég, — csak hadd fogyjon a tinta meg a nyomda-festék.

(zs.)

Bosznia és Bulgária a berlini kongresszus előtt.

— Az államtörténelem köréből. —

Az alább következő s jövő számainkban folytatandó közlemények Boszniának és Bulgáriának, a magyar korona emez egykori (a mohácsi vész) „hűbértartományai“-nak az 1878-iki berlini szerződést megelőzőleg fennállott viszonyaival szándékoznak foglalkozni.

Bosznia vagy Rámaország, — Kálmán királyunk alatt került a magyar királyság hűbéruralma alá. — Ez időszerinti határait Horvátország, Dalmácia, az Adriai tenger, Montenegró, Novibazár és Szerbia képezik. A

a kalapja szélét, egyrészt azért, hogy nagybátyámat köszöntse, másrészt pedig az általa említett nemesi név iránti tiszteletből.

Nagybátyámnak azonnal eszébe jutott, hogy a marquis neki meghitt barátja volt Párisban, a ki gyakran kifejezte előtte abbéli óhajtását, hogy látogassa meg őt családi kastélyában. Nagybátyám régi utazó volt, aki nagyon jól tudta, hogyan kell az embernek a dolgokat hasznára fordítani. Már előre is elképzelt magának néhány mozzanatot: mily kellemetes lesz a meglepetés az ő marquis barátjára nézve az ő váratlan látogatása által; elgondolta, mily sokkalta kellemesebb lesz saját magára nézve: pompás, kényelmes szállást kapni a kastélyban, élvezni a marquis kitünő konyháját és izlelni az ő menyeyei jósaú champagne-át és Burgundy-át, semmint valamelyik községi fogadó nyomoruságos, szurtos oduiban és szegényes kosztján gyötrődni. — Nehány pillanat múlva tehát a czingár postakocsis megpattintotta ostorát, mint egy valóságos ördög, vagy mint egy igazi franczia, a hosszu, egyenes avenue-n, egyenesen a kastély felé.

Olvasóim bizonyára mindannyian láttak már franczia

Boszniában fennállott sói és ozorai magyar bánások Nagy Lajos alatt mentek át bosnyák kézbe; maga Bosznia 1463 ban II. Mahmud szultán győzelmes hódításai folytán török uralom alá került; a mohácsi katasztrófa alkalmával pedig a Zsigmond által alapított zrebreniki és a Mátyás király által alkotott jajcai bánások is megszűntek magyar bánások lenni.

Bulgáriát III. Béla, majd inkább Imre király szerezte meg a magyar koronának; a nikápolyi s utóbb a várnai csaták eredményeképen aztán Bulgária felett is a félhold tündökölt. Jelenlegi határai: Románia, Szerbia, Törökország és Fekete tenger. A várnai csata óta alig irt be valamit a sors Bulgária történetkönyvébe, egészen a legujabb időkig, 1875-ig, a mikor a *Bulgarian atrocities* véres története felhívta rá a világ figyelmét; a bolgárok Törökország elleni eme felkelésének az 1876-iki vérfürdő, majd az 1877-8-iki orosz-török háború lett a következménye, mely utóbbi az 1878 márczius 3-iki san stefanói béke egyezménynyel ért végett.

Az 1878-iki berlini szerződés értelmében Bulgária a szultán hűbérurasága alatt önhatóságú és adózó fejedelemséggé alakítottatott. *Boszniát* és Hercegovinát illetőleg pedig a berlini szerződés ide vonatkozó (IV-ik) pontja (mely törvényhozásunkban az 1879: VIII t.-c.-ben van beczikkelyezve) így intézkedik az *okkupáció* tényéről:

Bosznia és Hercegovina tartományokat Ausztria-Magyarország fogja megszállani és kormányozni. Mint-hogy Ausztria-Magyarország kormánya a Szerbia és Montenegró közt délkeleti irányban egész Mitroviczán túl terjedő novibazári szandzsák kormányzatával *nem kívánja magát terhelni*: az ottmán kormány ott továbbra is fog működni. Mindazáltal, hogy az új politikai állapot, valamint a közlekedési utak szabadsága biztosítottassék, Ausztria-Magyarország feltartja magának a jogot, hogy a boszniai régi vilajet azon részének egész terjedelmében helyőrségeket tartson, katonai és kereskedelmi utakat bírjon. E czélből Ausztria-Magyarország és Törökország kormánya fentartják maguknak a részletek feletti egyezkedést.*

Bár nem czéljük e soroknak az aktuális politika kérdéseibe bocsátkozni, megjegyezhetjük, hogy a berlini szerződésben az okkupáció időtartama nincs meghatározva; e körülmény arra enged következtetni, hogy Ausztria-Magyarország a nevezett két tartomány (Bosznia és Hercegovina) annexiójára törekszik. Andrassy

* Kiss István: Magyar közjog, 152 l.

kastélyokat; hiszen manapság már mindenki megfordul Franciaországban. — Ez egyike volt a legódonabb kastélyoknak; szabályos oszlopokkal, rideg kőtornáczokkal, egyedül, egy elhagyatott füvenyes ut közepén; épen nem megnyerő külsejű, szögekro és ferdényekre osztott kerttel, sivár, lombtalan parkkal, mértanilag, egyenes fasorokra felosztva; két-három mogorva külsejű, ornnélküli szoborral és olyan hideg vizű forrásokkal, a mely viz elegendő ahhoz, hogy az embernek a foga vaczogjon tőle. Legalább ilyen bonyomást gyakoroltak mindezek a szemlélőre azon a téli napon, nagybátyám látogatásakor, ámbár forró nyári időben, — jót állók érte, — épen elegendő csillogás volt itt ahhoz, hogy a hó az ember szeméit kiperzselje.

A postakocsis ostopattogására, a mely mind élénkebbé vált, minél jobban közeledtek a kastélyhoz: egy csapat galamb repült ki nagy ijedten a galambduczból, varjak szálltak tova a tetőkről s végre egy egész serog inas jött ki a kastélyból, élükön a marquis-val. A ki is egészen el volt ragadtatva nagybátyám látásán, mert kastélya, már mint a mi érdemes házigazdánk lakása, nem valami sok vendéget láthatott időnként. — Megesókolta

gróf keleti politikája szerint az annexió esetén monarchiánk támpontja tenne szert a keleten esetleg az orosz ellen is. Ez be is következhetné, ha Bosznia és Herzegovina megkedvelné az osztrák-magyar fenhatóságot s félre tenné az ellenséges indulatot; de mindez füstbe megy, ha az okkupált terület egy közeli háború alkalmával esetleg ellenünk fordul. Ily viszonyok között ama kérdést, vajjon helyes volt-e, avagy helytelen az Andrássy keleti politikája: — majd csak a jövő fogja eldönteni.**)

A jelen czikkkel megkezdett közlemények czélja tehát e jelenlegi, fentebb vázolt állapotokat megelőző viszonyokat venni tárgyalás alá. Természetesen, az egész cikksorozat nem törekszik valami nagy önállóságra és eredetiségre; nem pedig annyival inkább, mert nem egyéb lesz e dolgozat, mint az angol eredetiből való átvétele és helylyel-közzel átdolgozása amaz adatokban bővelkedő kritikai ismertetéseknek, melyek az *Edinburgh Review*-nek, ennek az előkelő angol kritikai szemlének a hasábjain Arthur J. Evans-nek, Dimitri de *Boukharov*-nak és Karl *Braun-Wiesbaden*-nek a jelen kérdést tárgyzó könyveire és az angol parlamentben felmerült egyes, idetartozó kérdésekre vonatkozólag megjelentek.

Esetleg talán némi haszna is lehet e cikksorozatnak, mert államtudományi irodalmunk ezen, még mindig gyéren kultivált ágában, Boszniának és Bulgáriának, a mely országok minket különben is közelebbről érdekelnek a keleti kérdéssel kapcsolatban: — a berlini kongresszust megelőző külügyi állapotokra nézve, az angol kútforrás kalauzolása mellett — némi adatokkal is szolgálhat.

I.

Lássuk első sorban a kongresszus előtti Bosznia lakosságának különböző elemeit s ezeknek egymáshoz és a török portához való viszonyát.

Bosznia népességének létszáma, — 1876 iki becslés szerint — 1,211,779 lélek; a kik közül 442,170 mohamedán, 571,756 a keleti egyház híve, 185,506 a latin egyházhoz tartozik, a többi pedig zsidó vagy cigány. Ennélfogva e területen a nemzetiségnek egy valódi eleme sem található, mert a bosnyákoknak eme hitbeli megosztottsága a kölcsönös gyűlöletnek a szimbóluma. Sajátságos körülményt képez azonban, — melyet különös fontossága miatt állandóan szem előtt kell tartanunk, — az, hogy eme széles kiterjedésű mohamedán népes-

** Dr. Bullagi Géza akad. előadásai a nemzetközi jogból.

nagybátyámnak mind a két orcáját, francia divat szerint és bevezette őt a kastélyába.

A marquis a háza iránti tiszteletet egyesítette országának udvariasságával. Tényleg, ő büszke volt ódon családi kastélyára, amely részenként módfelett régi volt. Egy-egy torony és kápolna még csaknem az emberemlékezetet meghaladó idő előtt épült; a többi része azonban már újabb volt; magát a kastélyt, kovásbo mult, hogy le nem rombolták a szövetséges-háborúk alatt. A marquis ez esemény óta meglegedetten élt és valóban úgy látszott, hogy hálás érzelmekkel viseltetik IV. Henrik iránt, a miért ez az ő családi kastélyát méltónak gondolta a lerombolásra. Sok történetet tudott beszélni őseinek hőstetteiről; nagyszámu pánczélt, sisakot, kéziját, különféle óriási csizmákat és bivalybőr-ingekeket tudott mutatni, a melyeket egykor a szövetségesek viseltek. Mindenekfelett, volt neki egy kétmarkolatu kardja, melyet csak nagy erőlködéssel volt képes forgatni, de azért nagy előszeretettel mutogatta, mint ékes bizonysgát annak, hogy micsoda óriások voltak egykor az ő családjában.

Valóban, a marquis ezeknek a nagy harcosoknak

ség nem *török*. Tulajdonképen, kivéve azt a néhány török *employé*-t (hivatalnokot), kiknek főkötelességük fentartani a békét a benszülött lakosok között, az egész Boszniában nincsenek törökök. Ezek a bosnyákok nem csupán mohamedánok, hanem — mint a *Vámbery* fejtegetéseiből meggyőződünk, — a mohamedánoknak legmagasabb és legfanatikusabb szektája, — *fatalisták*, kik határozottan ellenszegülnek minden reformnak, sőt a *Korán* nyelvét és szövegét sem ismerik; azonban ők az anyaföldnek igazi és tiszta gyermekei, tökéletes szlávok körülbelül félmillió lelket számlálnak s az országnak ember emlékezetet meghaladó időktől fogva tulajdonosai. Arthur J. *Evans* az ő, 1876 ban megjelent művében*) megismertet e körülmények fejlődés menetével.

Az *Edinburgh Review* itt közli az *Evans* idézett könyvének idevonatkozó részletét. Fejtegetéseinek érdekességénél és jelentőségénél fogva méltónak tartjuk mi is a közlésre az *Evans* észrevételeit.

„A törökök a hódítás legkorábbi napjaitól fogva, mintegy törvénybe ígtatták ama politikájukat, a melyből kifolyólag megengedték, hogy mindazon benszülöttek, a kik hajlandóknak mutatkoztak az Izlám vallást elfogadni, továbbra is birtokában maradhatnak földjeiknek és egyéb hozzátartozandóságaiknak, és ime, egyszerre csak azt halljuk Bosznia királyának egy fiáról és a Szt. Száva hercegének a fiáról, hogy mohamedánokká lettek. Az bizonyos, hogy ámbár a katolikus felekezet még hatalmasan tartotta magát a nemesség között: Boszniában épen a legmagasabb rangúak egy tekintélyes része a Bogomil-féle eretnkséggel volt fertőzve; és valószínű, hogy a régi házaknak nem egy törvényes és jogos örököse elűzetett birtokaiból az uralkodó pápisták kaszt által, eretnek nézetei miatt; ezek hajlandók voltak a tisztességükön esett csorbát olymódon kiköszörűlni, hogy vallásukról, legalább névleg, lemondanak. A legtöbbjüket talán az a szándék vezette, hogy ez az új alapokra való helyezkedés csak ideglenes legyen; ők csupán tisztségeiket akarták meg tartani. Sokan a renegát családok közül, nagyszámú régi keresztyén és talán eretnek bevett szokásukat egész a jelen napig fenntartották; és azt rebesgetik, hogy még vannak olyan tagjai a régi bosnyák arisztokráciának, a kik csupán a kedvező

* Trough Bosnia and the Herzegovina on foot during the Insurrection, August and September 1875; with an Historical Review of Bosnia and a Glimpse at the Croats, Slavonians and the Ancient Republic of Ragusa. — By Arthur J. Evans B. A., F. S. A., London: 1876.

csak inczi-finczi ivadéka volt. Mikor az ember ezeknek arczépeire, az itt lefestett marczona ábrázatokra és izmos tagjaikra tekintett s azután ránézett a kis marquisra, a ki a maga pipaszár-lábaival, egy pár hajporos-tincstől környozett, halavány-mécs ábrázatával s különösen galamb-szárny-alaku frakkjával olyan volt, mintha minden perczen kész lenne a repülésre; bajosan lehetett elhinni, hogy ugyanebből a fajtából származott. De mikor az ember a szemeibe nézett, melyek, mint valami bogár szemei fénylettek sasorrának mindkét oldalán, azonnal belátta, hogy a marquis őseinek élénk szellemét teljesen örökölte. Tényleg, egy francia szelleme sohasem hal ki, habár a teste oleyeszik is. Sőt még inkább gyarapodik s könnyebben gyulad lángra, minél kisebb a földi porhüvely. Ime, most magam is elég vitézséget tapasztaltam ennél a kis, eleven lelkületű francia emberkénél, a ki tultett az óriáson.

Mikor a marquis, a mint szokta, a termében feltűzött régi sisakjainak egyikét fel-fel tette fejére, — noha a feje nem töltötte be jobban az üreget, mint egy száraz borsó-szem a hüvelyét: a szemei úgy villogtak elő a vasszörnyeteg aljából, mint a ragyogó kárbunkulus; és a

alkalomra várnak, hogy Izlamot odahagyják. Az kétségen kívül áll, hogy Bosznia népességének nem jelentékeny része tért át a mohammedán hitre.

Bármik voltak légyen is eme széles kiterjedésű hitehagyásnak kedvező, elősegítő okai, végeredményük az volt, hogy a szláv mohammedánusok egy fájának páratlan jelenségét idézték elő s tárták elénk. Ezt egy perczre sem szabad figyelmünkön kívül hagyni, a jelen pillanatban; mert semmi sem vezethet bennünket tévútra inkább ezek keletkezésének kérdésében, mint ha Bosznia és Herzegovina muzulmán lakóit *törököknek* tekintjük. Tulajdonképen talán az ember gyakran kénytelen úgy cselekedni s be kell vallanom e tekintetben a jelen mű folyamán elkövetett hibámat. De sohasem kell felednünk, hogy a tisztviselők egy csekély számának és a katonaság egy bizonyos arányának kivételével, Bosznia és Herzegovina mohammedán lakosai ugyanabból a törzsből származtak, a melyből keresztyén szomszédai; ugyanabban a szerb dialektusban beszélnek és őseiket ép oly messzire le tudják származtatni, mint azok. Csak divatos ábrándozás azt hinni, hogy a Bosznia helyzete parallel a Szerbiáéval; hogy itt, igenis, egy független keresztyén fejedelemséget lehetne alakítani ugyanolyan könnyűséggel és hogy a Bosznia függetlensége már azon a ponton van, hogy kikiáltassék, mert a muzulmánok nem kell egyéb, csak meg kapja a jelt és odahagyja a földet, a mint már odahagyta Szerbia földjét. De a mint említettem, a két tartomány helyzete homlokegyenest ellenkező; Szerbiában a mohammedánok a külföldi s ott táborozó ozmánoknak végtelenül csekély töredékét képezik; míg ellenkezőleg Boszniában, ezek benszülőtt szlávok, a kik már odagyökereztek az anyaföldhöz s a népességnek több, mint egy harmadát képezik. Bármelyik kormány alatt éljen is Bosznia: bizvást mondhatjuk, hogy a mohammedánok még erőteljes kisebbséget fognak képezni.

A rendkívüli jelenség, melyet a török uralom alatt levő Bosznia történetében észlelhetünk, az hogy ez a történelem még a legutóbbi néhány év folyamán is egyszerűen a feudális királyság története volt, csak hogy más nevek és feltételek alatt. Mohammedán kaszt zsarnokoskodott a pápistás kaszt helyén, — török vezér képviselte — nem valami erősen — az ozmanli „Grand Signior“ szuzerainitását olyan formán, mint régente a magyar bánok és főúrak képviselték a magyar király legfelsőbb hatalmát. A feudális nemesség túléllése tökéletes volt. A nagy bosnyák főúrak, a kik magukat most bégeknek vagy kapitányoknak hivatják, még az ő keresztyén őseik által emeltetett hűbéri kastélyokban lak-

tak; megtartották régi czimereiket, szláv családi neveiket, keresztyén királyoktól örökölt nemesi okmányaikat és szabadalom-leveleiket; bérszolgáikat csakúgy vezették elől, mint hajdanán, bárói zászlóik alatt s továbbra is a sólyom-vadászatok lovagias élvezetei között töltötték idejüket. A köznép más oldalról, csupán régi szláv intézményeire: esküdt társaságaira, falu-közösségeire stb. szorított; és ugyanazokat a hűbéri kötelezettségeket teljesítették, és teljesítik most is, mohammedán főuraikkal szemben. a minőket keresztyén elődeik teljesítettek.

Azonban, noha politikai élet, nyelv, szokások és oly sok más tekintetben a török-előtti elemet túlhaladták, — noha a mohammedánok között, a magasabb körökben, sok elitkolt, keresztyén bevett szokás található: sajnálatos tévedés volna abban állapotni meg, hogy Boszniában az Izlám befolyása csak felületes, vagy hogy vallásos meggyőződéseik nincsennek mélyen a lelkükbe gyökeredve. Ellenkezőleg, Bosznia szláv mohammedánjai, a szultán birodalmának egy elszigetelt szögletében húzódván meg, nem voltak oly annyira kitéve azoknak a kívülről jövő befolyásoknak, a melyek Sztambulban oly jelentékenyen módosították az igaz hívők törvénykönyvét. A bosnyák muzulmánok, vallásos ellenhatásukat folytonosan ébrentartották az őket minden oldalról környező hitetlenekkel viselt háborúk által; ők, sokkal inkább, mint e keleti mozemek, hosszú küzdelmet folytattak a keresztyénséggel.

Igy van aztán, hogy Bosznia a mohammedán fanatizmusnak főhadiszállása; és hogy a midőn e század küszöbén II. Mahmud szultán meghonosítani törekedett az ő centralizáló átalakításait és reformjait Boszniában, a mely a keresztyének részére különben is bizonyos mértékű vallásszabadságot helyeztet kilátásba, — azon vette magát észre a szultán, hogy erős ellentállásra talált itt, és pedig nemcsak a feudális osztály részéről, kik csatarendbe állították a janicsárokat, hanem a mohammedánoknak egy faja részéről, melynek vallása sokkal fanatikusabb színezetű nemzeti jelleget bitorolt, a minő a fővárosban divatos volt. A háborúk, melyeket a *gyaur szultán*, — a mint a bosnyák muzulmánok hitük fejé! kicsinylőleg elneveztek — ellenszegülő vazallusaival folytatott, körülmenyesen le vannak írva *Rankénál* s így szükségtelen azokat e helyen ismételnünk. — 1851-ben aztán végkép sikerült Omár pasának megtörni a mohammedán feudalizmus makacs ellenállását Boszniában s az országot újra a szultán hatalma alá hajtani. — Ez idő ponttól kezdve a benszülőtt nemesség privilegiumait tetemesen megcsorbították s a szláv muzulmánok és ha-

mikor őseinek sulyos, kétmarkolatu kardját felragadta, az ember azt gondolta volna, hogy a bátor szívű kis Dávid forgatja a Góliáth kardját, a mely olyan volt a kezében, akár csak egy — mestergerenda.

Azonban, kedves olvasók, immár nagyon is sokáig időzöm a marquis ós kastélyának leírásánál; de ki kell magamat mentenem; ő nagybátyámnak régi jó barátja volt és nagybátyám, valahányszor elbeszélte a történetét, mindig sokat szeretett beszélni az ő házigazdájáról. — Szegény kis marquis! Egyike volt ő ama csekély számu, bátor lovagoknak, a kik oly elszánt, de reménytelen állást foglaltak el uralkodójuk mellett a Tuileriák kastélyában, a néptömeg betörése ellen azon a szomorú augusztus tizedikén . . . Ő véglehelletéig megmutatta a büszke francia lovagok bátorságát; gyengén vagdalkozott az ő kurta kardja a „*ça-ça!*“-val a sansculotte-ok egész légiója ellen; de egy poissarde pikája a falhoz szegezte őt, mint egy szegény kis pillangót! — és hősi lelke felrepült az égbe az ő *galamb-szárnyain* . . .

No de mindezek nem tartoznak oly szorosán történetemhez. Térjünk tehát a dologra!

Mikor az éjszakai lenyugovásnak az ideje elérkezett,

nagybátyámnak kijelölték a szobáját egy tiszteletreméltó régi toronyban. Ez volt a kastélynak a legodonabb része s valamikor a régi időkben úrtorony, vagy erődöcske lehetett; természetesen a szoba nem a legjobbak közé tartozott. A marquis azonban ide helyezte őt, mivel tudta róla, hogy jóizlésű utas és szereti a régiségeket; de meg azért is, mert a jobb lakoszályok le voltak foglalva. Valóban ő tökéletesen megbarátkoztatta nagybátyámat a szállásával, főlemlitvén olotte ama nagy személyiségeket, a kik valamikor itt laktak s a kik, egy vagy más tekintetben, mindannyian összeköttetésben állottak a családdal. Hogy a példa se hiányozzék: többek közt John Balliol, — vagy amiut ő nevezte, — Jean de Bailleul, — ugyanabban a szobában halt meg szívbéli nagy fájdalmában, mikor meghallotta vetélytársának, Bruce Róbertnek a bannockburn-i ütközetben kivívott diadalát. Hát még a mikor felemlítette a marquis, hogy a Guise horezorg is aludt itt, nagybátyám örömet érezte magát boldognak, megtisztelve lévén az ennyire kiváló szállás által.

Az éj zivataros volt és szeles, a szoba pedig éppen nem tartozott a legmelegebbek közé. Egy érdekes libériába bujtatott, hosszuképű, megnyult testű, öreg szolgál,

sonlóképen a szláv keresztyének meghódoltak az új ozmanli bürokrácia előtt.**)

A tulajdonképen úgy nevezett s Boszniában meg-alapított török uralom oly csekély, hogy ennek tekinté-lye itt a lehető legbizonytalanabb; és a porta adminisztráló hatalmát mindkét faj csaknem egyformán vitatja és utálja, a mely fajok közül azonban egyik sem tudná igazgatni a másikat. Vámbéry Ármín, — a ki a keletet sokkalta jobban ismeri, mint Arthur J. Evans, (nekünk magyaroknak jól esik hallanunk az angolok illetén el-ismerését világhírű tudósunk iránt!) — mint teljesen haszontalan dolgot: elveti ama föltevést, hogy a bosnyák mohammedánok hajlandók megtagadni azt a hitet, melyet a XVI-ik században vettek fel és a keresztyén-ségre térni át.***) Ők voltak azok az emberek, a kik megtöltötték a janicsárok sorait és a félhold előcsapatait vezették a Dunán túlra. A kard erején kívül semmi más hatalmat nem ismernek; s a Bosznia emancipációjára és önkormányzatra irányuló emberbaráti tervezetek értelmében a legfelsőbb hatalom egy olyan faj kezeibe volna letéve, a mely a határtalanul vadabb és fanatikusabb, mint a portának a kongresszus előtti kormánya. Boszniának eme szláv mozlemjei, a kik egy szót sem tudnak törökül és egyáltalán nem ismerik a Korán val-lásos nézeteit s a kik a szultánt „Konstantinápoly nagy czárjának“ nevezik, nem padisáhnak: rettenetesek magára a portára nézve. Omár pasa 1850 ben erős kézzel le-igázta őket, de az eredmény az lett a portára nézve, hogy a szerencsétlen rájárok segítségért folyamodtak ezen spahik ellen és Bosznia szemtanúja lett néhány rendkívül vérengző összeütközésnek, a mely a mohammedán bosnyákok és a birodalmi seregek között vívatott.

(Folyt. köv.)

ifj. Zsoldos Benő.

Klassziczizmus és romanticizmus.

Irodalmunk történetének alig van egy-egy érdekesebb korszaka mint az, melyben — e század elején — az u. n. klasszikai és romantikai költészet mérközött egymással életre-

* Arthur J. Evans i. m. 57—60 l.

** Vámbérynak idevonatkozó jeles tanulmánya egy ismert ki-tűnő német folyóiratnak, a „Deutsche Rundschau“-nak 1876-iki év-folyamában jelent meg.

a ki nagybátyámat volt hivatva kiszorgálni, egy nyaláb fát dobott a tűzhely mellé, különös tekintettel nézett körül a szobában s aztán *bon repos*-t kívánt neki olyan arczfintor-gatás és vállvonítás kíséretében, a mely egy öreg franciaia szolgától nem, de bárki mástól igen gyanus lehetett volna.

A szobának valóban vad, gyarló kinézése volt, elég ahoz, hogy feltűnjék mindazoknak, a kik valaha izgató, babonás regényeket olvastak. Az ablakok magasak és keskenyek; hajdan lövés gyanánt szerepeltek, de oly durván kiszélesítve, a mennyre csak a falak tulságos vastagsága azt megengedte; a rosszul beillesztett ablak-szárnyak a szél minden fuvallatára csörömpöltek. Az ilyen szeles éjszakán az ember könnyen azt képzelhette volna itt, hogy az egykori szövetségesegek dübörögnek és csörögnek a szobában isszonyatos csizmáikkal és pengő sarkantyúikkal. — Egy ajtó, mely félig nyitva állott és mint igazi franciaia ajtó, nyitva állott volna minden emberi okosság és ellenkező türekvés dac-zára, — egy hosszú, sötét folyosóra nyílt, mely az Isten tudná, hova vezetett s úgy látszik, épen a kísértetek számára készült, hogy itt szállóztessék magukat, midőn éjjél idején kiszállanak sirjaikból. A szél rekedt zugás-ban tört ki e helyiségen keresztül és ide-oda recsegettette az ajtót, mintha valami habozó, tétovázó kísértet azon-tanakodott volna, vajjon bejőjön-e vagy sem? Egyszó-val: a kényelmetlen helyiségeknek minden jellemvonása

halálra, az utóbbi irány teljes győzelmével. Azóta sok idő telt el; a romantikus iskolát is legyőzte egy más t. i. a *népies-nemzeti* irány, mely ő nála is erősebb volt.

Költőink ma nem oszlanak ilyenféle táborokra, nem es-küsznek határozottan egyik vagy másik irány zászlója alá, nem alkotnak u. n. *iskolákat*. A mai költészet-kezdők nagy része el se tudja képzelni, mily keserű tollharczokat vívtak egyszer-másszor a régi költők, csak azért, mert egyik egy, má-sik más költői iskola hive volt.

A mi költészetünk történetében hevesebb harczok nem fordultak elő azoknál, melyeket a klasszikai és romantikai irány folytatott egymással.

Ugy vélem, lapunk tisztelt olvasói szívesen szentelnek néhány percet a multak emlékeinek, mialatt e szerény dol-gozat keretében — a tollharczok külső adatait mellőzve — inkább a belső képet rajzolom, szembeállítván egymással a két iskola költészeti műelvét s végül kimutatni igyekszem mindkettőnek jogosultságát és szükséges voltát.

A klasszikai költészetnek első jellemző sajátysága, hogy világnézete a klasszikus ó-kor szellemét lehelli. E költészet-nek műzsája, nem találva honját e hazában, a multak kódébe merült, ott egy boldogabb, aetheri világot keresett s a görög műveltség levegőjében fűrészté meg magát. Keresve a minden földi salaktól megtisztított, eszményi szépet, az ó-kori művé-szet honában, az Olymp alatt építé fel templomát, görög iste-nek előtt borult le, nymphákkal társalkodott és a boldog me-zei pásztorokkal játszott. Kiszakítva magát az élet zajából, idegen világban keresé a nyugalmat és vigaszt, melyet a je-lenben és a hazai földön nem talált meg. Így a klasszikai költő nem a nemzetnek, hanem önmagának énekelt s dalát az ó-kor dalnokaitól tanulta. Valóságos mythoszi színezet ömlik el e költészetben, melynek istensége az Olympi sereg, hősei a görög hőroszok. Így e költészet iránya minden egyéb volt, csak nem nemzeti, mivel gondolköre tulesett a nemzeti mult, a hazai közélet határán. Ezért nem férközhetett közel az egész nemzet kebeléhez; a sok mythologiai kép miatt csak a tudó-sok és nemesek iskolázott osztálya élvezhette azt.

Másik jellemző tulajdonság a klasszikai költészetben az eszményiség, melynélfogva a költők, ha az általános, minden ember előtt ismeretes tárgyakról énekeltek is, ezeket egy ma-gasabb légkörbe emelték fel, hogy ott megtisztuljanak. Ebből az elvből kifolyólag a klasszikai költők lantja mindég csak a magasabb eszméket, a csaknem tulfinomított érzelmeket zengette. Vagyis a klasszikai költő nagyon választékos volt,

meg volt itt, úgy hogy a kísértet, — ha ugyan kísérte-tek voltak a kastélyban, — egész méltán választhatta ki kedvencze tartózkodó-helyéül.

Nagybátyám azonban, — noha az ember olykor fur-esa kalandokba szokott keveredni, nem félt akkor sem-mitől. Több ízben megpróbálta az ajtót becsukni, de hiába. Nem azért, hogy félt volna valamitől, — mert sok-kal tapasztaltabb utazó volt ahoz, hogysem egy vad ki-nézésű helyiség látása megszóppentette volna; de az éj, mint említettom, hideg és viharos volt s a szél minden perczen ugyanám bömbölt a vén torony körül; a hosz-szu, sötét folyosóról pedig csak úgy tódult be a szellő, mely nyirkos volt és hideg, mint valami börtön levegője. Nagybátyám tehát, miután az ajtót nem csukhatta be, egy rakás fát dobott a tűzre, mely csakhamar lángra gyuladt a nagy, széles száju kandallóban s az egész szo-bát bevilágította s a lángnyelvek árnya a szemközti fa-lon olyan volt, mint egy-egy hosszú lábú óriás. Nagy-bátyám most leheveredett u féltuczat matrácza tetejére, mely egy franciaia-ágyat képezett s a mely egy mély fülkében állott; aztán kényelmesen betakargatva magát s állig betemetkezve az ágyneműek közé, ott feküdt, szemlélve a tüzet, hallgatva a szél zúgását s felgondolva azt, hogy ő most saját jószántából jött az ő marquis ba-rátjához éjjeli szállásra. Nemsokára elszenderedett.

(Folyt. köv.)

Angol eredetiből

(i. zs. b.)

tárgyai választásakor nagyon gondosan elkerülte a hétköznapit. Innen magyarázható ki az a szükkörűség, mely szerint mindég ugyanazon húrokat pengetik, egy eszmét százszor is megénekelnek, más és más alakban. Nem következik ebből az, mintha ők az alakokkal nem törődtek volna. Sőt inkább tulságosan is. A választékosságot alaki tekintetben is mindég megkövetelték és szem előtt tartották.

A fentebbiekkel szorosan összefügg a klasszikai költők alanyisága. Minthogy ők a költészetet az élettől nagyon távolra helyezték, tárgyaikat sem igen vették a külvilágból; önkéklükbe nyultak, saját benső világuk érzelmeit és eszméit énekelték. Ezért csaknem kizárólag a lyrai műfajokat művelik. Most csendes szemlélődéssel, nyugodt elmélődéssel merengenek az epistolában, majd az óda lángjában, hymnus magasztos érzetében olvad fel lelkök, felségesen áradozik szívök érzése, eszményi hangokat zengenek lantjok hurjai, melyeknek andalító accordja egy magasabb, boldogabb világba emeli az olvasót.

Tagadhatatlan, hogy nagyon szép ez a költészet; de olyan, mint a csinált virág. Az a tulságos eszményítés és egyhanguság élettelené s gyakran élvezhetlenné teszi, sőt a *profanum vulgus* előtt merőben érthetetlen volt ez a szellemi és aetherszerű költészet.

Míg a klasszikai költészet egészen idegen színezetű, kozmopolitikus jellegű, addig a romantikus költészetnek legszembeötlőbb tulajdonsága a hazafias színezet. A romantikus költő képzelete nem csapong Hellas romjain, hanem leszáll a szőke Tisza áldott partjára; a klasszikus ókor fényes ködében való bolyongás helyett nemzetének őskorát vonja körül varázsával. A nemzetiség üdítő szellője lengi át e költészetet a görög-római zománcz helyett; a hazai élet, nemzeti mult alakjai foglalják el azt a tért, melyet a klasszikai költészet világában a görög mythos alakjai bitorolnak; az isteni Achilleusz, a rezgő sí-saku Hektor helyett párduczos Árpádról, bajnok Etéről zeng a magasztaló ének.

Másik jellemző sajátysága a romantikus költészetnek a tárgyiasság, melynél fogva ennek művelői nem az elvont eszméket énekelték meg, hanem azokat a tárgyakat, melyek az eszméknek testet, életet adtak. Ez a tárgyiasság új világot nyit meg a költőnek; a zengeni méltó thémák milliárdjával; meg nyitja neki az epikai és drámai költészet egész tüneményesen gazdag birodalmát, melyet a klasszicizmus egészen parlagon hagyott. Nem mindég alanyi érzelmeit kénytelen a romantikus költő zengeni; bátran kilép a szűk körből, nem fogyhat ki a tárgyakból soha sem, mert az életnek mindig új jelenetei tűnnek fel teremtő lelke előtt. Nem hajszolja mindég a magasztos eszméket, hanem lelket önt lángszellemével az élettelen tárgyba is. — A mint tárgyaiban nem tartja meg a merev választékosság elvét, minnek folytán soha nem is vádolható mesterkéltséggel: úgy a külalak, nyelv és irányteknétében sem választékosodik, nem keresi mindég a legfinomabb, legszebb kifejezéseket, hanem aztán annál szabatosabb, jellemzetesebb tud lenni, irányla annál magyarosabb.

A klasszicizmus eszményítésével szemben a romantikus költészetben az egyénítés szerepel. Az eszményítésnél le hullnak a tárgyaknak egyéni sajátyságai, hogy az ideál, a művészi szép tisztán állhasson a klasszikai költő előtt. Ellenben a romantikus költő megfigyeli a személy vagy tárgy legbensőbb, egyedi tulajdonait; fölkeresi a különöst, jellemzőt s így teszi tárgyát valóban életteljessé s előadását ismét jellemzetesebbé. Míg az eszményített alakok mind egyformára készített bábok, addig az egyénített személyek határozott, jellemzetes sajátyságokkal ékeskednek s az ily színezés aztán minden más alaktól megkülönbözteti őket. Ez a nagyon fontos költői eljárás adott oly nagy lendületet a drámairodalomnak, mert a drámában épen az egyénítés, a jellemzés a fődolog.

A romantikus költészet feltétlen szabadságot adott a költői képzeteknek, melyet a klasszikai költészet szigorú bilin-

cesekbe vert. Itt a költészet talaja nem a magasságba emelt, eszményi élet; tehát a vágyaknak, szenvedélyeknek nem kellett korlátokat szabni; szabadon nyilatkozhattak azok, annyi ezer változattal s különböző fokú erővel, mint a milyen változatot a való élet.

Látni való, hogy a klasszikai költészetel szemben, mely idegen színezetű, elvont eszményekkel tulságosan telített, az élet reálításával keveset gondol és tárgyaiban nagyon is szűk körű, felette sok előnye van a romantikus költészetnek, mely egészen hazai talajon áll, akár a szép multat, akár a jelent festi; mely tárgyiasságánál fogva mindenki szívéhez és értelméhez képes szólni s életteljességénél fogva mindenkire melegséggel, erővel tud hatni; mely szükkörűség helyett sokféleséget teremt. A hazai tárgyak, a nemzetiségi eszme meleg ápolása a romantikus költészetet specialis magyar nemzeti költészeté avatták fel, különösen a költők királyának, Vörösmartyának csabos zenéjü lantján.

A hol a két költészet harezra kél egymás ellen, ott az eredmény bizonyos. Az aeol hárfá andalító, halk zenéjének el kellett némulnia a lehelü kürtök riadására, Kazinczy már életében a multé lesz, mikor Kisfaludi Károly és Vörösmarty zengik a haza diésőséget.

Ám azért, hogy a klasszicizmus el bukott a romantizmusmal való harezában, nem szabad felejtenünk, hogy az nagyon szükséges volt irodalmunkra nézve, s igen fontos szerepet tölt be annak történetében. Ugyanis az tanította meg költőinket megismerni a költészet lényegét, mely azért mindörökké csak az eszményítés marad, ha némelyek — tulságosan élven vele — rossz híret költik is; ez tanította meg őket izlésre úgy tartalom, mint forma dolgában. Különösen a költői előadás, nyelv és versalak csinyja soha nem emelkedhetet volna oly magas fokra, mindjárt rövid idő alatt, ha a klasszikai iskola az úttörő munkát el nem végezte volna. A nyelvújítás fényes diadalát csakis a klasszikai iskola által meghonosított szigorú mértékes verselés útján érhetet el. Kazinczy epigrammáira volt szükség, hogy aztán a Vörösmarty hexameteri olyan meglepő szépséggel zengjenek. — Hanem, mikor az alak reformációja befejeztetett, a tartalom reformációjára már a szűk látókörű klasszicizmus nem volt képes; a romantikus iskola volt arra hivatva, hogy az új eszmék, a nemzeti vágyak bátor szószólója legyen.

Nemesak szükséges, hanem egyuttal jogosult is volt irodalmunk történetében a klasszicizmus élete. A költészet a kor irányának kinyomata tartozik lenni. A klasszicizmusnak megvolt az ő saját kora, melynek hangulatát híven kifejezte. Mikor a közélet sivár, a nemzeti élet légköre fojtó volt, olyan jó volt a busuló, érezni tudó lelkeket a kedves, egyszerű görög kor boldog, eszményi világába vinni megvigasztalni. Sőt még a választékosság is úgy illett a korhoz. Olyan szép összhangzatban volt a nemzet élete a klasszicizmus jellemével. Amott is a nemzet egy csekély része, a jobbmódu nemesség élvez jogokat, a szegény nép sulyos iga alatt nyög; emitt a költészet birodalma csak kevés választottaknak szolgál üdítésére, a tanulatlan nép nem érti költőinek remekeit. De, mikor a közélet fojtott levegőjét a hazafiai eszme szellőjének hevesebb lebbenése kezdte felfrissíteni, a kozmopolita klasszikai költészetnek le kellett hanyatlania.

Valóban, valamint a költők vezetik korukat, úgy ez teremti meg őket. A kor szülte irodalmunknak a klasszicizmust és romantizmust egyaránt. És mindkettő szépen betölté hivatását. De ez ama nélkül nem lehetett volna el. A Kazinczy nyelvújítása indította alakító fejlődésbe a nemzetiségi eszmét, a klasszicizmus alapította meg a magyar művészi irodalmat úgy költészeti, mint prózai téren s a nemzetiségi eszmének a művészi széppel való szerencsés egyesítése képezi a romantikus iskolának felejthetetlen érdemét. Csak ama sokat gunyolt, élettelen klasszicizmus által kitaposott uton jöhetett pompázó ruhájában a romantizmus, hogy elevenítő forrás legyen, mely a nemzeti

élet gyökereit táplálja s melynek hatását a későbbi nemzedékek is megérik. Igen, Kisfaludy Károly és Vörösmarty után, kik mögött Széchenyi áll fenséges háttér gyanánt, már csak egy lépés volt addig a magaslatig, a hol mint csillagok ragyognak ezek a nevek: Tompa, Petőfi, Arany, Kossuth! A romantizizmus volt az a hid, melyen át költészetünk s vele együtt nemzetünk a mult homályából a demokrata Magyarország fényes világába átléphetett!

N. B.

TÁRSULATUNK MULTJÁBÓL.*

I.

A Sárospataki Ifjuegyesület alaprajza 1832-ből.

Az erkölcsi, mint a testi világ bizonyos lépcsőkön hág dal; minél magasabban áll a tőkély, annál több lépcsőkön kell hozzá eljutni, egyen állapotunk meg; kétség kívül sokkal maradtunk hátra, a velünk versenypályát futó pedig halad, diszlik, fényzőnbe merül, végre ömlő világa tilt hozzá közelíteni; — minden kis állapotás hosszú visszaesés a homályba.

Folyó év 22-ik Mártiusán alapított *esküdt Deákok Magyar Könyvtára*, — mely bizonyos határozatok után minden Oskolánk tagja előtt nyílt, nem kis foganattal van az eddigi magyar könyvek olvasásához.

Minthogy pedig a folyvásti olvasás és irás olly viszonyban vagynak, melyben a szemlélet (theoria) és cselekedet (praxis), az olvasó mindig képzelt világában lebeg, gondolatának örvényében mélyen mereng, de cselekedet által azoknak létet s közvilágot nem enged és így meglehet csak képzelt hiu fényben úsz, s édes szenderületben ringadoz; mert a más bíráló széke előtt nem mind áll meg, mit igaznak vélünk; több szem többet lát, több agyba több értelmi súly van; — minthogy továbbá minden szemléleti tudomány utóljára vagy leszáll a tapasztalatira, a mi helyesebb, vagy a tapasztalati kél fel a szemléletihez, a kettő nem válhat el; — két életű lények vagyunk ebbe tekintetben is; *ezeztől indítva folyó év 20-ik Májusán alább irt tagok elhatározták, hogy szemléleti vagy olvasási társaságunk, — a versenypályán ébresztő veteledést látva körülünk, a nevezett tagokon kívül is minden szorgalmas tagját Oskolánknak ölelő karral fogadva, — cselekedeti vagy írói társasággá váljon, — Pataki Ifjuegyesület név alatt.*

Az érintettekől kijön, mi a társaság célja: Irás, mely különösen honnyelvünket s az izlést emeli, és az iratoknak, ha helyesek, Oskolánk könyvnyomó intézetéből közrebocsátása.

Az Ifjuegyesület tagjai:

Bakcsi László, *irnok*; Bakó Mihály, Balla András, Bata Pál, Bojtár István, Csanádi Sámuel, *irnok*; Dudok Pál, Fodor Imre, György József, *Harsányi Sámuel*, Hegyi Mihály, Hegyi János, Huzrik Lajos, Kanócz András, Károlyi István, *allitoknok*; Kajdoci István, Kováts János (K) Kováts János (M), Király Mihály, Kiss Ferencz, Kun Miklós, Makkai Ádám, Máriássy Pál, Mecsey

*) E czim alatt egy rendes, állandó rovatot nyitunk lapunk jelen számában, a mely rovatban a *Magyar Irodalmi Önképző-Társulat* gyermek- és ifjukurának érdekesebb, jelentékenyebb mozzanatait szándékozunk reprodukálni az *egykoru jegyzőkönyvek* alapján. A sárospataki főiskola régebbi ifjúságának szellemi életéről aránylag oly kevés adatot találunk feljegyezve, hogy azokra nézve, kik ifjúságunk s ennek révén főiskolánk szellemi életének története iránt érdeklődnek: e rovat fenntartása talán gyümölcsöző is lehet E közleményeknek, jelenlegi viszonyaink között, annyiban is jelentőséget tulajdonítunk, hogy általuk, a múltnak hathatós példáival is serkentessük a szunnyadozó *jelent.*

Szerk.

Mihály, *irnok*; Mészáros József, Nagy József, Nemes Lajos, Orbán István, *Ornós László*, *irnok*; Orosz Pál, Paksai István, Papp György, Pataki János, *irnok*; Pethő István, Rátkai József, *irnok*; Rugócz János, Saári Gábor, Szabó Sámuel, Szakács Pál, *Szathmáry Király Pál*, *Szemere Bertalan*, *Szeremlei Gábor*, Tólnay József, Janka József, *irnok*; Váradi József, *irnok*; *Warga János*, *feltitoknok*.

A mi az Egyesület szerkezetét illeti:

Ennek formáját tennék bizonyos kötelező rendszabatok, melyek minden társaság tagjait egybekapcsolják, azoknak irányt jelölnek ki, munka közt feltartják s célhoz vezetik. Minthogy ezen Ifjuegyesület legszentebb értelemben *szabad*, önkényű, magából fejlődik, lelkes elszántsággal törekszik célja felé; *semmi tagjait szorító rendszabotokat nem tesz*, előre szükségtelennek látva azokat, elégnek tartja a jó rend feltartására, ha vagy Professor Tekintetes Tudós *Nyíri István* Ur egyik, vagy Professor Tiszt. Tudós *Majoros András* Ur másik Elölülők' — vagy pedig mindkettőjök jelenlétekel minél gyakrabban szerencsésül, — csak azt rendeli, hogy az Egyesület ülését *minden vasárnap* a Tanuló Ifjúság reggeli Isteni tisztelete után fogja az ugynevezett *Curatoriális-házba* tartani, mikorra a tagokat, minél több munkáért kéri a Fel- vagy Allitoknokhoz beküldésre.

Az egyesület *valójára* tartoznak a czélul tett iratok. Az iratok ugyan minémük legyenek, az Iró szelleméni kis uralkodás nélkül, bajos meghatározni. — Különbözők a vonzalmak, különbözők a tehetségek, de mégis minthogy minden mivel Nemzetek az ifjukur lángszellemét élték először, azután emelkedtek a komolyabb tudományos meglett korra; — Nemzetünk pedig most küzdik az ifjukur indulatival; minthogy továbbá, az ifjunak inkább tulajdona a könnyű, de azért tanítható gondolat, a mély *tudományos feszegetés* a meglett koré, mi inkább a lángzó korban élünk; minthogy továbbá minden czél annál szerencsésebben éretik el, minél inkább kütözött, — a széles czélba nincs egység, vagy talán czélunk sem lehet nevezni; következik, hogy kijelelt czélunk eléréséhez, mely a honnyelv és izlés művelése, oly eszköz által közelítsünk, a melyet emelkedő Nemzetkorunk kíván és a mi inkább láng-ifjú, mint komoly érettkorból fejlődhet; e pedig a *Költés* valódi értelemben, ez az egyetlen világ a roppant nagy világban Jean Paul Richter szerént, mely Didacticai nemben az okosságnak legszebb pályát nyit, felemeli a legtávolabbi csillagokhoz s bevezeti az égiek lakhelyébe; a Drámai költésbe a cselekedetre van viszonyba s az erkölcsiséget tüzheti ki czélul a jelen, mint a mult korba; a kettő közt egész fenségben kel a Lyrai nem, melynek vezetője az érzés; nincs megszorítva a költő, az egész szellemvilág övé. A költés lehet már kötött és kötetlen, mindkettő lehet lelket, izlést formáló rege, vagy szindarab, pusztá elbeszélést, vagy történeti, eredeti vagy fordítás. — A költéshez mint főczélhoz járulnak rokon eszközül a szépművészeti, nyelvtárgyi rendszeres és más akármely tudományos értekezések, melyek a költői művektől különválva foghatnak látni világot és így czélunkhoz a honnyelv és izlés emeléshez 1-szor Költői — 2-szor Szépművészeti — 3-szor Nyelvtárgyi — 4-szer Tudományos iratok által közelíthetnek az Ifjuegyesület tagjai; de mégis természetes, hogy a költői tárgy légyen első.

A munkákra már ezen rendszabotokat találta helyesnek az Ifjuegyesület:

1-szor. Minden munka *névtelen* küldetessék az egyesület Fel- vagy Allitoknokjához.

2-szor. Minden munka az ülésbe felolvastatik s a nélkül, hogy hosszas bírálat alá vétetne, az egyesület akármely tagjának van jussa az elolvasott munkát bírálat végett kérni, hogyha pedig bírálat nem vállalkozna, a Tekintetes Elölülőség fog bírálot nevezni, vagy a Titoknokok fogják bírálni.

3-szor. A bírált munka következő ülésben feljön és a bírálattal felolvastatik, mikor mind a bírálatra, mind a mun

kára mindenkinek lessz jussa véleményét kimondani, — itt az okokkal erősített állítás fog győzni.

4-szer. Ekkor jelenti ki magát az Író, hogy ha akarja, és munkája a bírálattal együtt a Jegyzőkönyvbe iktattatik.

5-ször. Ha az Író munkáját *nagyon megrázta* látja és kedve nints azt a Jegyzőkönyvbe írni, természetes, hogy a bírálat is kimarad.

6-szor. A Jegyzőkönyvből szedetnek ki majd idővel, mintegy jó munkák tárából az iratok *nyomatás végett*.

7-szer. Egy ívet haladó munkát a kijelelt Irnokok fognak a Jegyzőkönyvbe írni.

Ily Tudós Elölülők által diszesített, szorgalmas tagokból szerkezett Ifjuegyesület *mivoltot ad Oskolánknak*, e nem kis tartalék lessz arra, hogy ki ne essék az emelkedő intézetek sorából; ennek okoztja lessz, hogy Oskolánk ebben czélt érve, a mit igen erősen reménylünk, tovább tökéletesedik, fiai, nem csak szemléleti teremtmények kelnek ki az Oskolaporból, hanem a tudományos pályán is valamennyire gyakorlottak, — e' derithet oskolánkra nagyobb fényt, tagjait becsület-koszorura érdemesíti, — a versenypályán ezáltal jövőnk össze más Tudományos Intézetekkel s kézfogva, vetekedve törekszünk; — *szabad olykor kitérni a halgató házakból*, szabad olykor lerázni az Oskola port, szükség a hatalmas közvéleménynek engedni, a hon java előtt pedig térdet s főt hajtani.

Ily Egyesület által nézhetünk csak s nézhet Oskolánk mindig tiszta gyönyör — s édes remény-tele azon vég-czél elébe, mely minden intézet előtt tartozik lebegni; — *a lehető legnagyobb lökély*, csak így nem vonul az sötét felleg alá nézetünk elől, mint bolygó tűnő-fény, sőt tiszta fénnel közelget felénk, mint az arany nap, így, — s csak így érünk szükségsképeni egységet, *tökéletesi czéll*.

Költ S.-Patakon, 1832-ik Esztendő Május 26-án.

Közli

Redaktor.

Emlékkönyvbe.

*Bókoltam én már sok leánynak,
Emléksort írtam akárhánynak,
S egyszer se törtem így fejem,
Mert még nem írtam soha sem
Olyan leánynak, mint te vagy.*

*Nem is tudom, nem, Istenemre!
Bókolni néked hogy lehetne?
Hisz, ha szebbítem is a szépet,
Nem festenek én olyan képet,
Olyan leányt, minő te vagy.*

*Ugy mit tudjak neked kívánni?
Jólét, boldogság, vagy akármí,
Mi jó, mi szép, kevés neked;
Hisz más, mint boldog nem lehet
Olyan leányt, minő te vagy.*

*Azt meg nem is ajánlgatom:
Mít tégy? milyen légy? Száz lapon
Fogják ezt majd megírni mások,
De én nem adok jó tanácsot
Olyan leánynak, mint te vagy.*

*Mit kén ajánlani, kívánni?
Sehogy sem bírom kitalálni.
Engedd hát, másnak hadd ajánljak:
Tanácsolom minden leánynak:
Olyan legyen, minő te vagy.*

*S engedd, hogy a jókívánságom
Az én szegény fejemre szálljon:
A kit az Úr majd nékem rendel,
Hogy boldogítson szerelemmel —
Olyan legyen, minő te vagy.*

Nagy Béla.

IRODALOM.

* **Laptársaink**, melyeket a csereviszony tovább folytatására kérünk, — reméljük, mindannyian friss életerővel kezdik meg az új isk. évet s haladnak a megkezdett nyomokon. A budapesti *Egyetemi Lapokra* nézve ugyan kívánatos volna, ha arról az irányból, melynek a múlt éven oly nagy mérvű előszeretettel hódolt, — kissé letér vala és egészségesebb szellemnek szegődik a szolgálatába. A *Debreceni Főisk. Lapoknak* nem kell új irány; bátran haladhat az eddigi nyomokon. A múlt isk. év vége felé ugyan némileg ködbe vezett a megjelenése előttünk, mert április közepétől a híret se hallottuk. A *Kolozsvári Egyetemi Lapok*, reméljük, a kezdet nehézségeiből immár kibontakozva, biztosabb lépésekkel halad kitűzött célja felé. Az eperjesi *Kollegiumi Lapok*-ról még mitse szólhatunk, nem ismerjük fiatal kollegánkat, de azért szívesen üdvözljük az új esztendőben! Mindanyiuknak pedig szeretettel mondjuk: a viszontlátásra!

* A **Tanulók Lapja** (szerk. Dr. Rupp Kornél), melyet a kultuzsmiszterium is melegen ajánlott a középiskoláknak: örvendetesen megizmosodott, mióta a Franklin-Társulat kiadásába ment át: Közleményei élvezetneek, választékosak. Jelenlegi cikksorozatai közül kiváló figyelmet érdemelnek: A jég sphynx, *Verne* regénye, Gaal Mózes jeles fordításában; *Gaal* Mózes kitűnő dolgozata, mely a *hun mondák* kidolgozását foglalja magában. Igen érdekes egy új cikksorozat: *A magyar diák természetrajza*, mely rendkívül találó, pompás humorral írja le a magyar diákot. Legutóbbi számában a keosi *Bacchylüdes*-ről, a görög irodalomnak az V-ik században élt jeles költőjéről kezdett meg egy figyelemre méltó tanulmányt.

* A **Magyar könyvtárból**, a Lampel czég e törekvő vállalatából legutóbb a következő füzetek jelentek meg: *Petőfiné Szendrey* Julia naplója és levele Téry Marihoz, *Jókai* Mór előszavával. — *Tennyson*: Arden Enoch. — *Murai*: Huszárszerelem. — Magyar népballadák; — *Cavalotti*: Énekek éneke. — *Fáy* András válogatott meséi. — *Szologub* gróf: A medve; — *Ambrus Zoltán*: Hajótöröttek. — *Meyer Konrad*: Egy szegény fiú szenvedése. Ajánljuk.

* A „**Havi Füzetek**“ kiadóhivatalában (Bpest, II. Donáti u. 3) megjelent *Dvorsák*: „Idézetek Tára“ zsebkiadás, közel ezer szerzőtől több mint 4000 idézet; ára fűzve 2 frt, díszkötésben 2 frt 40 kr.

* **Megjelenő könyvek**. *Warga Lajos* theol. tanár nagyhirű munkája, a 3 kötetes „*Keresztyén egyháztörténet*“ — mint halljuk — nem sokára a második kiadás alá fog kerülni. Protestáns egyházi irodalmunk ezen számottevő munkájának újból való megjelenését bizonyára örömmel fogadja a tudományos világ, annyival inkább, mert esetleg alapját képezheti egy megalakítandó parochialis könyvtárnak. — *Dr. Finkey Ferencz* főiskolánk jogtanára előfizetést hirdet „*A magyar büntető eljárás tankönyve*“ című művére. Mint az előfizetési felhívásból látjuk, a könyv 1899. január elején fog megjelenni; terjedelme 28—30 nyomtatott ív leendő. Előfizetési ár 4 frt, mely összeg felét (2 frt) lehetőleg f. évi

okt. 1-ig a szerző nevére kell beküldeni, fele pedig a könyv átvételekor lesz fizetendő. — *Dr. Szabó Sándor* főiskolánk jogtanára, szintén előfizetést hirdet — a folyó évben karácsonyra megjelenő „*Illeték egyenérték* (Equivalens adó)“ című művére. A műnek mely körülbelül 40 iv terjedelmű lesz, előfizetési ára 4 frt, bolti ára 5 frt. Az előfizetési összeg mielőbb, de legkésőbb okt. 15 ig küldendő be a szerző nevére. Mindkét munkát — melynek megjelenése elé örömmel nézünk, — szívesen ajánljuk a főiskola, de különösen a jogakadémia ifjúságának figyelmébe.

VEGYES KÖZLEMÉNYEK.

„**Megölték a királynénkat!**“ E szavakban jajdúlt föl nemzetünk élő költő-fejedelme a napokban, az örökre szomorúvá vált szept. 10-én, mikor meghallotta azt a rettenetes hírt, a melynek leírásakor megreszket a toll a kezünkben. Épen lapunk zártakor nyilallott végig a rettenetes szó sokat megpróbált hazánkon keresztül: megölték a királynénkat! Megdöbben a szívünk, fájón zokog a lelkünk ettől a soha meg nem álmódott eseménytől. Erzsébet királyné, a »legelső magyar asszony,« — a finom gyöngéd érzületű áldott lelkű nő, a ki oly sok csapástól megsebzett szívére gyógyírt, enyhítő balsamot keresett szüntelenül, de nem talált, a messze idegenben: ime, áldozatául esik egy, minden emberiből kivetkőzött vadállat aljas, gyalázatos merényletének, egy fanatikus szekta romboló dühének. S épen ő, a gyöngé, védtelen asszony, a ki nem vétett soha senkinek, sőt áldás fakadt minden lépte nyomában... Átkozott legyen az az elvetemült gaz, a ki az az irtózatossá tőrészúrással gyógyíthatlan sebet ütött jóságos uralkodónk szívére, metsző fájdalommal sújtotta le a hűséges, szerető népek millióit! Most, a természet szomorú hervadásának közeledésekor, kiméretlenül lelépte a gyilkos kéz a legnemesebb virágot. Szeretett királyunk mérhetetlen gyászában szívének egész teljességéből osztozik a sárospataki főiskola összes ifjúsága is; enyhítse a gondviselés, — mely a végzet átkától sujtott Habsburg-családtól olykor szinte elfordulni látszik, — a gazdag és hatalmas, de örömben és boldogságban oly annyira szegény uralkodónknak szenvedéseit!

Tisztelettel kérjük lapunk összes t. olvasóit most, midőn a XV-dik évfolyam küszöbén állunk: szíveskedjenek az „Ifjúsági Közlönyt“ továbbra is nagybecsű pártfogásukban részesíteni. Programmuk marad a régi;

törekvésünk a lap színvonalát emelni. Kérjük mindazokat, a kik az „Ifjúsági Közlöny“ előfizetőinek sorába belépni esetleg nem szándékoznak, hogy ez esetben lapunk jelen számát okvetlenül szíveskedjenek visszaküldeni.

A szerkesztőség.

— **Az 1898/9-ik év** megnyitása a szokott ünnepélyes formában történt meg e hó 8 kán reggeli 8 órától a főiskolai imateremben, hova a tanári kar és az ifjúság szép számban gyülekezett össze ez alkalomra. A „Jövel szentlélek Úr Isten“ dallamai után *Dr. Tüdös István*, theol. tanár, tarsulatunknak volt buzgó tanárelnöke mondott egy, a szív teljességéből fakadó fohászt, Istennek segítségét kérve a beköszöntött új iskolai év fáradalmaihoz. Az erre következő gyülekezeti éneklés után *Radácsi György* közigazgató a tanuló ifjúsághoz intézett buzdító beszéd alakjában nyitotta meg az iskolai évet. E beszéd legközelebb a „*Sárospataki Lapok*“-ban jelent meg. Utána *Fejes István* főiskolai aligondnok intézett tartalmas és gondolatokban bővelkedő beszédet az ifjúsághoz, majd a tanári karhoz. Beszédének befejező része nagy jelentőségű mozzanata volt az év megnyitó ünnepélyének. Ugyanis nagy elismeréssel, igaz örömmel telt lélekkel emlékezett meg tanintézetünk három kiváló erejéről, kik immár huszonöt esztendő óta töltötték az alma mater szolgálatában. A három jubiláns, kiket a főiskola egész tanuló ifjúsága is őszinte lelkesedéssel, hálás tisztelettel ünnepel: *Radácsi György* theol. tanár, akad.- és közigazgató; *Zsoldos Benő*, gimnáziumunkban a latin nyelv- és irodalom tanára, kihez az „Ifjúsági közlöny“ ez évi felelős szerkesztőjét a gyermeki szeretet és hála kötelei fűzik, és *Dr. Kun Zoltán* főiskolai orvos, az akadémián a törvényszéki orvostan és a közegészségtan előadója. Az aligondnok nagyhatású megemlékezése nagyban fokozta az ünnepélyes alkalomnak máskülönben is emelkedett hangulatát. Végül *Dr. Mitrovics Gyula* gimn. tanár, a Magyar Irodalmi Önképző Társulatnak ez idő szerint tanárelnöke olvasta fel tanári székfoglaló-értekezését *Aeneas Sylvius Piccolomini: „Euryalus et Lucretia“* cz. prózai elbeszéléséről. Az új rendes tanárhoz *Fejes István* aligondnok intézett üdvözlő szavakat, mire *Dr. Mitrovics* rövid beszédben ajánlotta fel szolgálatait a negyedszázados főiskolának.

— **A főiskola ifjúsági énekkar**, a mely úgy városunkban, mint a vidéken méltó elismerést vívott ki magának: részt vett a múlt hó 13—16. napjain az Aradon rendezett országos dalár-versenyen. Az énekkar múlt iskolai évi tagjaiból kiválasztott erőihez a régebbi tagok legkiválóbbjai csatlakoztak, *Pásztor Sámuel* főiskolai ének- és zenetanár lelkiismeretes, odaadó vezetése mellett. Az egyenlőtlen erőknél versenyéről díjat nem hozott ugyan haza a kis, de lelkes csapat, de az énekkar életrevalóságát és nagyratörekvését méltánylást érdemlően bizonyította az ország legjobb énekesei előtt. Aztán meg, — a mint halljuk, — a lokális érdek, a protekciós mesterkedés nagyban működött a nevezett dalár-versenyen s így nem csodálkozhatunk, ha az eféle alantas eszközöket méltán igénybe nem vevő énekkarunkat nem részesítették a kitüntetés maradandóbb jeleiben.

— **Színészet Sárospatakon.** *Aranyossy Gyula* színtársulata e hó elején vonult be Thália szellős (magyarul: czúgos) csarnokába, minekutánna az itt eladdig mit sem sejtő nyugalommal elmélkedő négy lábú tolatlan állapotokat sikerült a színtérről nagy ügygyel-bajjal más irányban terelnie. Örök hála jobb sorsra méltó városunk érdemkoszorúza fejének: a sárospataki theátrumot még mindezideig sikerült a csalhatatlannak bizonyult középkori színvonalon fentartani ékesen mutatván,

miként lehet a modern reális élet oktan állatainak csön-
des tartózkodó helyét a világot jelentő deszkák illúzió-
teljes világává varázsolni. Máskülönben a nagyvendéglő
állásában (költői nyelven: „a Feldmesser-féle nyári
szinkörben) esténként meg-megjelenő közönség meglehe-
tősen gyengécske előadásokból kénytelen magasabb mű-
élvezetet meríteni. Ugy a szinpad, mint a nézőtér me-
sésen pazarul ki van világítva s mivel a társulat nő- és
férfi tagjai teljes erejükből igyekeznek alakítani és dom-
borítani, a páholyokból (ad notam: kakasülő) olykor-
olykor frenetikus tapsvihar szokta hasogatni a léget.
Bizony-bizony: *difficile est satiram non scribere.* . . .

— **Erzsébet királyné** szerencsétlen
halála miatt, részvétének kifejezéseül, — fő-
iskolánk tanári kara és ifjusága *harmincz napig*
tartó gyász fog viselni

— Az „**Akadémiai Ifj. Olvasó-Egylet**“ e hó 11-én d. e.
11 órakor tartotta meg alakuló közgyűlését *Radácsi György*
múlt évi tanárelnök vezetése mellett, a ki ezutánra is
készen nyilatkozott a főiskolai ifjuság ezen egyik le-
gerősebb egyletének az élén megmaradni s annak ügyeit
továbbra is vezetni. A tisztikar a következőleg alakult
meg: Ifj. elnök: *Antalfy László* IV th; pénztárnok:
Danyi József IV th.; jegyző: *Nagy Barna* II jh.; ellenőr:
Magyary Lajos IV jh.; bizottsági tagok *Lukó István*,
Horváth Dezső, *Lökös Sándor*, *Piskóty Ferencz*, *Gecse*
István, *Somody János*, *Ráczkövy János* és *Szánthó Gyula*.

— **Darányi miniszter Sárospatakon.** A földmivelésügyi
miniszter a Hegyalja szőlőtelepeinek rekonstrukcióját tanul-
mányozván, e hó 4-én városunkat s közelebről az alma-
matort is meglátogatta. Ez utóbbi helyen *Radácsi György*
közigazgató fogadta a tanári kar élén. Darányi Ignác a
legelső miniszter, a ki a negyedszázados főiskolába be-
tette a lábát.

— **Nemzetközi diákszövetkezet** megalakításán fáradozik
Federation Internationale des Etudiants címmel egy nem-
zetközi diákkongresszus, melyet a jövő hónapban fognak
Turinban megtartani és a melyen csaknem valamennyi
nemzet képviselve lesz. A szervező-bizottság elnöke,
Eftio Giglio-Tos dr. a *Magyar Béke-Egyesület* (Budapest,
V. ker. Dorottya-utca 6 sz.) útján hívja fel Magyaror-
szág főiskoláinak hallgatóit a kongresszusban való rész-
vételre, melynek érdekeit külön *Corda Fratres* című lap
képviseeli. (Okvetlenül ott leszünk!) *Szerk.*

— „**A rokony.**“ *Biró:* Áll-e a tanu valamely rokoni
kötelékben alperessel? *Tanu:* (habozva.) Igenis értem.
Biró: Ebből látom, hogy nem érti. Ugyanis arról van
szó, hogy rokona-e kend Perjési Jánosnak? *Tanu:* Ugy?
Hogy ő nekem? Vagy hogy én neki? Abban áll a dolog
kérem alásan, hogy örököltem én egy egérfarknyi rétet
a csereki dülőben. Tul a patakon van, egy bürrün koll
átmenni, hiszen járt is arra a tekintetes fő aljárásbiró ur,
mikor az a nagy vadászat volt a zsidó nagyságosnál.
Biró: Jártam jártam; de a dologra, beszéljen kend!
Tanu: Hiszen épen abban vagyok, mert ez a rétecske
káposztával volt beültetve ezelőtt tíz esztendővel. Főlsé-
ges termés lett. Olyan volt a káposzta torzsája mint a
cukor, a feje pedig olyan volt mint a dob. Hát mondja
az ángyikám, a kit az isten nyugosztaljon. „Te Mihály,
lódulj ki te is a rétre, most jönnek alá a tótok, jól elad-
hatnád azt a káposztát a lábán.“ *Biró* (türelmetlenül):
No lefetyeljen kend. Rokona-e Perjési Jánosnak vagy
nem rokona? *Tanu:* Váltig azt beszélem, mert ahogy
kiérek a káposztásba, ott találok már egy hórihorgas
tótot, boeskorban, nagy tüszővel, rézcserese a füleiben,
a kampós botjával nagyban veregeti a pogácsa-gömbölyü
fejeket. Már akkor bele volt szeretve a káposztámba,
szinte a nyála csurgott . . . *Biró:* Még egyszer felszólí-
tom, feleljen egyenesen a kérdésre. *Tanu:* Mindjárt rá
térek ő kegyelmére, mivelhogy nem bírtam a tóttal el-
igazodni: ő sem tudott magyurúl, én sem tudtam tótul.

Vakarom a fejem, mi lesz már? De ahol jön ni Perjesi
uram a bürrün át. Nosza megállítom, jőjjön beszéljen a
tóttal! *Biró:* Igen vagy nem? *Tanu:* Igenis beszélt.
Perjesi uram vásárookra járó ember, ért hozzá. Addig
povedáltak, a míg megalkudtak közönkint nyolcz forint-
ban. Hát mondom Perjesi uramnak, mikor már a tót
tenyerébe csaptam és az *élet* is leolvasta: „Igyuk meg
az áldomást, menjünk a „Nagy itezébe.“ Miro egy kan-
csó csigert kérek a Szálitól s odanyujtom neki: „Igyék
Perjesi uram.“ Ő kelme szájához emeli a kancsót s
illőn rámköszönti: „Adj isten friss egészséget, holtunk
után békességet komám.“ A másik hörpintésnél vissza-
származtattam én is a tisztességet: „Hogy minket az
isten meg ne áldjon komám, arról szó se legyen.“ Hát
enyibe van. Azóta *komának* szólítjuk egymást. *Biró:*
Valahára! (A jegyzőkönyvvezetőhöz) Irja be: „Nem.“

— **Mennyi tintát fogyasztanak a diákok?** Páris városa
nemrégiben 70,000 liter tintát vásárolt ama 160000 isko-
lás fiu számára, aki a 367 elomi iskolába jár. Az impo-
náló mennyiségű tinta 8000 frankba került. Kiszámították,
hogy a párisi iskolás fiu évente 44, tehát ketenkint 1
centiliter tintát fogyaszt az iskolában, azt azonban eddig
még nem tudták kideríteni, hogy poczákkal vagy poczák
nélkül?

— **Doktor Bismarck.** A nomrég elhunyt vaskancellár
nagyon ritkán használta a *doktor* titulust, pedig lett
volna joga hozzá, mert az *összes fakultások* doktora volt.
A kinevezések a következő sorrendben történtek: a *filo-
zófia* doktora Halleban 1867. június 21-én lett, a *jog* dok-
tora Göttingában 1885. márczius 3-ikán, Erlagenben 1885.
április 1-jén, a *politikai tudományok* doktora Tübingenben
1888. november 10-ikén, az *orvosi tudomány* doktora 1896.
július 16-ikán.

— **A jogászegylet megalakulása.** A mit mindannyian
igaz érdeklődéssel és óhajással vártunk: a jogászegylet
megalakulása elő hárukt gátló körülmények immár el
vannak éritve a továbbhaladás utjából. *Dr. Finkey*
Ferencz, jogakadémiánk dékánja, kinek ez ügyben tanu-
sított jóindulatáért lehetetlen köszönetet nem mondanunk,
— legközelebb összehívja az alakuló közgyűlést, hogy
ezen nyomban meg lehessen tenni a kritikus hárszabály-
pont észszerű módosítására előlegesen már megállapított
intézkedéseket. A megalakulás módozatairól és lefolyá-
sáról jövő számunkban referálunk.

SZERKESZTŐI ÜZENETEK.

G-y K-n urnak *Kolozsvár.* Üdvözet tenéked, a boldog
kincses-kolozsvári uj honpolgárnak! Bizonys czikkeket epedve várok.
Légy kegyes közelebről az ottani egyetemi életéről tudósítani lapun-
kat, ha idő enged. Esetleg királyhágon túli élmények is akadnak.
Sikeres hódításokat kívánok! — *L. A.* urnak *Zilah.* Lap megy;
válasz jőjjön! Üdvözet. — *Z. A.* urnak *Kolozsvár.* Csak készítsd
a kilátásba helyezett közleményeket! Szóval: meg ne felejtkezz vala-
hogy mi rólunk. A lapot a jelzett címre megindítottam. Szíves üd-
vözet neked, ugy szintén a kamarásnak is! — *H. J.* urnak *Bácska.*
A jövő lírája jön a jövő számban. A müncheni levelekre okvetlenül
számítunk! Levél ment.

TARTALOM: „Titkári Jelentés a Magyar Irodalmi Önképző-Társulat
1897/98. iskolai évi működéséről.“ — „Egyetemen —
kávéházban.“ (zs.) — „A révész legény“ (költ.) *Alföldi.*
— „Washington Irving „Egy utas elbeszélései“ cz.
könyvéből.“ Ford. (i. zs. b) — „Bosznia és Bulgária
a berlini kongresszus előtt.“ *Ifj. Zsoldos Benő.* —
„Klasszicizmus és romantizmus“ *N. B.* — „Társula-
tunk múltjából“ *Redaktor.* — „Emlékkönyvbe.“ (költ.)
Nagy Béla — „Irodalom.“ — „Vegyes közlemények.“
— „Szerkesztői üzenetek“

SÁROSPATAKI IFJÚSÁGI KÖZLÖNY.

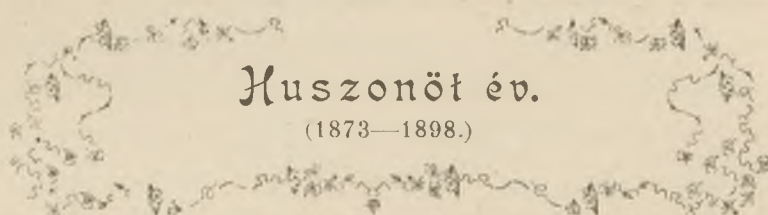
KIADJA A „MAGYAR IRODALMI ÖNKÉPZŐ-TÁRSULAT.”

Megjelenik havonként egyszer.
Szerkesztőség, hova az „Ifjúsági Közlöny” szel-
lemi részét illető minden közlemény küldendő:
Sárospatak, Rákóczy-utca 170. sz.
Kiadóhivatal, hova a lap szétküldésére vonat-
kozó felszólalások (reklamációk stb.) címzen-
dők: Sárospatak, Főiskolai könyvnyomda.

Felelős szerkesztő:
IFJ. ZSOLDOS BENŐ.

Főmunkatársak:
FARKAS ANDOR, DANYI JÓZSEF.

Előfizetési árak:
Egész évre — — — — 4 korona
Fél évre — — — — 2 korona.
Ez összegek a „Magyar Irodalmi Önképző-Tár-
sulat penztárnokához” czimezendők:
Kéziratokat nem adunk vissza.
Névtelen levelekre nem válaszolunk.

(zs.) Egy negyedszázad . . .

Jelentékeny idő a halandó ember számára rendeltetett évek során; a tanügy, a kul-
tura érdekében nemesen eltöltött huszonöt év ellenben már végtelen idő.

Munkálkodni huszonöt hosszú éven át szerényen, csöndben, zajtalanul, óvatosan ke-
rülve a hű nagyvilági lármát; áldásosan eltölteni egy negyedszázadot, kiszakítva mintegy a
saját egyéni életéből s odahelyezve a közjó oltárára, nemzedékeket nevelni igaz hitben, nem-
zet-fentartó tudományban: oly érdemek, a melyek iránt való köteles hálánkat méltóképen
leróni képtelenek vagyunk.

A sárospataki főiskola boldog lehet, hogy egyszerre három ily kiváló munkását ün-
nepelheti. Nem külsőségekkel, ideig-óraig tartó hívságos czeremóniákkal, a melyekben részt-
venni tiltja az ünnepelteknek szerénységgel párosult mély belátása, — hanem, — a mi
mindezeknél százszorta többet ér, — ünnepli szívében, egész lelkéből, a hol örök időkre fel
van jegyezve az érdemeik iránti hála, méltó elismerés.

Óvakodtak s óvakodnak a nagyvilági zajtól s ime, az ugynevezett közélet örökké
zajongó hullámaiban is nesztelenül tűnik tova ez a mostani örömnép, az ő életüknek s a
főiskola történelmének ez a jelentős mozzanata. A mieinknek mondhatjuk őket egészen; ün-
nepeljük hát őket most bensőséggel, igaz szeretettel. Hiszen a kívül állók, kik nem ismerik
őket annyira, talán nem is tudnák méltányolni érdemeiket úgy, a miként mi szeretnők, — és
ez fájna nekünk; sokszorosan boldogok vagyunk, hogy közelökben lehetünk s érezhetjük
szívök dobbanását.

Ámde munkásságuk eredménye, egy negyedszázadon át kifejtett lankadatlan buzga-
lom gyümölcse nem pusztán a miénk; jelentékeny rész jut abból az egész magyar kulturának.
Mély vallásosságuk, komoly, alapos tudományosságuk dicsőséget teremtett számukra a sáros-
pataki negyedfélszázados tanintézet körén kívül is, mert csöndes, de annál számottevőbb
munkásai voltak ők huszonöt éven át mindenkor annak a szilárd oszlopokon nyugvó épületnek,
melynek homlokzatára ez van felírva: „magyar kultúra. . .“

Fény nevökre, áldás életökre! . . .

(dj.) Csendességben, kerülve minden zajt, minden hangosabb ünnepeltetést, ülte meg főiskolánk három kiváló munkása: *Radácsi György*, *Zsoldos Benő* és *Dr. Kun Zoltán* tanári munkálkodásának huszonötödik évfordulóját.

Huszonöt év . . . . Akaratlanul is gondolkozóba ejti az embert e szám; a mult és jövő e határköve megállítja utjában a hű vándort, hogy az emlékezet és remény édes érzetével tekintszen vissza a multba s nézzen előre a jövőbe. Az emberi élet rövid tartamából huszonöt évet letölteni nagy idő, nagy pedig akkor ha azt a hű munkásnak annyi érdeme, a nemesen érző kebelnek annyi szeretete ékesíti, mint a mi ünnepeltjeinknél.

Sok ember tekinthet vissza huszonöt éves munkálkodásra, sok ember megett áll már huszonöt éves multja a férfiúi küzdelmeknek; de csak kevésnek jut osztályrészül annyi sikerrel, annyi nemes buzgalommal és odaadó szeretettel futni meg a pályát mindenkitől tisztelve, mindenkitől szeretetve, mint a mi ünnepeltjeinknek.

Nem akarunk dics-hymuszokat zengeni, hiszen a tett ékeesebben beszél minden szónál, nem állhatunk tüntetőleg az ünnepeltek sorába, az ünnepeltek szerénysége kerül minden külsőséget, egyedül csak imánkat, szívünknek legforróbb óhajtását küldjük ég felé.

Atyánk! tartsd meg őket, ami büszkeségeinket nekünk még számos éveken át; a mező, melyre állítottad őket, tövist ne, csupán virágokat teremjen számukra s add, hogy a tudományt, melyet oly bőségesen hirdettetsz általok: még nemzedékek élvezhessék; nemzedékek tanulják megismerni, mi az önzetlen munkaszeretetet s a kötelességérzettel párosult nemes hivatás. Dicsékvéssel valljuk magunkéinak őket jó Atyánk!

Huszonöt év . . . . Sokaknak életkorul, nekik csak munkásságuk egy részeül szabtdad ki, hogy e határkövön megpihelve, ujult erővel futhassanak meg még más negyedszázadot. . . . Add e reménységet jó Atyánk; csatold a munkásság számos éveit még napjaikhoz. Közös érzelme mindnyájunknak, akik csak e három nagyság szeretetét és munkásságát élvezhettük. Atyánk, terjeszd ki rájuk áldásaidat!!

FÁRKAS

Az aradi tizenhárom.

*Felleg ködébe tünt el a verőfény,
Elfordította orcáját a nap;
Kihalt a fénynek mindenik sugára,
Bánat borúja nehezült a tájra,
Felőled szállva gyászos hely: — Arad!*

*Megdermedett egy ország szive, lelke,
Menykő-csapás ért millió kebelt;
A tizenhárom óriás ledőlte
Sebet ütött, sebet vágott a földbe,
S a tatógó úr pusztulást lehelt.*

*Nem él az Isten?! Kérdeztük mi akkor,
S óh érthető ez s megbocsátható,
Mert érthetetlen és megfoghatatlan,
Hogy a dicsőknek ily jutalmuk is van:
Babérág helyett rút halál, bitó! . . .*

*Sirtunk, zokogtunk.. Fájt szívünk s az élet;
Szerettünk volna velők halni meg;
A szent csatában vérezők halála
Egy kérdést űzött ezrek ajakára:
Hát éljünk még mi?.. És minnek, minnek?..*

*Óh mi nem élnénk, vagy hiába élnénk,
Ha szent örökség nem várt volna ránk:
Egy czél, a melynek katonái voltak,
Egy czél, a melyért mosolyogva haltak
Ők tizenhárman vértanu-halált.*

*Egy czél, egy eszme — szent és halhatatlan,
Ifjút és aggot tette sarkaló,
S e czél, ez eszme honfi-szivek éke,
Szivekből tör ki lángja, fényessége,
Belőle árad a nemes, a jó.*

*Csillag-sugár fagyasztó, rémes éjen,
Világító mécs e sötét napon,
Melyen szívünknek végtelen keserve
Panaszló hangot küld fel az egekre,
— Mert néma nem lesz az ily fájdalom.*

*S bár szenvedésük szörnyü Golgotháját
Borzadva nézzük könyeinken át, —
A tizenhárom Krisztus szent alakja
Ne csak könyüink forrását apassza,
— Példát mutasson, ha vigaszt nem ad!*

*Mert lesz a hitnek még feltámadása,
Es lesz még boldog a magyar haza,
S ha jó a percz, az ébredésnek percze,
Lövelli fogja lángját a szivekbe
A tizenhárom szent neve, szava!*

Farkas Andor.

Radácsi György.

Alig tudom elhinni, hogy már ő is huszonöt esztendő professzor. Deli szép alakja sugárabb, mint akár melyiké közülünk; kedves, szelíd arcáról az erőteljes elevenség ragyog le; nyájas, ábrándos kék szeméből az ifjúság üdesége mosolyog, a fiatalság tüze sugárzik ki: nem, nem lehet! Az a huszonöt esztendő csak mesebeszéd, hazugság.

De ah! látom, hogy derült homloka felett csakugyan gyérülnek a hajszalak; szakálában itt is, ott is egy-egy őszülő szál: a tisztos kor jele. Meg kell vallanom hogy az a negyedszázad mégis igaz lehet. És hallom, látom, hogy mennyi mindent művelt ő, mióta ez édes főiskola munkásai között él. És azt kell mondanom: az a huszonöt esztendő — hála Istennek! — valóság.

Bizony, a mi Radácsink vénül. Nem, rosszul mondtam: csak idősödik.

Épen, mint maga a jó öreg kollégium. Itt-ott szomorú, de mindenkor dicsőséges emlékei immár több százados hosszú életről tesznek bizonyosságot és az ódon falak között a legelevenebb élet lüktet. És életének firisségét, üdeségét nemcsak a benne zsongó-zsibongó ifjú seregnek köszöni, hanem főképp annak az önmagát folyton megifjító szellemnek, mely benne lakozik. A múltnak komoly, tiszteletre méltó árnyai, drága hagyományai olyan kedvesen ölelkeznek itt a modern élet nagybecsű kincseivel, minden nemes vívmányával. Minden, de minden azt mutatja itt, hogy ezeket a falakat a reformációnak rég elmúlt esztendei emelték, a múltnak és a jövőnek számára.

Radácsi egyike ama tiszteletre méltó alakoknak, kiknek neve a sárospataki főiskolával valósággal összeforrt; kiknek egyénisége e főiskola hamisítatlan szellemét tükrözi vissza. — Rajongó szeretettel, ritka szép kegyelettel csüng a múltnak dicső emlékein, szent hagyományain; am azért nem maradt el a világtól; modern ember, a szónak legnemesebb értelmében. Gondolkozása, eszméi, munkái — mind a mai és jövőendő élet megtermékenyítésére hivatvák. — A múlt és jelen talán épen az ő lelkében egyesül legszerencsésebben a mi szeretett vezéreink között.

E főiskola nevelte Radácsit a maga számára, és most Radácsi vezeti a főiskolát s formálja a főiskolának és saját magának közös képére. Boldog főiskola, boldog professzor! Ti szerencsésen megtaláltátok egymást!

Nem az én gyöngye tollam feladata az, hogy Radácsinak egyházi és irodalmi érdemeit méltassa. Amazokat méltatta a tiszáninnyi egyházkerület, mikor sok egyéb tisztségek után a kerületi főjegyzőségre emelte; emezeket is méltatták nagy szánú tisztelői, mikor, mint a „Sárospataki Lapok“ 10, illetve 15 év után bucsúzó aranytollú szerkesztőjét ünnepelték. Mint biblia fordítót is fogják majd ünnepelni lélek szerint nemzedékek és nemzedékek, a jövőendő magyar kalvinista világ; mert a most revideált magyar biblia legtöbb részén ott ragyognak az ő kezének nyomai. Az ő fordításaiban nemcsak a tudós exegeta és a pártatlanul színező stilszta nyilatkozik: az ihletettség kedves zománcza ömlik el azokon. A kinek alkalma és szíve van aboz, hogy az Énekek énekét és a Zsoltárok könyvét az ő önálló fordításában sokat látó szemmel olvassa, azt valami felemelő hangulat lepi meg; úgy érzi, hogy az ihletett-ó-testamentomi költő ékes szavú méltó tolmácsa, sőt avatott társa szól a sorokban.

Mi nem az egyházi méltóságot s nem az író ünnepeljük ő benne, hanem a jó tanárt és egyik legigazabb barátunkat. Tanítványaink egész serege tisztelettel gondol vissza az országos nevű tudós exege-

Washington Irving: „Egy utas elbeszélései“ című könyvéből.

Nagybátyám élményei.

(Folytatás).

Még nem lehetett túl az első szenderegésen, a mikor a kastély úrája, — mely szobája felett volt elhelyezve a toronyban, — felébresztette; éppen éjfél kongatott. Az az időpont volt ez, a melyet oly nagyon szeretnek a kísértetek. Mély, megfélemlítő volt a hangja s oly lassan, oly unalmasan kongott, hogy a nagybátyám már szinte azt gondolta: sohasem lesz vége. Csak számlálta, számlálta az ütések, míg szinte megesküdött volna rá, hogy 13-at számolt s aztán megszünt a kongás.

A tűz lassan senyvedt s az utolsó rőzsenyaláb üszke is kialvófélen volt, kis kék lángokkal égdegélve, melyek olykor-olykor vékony fehér fénysugarakká nyúltak. Nagybátyám félig lehúnyt szemekkel pihent, mialatt hálósapkája csaknem az orráig eszűszott alá. Gondolatai ide-oda csapongtak s képzeletében a mostani jelenetek már kezdtek össze vegyülni a Vezűv kráterével, a francia operával, a római Coliseum-mal s általában az ismert helyek mindennemű emlékeivel, a mikkel csak egy utazó agyveleje telítve lehet, szóval: azon a ponton volt, hogy elaludjék.

Hirtelen lépések zaja riasztotta fel, a mely úgy tetszett, mintha lassan haladna a folyosón végig. Nagybátyám, a mint tőle magától is hallottam említeni, nem az az ember volt, a kit egykönnyen meg lehet szeppenteni. Nyugodtan fekve maradt, gondolva, hogy a ki ott botorkál, bizonyosan valamelyes más vendég lehet, avagy valamelyik szolgálta tér nyugodni. A lépések azonban köze-

ledtek az ajtó felé. Az ajtó lassacskán kinyílott. Hogy vajjon saját magától, vagy erőnek engedve nyílt-e az ki, nagybátyám nem tudta megállapítani. Egy tetőtől-talpig fehér alak surrant be a szobába. Egy magas és pompás testalkatú, fölöttébb parancsoló magatartású női alak, a divatból régen kiment, bő szabású és földet érő öltözékben. Egyenesen a kandallóhoz ment, a nélkül, hogy nagybátyámat figyelmére méltatta volna, a ki halósipkáját egyik kezébe kapta és komolyan figyelt a történendőkre. Az alak egy darabig állva maradt a tűz mellett, a mely időközönként fel-fellobbanva, kék és fehér fénysugarakat lövellt, úgy, hogy nagybátyám képes volt ezeknek világánál a jelenséget pontosabban is szemügyre venni.

Arca rémletesen halovány volt, a mit talán még sokkal inkább fokozott a tűznek kékes világa. Szépség ömlött el rajta, de szépségét gyászosan szomorúvá tette a gond és aggodalom. Tekintete a nyugtalansághoz szokott egyének tekintete volt, de olyané, a kit a nyugtalanság nem volt képes megtörni vagy leigázni; még visszatükröződött rajta a büszke, meggyőzhetlen határozottságnak uralkodó vonása. Legalább nagybátyám illetén véleményét formált róla magának, már pedig ő nagy fizionomusnak tartotta becses személyiségét.

Az alak, mint említém, a tűz mellett maradt egy darabig, kinyújtván elébb az egyik kezét, aztán a másikat; majd váltogatva mindkét lábát, mintha melegednék; mert a kísértetek, — ha ugyan az valóban kísértet volt — nagyon fázékonyak. Nagybátyám azonkívül megfigyelte, hogy a jelenség régi divatú, magas sarkú cipőket viselt, opálkő vagy gyémánt csatokkal, melyek úgy fényltek, mintha valóban égtek volna. Végre az alak csendesen megfordult, végig jártatta a szobán fagyasztó tekintetét

tára, ki ritka lelkiismeretességgel, nyomozó kritikával és alapossággal magyarázza az írások titkait; de bizonyára azokra a perczekre emlékezik legédesebben, melyekben elhallgat az érvelő tudós és megnyilatkozik a meleg szívű Radácsi s kitarja keblét, kiönti lelkét, melyet a próféták s a Messiás szellemének sugaraiban fűrésztgetett. Ekkor csodálták és csodálják legjobban őt, a szó magasabb értelmében vett profeszort.

Tanári működése nem szoritkozik csupán a katedrára. Nem is eshetik meg olyan emberen, a kiben, mint ő benne, a paedagogus és az ember teljesen egyesülnek. Minden alkalmat felhasznál arra, hogy intsen, tanítson; és nincs oly kicsiny dolog, melynek komoly jelentőséget ne tudna kölcsönözni ismét csak azért, hogy eszméltessen, buzdítson. A hol csak kell és lehet, mindég maga jár elől jó példával; az ifjúságnak alig van olyan jóra való mozgalma, melyben ő közreműködni ne igyekezzék. Ifjúsági ünnepek, nagy alkalmak idején szinte jobban lelkesül, mint a legforróbb lelkű ifjak. Nem kevésbé ifju az ő szép lelke, mint tanítványaié. Ezt különben nemcsak hallgatói, tanítványai, hanem az egész akadémiai és főiskolai ifjúság tapasztalja; mert ezek is gyakran élvezik az ő jótékony hatását, különösen azóta, mióta a közigazgatói hivatalt viseli. — Hogy az ifjúság érdekét mennyire szívén viseli, annak legékeesebb bizonyossága az akad. ifjúsági könyvtár és kaszinó, melyek egyesítése és fellendítése igen nagy részben az ő munkája. Még legbokrosabb teendői közt is szakít magának időt arra, hogy mint tanár-elnök az olvasó-egylet bizottsági ülésén részt vegyen s ott a legkisebb dolgokkal is megismerkedvén, jó tanácsokkal szolgáljon.

Igy él ő közöttünk, soha nem szünő tevékenységben, folyvást intve, tanítva és buzdítva. Élete a legszebb buzdítás a munkára a munkában alaposságra és lelkiismeretességre. Ezzel az alkalmammal, az immár 25 éves pályával is mintha arra figyelmeztetne bennünket hallgatagon: „Ime, ifjú barátaim! Így kell fia-

talnak megmaradni 25 éves fáradságos munka után is! Erősnek testben, ifjúnak lélekben!

Most, mikor munkáját félbe se hagyva, tiltakozik minden ünneplés ellen, mondván: ne háborgassatok! — úgy látszik, mintha keveselné azt a 25 esztendőt.

És mi, pataki főiskolai ifjúság, hálás szívvel kívánjuk néki: Vajha az életnek Istene is keveselné még sokáig az ő idejét, örömeire minden jóknak, áldásul a mostani s későbbi pataki ifjúságnak.

Nagy Béla.

Zsoldos Benő.

Ki ismeri a faraók zsidainak nevét, kik zsarnokaik gúláihoz a köveket emelték? Ki vezetett lajstromot azokról, kik a mykenéi s trójai romok cyclopikus épületeihez az anyagot hordták, akik az óriási szikla szalakat egymásra rakták, hogy ezek a falak a hellen faj legrégebb keletű műveltségének máig is beszédes hirdetői legyenek?

A történelem háládatlan az emberi művelődés egyszerű munkásai iránt. A társadalom elfeledi nap-számosának érdemeit. Elfeledi azokét, a kiknek keze alatt, követ köre rakva, lassan-lassan kinőnek a földből a ház falai; és elfeledi azokét, a kik a természet-től kapott üres fehér lapot — a gyermeki lelket — a köfejtéshez hasonló munka árán, apránként tele írják.

De, legalább mi, legalább időnkint, emelkedjünk túl a háládatlanság emez, általános, emberi gyarlóságán. Hirdessük, édes örömmel eltelve, hogy nekünk jól esik hálával emlékezni meg a mi mestereinkről; jól esik rámutatnunk azokra a forrásokra, honnan lelki kincseinket merítettük.

a melytől, midőn az nagybátyámon végigsuhant, hideg borzongás futott át ennek ereiben s szinte a velőig ható hidegséget érzett. Aztán az ég felé terjesztette karjait s kezét esdőleg összekulcsolva, lassan kilebbent a szobából.

Nagybátyám egy darabig a látomás felett elmélkedve feküdt, mert, (mikép ő is megjegyezte, midőn nekem e történetet elbeszélte) ámbár férfias jellemű ember volt, másrészt az elmélkedés embere is volt, a ki nem mellőzött el egy-egy dolgot csak azért, mert az kívül esett az események rendes kerékvágásán. Azonban, mint már előbb említettem, nagy utazó volt s hozzá volt szokva a rendkívüli élményekhez, hálósipkáját bátran a szemére húzta, hátat fordított az ajtónak, a takarót egész a válláig magára rántotta és szép csendesen álomba merült.

Hogy meddig aludt, azt bajosan állapíthatta volna meg, midőn, az agya mellől jövő hangok ébresztették fel mély álmából. Megfordult s az öreg francia szolgát pillantotta meg, hosszú halovány arczának mindkét oldalán szoros csattokba foglalt haj-tincseivel, míg arczának felszínére mély barázdákat szántogatott egy örökké ott tanyázó mosoly. Ezerféle arczfintorgatást rögtönzött és ezer bocsánatot kért, a miért bátorkodott felzavarni a *monsieur*-t, de hát a reggel már igen szépen előhaladt. Nagybátyám mig öltözködött, visszaidézni igyekezett emlékében az elmúlt éjjeli látogatóját. Megkérdezte a régi szolgától, hogy miféle hölgy volt az, a ki éjjel a kastélynak ezen a részén kalandozott? A vén szolga erre felhúzta a vállát, a mily magasra csak tudta, egyik kezét a szívére tette, a másikat pedig, ujjait kiterjesztve, szétártá, szerfölött érdekes arczfintorgatások kíséretében, a mikkel ő nagy udvariánisan körülbelől ezt igyekezett kifejezni: — „Uraságod legfőbb érdeke tiltja, hogy róla valamit megtudjon!”

Nagybátyám látta, hogy biz' így semmiro sem megy a tudakozódással ebben a lakásban. — Reggeli után megtekintette a marquis-val a kastély újabb keletű lakosztályait, könnyedén haladván át a szépen kifényesített padlójú szalonokon, a gazdagon aranyozott és drága szövött bútorok között, aztán egy tágas kép-terembe értek, hol nagyszámú arczkép volt elhelyezve, részint olajfestmények, részint krétarajzok.

Itt aztán tág tere nyílt a háziúr ékesszólási képességeinek, a kiben meg volt az *ancien regime* nemeseinek minden büszkesége. Nem volt olyan tekintélyes név Normandiában s alig volt csak egy is Franciaországban, a melyik, egy vagy más tekintetben, összeköttetésben ne lett volna ezzel a házzal.

Nagybátyám ott állott s hallgatta a háziúr előadását, magában erősen türelmetlenkedve s hol az egyik, hol a másik lábát váltogatva, mialatt a kis marquis, a nála szokásos tűzzel és élénkséggel értekezett őseinek vitézi tetteiről, kiknek arczképei ott függöttek a fal hosszában; az edzett, pánczélos harczosok hősi haláláról; az ékesen mosolygó arczú, beporozott hajfűrtű, bodros csipkével ellátott s kék és rózsaszínű kabátba és nadrágba öltözött, kék szomú urak udvariasságáról és szerelmi cselszövényeiről, — nem feledkezték meg felemlíteni az abroncos szoknyájú, szörnyűséges módon karesú derekú, szerelmes pásztorleánykák meghódítását sem, kik uralkodni látszottak juhnyájuk és szerelmes ifjaik felett, lengő szalagokkal izlésesen feldiszipált pásztorbotjaikkal.

Barátja magyarázatása közben, nagybátyám hirtelen összerezzen egy életnagyságú arczkép megpillantásakor, mert úgy tűnt fel előtte, hogy ez tökéletes hasonmása az ő múlt éjjeli látogatójának.

A kinek nevét rövid megemlékezésünk elé irtuk, épen egy azok közül, kik az iskola körül a legfárasztóbb napi munkát végzik és a kik, az élet sajátságos igazságszolgáltatása szerint a legkevesebbszer számíthatnak a hálás megemlékezésre és elismerésre. De a ki egyszer behatolt a classikus világ rejteit szépségeibe, a ki lelki szemei előtt restaurálta a régi Róma fényes, csodás, gazdag világát: lehetetlen, hogy e szellemi élvezetek közt egy pillanatnyi időt ne juttasson a hálás visszaemlékezésre; hálásan ne gondoljon arra, ki még az iskola-padok között részesévé igyekezett tenni az ó-világ szellemének.

Az ó-világ szelleme! Iróinak szépsége! Hiszen épen ez az, a miből az iskolában legtöbbet kellene kapni, a mi iránt a fogékony ifjú lélek is a legjobban tudna érdeklődni; de a mit oly sokszor örökre eltakarnak, a mit ismeretlenül is oly sokszor gyűlöletessé tesznek későre hagyott, idején legyőzetlenül maradt technikai nehézségek s néhol az oktatás szellemét félreismerő pandúrkodás.

Hogy miért írom ezt most, mikor Zsoldos előtt akarom a magam részéről is, az ifjúság nevében is, tisztelőmet és hálámát kifejezni, azt mindenki megérti, a ki ismeri őt, a ki tanítványa volt neki; s hogy mért tartózkodom az ő tanításának, iskolai munkájának, sőt még irodalmi működésének is az egyenes jellemzésétől, azt is megérti mindenki, a ki ismeri őt, az elismeréstől elbúvó szerény tudóst, a nyilvánosságot kerülő puritán embert. Talán a szemérmét sértetem már eddig is, már azzal is, hogy így, bár csak messze járó általánosságban, de mégis róla szóltam. . .

Mikor a magyar társadalom Toldy Ferencz írói pályájának félszázados ünnepét ülte, a Kisfaludy-társaság azzal ünnepelte, hogy kiadta munkáinak s kiadványainak czimjegyzékét. A Zsoldosé nem tenne ki egy kötetet, mint a Toldyé, mert foglalkozása miatt és azért, mért mindig a legterheesebb munkát bízták reá, nem is tehetne, de mégis legigazabban ez jellemzi őt s az ünneplésnek ez ellen a módja ellen nem is

— Nekem úgy rémlik, szölt a képre mutatva, hogy én már láttam ez arckép eredetijét.

— Pardonnez moi, — válaszolt a marquis udvariasan — ez aligha lehetséges, mivel ez urhölgy már több mint 100 évvel ezelőtt meghalt. Ez a szépséges *Longueville* hercegnő, aki XIV. Lajos kiskorúsága idejében szerepelt.

— Nos, és van valami emlékezetreméltó az ő történetében?

Ennél szerencsétlenebb kérdést már aligha tehetett volna. A kis marquis azonnal olyan előkészületeket tett, mint az az ember, aki hosszú történetet készül elbeszélni. S tényleg, nagybátyámnak, akarva nem akarva, végig kellett hallgatnia a Frondeban lefolyt polgárháború egész történetét, a melyben a szépséges hercegnő oly kiváló szerepet játszott. *Turenne, Coligni, Mazarine*, az elbeszélés ékesítésére mind elchivattak sirjaikból és som a barrikád harcok, sem a Port Cochere-ok vitézsége nem maradtak említés nélkül. Nagybátyám már épen azt kezdte kívánni magában, hogy bárcsak ezer mértföldnyire volna a marquistól és ennek kegyetlen memoriájától, mikor a kis emberke visszaemlékezései hirtelen érdekesebb fordulatot vettek. A *Longueville* herceg fogságát beszélt el, melyet ez a Condé és Conti hercegekkel együtt a vincennes-i kastélyban szenvedett, valamint a hercegnő sikertelen törekvéseit arra nézve, hogy a merész normanokat ezek kiszabadítására ösztönözze. Épen ahoz a részlethez ért, a hol a hercegnő, királyi parancs folytán Dieppe várába záratott.

A hercegnő lelke, — folytatta a marquis, — felül-emelkedett a megpróbáltatásokon. Bámulatráméltó volt azt látni, hogy ez a gyöngéd és szép nő mily bátran szállott szembe a bajokkal. Ő a menekülésnek kétségbeesett eszközeihez folyamodott. Ön bizonyára látta már

tiltakozhatik. Hadd következzenek hát itt czikkeinek és könyveinek czimei, lehető teljességgel, a mint sikerült összeállítanom:

I. Az „*Egyetemes Philologiai Közlöny*“ -ben írt következő czímmel: 1. Hornyánszky Gy.: Thukydides és a sophistika. 1893. (Ismertetés.) 2. Ledniczky Ipoly: Alkibiades és kora. 1895. (Ismertetés.) 3. Beregszászy Nagy Pál élete és működése a külföldön. Th. Zielinski: Cicero im Wandel der Jahrhunderte. (Ismertetés.) 1897.

II. A „*Sárospataki Lapok*“ -ban: Finály H.: A latin nyelv szótára. (Ismertetés.) 1882. 49. sz. 2. A prot. és humanismus érdekében. U. ó. 50. sz. 3. Egy keletkezésben levő nyílt kérdés a gymn. körében. U. o. 51. sz. 4. Egy súlyos vád a sajtó terén. 1883. 7. sz. 5. A túlerhelés kérdéséhez. U. o. 19., 20., 21. sz. 6. A tápintézetből kizárt tanulók felebbezési ügyéhez. U. o. 26. sz. 7. Az érettségi vizsgálat szabályozásához. U. o. 50. sz. 8. Mégegyszer az érettségi vizsgálat szabályozásához. U. o. 1884. 19. sz. 9. Bartal A.: Bevezetés az összehasonlító nyelvtanba. (Ismertetés.) U. o. 45. sz. 10. Dóczy Imre: Görög nyelvtan. (Ismertetés.) 1887. 11. Homeros philosophiája. (Ismertetés.) U. o. 8., 9. sz. 12. Az új Magyarország. Gr. Széchenyi István, Grünwald Bélától. (Ismertetés.) 1890. 21. sz. 13. A classicus irodalmakról. U. o. 5., 6. sz. 14. Schwarez Gyula és a görög nyelv. U. o. 6. sz. 15. Mit mond tehát a külföld a görög nyelv kérdésében? (Válasz Macskássy hasonló című cikkére.) U. o. 9. sz. 16. Egységes középiskola és bifurcatio. U. o. 14. sz. 17. A sárospataki tanárok véleménye az új törvényhez való alkalmazkodásra. (Zsindely I. és Kovácsy S. társaságában.) U. o. 24. sz. 18. A zsinat küszöbén. 1891. 45. sz. 19. Előterjesztés a görög nyelv helyettesítéséről szóló 1890. XXX. tc. alkalmazása tárgyában. U. o. 5., 6., 7. sz. 20. A sárospataki főiskola tanárainak felterjesztése a zsinat által tervezett bölcs. és theol. fakultások segélyezése tárgyában. 1893. 37. sz. 21. Comenius utolsó imája. (Fordítás.) U. o. 14. sz. 22. Kazinczy F. néhány kiadatlan levele. 1893. 23. Egy figyelemre méltó nyilatkozat 1857-ből. U. o. 24. Levél-

azt a kastélyt, melyben ő fogva volt; mint valami ódon görösös bütyök egy épületen, úgy állt ott egy magaslat kiálló részén, épen a régi kis Dieppe városa fölött. Egy sötét, háborgó éjszakán titkon kilopódzott a várnak egy kis rejtett kapuján, melyet az ellenség nem őrizhetett. A rejtett kapu máig is meg van; egy mély árokra nyílik, mely felett egy keskeny hidacska képezi az átjárót a vár és a magaslat homlokzata között. A hercegnőt nő kísérei, néhány szolga és egy pár bátor lovag kísérték, a kik még hűségesen osztoztak az ő sorsában. Célja volt, hogy egy, körülbelül 2 angol mértföldnyire eső kis révet elérjen, a hol, minden eshetőséggel számot vetve, titkon egy hajót tartatott készen a menekülésre.

A szökevények kis csapatának gyalog kellett megtenniök ezt a két mértföldnyi utat. Midőn a révhez értek, a szél erősen, csaknem viharosan fújt, a dagály kedvezőtlen volt s a hajó messze bent horgonyozott a rév szélétől; a hajó párkányához nem is lehetett volna eljutni másképp mint egy törékeny halász-csónakkal, a mely ott hanykolódott, mint egy dióhéj, a hullám torlat szélén. A hercegnő elhatározta, hogy megkoczkáztatja a veszélyes kísérletet. A tengerészek hasztalan törekedtek szándékáról lebeszélni; a fenyegető veszedelem, mely őt a parton érheti, aztán lelkének magas szárnyalása nem hagyta nyugodni. A sajkához vitette magát egy hajós karjaiban. Oly erős volt a szelek és hullámok dühöngése, hogy a hajós megtántorodott, elvesztette az egyensúlyt és drága terhét beleejtette a tengerbe.

(Vége köv.)

Angol eredetiből

(i. zs. b.)

váltás Vay Ábrahám és Szemere László között 1731 július elején etc. U. o. 25. A generale consortium határozatai Könyv lemondó levelére. U. o. 26. Gr. Teley József főcurátor levele a tanárképzésről és tanárképesítésről. 1893. 35. sz. 27. II. József császár látogatása Debreczenben 1770 május 18. U. o. 46. sz. 28. A vegyes házasságból származott gyermekek vallásáról. U. o. 31. sz. 29. Az államkormány és a protestánsok a harmadik egyetem kérdésével szemben. 1895. 1., 2. sz. (Berzeviczy A. válasza. U. o. 6. sz.) 30. Még egyszer a harmadik egyetem és az azzal összefüggő kérdések. (Viszon válasz Berzeviczynek). U. o. 6., 7. sz. 31. A protestánsok és az első tanügyi reformtörekvések Mária Terézia uralkodásának végső éveiben. U. o. 3., 4. sz. 32. Egy instructio a gömöri ref. lelkipásztorok részére az 1779 évi püspöki visitatio alkalmából. U. o. 29. sz. 33. Adatok az abaúji ev. ref. egyházmegye 1860. évi április 14-én F.-Novajban tartott gyűlésének történetéhez. U. o. 46., 47. sz. 34. Az 1897. márc. 23. érettségi enquette és annak a gymnasiumra kiható eredményei. 1896. 15., 16. sz. 35. Az egységes nemzeti oktatás és a görög nyelv az egységes középiskola körében. U. o. 31. sz. 36. Kazinczy F. nyelvtanítói munkássága. U. o. 45. sz.

III. Az „Óráló“-ban: 1. Egy történelmi tanúlság. 1894. 2. A reversalisokról. U. o. 3. A középiskolai osztályok létszámának korlátozásáról. U. o. 4. A jelenlegi reformmozgalom a középiskolai oktatásügy terén. 1895.

IV. *Önálló* munkái. 1. Thukydes: A peloponnésosi háború története. Első könyv. Sárospatak, 1882. 2. Thukydes. Fordította, bevezetéssel és jegyzetekkel ellátta Zs. B. Budapest. A M. T. Akadémia kiadása. 1887—88. 3 kötet. (Előszó és bevezetés 50 l. Jegyzet I. k.-ben 36, II. 12, III. 8.) 3. Magyarázó jegyzetek C. Sallustius Crispus Catilina és Jugurtha c. műveihez. 2 kötet. 1896. Kiadta a Sárospataki Irodalmi Kör. A latin irodalomtörténet vázlatos áttekintése. Kézirat gyanánt Sárospatak. 1898.

Mindezek felül szerkesztő-társ volt a „Sárospataki Lapok“-nál 1882. okt. 30—1884. május 26. Munkatársa a Petz szerkesztésében készülő ó-kori lexikonnak. Revidálta az Akadémiai Könyvkiadó-Vállalat egyik kötetét, Gregorovius Hadrián császárjának fordítását.

Lefordította Demosthenes-t is, de az, szomorú, bár különben nagyon jellemző controversiák miatt, noha akadémiai megbízásból dolgozott, máig sem látott napvilágot.

S mindezt a munkát heti 20 óraszám s a numismatikai gyűjtemény rendezése mellett végezte. Hogy mindnyájunknak fogalmunk legyen a Zsoldos óriási szorgalmáról és munkaerejéről, és hogy sejtessük: milyen munkát végez ő most az egyesített egyházkerületi és főiskolai levéltár rendezésével, jellemzésül közlöm a tőle rendezett érem-gyűjteményre vonatkozó főbb adatokat. A leíró lajstomot 4 kötetben sajátkezűleg másolta le. V-ik, a kettős példányokról szól. Az **I. kötet**: az ó-kori érmeikkel foglalkozik a 3. laptól a 204., az 1-ső számtól a 774-ig. Leír 1 db arany, 236 ezüst, 6 bilonja, 531 réz, összesen 774 db 933 frt 13 kr. értékű érmet. A **II. kötet**: tartalmazza a húnok, Magyarország és Erdély érmeit a 205—403 l., a 775—1611 számok alatt összesen: 837 dbot. Van benne szó 5 *hún* forgalmi ezüst éremről. *Magyar*: *Árpád-kori* forgalmi ezüstérem: 39, réz: 7, összesen: 46. *Vegyes-korszakbeli* emlék-érem: ezüst: 1, forgalmi arany: 8, ezüst: 116, réz: 1; összesen: 125; a két féle együtt 126. *Habsburg-kori* emlék-érem: arany: 6, ezüst: 34, bronz és réz: 12, ón és ólom: 12, összesen: 64; forgalmi: arany: 7, ezüst: 403, réz: 120, összesen: 530; a kettő együtt: 594. Az összes magyar érme

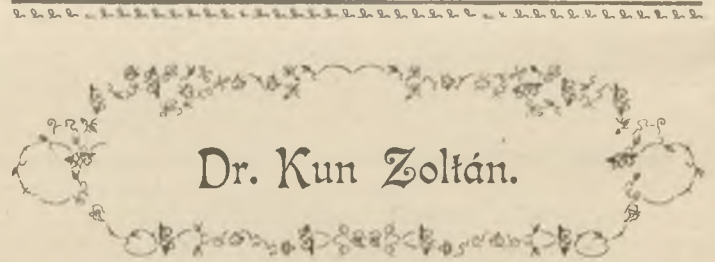
száma 766. *Erdélyi* emlék-érem: ezüst: 4, ón és ólom: 3, összesen: 7; forgalmi arany: 3, ezüst: 54, réz: 7, összesen: 64; a kettő együtt: 71. Magyar és erdélyi együtt: 837. Értékük, az előbbi kötetével együtt folytatólag 2317 frt 66 kr. **III. kötet**: Római-német császárság, Ausztria, örökös- és szláv tartományok és a német szövetség városainak s államainak érmei 404—599 l. 1612—2385 sz. a. 774 db. Emlék-érme arany: 2, ezüst: 33, bronz vagy réz: 13, ón vagy ólom: 20, összesen: 68. Forgalmi: arany: 3, ezüst: 550, réz: 153, összesen 706; a kétféle együtt: 774. Értékük folytatólag 2783 frt 4 kr. **IV. kötet**: a többi európai államok érmei s testületeket és egyeseket illető érmek. Játékpénz-félék. 600—790 l. 2386—3190 sz. a. 805 db. Függelék: papírpénzjegyek és pénzjegy-minták. Emlék-érme: arany: 2, ezüst: 28, bronz vagy réz: 107, ón vagy ólom: 44, összesen 181; forgalmi: arany: 5, ezüst: 360, réz: 259, összesen: 624; a kettő együtt: 805. Papirok: 462. Folytatólag összes érték: 3433 frt 33 kr. **V. Duplumok** száma 1504; értékük: 231 frt 1 kr. Mindezekről az érmekekről és papirokról a legpontosabb leírást készítette, felírásuk, súlyok, értékük, épségük stb. felől.

Hogy a levéltár rendezése milyen lesz: azt az előbbiekből csak sejteni lehet. A feldolgozott anyag óriási mivoltára félelmi jelentéseiből és az 1896/7. értesítőbeli közléséből következtethetünk. Ez utóbbi helyen jelenti, hogy a nyomdával a lajstromozás céljaira *egyelőre* kiállítottatott 500 iv alapezintár-mintát s 40,000 mozgó lapot.

Ehez a munkához én nem tudok commentárt adni.

Szerencsésnek érezheti magát az az ifjúság, mely ilyen példát tisztelhet maga előtt!!!

Ifj. Mitrovics Gyula.

Dr. Kun Zoltán.

A harmadik, kivel a sárospataki főiskola együtt ünnepel. Ő, a maga szerénységében (a másik kettőhöz hasonlóan) talán szűkebb körben ünnepel, de mi hálnk és elismerésünk adójának lerovása mellett nem tudjuk elhallgatni ama szavakat, melyeket a nemes büszkeség hoz ajkainkra — most, midőn a nagy nyilvánosság elé hozzuk a jubilansok ünnepeit.

Dr. Kun Zoltán életéből immár **25 esztendő**t szentelt az ifjúság szellemi, de különösen testi erejének felépítésére.

S a munka, melyet 25 éven át végzett, fényes bizonyossága annak, hogy eme hosszú idő alatt nem csak nehéz feladatának és hivatalos kötelezettségének tett eleget, de a mellett tanújelét adta számtalanszor az orvosi pályára vitt lelkesedésének, igazi, odaadó ügyszeregetének.

Évek hosszú során át szerzett nagy tudását a betegeknek szentelte. S e fárasztó, idejét és erejét teljesen igénybe vevő munkásságában, nemcsak az anyagi előnyöket akarta biztosítani magának, mit sokan egyedüli élet-célnek tekintenek, de e mellett szívén viselte a főiskola speciális törekvéseit s a közegészségügy lelkiismeretes gondozása által mindnyájunk osztatlan elismerését vívta ki magának.

S most, midőn 25 éves orvosi működése alatt szerzett érdemeit ünnepeljük, lehetetlen meg nem emlékeznünk ezen eseményekben és eredményekben gazdag időszak azon főbb mozzanatairól, melyek a főiskola ez idő szerinti orvosának nevéhez fűződnek.

Dr. Kun Zoltán orvosi működésének története nagy részben a főiskolai „*Betegsegélyző-egylet*“ és a *főiskolai kórház* történetével áll szoros kapcsolatban.

Az állandó rendes kórházat *Dr. Raisz* Gedeon alapítja meg 1863-ban. Azonban úgy neki, mint utódának *Dr. Kálniczky* Józsefnek a kezdett nehézségeivel való küzdelemben csekély s a nagy munkát tekintve, aránytalan eredmény jutott osztályrészül. S bár a betegsegélyző-egylet és kórház megalapítása Dr. Raisz érdeme, az oroszlanrész mégis Dr. Kun Zoltánt illeti meg e tekintetben, ki egy évtizeddel később *1873-ban* lett a főiskola orvosává megválasztva.

Ez időponttal esik össze a közegészségügy virágzó állapotának kezdete a sárospataki főiskolában.

Az újonnan megválasztott orvos gyors intézkedései folytán az említett üdvös intézmények egyszerűben jelentékeny fejlődést mutatnak. Előrehaladást czélozó, életrevaló indítványai a felsőbb hatóságok által elfogadtatnak s az egylet és kórház jövője mindenkorra biztosítottatik. Az egyleti pénztár maradványai minden évben nagyobb összeggel növelik az alapot s az elnök nem késik az anyagi előnyöket felhasználva a modern egészségügyi kivánalmaknak eleget tenni s pótolni az itt-ott mutatkozó hiányokat.

S odaadó ügybuzgalma meghozta a maga gyümölcsét: neki a megérdemlett, nekünk a várva-várt eredményt, mely szakadatlan s elismerést érdemlő munkásságának szükségképeni következményeül tekintendő. S az alma mater gyermekeinek most már nincs okuk a panasza; a kórház kifogástalanul teljesíti fontos missióját, az ellátás és ápolás a legkifogástalanabb módon eszközöltetik. — Az intézmény, melyet jelenlegi nivójára Dr. Kun emelt, valóban dicsőségére válik a főiskolának, s mintául szolgálhat más intézeteknek is.

Ime, rámutattunk Dr. Kun Zoltán legnagyobb érdemére, mely 25 éves működésének mintegy magvát képezi. Azt hisszük, fölösleges most már dicsérő, magasztaló szavakat hangoztatnunk; beszélnek a tettek helyettünk is. A kik ismerik és szeretik a főiskola jelenlegi orvosát, találják útát, módot arra, hogy méltóképen üdvözöljék ez ünnepélyes alkalommal; mi csak arra szorítkozunk e helyen, hogy a magunk nevében mondjunk neki köszönetet s őszinte elismerést negyedszázados eredményteljes munkásságáért. Hiszen a becsületes munkásnak ez a legszebb, legbecsesebb jutalom.

De nem feledkezhetünk meg, most, mikor érdemeiről van szó, irodalmi munkásságáról sem. Dr. Kun Zoltán a szakirodalmat több jeles munkájával gazdagította, melyek között nagyon érdekesek és figyelemre méltók azon értekezései, melyek a zemplénmegyei orvos- gyógyszerész egylet időszakonként tartott közgyűlésein olvastattak fel. Ilyen értekezései vannak a *pneumatikus gyógykezelésről* a légzőszervek bántalmánál, a *gégetükrészetről* s annak ellenőrzése mellett a heveny és üdült hurutos gégelob és szövőd-ményeinek helybeli gyógykezeléséről, a *fülbetegyeknél alkalmazható vizsgálati módszerekről* s azoknak körjelzési és gyógyértékéről, *az orrtükrészetről* s annak gyakorlati értékéről az orr- és fülgyógyászat terén, *az orr- és garathabarcokról* s azoknak műleges eltávolításáról az orrnýlásnak és garatürnek véres uton való tágitása nélkül, *Erdőbénye klimatikai gyógyértékéről* s végül *a villamosság alkalmazásáról* s

hatásáról a gyógyászat terén, mely utóbbi értekezését a borsodmegyei orvos- gyógyszerész-egylet által, a Dr. Kun Tamás 50 éves tudorságának megünneplésére tartott közgyűlésen olvasta fel. Irt egy nagyobb munkát Hyrtl nyomán: „*Az ember gyakorlati tájboncztana*“ czímen, mely az emberi test-részeknek tájboncztani leírásával foglalkozik.

Látjuk munkáiból, hogy 25 éves orvosi működése alatt, nemcsak a gyakorlati, de az elméleti téren is előkelő helyet biztosított magának, s az által, hogy eme hosszú idő alatt szerzet hasznos tapasztalatait mindnyájunk köz-kincsévé tette, nagy mértékben hozzájárult az orvostudományok fejlesztéséhez is.

S ha megemlítjük még hogy a gyógyászat terén nem egy jeles találmány fűződik az ő nevéhez, azt hisszük: elmondottunk róla annyit, a mennyi elég ahhoz, hogy egyénisége megvilágítva álljon azok előtt, a kik nem ismerik s hogy érthetővé tegyünk, miért kerestett és kedvelt orvosa Kun Zoltán Zemplénmegyének.

Joggal hisszük, hogy abban a reményben, a melyet 25 éves működése adott nekünk s a melyet a személyébe vetett bizodalommal, a fényes múltat látva, jövője iránt táplálunk, sohasem fogunk csalatkozni s az ünnepelt jelesek triumvirátusa harmadik tagjának még sokszor lesz alkalma szaporítani sikereit a közegészségügy terén.

Farkas Andor.

Bosznia és Bulgária a berlini kongresszus előtt.

— Az államtörténelem köréből. —

(Polytatás.)

A boszniai mohamedánok és keresztyének közötti különbség azonos egy uralmon levő és egy leigázott nép közti különbséggel; de ugyanabból a fajból származnak és az orthodox-papság az értelmi műveltségnek épen oly alacsony fokán áll, mint a mollah-k. Egész papi működésük néhány misztikus szertartásra szorítkozik. Közülök sokan sem írni, sem olvasni nem tudnak s egynémelyikök istenadta napját megosztja az oltár körüli szolgálatok és a disznó-pásztorkodás eszményi foglalatosságai között. A boldogtalan rajahkat ép annyira elnyomják a saját papjaik, mint mohamedán tanítomesterek. A görög-egyház dignitariusi Törökország-szerte a fanariote görögöknek ugyanabból a lenézett és semmibe sem vett osztályából vannak kiválasztva, a melyből az adószedők.

A római katolikus felekezet, a mely itt csaknem 200,000 lelket számlál, némileg egészségesebb állapotok között van. Róma állandóan kiterjesztette rájuk a figyelmét; a világért sem engedte hivatást valahogy letévelyegni az egyedül idvezítő anyaszentegyház kipróbált ösvényeiről, — s ennek tulajdonítható, hogy itt már a berlini kongresszus előtti időben körülbelül hetven pap munkálkodik ezen a nagy kiterjedésű megszentelt mezőségen. De a lakosságnak ez az osztálya, — úgy mondják, — ellentétes állást foglal el a felkelés kérdésében. Ők jámboran fejet hajtottak a kormány tekintélye előtt, valószínűleg azért, mivel tudták, hogy egyedül a kormány gyámolíthatja őket közvetlen szomszédaik és polgártársaik féltékenységével és ellenségeskedésével szemben.

A kormány gyámolítása, úgy a mint van, drágán lett megszerezve; és — miként szemlénk ismertetésének írója helyesen vélekedik, hiszen a későbbi fejlemények igazolták vélekedésének jogos voltát, — a Törökországban ez időszertint lábrakapott ellenszenvnek és rendet-

lenségnek legszámottevőbb oka a *tized* haszonbérbe adásának gyűlöletes rendszere, a mi által a jövedelem fő része megszerzették évről-évre az egész birodalomban. Boszniában az 1851-ben szigorúbb elvek szerint centralizált igazgatásnak megalapítása óta a legnagyobb részt fanarióta görögökből álló tized-bérlők zsarolásai egyszerűen elviselhetetlenek.

„Ezeket a nyomorútlakat, — jegyzi meg Arthur J. Evans az általunk már fentebb idézett munkájában, — a tisztességnek, vallásnak, vagy a humanitásnak semmiféle tekintetbe vétele nem korlátozza; miután megszerzték a jogot az adóknak egy adott kerületben való bérlésére és behajtására, a török tisztviselők és csendőrség kötelesek őket támogatni a *misera plebs contribuentis* a legutolsó *farthing*-nek (angol rézpénz, egy penny negyedrésze) a kicsikarásában, és természetes, hogy segítségüket a legkészségesebben igénybe vették, midőn szükséges volt megtörni a rajah-k ellenállását.“ S Evans aztán, Herczegovináról beszélve, ezt mondja: »A herczegovinai felkelés általában véve inkább a mohamedán földbirtokosok ellen irányult, semmint a szulán ellen. Az nyilván nem egyéb volt agrár-háborúnd. Dr. Braun Wiesbaden. az „Eine Türkische Reise“ szerzője. így szól: „Nem egyéb az, mint egy lázadás a tized-bérlők ellen; néposztályok polgárháborúja, melyben sok vonás található fel egy szociális háború, egy *jacquerie* jelleméből;“ — és ugyanő szellemesen jegyzi meg, hogy mennél jobb az aratás, annál több a panasz, mert a parasztnak nem szabad addig hozzá kezdeni az aratáshoz, míg a dézsma-bérlő be nem szedi a maga osztalékát az álló termésből; innen van aztán, hogy ha ez késlekedik a megjelenésével és a kelleténél jobban el van foglalva, a lábön álló gabonának a fele is tönkre mehet.

A földbirtokosság és az adóztatás viszonyai mindig valódi kifejezői egy ország társadalmi és politikai viszonyainak; közgazdaságilag előhaladott államokban a földbirtokos osztály helyzete nagyszámú olyan eszközök és előnyök által van biztosítva, a milyenekkel egy hátramaradott állapotban tengődő ország a legjobb igyekezete daczára sem rendelkezhetik. Törökország területén úgy a földbirtokosság intézményei, valamint az idevonatkozó birtok-adóztatás viszonyai nagyon szánandó körülmények közt vannak, mert a földbirtokok egyik fele a mecsetek tulajdonait képezik amortizációs birtok gyanánt, a másik fele pedig a szultáné: az adókat, bármik legyenek is, — a módszereket illetőleg nem nagyon válogatósak, — a szegény néptől sajtolják ki. Dr. Braun ezeket jegyzi meg ide vonatkozólag:

„Hogy az elejéről kezdjem: az egyetlen dolog, a mi Törökországot e tekintetben megmentheti: egy. telek-felmérésre és beköltözésre alapított birtok adóztatás. A föld természetből adott javainak paragon hagyása a rajah-k indolenciájának és tudatlanságának a következménye. De ezek a fogyatékosabbak abból a körülményből származnak, hogy nekik a termőföldek, vagy ezek produktumai semmi biztos hasznot nem nyújthatnak. Törvény által oltalmazott szabad birtoklás, öröklött vagy, a földbirtok elidegeníthető hasznai náluk nem léteznek. A tulajdonhoz való minden jogczímet a *kádi* határozza meg. De hát a kádi egy, „a török pápa“: a *schcik-ul-islam* által kinevezett bíró, a ki a Korán törvényei szerint rendelkezik a tartományban. A kádirnál rosszabbak a *multerim*-ek (adó bérlők). Mennél jobb az aratás, a paraszt annál iparkodóbb; mennél magasabbak a multerim követelése, annál kevesebb jövedelem folyik be a sztambuli kincstárba. A nagy orvosszer a tized rendszer alól való felszabadítás és a kataszternek, vagy meghatározott birtok-átruházás intézményének a behozatala.“ (Braun-Wiesbaden i. m. 346—348 l.)

Ezek a megjegyzések, a melyeknek helyes voltát a tanúbizonyosságoknak egész sorozata bizonyítja, úgy tűnnek fel előttünk, mint a melyek egész tárgyunkra világot vetnek. A török kormány radikális kárának és balszerencséjének oka az az elejétől végig romlott és barbár módszer, melyet az a birtok-jövedelem összegyűjtésénél követ. A föld termékeinek tizedrésze vagy még nagyobb része természetben gyűjtetik össze az állam illetéke gyanánt; de minthogy az állam maga közvetlenül nem szedheti fel a learatott gabonaneműeket, közvetítő hivatalnokot alkalmaz, a ki az állam részéről önkényes hatalommal van felruházva; ez pótolja ki azt a pénzösszeget, melyet a földművelő nem képes fizetni, de a melyet a kincstár részére be kell szolgáltatnia, természetesen a megegyezés szerint bőséges hasznot szerezvén magának. Ha a török kormánynak meg lenne a helyes érzeke és rendelkeznie a kellő eszközökkel egy méltányos birtok-adóztatási rendszer életbeléptetéséhez: csaknem bizonyosra vehető, hogy az útjába gördült nehézségeknek nagyobb részét el lehetne háritani. A közjövedelem megnövekednék; a kincstár nem volna ennyire kizsákmányolva, és a nép, természetesen inkább a tanult nép, mint a féltelenkedő, izgága tömeg, megelégedett és szorgalmas lakossá alakulna át.

(Folyt. köv.)

ifj. Zsoldos Benő.

Néhány szó az ó-szövetségi emberáldozati törvényekről.

A zsidó nép csak a lassú, a fokozatos fejlődés hosszú útján tudott felemelkedni a politheizmusnak, ennek a kétségen kívül legrégebb vallásformának szövevényes világából a szellemi, az erkölcsi monotheizmus tiszta magaslatára. A mi egészen természetes és könnyen érthető, mert hiszen egy nép életében a már megszokott, mintegy vérében öröklött, s az idők folyamán törvénynyé fejlődött istentiszteleti formák nem egy könnyen s nem egy hamar kuszöbölhetők ki s boríthatók be a feledés fátyolával. És ha mégis sikerül egy új vallásformának a régít háttérbe szorítani, — a réginek maradványai az új kultuszaiban mindig felfedezhetők. Ez tapasztalható a zsidó nép életében is, a mit hitelesen bizonyít az, hogy az ó-szövetségi monotheisztikus vallásban az általános sémi politheizmusnak sok nyoma, temérdek maradványa fedezhető fel. Igen, mert ha a bizonyos meghatározott időközönként előfordulni szokott istentiszteleti formák, cselekmények eredetét magából az ó-szövetségi monotheizmusból hitelesen kimutatni nem tudjuk: egészen bizonyosan vihetjük vissza azoknak eredetét a politheizmusra, a mikor is a hiteles és teljesen elfogadható érveket, bizonyítékokat magából az ó-szövetségből merítve sorolhatjuk fel.

Az ó-szövetségi monotheisztikus vallásban található s a politheizmus maradványai gyanánt tekintendő számos istentiszteleti kifejezőmód és forma között különösen az *áldozatok* azok, a melyek a mellett, hogy a legfőbb összekötő kapcsot képezik a Jáhvizmus és politheizmus között: egyszersmind úgy is veendő, mint a régi vallásokat legáltalánosabban jellemző s az istentisztelet közép-pontját képező kultuszcselekmények.

A *Leviticus* I—VII. fejezeteiben olvashatók az égő-, étel-, hála-, véték-, és bűn-áldozatra vonatkozó, szigoruan körvonalazott törvények, melyek pontosan megjelölik az egyes áldozatok tárgyait, az áldozónak és a papnak az áldozatok bemutatásánál végzendő teendőit, egész a legapróbb részletekig. Az áldozatok tárgyait rendszerint

állati, néha növényi anyagok képezték. Találunk azonban az érintettek kivül az ó-szövetségben olyan áldozati törvényeket is, a melyek áldozati tárgyul már sem nem állatot, sem nem növényt, hanem az *embereknek elsőszülötteit* követelik. És itt önként felmerül előttünk az a kérdés, hogy vajjon engedelmeskedtek-e a kegyes öntudatú, a gyermekeket szerető s „a szaporodást életcélül ismerő izraeliták“ e kegyetlen törvényeknek? . . . Igen, engedelmeskedtek, mégpedig a legnagyobb hódolattal, mert a törvény szent, s mint ilyen az utolsó betűig betöltendő. Megtartása tehát főbb mindennél. Hogy mily vakon töltötték be e törvényeket, mint általában véve minden törvényt, azt az ó-szövetség történeti és prófétai könyveiből vett adatokkal fogjuk igazolni. Forduljunk tehát előbb ezek felé az *emberáldozati törvények* felé, vizsgáljuk ezeket, s mondjunk el róluk egyet-mást.

I.

Az ó-szövetségben található *emberáldozati törvények* általában véve *három osztályba sorozhatók.*

Az első osztályba azok tartoznak, melyek az elsőszülöttek határozott feláldozását követelik.

Ilyen törvényt olvasható az Exodus XIII. f. 2-ik versében, hol Jáhvé ezt mondja: „*Minden elsőszülöttet nekem szentelj, . . . akár az emberek, akár a barmok közül, enyim az.*“ Hasonlóképen szigorúan követeli az elsőszülöttek feláldozását, ugyancsak az Exodus XII. f. 29. verse is, mely így hangzik: „*A te megért gabonának és borodnak első zengéjét ne halogasd megadni; a te fiaid közül az elsőszülöttet nekem adjad.*“ Ime tehát a törvény világosan megparancsolja, hogy nemcsak a barmok elsőszülötteit s a gabonaneműeknek s a bornak első zengéit kell Jáhvének áldozni minden körülmények között, hanem az emberek elsőszülötteit is. Az áldozatoknak eme legvisszataszítóbb neme nagy homályfoltot vet az izraeliták vallására. Bepillantást engednek vetni e kegyetlen törvények az ó-szövetségi zsidóság valláserkölcsei világába s visszatükrözik az istenről alkotott kezdetleges fogalmaikat. Az alacsony szellemi szintájón álló primitív zsidónak az istenről alkotott fogalma abból a korból, midőn még Jáhvé, mint nemzeti isten, csak egynek tekintett a többi nemzeti törzsisztenek mellett: abban a fogalomban öszpontosult, hogy ő egy pusztító, kegyetlen, bosszúálló, megsemmisítő hatalom, ki hamar haragra gerjed¹ a kit megemésztő tűz és forgószél vesz körül,² kinek orczája előtt, mikor haragszik, senki sem állhat meg az emberek közül.³ Ilyen istenfogalom mellett gondoskodni kellett olyan áldozati tárgyról is, a melynek illata, füstje fel szállván a kegyetlen, a haragos Jáhvéhoz: haragját kiengesztelje, kegyetlenségét mérsékelje, tehát kedvesnek találtassék. S a Jáhvé sujtoló haragjától felette féltő kegyes zsidó gondoskodott is ilyenről, midőn úgy gondolkozott, hogy az erős, bosszúálló istent — mikor haragja határtalan — csak is az emberre nézve legbecsesebb, legdrágább kincscesel, saját elsőszülött gyermekének feláldozásával lehet kiengesztelni, jó indulatra birni s kegyét megnyerni.

Apa és anya szorongó szívvel, fájó lélekkel vitte legdrágább kincsét, ártatlan gyermekét az áldozati helyre. Nem akarván Jáhvé megsemmisítő haragját magukra vonni: szigorú pontossággal teljesítették a törvényt s a törvény pontos betöltésének tudata lelkeket nyugodttá, lelkiismeretüket zavartalanná tette, mert hiszen azt tették, a mit Jáhvé parancsol: „*a te fiaid közül az első szülöttet nekem adjad.*“ Az emberáldozat — mint a törvény mu-

tatja — nem volt vallásos felfogásukkal összeférhetetlen, de nem volt a kor szellemével sem, mert az ó-kor civilizációjának emlőjén táplálkozott zsidó előtt legelső és legfőbb kötelesség vala a törvény szelleméhez képest mindennemű tulajdonával híven sáfárkodni. Minél hivebben teljesíti a törvényt szemben reá váró kötelességeket, — legkedvesebb tulajdonát áldozva fel Jáhvének — annál bizonyosabban számíthat az ő kegyére, s jóindulatára. Engedelmeskedett is a törvény parancsának mindenki; a magasrangúak, királyok épúgy, mint a köznép, mert félték a Jáhvé haragjától, a mely pedig iszonyú, lesújtó, ha valami drága áldozattal ki nem engesztelik. És valóban, ha már drága áldozat kell e czélra, bizonyára nincs drágább, nincs becsebb valami, mint a saját véreből való vér, és a saját csontjából való csont!

De nemcsak Jáhvének áldoztak a héberek embereket, hanem Molochnak is. Moloch⁴ az ammoniták istene volt, a kinek tiszteletére Salamon király feleségei kedvéért templomot is építtetett. A zsidók rendszeren *Milkom*⁵ néven említik. A Moloch-bálvány⁶ Jeruzsálem szomszédságában, a várostól délre fekvén Hinnon fiának völgyében⁷ az u. n. *Tófet*-ben volt felállítva. Hogy e bálványnak milyen alakja volt, azt az ó-szöv. nem említi. Valószínű azonban, hogy ennek is olyan alakja volt, mint a phöníciaiak *Baal*-jának és a görögök *Kronos*-ának.⁸ Egy görög történet-író *Diodor*, munkájában a kárthágóbeliek-ről is irván, Kronosról ezeket mondja: „*ἦν δὲ παρ' αὐτοῖς (t. i. Καρχηδόνοισι) ἀνδρῶν, ἁρότρον χαλκοῖς, ἐπιτετακῶς τὰς χεῖρας ὑπὲρ ἐγκλιμένως ἐπὶ τὴν γῆν ὥστε τὸν ἐπιτεθέντα τῶν παιδῶν ἀποκλιθεῖν, καὶ πίπτειν εἰς τι χάσμα πλήρες πυρός.*“⁹ E tudósítás szerint tehát Kronosnak ércszobor volt, a mely kezeit kissé a föld felé hajtva előre kiterjesztette, úgy, hogy a szobor karjaiba dobott gyermekek annak száján keresztül gurultak tűzzel telt üregébe. A tűz, mint következtetni lehet, vagy a szobor karjai alatt, vagy pedig annak belsejében lángolt. Inkább valószínű, hogy belsejében. A monda szerint az emberáldozati bálvány-szobrot maguk a papok fűtötték. Rabbínikus források szerint a *Tófet*-ben felállított s belül üres ércszobornak *bika-feje* volt, egyéb részei pedig az emberi testrészekhez hasonlítottak. Az áldozatot a szobor karjaiba tették, a melyek aztán tüzes belsejébe vitték le¹⁰. A hagyomány más alakulata szerint a szobor egészében véve *ember-alak* volt, a melynek kinyújtott s kissé önmaga felé visszahajló izzó karjaiban füstölögtek el az odavetett áldozatok. Van olyan nézet is, mely szerint a bálványban 7 kamara volt a különféle áldozatok számára s az utolsóba lökettek be a gyermekek. E feltevést azonban hiteles bizonyítékkal igazolni nem lehet.¹¹

Hogy az emberáldozatok bemutatása ünnepélyességgel történt-e vagy nem, azt az ó-szövetség nem említi. A bemutatás módzatai sincsenek leírva úgy, mint pl. az égő-, étel-, hála-, véték- vagy bűn-áldozatnál; nemcsak, de sehol sincs még csak érintve sem, hogy vajjon szerepeltek-e a papok az ilyen áldozati cselekvényeknél, vagy nem; de nincs érintve az sem, hogy vajjon az, áldozónak kellett-e bedobni a szikrázó bálvány karjaiba az áldozatot, vagy pedig a papoknak? . . . Feltehető hogy a hébereknél is az volt szokásban, a mi a *feníciaiaknál*, t. i. hogy ilyen alkalmakkor az *apa* tette be

⁴ I. Kir. XI. 7. v. szerint.

⁵ I. Kir. XI. 5. 33. II. Kir. XXIII. 13.

⁶ II. Kir. XXIII. 10.

⁷ Josue XV. 3.

⁸ Baal azonos a görögök Kronos-istenével.

⁹ Diodor: XX-ik könyv. 14-ik fejezet.

¹⁰ Herzog: Real-Encyclopädie für prot. Theol. u. Kirche. 9-ik k.

715 1. A Pallas nagy lexikona. 12. k. 747. 1.

¹¹ Lásd bővebben Herzog id. m. 715—720 1.

¹ Zsolt. II. 12.

² Deut. IV. 24. VII. 21. Zsolt. LXVIII. 36.

³ Zsolt. LXXVI. 8. 12.

gyermekét az utálatos bálvány karjaiba, mi alatt a papok a szerencsétlen áldozat jajkiáltásait dobok, sípok, fuvolák lármájával igyekeztek elfojtani.³ A *gilloknál* pedig az emberáldozatok bemutatásánál a papok (druidák) szerepeltek közvetítők gyanánt. Ők a hadi foglyokat hangos ének és vad zene mellett áldozták fel az isteneknek és a csurgó vérből a vonagló tagokból mondogattak jövendőlést.

Hogy Jáhvénak volt-e, s ha igen, hol volt az emberáldozati bálvány-oltár felállítva,⁴ arról hallgatnak forrásaink. Az azonban az Ó-szövetségből hitelesen igazolható, hogy Jáhvé egy lévén (mint nemzeti isten) a többi istenek között — ép oly tiszteletben részesült, mint Baal vagy Moloch s így az ő tiszteletének is lehetett egyik kifejezési módja — s tényleg az is volt — az emberáldozat, mint az áldozatok legértékesebbike, koronája. De hát miért is ne lehetett volna? Hiszen ha egyenrangú a többi istenekkel, akkor őt is méltán illetheti meg az áldozatoknak az a fajtája, a mely megilleti Baalt vagy Molochot.

Nem vonták, nem vonhatták, de nem is akarták megvonni tőle a kegyes izraeliták az áldozatoknak eme visszataszító fajtáját; hanem lelkiismeretesen engedelmessékedtek a parancsoló törvénynek: „minden elsőszülöttet nékem szentelj.” A *Leviticus* XIII. 2. és XII. 29. tehát még mit sem tud arról, hogy vannak oly emberáldozati törvények is, melyek az *elsőszülöttek megváltását* parancsolják; valamint arról sem, hogy olyanok is léteznek, melyek az elsőszülöttek feláldozását halálbüntetés terhe alatt tiltják.

Harsányi István.

(Folyt. köv.)

IFJUSÁGI EGYLETEINK.

Most már beszámolhatunk t. olvasóinknak főiskolánk szép számú ifjúsági egyleteinek ez iskolai évre történt szervezkedéséről. Az éltető erő ismét mozgásba hozta a nagy gépezetet s a két hónapig tartó pihenés után folyik a munka tovább a megkezdett nyomokon a régi-nél hol több, hol kevesebb buzgalommal, de mindenütt megfrissült erővel. Egyleteink tagjainak létszáma általában véve örvendetesnek mondható. A különböző ifjúsági egyletek az „Akadémiai Ifjúsági Olvasó-Egylet”-en kívül, melynek megalakulásáról már a múlt számunkban referáltunk, a következő hivatalnoki karral alakultak meg:

— **Magyar Irodalmi Önképző Társulat.** Tanárelnök: *Dr. Mitrovics Gyula*, alelnök: *Danyi József* IV. th., titkár: *ifj. Zsoldos Benő* III. jh., főjegyző: *Farkas Andor* III. jh., aljegyző: *Nagy Károly* II. jh., pénztárnok: *Lőkös Sándor* III. th., ellenőr: *Izsó Bertalan* III. jh. *Lapszerkesztőség:* *ifj. Zsoldos Benő* főszerkesztő, *Farkas Andor* és *Danyi József*, főmunkatársak.

* **A Magyar Irodalmi Önképző Társulat** a folyó iskolai évre a következő pályakérdéseket tűzte ki: 1. *Kisebb költemény*; jutalma nt. *Bálint Dezső* helybeli ev. ref. lelkész úr adományából *egy arany*; beadási határidő: 1898 nov. 5. 2. *Irodalmi esszé:* *Erdélyi János* valamelyik működési ágáról szabadon választva; díja: 12 frt. A jutalmazott mű a társulat által rendezendő *felolvasó estélyen*, amely éppen az *Erdélyi szobor* javára fog tartatni; felolvastatik. Beadási határidő: 1898 nov. 19. 3. *Költői beszély*; díja: 12 frt. beadási határidő: 1898 decz. 18. 4. *Beszély.* Lehetőleg a magyar forradalomból vett tárgyról; ez esetben

³ Dr. Weber: Világtörténet. I. k. 82 l.

⁴ Lehet, hogy a Jeruzsálem melletti völgykatlanban; ott, a hol a Baal-Moloch szobor.

ennek hasonló értékű, de más irányu elbeszélés nál lett előny nyújtatik a jutalmazásnál. Díja: 12 frt; beadási határidő: 1899 febr. 22. 5. **Műfordítás.** *Comenius Amos János „Schola ludus”*ának ötödik része. E pályakérdés kitézése által a Társulat közelebb akarja hozni a tagokat *Comeniushoz*, kinek úgy is még igen kevés munkája van magyar nyelven. A műfordítás, ha meg fog felelni a várakozásnak, s kellő bevezetéssel irodalmi becsü lesz: az „*Ifjúsági Közlöny*” külön lenyomatában is meg fog jelenni. Díja 25 frt; ha talán e nehéz kérdést, két tag együtt oldaná meg sikerrel, úgy a Társulat hajlandó a díjat még 5 frttal megpótolni; beadási határidő: 1899. ápril 15. 6. **Élettani szempontok szerepe és jogosultsága az aesthetikában** (aesthetikai értekezés,) díja: 30 frt; beadási határidő: 1899 máj 13. E pályakérdést illetőleg társulatunk úgy határozott, hogy a pályázni szándékozók a titkárnál f. évi december 1-ig ebbeli szándékukat jelentsék be azért, mert ha talán pályázó erre a fontos kérdésre nem ajánlkoznék: más kérdés tüzetik ki. E pályakérdés buzdítás akar lenni az aesthetikába való mélyebb bepillantásra s a legújabb kori mozgalmak szemmel tartására; hisszük is, hogy e forrásokkal is kimeríthető pályakérdés nem marad megoldás nélkül. A társulat ezeken kívül még öt öt frtot tűz ki az év folyamán a titkári hivatalhoz beadott legjobb költemény, a legjobb vers és a legjobb bírálat jutalmazására. A versenyszavakat díjai: komoly szaválásé 6 frt; vígké 5 frt; ezeknek a határidejéről a társulat még nem határozott.

— **Ifjúsági egylet.** Elnök: *Nagy Béla* főiskolai szénior, jegyző: *ifj. Zsoldos Benő* III. jh., pénztárnok: *Lőkös Sándor* III. th., bizottsági tagok: — a jogász-egylet elnökén *Zsóry Lajos* IV. jh.-on s a theol. s. egylet elnökén *Iltyés Mihály* IV. é. th.-on kívül *Danyi József* IV. th., *Liszkay Béla* IV. jh., *Bartha Gyula* III. th., *Spitko Ferencz* III. jh., *Gecse István* II. th., *Nagy Barna* II. jh., *Ráczkövy János* I. th., *Szánthó Gyula* I. jh., *Galló József* VIII. oszt. tan. *Vircsik András* VII. o. t. és *Marton János*, mint az „Erdélyi önképző kör” alelnöke.

— **A jogász-egylet,** melynek több, mint másfél esztendeig tartott szünetelése a nagyobb főiskolák ifjúsága előtt oly sokféle következtetésekre adott alkalmat s a múlt isk. év folyamán, — őszinte sajnálatunkra, — a pataki jogászságot oly kellemetlen konfliktusba keverte a budapesti „Egyetemi Kör”-rel: szeptember 14-én, dicséretreméltó egyetértéssel megalakult. Az alakuló gyűlés *Dr. Finkey* Ferencz jogtanár, ez évi dékán elnökdete alatt ment végbe, kinek a Jogászegylet új életre keltése érdekében kifejtett buzgalmaért és tapintatos eljárásáért ismételtlen is köszönettel tartozik jogászfifjúságunk. Jogászelnökké *Zsóry Lajos* IV. jh. választatott meg, alelnökké pedig *ifj. Zsoldos Benő* III. jh., lapunk felelős szerkesztője. — Pénztárnok lett: *Liszkay Béla* IV. jh., ellenőr: *Nagy Barna* II. jh., jegyző: *Trócsányi József* I. é. jh. A pályakérdések megállapításával az egylet egy bizottságot bízott meg, melynek határozatáról jövő számunkban teszünk jelentést. Az alakuló gyűlés alkalmával módosított a jogászegylet házszabályainak ama kritikus pontja is, mely egyletünknek már csaknem a sirját ásta meg... A gordiusi csomó megoldása bekövetkezett szép csendesesen, minden nagyobb rázkódtatás nélkül; ideje is volt, mert már sokan s különösen a szép-nem köréből olyaténképen sohajtoztak, hogy elmúltak már azok a szép idők, a mikor még jogászok is voltak valaha Patak városában. Nos hát, városunk és vidéke tánczkedvelő fiatalságának lesz még alkalmá bővebb tudomást is szerezhetni a pataki jogászok létezéséről, csak

hadd köszöntsön be a „szezón“ s abban egy kellően alkalmazott jogász-táncmulatság. És lesznek azután is sóhajok, de — hajh — ezeknek indító oka már egészen más leszen: — hódítás a női szivekben . . . (zs.)

— **Ifjúsági énekkar.** Elnök: *Illyés Mihály* IV. th., főhangvezér: *Piskóty Ferencz* III. jh., alhangvezér: *Bartha Gyula* III. th., főénekesek: tenor I. *Székely József* IV. jh., tenor II. *Béky Tamás* IV. jh., bass. I. *Tariska Dezső* IV. th., bass. II. *Horváth Dezső* IV. jh., az egylet jegyzője *Béky Tamás* IV. jh.

— **Beteg-segélyező egylet.** Elnök: *Dr. Kun Zoltán*, alelnök s pénztárnok: *Nagy Béla* szénior, ellenőr: *ifj. Zsoldos Benő* III. jh., jegyző: *Fejér Pál* IV. th., bizottsági tagok: *Jósvay Dénes* IV. th., *Bakos Elek* IV. jh., *Lőkös Sándor* III. th., *Spitko Ferencz* III. jh., *Gecse István* II. th., *Nagy Barna* II. jh., *Ráczkóczy János* I. th., *Szánthó Gyula* I. jh., *Galló József* VIII. o. t., *Prágay István* VII. o. t.

— **Torna- és vívó egylet.** Tanárelnök: *Dr. Zsindely István*, ifj. elnök: *Andrae József* III. jh., alelnök: *Lőkös Sándor* III. th., jegyző: *Szentimrey Nándor* III. jh. pénztárnok: *Győry György* II. jh., ellenőr: *Perecz József* III. jh., elő-tornászok: *Szentimrey Nándor*, *Győry György*, *Kövér Zoltán*, bizottsági tagok: *Kovács Béla* és *Tóth István*. A vívó egyletet *Szinyei Béla* III. jh. vezeti.

— **Zene-egylet.** Tanárelnök: *Dr. Meczner Sándor*, ifj. elnök: *Horváth Dezső* IV. é. jh., jegyző: *Győry Kálmán* IV. é. jh.

— **Tüzoltó egylet.** Főparancsnok és tanárelnök: *Dr. Kun Zoltán*, ifj. parancsnok: *Horváth Dezső* IV. jh. segéd tiszt: *Szentimrey Nándor* III. jh. szertárnok: *Kövér Miklós* II. jh., szivattyus parancsnok: *Kövér Zoltán* I. jh. Mászó parancsnok: *Győry György* II. jh., rendőr-parancsnok: *Török Andor* I. th., csővezető: *Apostol Pál* VIII. osztályu tanuló.

— **Erdélyi önképző kör.** Tanár elnök: *Kovácsy Sándor*, alelnök: *Marton János* VIII. o. t., titkár: *Kiss László* VIII. o. t., pénztárnok: *Szabó József* VIII. o. t., főjegyző: *Román Ernő* VII. o. t., aljegyző: *Vircsik András* VII. oszt. tan. és alkönyvtárnok: *Sinka Gyula* VII. osztályu tanuló.

* **A teológiai önképző kör és segély-egylet tisztviselői:** Elnök: *Illyés Mihály* IV. hh.; alelnök s ellenőr: *Danyi József* IV. hh.; titkár: *Lükő István* IV. hh.; jegyző: *Antalfy László* IV. hh.; pénztárnok: *Benke István* III. hh.; könyvtárnok: *Baksi István* III. hh. Bizottsági tagok: *Rácz József* IV. hh. *Molnár István* III. hh. *Nagy Gyula* II. hh. *Ráczkóczy János* I. hh.

* **A gyorsíró kör tisztviselői:** tanár-elnök: *Dr. Rácz Lajos*; ifj. elnök s pénztárnok: *Trócsányi József* I. jh.; alelnök és ellenőr: *Hubay Bertalan* I. jh.; jegyző s könyvtárnok: *Farkas István* I. hh.

VEGYES KÖZLEMÉNYEK.

— **A hármastanári-jubileum** alkalmából részben alkalmi-számot óhajtottunk nyújtani t. olvasóinknak, hogy ilyen módon ifjúságunknak a három ünnepelt iránt érzett tiszteletét és ragaszkodását tolmácsolhassuk. Lapunk jelen, második számának mostani megkésését is az idevonatkozó előkészületek okozták, a miért t. olvasóink szíves elnézését kérjük. Főiskolánk három kiváló munkását hálás tisztelettel ünnepli az egész ifjúság s ebből az ünneplésből részt kér magának az „Ifjúsági Közlöny“ szerkesztősége is. E helyen is áldást kérünk az ünnepelek életére, további mun-

kalkodására, hogy viruljon az alma mater s fáradozásai áldó hatását érezhessék a késő utódok is. (zs)

— **A főisk. ifjúsági énekkar** a jubiláns tanárok tiszteletére f. hó 16-án sikerült *szerenád*ot rendezett.

— **Erzsébet-gyászünnepély főiskolánkban** — Szűk körben, igazán családias jelleggel tartotta meg *gyász-ünnepélyét* főiskolánk f. hó 10-én szeretett királynőnk emléke felett. Egy hónapja már, hogy elköltözött a legnemesebb lélek, egy hónapja már, hogy sajog a szív, s tépelődik az értelem, az élet nagy kérdései felett. Most, mikor élet vesztette már a jajkiáltás, s a rémhír okozta fájdalom enyhült, most a nyugodt szemlélődés perceiben: csak most tudjuk igazán, hogy kit és mennyit vesztettünk mi az elhunytban. Több, oh több volt ő nekünk, mint királynőnk; szívünk ezt sugallja: *édes anyánk* volt ő, kinek halála felett most árván maradt gyermekei siránkoznak. Ez a közös bú, ennek a közös veszteségnek érzete gyűjtötte össze főiskolánk tanári karát, ifjúságát s a hozzánk közel álló közönséget, hogy együtt sirjunk el könnyeinket a legnagyobb halott felett. A gyászünnepély *programmja* a következő volt. 1. *Requiem* írta: N. J.; előadta a *főisk. énekkar*. 2. *Alkalmi beszéd*; írta és elmondta *Csontos József* a gimnáziumban a történelem tanára. 3. *Gyászdal*; írta *Vavrinecz Mór*; előadta a *főisk. énekkar*. 4. *Sántha* Károly alkalmi költeményét szavalta *Nagy Béla*, főiskolai szénior. 5. *Enyészet és örök élet*; írta *Varga J.*, előadta a *főisk. énekkar*. A szív és ész hullatta itt könnyeit, amaz az anyát, emez a királynőt siratva az elköltözöttben, s míg sirt a szív, könnyeit hullatta a bánat: úgy látszott, mintha a királynénak ez alkalomra kitett és gyászszal körülvett szobor-képe meg mozdult volna, arcát mintha gyenge fény derengéné körül, s mintha igék is szállának a levegőben; igen, az ősz király szava hallatszik: „Bizony sirathatják őt a magyarok, mert legjobb barátjukat vesztették el“ s bizony sok szemben ott csillogott a fájdalom harmat-cseppje, mit egyedül csak a hit, az a boldog tudat szárított fel, hogy az elköltözött csak testét adta át a földnek, melyből vétetett, de lelke, az édes anyai lélek itt van közöttünk, hű magyarjai között. (dj)

— **Október 6.** Nagyobb szabásu ünnepély lefolyását nem nézhettük végig e napon. A jogász-egylet tervbe vett gyász ünnepélye is elmaradt. De összegyűltünk nagy számmal a gyász-nap reggelén tartott istentiszteleten hol *Nagy Béla*, főiskolai szénior mondott lélekből eredő, honszeretettől áthatott buzgó imát, a magyár haza és nemzet boldogságáért. És a látomásoktól gyötretett lélek elment megvigasztalódnai az ő Istenéhez s a mit keresett: az enyhületet és vigaszt megtalálta a véle való társalgásban. — Legnagyobb számban voltak jelen az akadémiai hallgatók. A városi közönség, úgy látszik, megfélekedezett október 6-ikáról. (f. a.)

— **Megreklamált bái-tudósítás.** A mikoron lapunk poétikus hajlamú felelőse azon tanakodék erősen: hogy és mint szörkessze meg ezt a mostani számot: levél érkezett a redakcióba, egy névtelen, de nem illatos levélke. Ámbátor lapunk homlokzatán az is olvasható ékesen apró bötükkel, hogy: „névtelen levelekre nem válaszolunk“ — ezzel az egy levéllel hajlandók vagyunk kivételt tenni, minden szabály alól lévén többekévesbbé tisztelt kivétel. Pedig ez a levélke egy enivaló kis dorgatórium, a melyben egy, ismeretlenül is nagyabecsült fiatal barátunk kegyes szerencsétlenni lapunk poétikus hajlamú felelőségét, egy „fontos kérdést“ tárgyzó interpelláció alakjában. Nos, és felelőségünk tartja a hátát. Igyen hangzik a szózat:

Tisztelt Szerkesztő Úr! Bátorkodjék megengedni, hogy egy kis zavart csináljak Önnél. Nem bánom, ha hozzám vágja is a felelmetes pennáját, de szerkesztő úrnak egy hallatlan és megbocsáthatatlan mulasztását lobbantom most a szemére. Tehetem, mert sokan biztatnak, hogy ne féljek. Hát nem is félek! No hallja, maga az első számban mindent, de mindent leírt, ami a boldog emlékü nagy-vakációban történt, — igaz, hogy nem történt valami sok, már t. i. itt Patakon, de a legfontosabbat mégis csak kifejejtette. Oh az a szórakozottság! Ha maga ki akarja érdemelni, hogy *felelős* nek hívják, akkor habozás nélkül *felelni* fog a kérdésekre, hogy miért feledkezett meg a *nagy-vakációi próbabárról*, a melyiken, igazán mondom: *először* lettem szerelmes . . . (No ne nevéssen!) Ugyebár, arra van gondja, hogy a vaskanczellár bácsi mikor tette le a doktori vizsgát, meg hogy hány liter tintát isznak meg a diákok? — de már azzal nem törődik, hogy miként tartottuk meg azt a nyári táncmulatságot. Ugy-e kicsinyli? No persze, mert hát maga nem szeret táncolni, maga csúnya, komoly ember, a kitől mindig félünk, hogy megharap, ha összeránczolja a homlokát. Még nem késő, hogy megbánja a bűneit és jóvátége a hibáját. No hát felele vagy nem? . . . Tisztelettel kérde: *Egy tánczos.* — Lapunk poétikus hajlamú felelőse rettenetesen sajnálja a mulasztást; szánja-bánja a bűneit, és — mossa a kezeit, mert ez az elve. Különben is rendszerint elvekkal táplálkozik, azért nőtte ki magát oly természetes úri emberré . . . Táncmulatságokba soha sem megy el, mert az az elve, hogy a ki nem szándékszik a vízbe fúlni, ne menjen a vízbe; vagyis más szavakkal, attól tart, hogyha bálba járna: a milyen szórakozott, még el találná veszíteni azt a baloldalán dobogó érzékeny járművet, a miből minden halandónak csakis egyet adott a végzet. A báli-referádákat felelősünk maga szereti írni, mert az az elve, hogy rendszerint azokról a mulatságokról szörkesztett referádák sikerülnek a legjobban, a melyeknek a tisztelt referáló úr a színét se látta . . . Komolynak elég komoly, de azért kis hamis ám ő, mert az az elve, hogy az ördög sohasem alszik. — Szóval: mindig csak elvek és elvek, a miknek ugyan az az egészséges tulajdonságuk is meg van, hogy olykor a szögre lehet őket akasztani. Hogy pedig a mi kedves tánczos barátunk valamiképp meg ne semmisítse pusztító haragjával a mi felelősünket, szegény fejének most ki köllene — habár utólagosan is, — szörkesztenie azt a megreklamált tudósítást a *Dobránszky* bácsi nyári táncziskolájáról. Igen ám, de itt a bökkenő, mert a meghívó, a melyen pedig a bájós és szeretetreméltó tánczos-kisasszonyok és a buzgó gavallér urfiak névsora is meg vagyon írva: rejtélyesen eltűnt a redakcióból, biztosan valamelyik halhatatlan költeményét írta fel, a tisztán maradt hátlapjára szerkesztőségünk hivatalos poétája. Nos tehát, felelősünk így csakis a memoriájára kénytelen támaszkodni és a mi kis tánczos barátunk kívánsága szerint kijelenteni, hogy az aratási szünetben rendezett nyári táncziskola elejétől-végig a legszebben sikerült és heteken át kellemes izgatottságban tartotta városunk derék fiatalságát. A mi pedig a *Dobránszky* bácsi által augusztus végén rendezett pompás táncmulatságot illeti, az ott szereplő növendékek közül csak keveset jegyzett föl felelősünk csapodár memóriája. A próbabál fényét és sikerét nagyban emelték a kiváló tetszésben részesült táncz-mutatványok, a melyekkel a legkedvesebb és legügyesebb tanítványok gyönyörködtették a halás kö-

zönséget. Felelősünk most napról napra bosszankodik saját magára, hogy, — noha elveihez híven — nem ment el arra a próbabálra, és így nem nyilatkozhatik abban a fontos kérdésben sem, hogy melyik növendék szereplése tetszett neki a legjobban? — A mint látni méltóztatik, felelősünknek az az elve, hogy rendszerint azokról a mulatságokról szörkesztett referádák sikerülnek a legjobban, a melyeknek a tisztelt referáló úr a színét se látta, — ez alkalommal befagyott, mert íme, ez a megreklamált tudósítás sem sikerült. A mi furfangos kis tánczosunk azonban, reméljük, — így is meg fog engesztelődni . . . **Subidron.*)**

— **Az eperjesi jogakadémia a párbaj ellen.** A magyar diákifjúság körében az utóbbi évek folyamán nagy mértékben lábrakapott egy ragályos társadalmi-betegség: a párbajmánia. Egy-egy görbe tekintet, avagy egy kellően nem méltányolt s o miatt bosszúért az égre kiáltó tyűk-szem: íme, kész a duellum, melynek szörnyű eredménye rendszerint egyenéhány jól megtermett lyuk a lovegőben. . . . Megelégedéssel kell onnélfogva tudomásul vennünk e társadalmi kór orvoslását célzó intézkedéseket. Legutóbb, — mint *M. H.* írja, — az *eperjesi jogakadémia* igazgatóválasztmányja a tanári kar javaslatára kimondotta, hogy mindazokat a joghallgatókat, a kik párviadalokban vesznek részt, minden esetben a tanári kar által nyomban a cselekmény beigazolása után kimondandó *consilium abeundival* rendeli büntetni olyanformán, hogy az ily joghallgatóknak e büntetés értelmében a tanintézetből való elmenetelt tanácsolják azzal, hogy ha ellenük e büntetés kiszabása után szorgalom vagy magaviselet tekintetében csak a logkisebb kifogás is fölmerülne, őket a tanintézetből elutasítják. A párbaj, vagy a párbajnál való segédkezés miatt büntetés alatt álló joghallgatók az egész folyamán semminemű kedvezményben nem részesülhetnek. Az akadémia igazgató-választmányja kötelességévé tette a tanári karnak, hogy minden, bármily úton tudomására eső párviadal-észetet szigorúan kinyomozzon és a megszábotott büntetést minden esetben alkalmazza.** Ezt a határozatot a tanári kar köteles a közoktatásügyi minisztériumnak is bejelenteni.

— **Kálvinista babona.** A királyné halála alkalmából a kolozsvári „*Ellenzék*“ cz. napilap sajtóságos esetet mond el, mely a kolozsvári ev. ref. theologiai fakultáson történt. Az „*Ellenzék*“ közleménye szerint a gyilkosság előtt két héttel egy magyarországi lelkész meglátogatta a fakultást s többek közt a díszteremt is megtekintette *Kenessey* Béla theol. igazgató kíséretében. A díszterem egyik sarkában feltűnt egy, a földön heverő kép, — melyet az igazgató felemelve, meglepetve láttak, hogy az a festmény *Erzsébet* magyar királynét ábrázolja. Még nagyobb meglepetést idézett elő az a körülmény, hogy a királyné képén és pedig a szív körül, két helyen volt a kép beszakadva. Ezt látva a vendég, oda szólt az igazgatóhoz: „*Rosz ómen!*“ Ugyan ki képzelte és képzelhette, hogy a királynő képét ért katasztrófa rövid idő múlva ilyen gyászos és megdöbbentő valósággá fog átalakulni? Hihette-e különösen az a vendég lelkész, hogy az ő ártatlan baljóslata ilyen *kegyetlenül fog beteljesedni?*

* A történeti hűség kedvéért megjegyezhetjük, hogy a mi tisztelt *Subidron* barátunk ép anyira ismeri a felelőt, mint a hogy a magyar király ismeri az osztrák császárt. Szerk.

** Sárospatakra is ráférne ez.

A szedő.

Tartalom: „Hiszonót év.“ — „Radáci György.“ *Nagy Béla.* — „Zsoldos Benő.“ *Ifj. Mitrovics Gyula.* — „Dr. Kun Zoltán“ *Farkas Andor.* — „Bosznia és Bulgária a berlini kongresszus előtt.“ *Ifj. Zsoldos Benő.* — „Néhány szó az Ó-szövetségi ember áldozati törvényekről.“ *Harsányi István.* — „Ifjúsági egyleteink.“ — „Vegyes közlemények.“ — „Az aradi tizenhárom“ *Farkas Andor.* — „Washington Irving: „Egy utas elbeszélései“ című könyvéből.“ (i. zs. b.)

SÁROSPATAKI IFJÚSÁGI KÖZLÖNY.

KIADJA A „MAGYAR IRODALMI ÖNKÉPZŐ-TÁRSULAT.”

Megjelenik havonként egyszer.

Szerkesztőség, hova az „Ifjúsági Közlöny” szerkesztési részét illető minden közlemény küldendő: Sárospatak, Rákóczy-utca 170. sz.

Kiadóhatal, hova a lap szétküldésére vonatkozó felszólalások (reklamációk stb.) czimzendők: Sárospatak, Felsőkölai könyvnyomda.

Felelős szerkesztő:

IFJ. ZSOLDOS BENŐ.

Főmunkatársak:

FARKAS ANDOR,

DANYI JÓZSEF.

Előfizetési árak:

Egész évre — — — — 4 korona
Fél évre — — — — 2 korona.
Ez összegek a „Magyar Irodalmi Önképző-Társulat penztárnokába.” czimezendők.

Kéziratokat nem adunk vissza.

Névtelen levelekre nem válaszolunk.

A tanuló ifjúság és a főváros.*

1898. november 1.

E lap első számában közölt „Egyetemen — kávéházban” című czikk önkénytelenül is reminiscenciákat keltett fel bennem s arra ösztönzött, hogy egyet-mást, a melynek szemlélője voltam, elmondjak azon viszonyokról, melyek közt a fővárosba került tanuló ifjúság éli, a szegényebb része pedig, hogy úgy mondjam, tengeti életét.

Csudálatos, szinte megfoghatatlan és megmagyarázhatatlan ez a jelenség, a melyet minden iskolai év elején évről évre nagyobb és nagyobb arányokban növekedve tapasztalhatni a tanuló ifjúság körében, hogy t. i. ezrével tudulnak a fővárosba ama reményben, hogy a közönséges vidéki akadémiáknál magasabb nivón álló előadásokat hallgatva magoknak magasabb s „tudományosabb alapon álló képesítést” szerezzenek, nem említvén itt azokat, a kik nemes ambíciójuktól ösztönöztetve orvosi, tanári, vagy esetleg a technikai pályán vélik előlni ama, sokszor ezer színben tündöklő sikert, mely ifjú-kori álmaiknak netovábbja volt.

Távol legyen tőlem, hogy én a nagyra törő ifjúságnak, melynek szerencsés vagyok szerény magamat is ez idő szerint tagjául tekinteni, talán törekvését gáncsoljam, hiszen a példa megmutatja, hogy a ki elég erős, kitartást és bátorságot érez magában szembe szállani a nyomorral, nélkülözéssel, sőt nem egyszer a módosabb kollegák részéről tapasztalt megve-

* Tagadhatlan, hogy az alábbi közlemény írója kissé szigorú mértékkel mérlegeli felső oktatásunk ügyének azon, erősebb kritikára is okot adó ferde hajítását, a mely a budapesti tudomány egyetem jelenlegi tanrendszerének alakjában mind jobban előtérbe lép. Kiadtuk e cikket, mint ifjúságunk egy oly tagjának észrevételeit, kinek huzamosabb ideig alkalmá volt megfigyelése tárgyává tenni azokat az állapotokat, melyeket alábbi soraiban erőteljes vonásokkal lerajzolt. Szerény lapocskáink, a mennyire a rendelkezésére álló eszközökkel teheti, egyik feladatának tekinti azt, hogy ne hunyjon szemet az esetleges hibák és hiányosságok előtt. Nem akarjuk azonban ezzel azt jelenteni, hogy miöden egyéb véleményt kizárólag csakis az alábbi nézetünk van a szóban forgó kérdésre nézve; korántsem zárkozunk el az ezzel ellentétes vélemények elől sem. Nem akarunk írtó háborut kezdeni a budapesti egyetem ellen, hanem tisztán az iránta és különösen felső oktatásunk nagyfontosságú ügye iránt táplált érdeklődésből teszszük szavá egy és más hiányosságait. Szerk.

téssel, az kiküzdí magát; hanem szándékom a viszonyoknak, a helyzetnek leplezetlenül való feltárásával lehetőleg elejét venni annak, hogy annyi ifjú váljék a fővárosnak bizony meglehetősen romlott levegőjében proletárrá s hogy eloszlassam ama téves hitet, mintha a főváros a tanulóifjúság mesés Eldorádója lenne!

Mielőtt azonban ezt tennem, szándékom ama kérdés megfejtésével foglalkozni, vajjon mi az oka annak, hogy a tanuló ifjúság szinte nyakatörve siet a gimnázium elvégzése után az egyetemre, sőt a mire már a lapokból oly sok példát olvashattunk, ezzel együtt az erkölcsi halálba is?

Tudom, hogy vannak tisztelt olvasóim között olyanok, a kik mielőtt megvárnák, hogy a felvetett kérdésre megadjam a feleletet, igyekezvén végét szakítani a dolognak: azt felelik rá, hogy az *ambíció!*

Nos, jól van; az ambíció sarkalja az ifjút törekvéseiben, mert szégyen volna az ifjúságra, ha nem a nemes hévtől áthatott ambíció vezérelné magasabbra jutásában: de nézzük csak azokat a körülményeket, a melyek valósággal tévútra vezetik a még nagyon is ideálisan gondolkozó 18—19 éves gimnáziumi ifjú gondolkozásmódját. Hiszen melyikünk nem álmódzott arról, mikor még a gimnázium padjait koptatta, hogy ha majd bekerül az egyetemre, vagy esetleg akadémiára, ott mint fiatal óriás emeli föl fejét s ugyan melyikünk nem álmodta magát, még sokszor a középszerű tehetség is, egy-egy félre ismert zseninek!

Az első tényező tehát, a mi magasabb kiképzésre sarkalja s ez alapon a fővárosba kényszeríti a tanuló ifjúságot, *önmagának túlbecsülése*. A gimnázium nyolez éves folyama alatt nem tud eljutni a tanuló ifjú annyira, hogy megtudná bírálni saját erejét és képességét! Hogy e tekintetben hol rejlik a hiba, a tanrendszerben e, vagy a tanároknak, arról hosszabban nem szólok, de azt hiszem nem csalódom, ha azt mondom, hogy legtöbbször *mind a két részben*, mert a tanrendszer rossz, a tanárok és a tanuló ifjúság közt pedig sok esetben nincs meg az az óhajtott és sokszor hangoztatott atya és fiú közti viszony.

Ily körülmények közt már a gimnáziumi életben kezdetét veszi a *pályák becsnérlése*. A tehetősebbek lenézik, megvetik a szerényebb pályákat s a vidéki

akadémiákat, ez aztán átragad a kevésbé tehetősekre is, sőt sokszor *magok a szülők* öntenek olajat a tűzre; mert megvan bennök a nagyravágyás; a legszegényebb embernek is nem hizeleg-e, habár utolsó nap-számban keresett garasát küldi is a fővárosi életben könnyelművé vált fiának, ha elmondhatja: az én fiam Pesten tanúl, orvos, technikus vagy a mi a vidéken, sajnos, hogy annyira imponál, *pesti jogász!*

Ezenkívül a módosabbját csalogatja a fővárosi élet, a mulatók, kávéházak fénye, varázsa s a fővárosnak pesti ismerőseik által szép színben feltűntetett ezerféle bűne s a mit előbb kellett volna említenem: a remek *tanszabadság* s az ellenőrzés lazasága, a felsőbb oktatás ezen kóros kinövése.

Ily viszonyok és hatások alatt remél és lelkesedik ma a gimnáziumot elvégzett fiatalság, mely a feletti túlaradó örömeiben, hogy lerázhatta magáról az iskola porát, nem lát, nem hall, hanem vakon siet az előtte egyetlen dicső dolognak tartott cél: Pest és az egyetem felé! S vajjon mi vár rájuk mindjárt első hónapokban? — Az, hogy a nagyszerű lelkesedés lelohad, a vérmes remény ingatag kártyavárnak bizonyul. — S vajjon miért? — Hát azért, hogy az úgynevezett *golya*, legyen az módosabb, vagy szegényebb, fejét veszti, az a nem látott, nem ismert élet egészen elbűvöli s legyen az szegényebb, vagy módosabb, első kötelességének tartja a fővárosi életet megismerni, a mi bizony nem megy ingyen, hanem az otthonról hozott pénzecske is utána úszik. Természetesen a jobb módúaknak a pénz elköltésében segídeknek a Bukovay Abszík, kiknek kedvenc otthonuk volt ezelőtt még csak két évvel is az *Egyetemi Kör*, kik a lelkesülő golyához szívélyesen leereszkedvén, igyekeztek vele a fővárosi élet árnyoldalát megismertetni s megtanítani a proletárságra, előadások kerülésére, azt tartván, hogy *nem is vizsgál, ha egyszerre sikerül*. De a pénz sem tart örökké s a kipumpolt golya részéről repülnek haza a cifrábnál cifrább hazudozásokkal telt levelek, persze pénz kell,

még pedig sok, mert Pesten drága az élet s a fiából sokat remélő szüle küldi is egy kis nyájas dorgatorium kíséretében a kért összeget s míg abba tart, van dárídó ujra, hegyen-völgyön.

Nemde, szép, rózsás e kép?! Hátha még a másik oldalát nézzük! Hát a szegényebbjé mit csinál azután, hogy a magával felvitt pénzecskején túladott. Hát bizony ekkor felviradnak a nem-szeretem napok, a nélkülözés keserű napjai. A *segítő egyesület*-től nem kapott annyit, a mennyit kért, mert bizony azok sem rendelkeznek oly alappal, hogy minden folyamodó igényét kielégíthessék, a *Mensa Academica* nem kapott segélyt, mert az csak bizonyos számú tagokat segélyez s az idősebb hallgatók előnyben részesülnek; az *Eötvös kollégium*ba nem jutott be, mert nem valami gróf, vagy báró ajánlotta; az ösztöndíjat elnyerte előtte egy idősebb, vagy nagyobb protekciójú egyén s így a szegény ifjú kedvet s reményt veszítve szárnyszegetten jár-kél, bármilyen hozzá nem illő foglalkozást is kész lévén elfogadni, csakhogy a parancsoló szükségletnek eleget tegyen; nem értvén itt a szellemi szükséglet, mely már ekkor teljesen másod, sőt harmad rendű kérdéssé fajul. — Kopogtat hát itt is, ott is, de hiába a jó bizonyítvány, ha nincs befolyásos ajánló, mert ám a pesti minden vidékire, illetve ismeretlenre gyanus szemmel néz s így a szegény ifjú, ha egy-két évig kibírja is az ajtóról ajtóra-járást, s mindig ide oda folyamodgatást: végre is elveszti kedvét, el reményét, akarata ereje megtörik, különösen ha látja, hogy egy kevésbé tehetséges, előkelő összekötöttese révén felibe emelkedik, s lesz félbemaradt egzisztencia. Ha pedig az a sok szegény ifjú elviselhetetlen nyomorának kissé erőteljesebb hangon ad kifejezést, akkor megindulnak a lelkes dikeziók egy részről is, más részről is; szerznek egyik nap itt, másik nap ott ingyen ebédet; ezt bejuttatják a nemzeti színházhoz *statisztának*, amaz megtanul *géppel írni* s midőn ezzel egy kis időre a kérés megszűnt, elesendesül minden s a ve-

TÁRCZA.

Washington Irving: „Egy utas elbeszélései“ című könyvéből.

Nagybátyám élményei.

(Folytatása és vége.)

A hercegnő már-már alámerült, azonban részint a saját küzködése, részint a tengerészek erkifejtése folytán kivergődött a partra. Mihelyest egy kissé magához tért, minden áron hozzá akart fogni újból a veszélyes kísérlethez. A vihar azonban ez idő alatt oly szörnyű erővel tört ki, hogy teljesen lehetetlenné vált mindeféle törekvés. Késedelmezni annyi volt, mint fölfedeztetni és újból foglyúl esni.

Végső menekvés mód gyanánt lovakat szereztetett, s azokra ült fel női-kísérőivel *en croupe*, mögöttük a bátor lovagokkal, a kik elkísérték őt és útra keltek valami ideiglenes menedékhelyet keresni,

— Mialatt a hercegnő, — folytatá a marquis, mutatóujját nagybátyám mellére téve, hogy ébresztgesse lakadó figyelmét, — mialatt a hercegnő ide-oda vándorolt a zivatar közepette, ebben a vigasztalan helyzetben, — elért ehez a kastélyhoz. Jövedele nem kis aggodalmat okozott; mert egy lovas csapat zörgése, éjszakának idején, egy magános kastély bejáratánál, ebben a háborgós időben s az országnak ezen a nyugtalan részén, elég volt arra, hogy riadalmat okozzon.

Egy nagy termetű, széles vállú és állig felfegyverkezett vadász előre vágatott és bejelentette a látogató nevét. Azonnal megszűnt minden nyugtalanság. A háziúr fáklyákkal jött ki a hercegnő fogadására, — és soha még fáklyák a vihartól jobban megtépett, az út sarától jobban bemocskolt csapatra nem világítottak, mint a milyen az udvarra bekocogott. Azok a sápadt, gondterhes arcok, azok a besározott ruhák, minők a hercegnő és említett nő-kísérőie voltak, kiknek mindenike a lovagja mögött ült: míg a félig elázott, félig álmos apródok és kísérőik már-már majd lepotyogtak lovaikról az álmoság és kimerültség miatt.

Ősön a hercegnőt igazi szíves fogadtatásban részesítette. A kastély termébe vezette őt s a kandallókban csakhamar élénken pattogott és világított a tűz, hogy felvidüljön és magához térjen; minden főző- és sütő edényeket, konyhaeszközöket mozgósítottak, hogy bőséges ennivalót készítsenek az utasok számára.

Neki joga volt a mi vendégszeretetünkre, — folytatta a marquis valamivel ünnepélyesebb állásba helyezkedve, — mert ő családunkhoz tartozott. El is mondom önnek, hogyan. Atyja, Bourbon Henrik, Condé herceg. . . .

— Nos, a hercegnő az éjt a kastélyban töltötte? — szakította félbe nagybátyám hirtelen, megijedve annak gondolatától, hogy neki a marquis genealogiai értekezéseit végig kelljen hallgatnia.

Oh, ami a hercegnőt illeti, ő ugyanabban a szobában lakott, melyet ön foglalt el a múlt éjszakán, s a mely abban az időben a legszebb szobák egyike volt. Kisérete a szomszédos folyosóra nyíló szobákban volt elszállásolva, kedvenc apródja pedig egy mellette levő oldalszobában aludt. A nagy vadász a ki a jövetelt bejelentette, most

zetőség ama boldog tudatban, hogy most már ezzel a nagy kérdés, mely hatalmas problémaként mered fel: a szegény ifjak taníttatása megvan oldva, pihen babérjain s boldogan álmodik a miniszteri tanácsosi cím, vagy más kitiüntés mellett a haza reményeiről.

Bizony bizony sötét kép ez s nagy szégyenfoltja úgy a felsőbb oktatásnak, mint a társadalomnak, mely milliókat költ fényűző kedvteléseire, pedig ennek a elfecsérelt pénznek csak tizedrésze is elég volna arra, hogy évente egy pár száz egyetemi hallgatónak a gondnélküli megélhetést s a tudományokban való előhaladást lehetővé tegye.

De hol van a társadalomnak, hol mágnásainknak e tekintetben esodát mivelhető nemes áldozatkészsége? Mert azt talán csak nem nevezhetem áldozatkészségnek, hogy 2000 éhező egyetemi polgár részére összegyűl egy pár ezer forint s ennek a kamatjaiból segélyzik a nyomorgó ifjúságot. Ez csak olyan „nesze semmi fogd meg jól,” mert egy két napra elhallgatja a nyomort, hanem aztán nagyobb erővel lép fel a követelés.

Ott van az országnak két elsőrendű kaszinója, az *Országos* és *Nemzeti kaszinó*, még csak nem is hallgatott a mult télen oly vehemensül hangzó panaszra, mintha bizony nem a lába alatt égne a talaj, mikor a tanultabb ifjúság is a szociálista elveket kezdi vallani. Ha a nemzeti kaszinóban tudnak egy ingyen lapra 100,000 frtot egy estve összerakni, csudálnám, ha ezen nemes lelkű urak hidegen fordulnának el az ifjúság kérése előtt.

Aránylag a legtöbbit tehetne e sötét bajok orvoslására a kormány a *harmadik egyetemnek* valamely kisebb s olcsóbb városban való felállítása által; de a kormány, — egy és más vélt indokok alapján — nem tesz semmit, sőt szinte kicsinylő mosolygással nézi, miként hordja össze protestáns felekezetünk verejtékes filléreit, hogy megalkossa protestáns oktatásunk koronáját, a debreczeni protestáns egyetemet!

Őr gyanánt fel le járkált a folyóra. Komoly, erős, hatalmas tekintetű férfi volt és a mint a folyosón levő lámpa az ő mélyen rendőzött arczára és izmos alakjára vetette világát, olyanak tűnt fel, mint a ki egy maga is képes volna az egész kastélyt megvédelmezni.

Komor, vad éjszaka volt; minden éven ez idő tájban . . . . apropos: most jut eszembe: épen a mult éjjel volt az évfordulója az ő latogatásának. Egészen jól emlékszem a pontos dátumra, mert ez az éj házunkra nézve felejthetetlen volt. Erre vonatkozólag különös szóhadomány él családjunkban. . . . .

Itt a marquis megpihent s egy felhő látszott homloka köré gyülekezni.

— A hagyomány szerint egy sajátságos esemény történt azon az éjszakán. Egy különös, titokzatos, megfejtethetlen esemény. . . .

Itt elgondolkozott és szünetelt.

— Épen, hogy elmúlt az éjfél órája, — folytatta a marquis, — midőn az egész kastély. . . .

Itt újra szünetelt. Nagybátyám nyugtalanzkodó mozdulatot tett.

— Bocsásson meg — szólt a marquis, mialatt könyved pir futott át halvány arcán, — vannak egyes körülmények családjunk történetével összeköttetésben, melyeket nem nagyon szeretek elbeszélni. Műveletlen egy kor volt az. Nagy emberek közti nagy hűnök időszaka: — mert, hiszen tudja, — az előkelő vér, mikor méltatlannul kell ümlenie, sóhasem folyik oly szeliden, mint valami *canaille* vére . . . Szegény nő! — De egy kevés családi büszkeség szorult belém, hogy . . . bocsásson meg át fogunk térni más tárgyra, ha megegyedi. . . .

Nagybátyám kíváncsisága a végsőig fel volt csi-

De mivel az idők járása olyan, hogy a mai viszonyok nem egy hamar változnak s az óhajtott újítások ki tudja meddig maradnak pium desideriumok, e sötét helyzet megszüntetését másképp is ki lehetne vinni. Ne becsülje túl önerejét a fiatalság, ne vesse meg a vidéki akadémiákat, a szülék az ifjúságot nagyravágyásában ne támogassák, a szegényebb rész pedig elégedjék meg az egyszerűbb, és alacsonyabb pályákkal is, szem előtt tartván eme klasszikus mondást: „Minden pálya dicső, ha belőle hazádra derül fény!”

Thy-Jó.

Bosznia és Bulgária a berlini kongresszus előtt.

— Az államtörténelem köréből. —

(Folytatás.)

A Punjab-kodex meglehetősen tetszetős, noha nem tökéletes; — mintaképe egy darabos és kész jogrendszernek, mely egy vegyes népesség szükségleteihez van alkalmazva és a mely olyan természetű, hogy a kevésbbé képzett bírák is képesek érvényesíteni.

Nem tartozik a könnyű dolgok közé Törökországban, képzett és általában a jogszolgáltatáshoz kellőképen értő görögöket avagy bulgárokat találni. *Dr. Braun-Wiesbaden* azt állítja, hogy a Duna völgyének egész kultúrája, a Balkán-terület északi részén *német*, a déli részén pedig olasz. Ugyancsak ő azt vitatja, hogy ha Bosznia és Hercegovina autonómiával ruháztatnék fel, az eredmény az lenne, hogy a szlávok és görögök sanyargatnák a mohammedánokat a helyett, hogy a mohammedánok cselekednének így a szlávokkal és görögökkel.

Van a törököknek, — jegyzi meg szemlénk, — egy közmondásuk: „*Tört kerekü kocsi körül sok a tanácsadó.*” E közmondást pompásan lehet alkalmazni a

gázva. A pompás és nagyszerű bevezetés után joggal várhatott valami bámulatos dolgot a történetben, a melyhez viszonyítva olyanféle volt az, mint valami szép bejárat. Fogalma sem volt róla, hogy a marquis így befogja őt csapni az oktalan érzélgősségnek egy hirtelen rohamával. Azonkívül jártas levén a tények kifürkészésében, kötelességének ismerte, hogy minden dolognak utánna járjon.

A marquis azonban minden kérdés előtt kitért.

— Nos, jól van, — szólt nagybátyám kissé pajzánul, bármit dondoljon is ön róla, én láttam azt a hölgyet a mult éjszakán!

A marquis visszahőkölt és meglepetéssel tekintett rá.

— Nos igen, ő meglátogatott engem. . . .

A marquis vállatvonva és nagy mosolygással rántotta elő burnót szelenczéjét, nem kételkedvén a felett, hogy most az angol szellemességnek egy ügyefogyott termékét hallotta, a mitől csak az udvariasság követelményeiből kifolyólag lehet elragadtatva lennie.

Nagybátyám azonban csak folytatta komolyan és elbeszélte az egész tényállást. A marquis mindvégig feszült figyelemmel hallgatta, burnót-szelenczéjét becsukva tartván a kezében. Mikor a történetnek vége volt, minden teketória nélkül rácsapott szelenczéje tetejére, egy hosszú, hangos szippantást vett a burnótból.

— Bah! — szólt a marquis és a terem másik vége felé sétált. . . .

*

Itt elhallgatott az utas. A társaság csak várta egy darabig, hogy majd folytatni fogja a elbeszélését; de az állhatatosan hallgatott.

törökök jelenlegi viszonyaira. Tovább azon az úton haladni, a mint ők cselekszik, lehetetlen. Bukás, fejetlenség, leigáztatás, mind ajtóik előtt várakoznak. A kérdés, melyet meg kell oldani, még pedig a legközelebbi jövőben, az, vajjon a szultán tanácsában levő emberek rendelkeznek-e kellő energiával arra, hogy magukéva tegyék az ilyen természetű gyakorlatias eszközöket és vajjon a szultán hajlandó e őket támogatni? Egyáltalán nem vitatjuk, hogy a feladat reménytelen, vagy kivihetetlen; bár meg kell adnunk, hogy nem tartozik a könnyű feladatok közé. De ha valóban ilyenek az ő törekvéseik, lehetetlen, hogy ez ország érdeke avagy óhajta akadályokat gördítsen ez irányú lépéseik elé.

Mindazon kóros állapotok és hibák főoka, melyeknek sujtoló hatását a török birodalom egész népessége, — tartozék az bármiféle fajhoz és valláshoz — kétségtelenül érzi, korántsem a porta kormányának erőszakoskodása, vakbuzgósága avagy deszpotikus uralma, hanem ellenkezőleg, épen ennek szegénysége és kimondhatatlan gyengesége. A közigazgatási és bírósági hivatalnokoknak birodalom-szerte fölöttébb nyomorúságos fizetésük van, mely termékeny kútforrása a korrupciónak a közszolgálat mindenik ágában; és a porta edictumai, bármily helyes irányúak legyenek is, — mint p. o. az 1875. novemberi irade, — nem hajthatnak végre, mert a kormánynak nincs ereje azok foganatosítására. A török minisztereknek sokkal több eszük van, hogysen azt óhajtsák, hogy a nép hatalomra vergődhessék és elégületlenkedhessék, ha már a hatalom az ő kezükbe van letéve a bajokat orvosolni.

De, hozzáadva mindezekhez a romlásnak egyéb okait is, a birodalom pénzforrásait alapszabályok kimerítette egy erőteljes hajóhad és szárazföldi hadsereg növelésének és fentartásának a szükségessége; mert mindég az van az eszükben, hogy ők Európában és Ázsiának egyes részeiben főként katonai erő segítségével tarthatják fenn sérthetetlenül hatalmukat s hogy ők mindig félelmetes és százados ellenségekkel találják szemben magukat. Az e tárgyban a krimi hadjárat óta felvett s ez ország népe

részéről nagy mértékben elősegített kölcsönök nem is maradtak siker nélkül. A török banknak minden hitelezője avagy részvényese önkéntesen hozzájárult a török haderő helyreállításához és fejlesztéséhez, — nehányat legalább az angol és francia kormányok is buzdítottak e kölcsönök adására.

Egyáltalán nem tudjuk felfogni, hogy angolok, kik czélszerűnek vélték pénzüket a török haderő megizmosítása érdekében felvett kölcsönökbe fektetni, minő okból, minő észszerű alapon érezhessenek most egyet ama valódi hatalom feloldására nézve, melyet ők maguk segítettek megteremteni? Tanácsos volna, ha egy vagyonos ország polgárai, kik féltékenyek a humanitást és szabadságot illető sértetlen hirnevükre, mielőtt pénzeiket külföldi vállalatokba fektetik, számot vetnének valamelyes módon beruházásaiknak épenúgy *erkölcsi* jellegével, mint *biztonságával*.

Szeretnénk megtudni, — fejtegeti tovább a review, — vajjon ama személyiségek közül, a kik résztvettek a „*bulgarian atrocities*“ ügyében tartott meetingeken, hány részvényese van a török banknak, a kik pénzüket az ottomán birodalom katonai erejének megszilárdításába fektették. Az ilyen egyének bosszankodnak, ha csak felét is elvesztik ama tekintélyes kamatlábnak, a melyben részesülni szoktak, — de hát vajjon mi maradna meg befektetéseikből, ha — tegyük fel — a török birodalom megsemmisülne?

Vegyük fel azt az esetet, hogy az időszerinti török katonai erő és polgári hatóságokat le lehetne sodorni Európa szinteréről, — oíy körülmény, mely nem lenne véghezvihető egy szerfölött vérengző háború nélkül, — ez a problémának csakis a legtökéletlenebb megoldására szolgálja. *Dr. Braun* a következőleg elmélkedik:

„Ki van a mellett, hogy a törököket ki kell kergetni Európából? és hogyan volna ez keresztül vihető? Egyiptomnak féltékenyen őrzött érdekében áll Törökország fennállása és pedig egy oly indolens Törökországa, mint a milyen az ez idő szerinti. Románia, Montenegró és Szerbia égnék a vágytól, hogy farkasszemet nézhes-

-- Nos, — szolt végre egy kíváncsi uri ember a hallgatóságból, — és mit mondott aztán az ön nagybátya?

— Semmit, válaszolt a kérdező.

— Hát a marquis mit mondott később?

— Semmit.

— Ennyi az egész?

— Ennyi az egész, — mondá az elbeszélő s aztán, az általános elképedés közepette nyugodtan bort töltött poharába. . . .

Angol eredetiből (i. zs. b.)

A magyar diák természetrajza.*

— A diákok különböző fajairól. —

A *hosszú diák* (*juvenis longinus*) vagy „langalló.“ Mint már neve mutatja, fő ismertető-jele e fajnak rendkívüli magassága. Csak bőre, lába meg karja van: az utóbbiak lépcsőn való szaladgálás alkalmával szélmalom módjára működnek és szinte földig érnek. Nála minden hosszú és ennél fogva valamely feladat elkészítésére is szörnyű hosszú időre van szüksége. Ha köcsög-kalap van a fején (de ezt csak majáliskor viseli) megüti a 2 métert. Termete gyakran hátrányára van, tanárai rendszeren észre szokták venni, ha órákban regényt olvas,

vagy csupa kíváncsiságból állandóan az előtte ülőnek gyakorlata fölé nyújtja a nyakát. Ezért melankólikusan néz a világba.

A *kis diák* vagy „vakares“ (*homo pygmaeus*) az előbbinek épen ellenkezője. Alig emelkedik ki 130 centiméterre a földből, miért is erősen reménykedik, hogy nem válik be katonának. Egyébiránt egészen helyre kis legény. Testalkata igen előnyös examinálás idején, mit „langalló“ kollegájának sárga irigységére ki is használ, istenfélő ember módjára szem előtt tartván a tizenegyedik parancsot: „Vigyázz, hogy rajt' ne csipjenek.“

A *kövér diák* vagy „kocza“ (*homo cricetus*) inkább a kis diákhöz áll közelebb és a többiektől impozánsan domborodó hasa által üt el, a melyen váltig felcsúszik a mellény. Jobbára hentesnek, korcsmárosnak, cukrásznak vagy péknek a fia és talán éhen halna a hazuról küldött oldalasok, kolbászok stb. nélkül. A tanuláshoz alkalmatlan testalkata arra készíti, hogy már a IV. osztálynál otthagyja a gimnáziumot. Évek múltán, mint az apai mesterségek domborúra hizott követőjét látjuk őt, a mikor is klasszikus műveltségének meglevő morzsáival ejti bánulatba a mászter urakat.

A *bölcs diák* (*studiosus exemplarius*) az egyes osztályokban csak elenyésző mértékben van képviselve. Vörös szemű és a tanári kar kedveltje; szabad óráiban segédkönyveket tanulmányoz és már előre veti belőle árnyékát a jövődöbéli professzor. Vakációban ládára menő könyvet czipel haza és akkor szülőföldje büszkeségét ő képezi.

* Az alábbi sorokat mutatónak közöljük a Dr. Rupp Kornél által kitűnően szerkesztett „*Tanulók Lapja*“ f. évi augusztusi számában megjelent, hasonló című cikksorozatból. Szark.

senek a törökkel, de hát első sorban is ők sohasem fognak dűlőre juthatni, mert egyikőjük sem hajlandó engedményeket tenni a másik javára és másodsorban, elvégre is a törökök erősebbek volnának, mint amazok mindannyian együttvéve. Az a ki tudja, hogy Törökországnak minő katonai segédforrásai állanak még rendelkezésére Ázsiában, a honnét jönnek legfőképen azok az izmos, széles vállú, erőteljes katonák, kik semmiben sem szűkölködnek s a kik a fáradoalmak mindenféle nemét elviselik gond avagy panaszokodás nélkül, — az a ki összehasonlítást tett általában a török haderő és a román, görög és szerb seregek között, — az, a kinek csak a legcsekélyebb fogalma van is ama vallásos fanaticizmusról, a mely a törökök közt divatozik, — cseppet sem fog habozni annak eldöntésekor, hogy melyik fél az erősebb . . .“ (Dr. Braun Wiesbaden i m. 120—122 l.)

*

De lássuk, mit szól *Evans J. Arthur* a bosnyák zendülésről.

„Egy vasárnapi napon, 1875. aug. 15-én történt, hogy Bosznia ama részének parasztsága, melyet szinte az örűltség szélére hajtottak a legutóbbi néhány hét folyamán a tized-gyűjtők hallatlan zsarolásai (a kikkel a kormány, — egymaga képtelen lévén hitelezőivel érintkezni, — ez éven a szokottnál szigorúbb szerződést kötött) — fegyverre kelt. Ama rohamosságánál fogva, melylyel a lázadás kippattant Alsó-Bosznia szerte, — a hol ez, úgy látszik — alattomban előre kicsinált mozgalmor volt, — valóban, már jó előre tudták Belgrádban és pedig meglehetősen biztossággal, hogy a zendülés minő irányban fog fejlődni. Az első összekoccanás Banjaluka mellett ment végbe, a hol a rayah falusiak rajtaütöttek az őket zsaroló népségen és nyolcz adószedőt hamarosan agyonütöttek.

Ezt közvetlenül más felkelések követték, a melyek a Possavina mentén Brood és Derwent szomszédságáig terjedtek ki. Ez útvonal hosszában több őrtornyot megleptek s azoknak török várórségét lekaszabolták. —

A *nehézfejű diák* (studiosus perplexus). Ez háromszor annyi idő alatt tanul meg valami leczkét, mint az előbbi. Az iskolában az utolsó padot (sessio vulgaris, sive asinina) ékesíti és ott költi el uzsonnáját hatalmasan kifejlett rágószerveivel.

Atyafiságban van vele a *lusta diák* (gadus morrhua) kinek egy hétben csak egyszer van kedve tanulni.

Az *agyafűrt diák* (studiosus industrius) kiváló tehetséggel „csaklizza el“ a szüleitől kapott ingóságokat. Növényeket és bogarakat gyűjt, hogy másoknak uzsorakamattal eladja; már a vizsgák előtt kifogy a könyveiből, miknek csak eladási árát ismeri. Ó belőle válik a jövőző financa és adóvégrehajtója.

A *versifaragó diák* (juvenis versifax). Ebben kora ifjúsága idején először hosszú haja árulja el költői hivatottságát. Majd mesterkéletlen kín-rímeket gyárt, de csak azért, hogy megismerkedvén a verstannal, a balladák, epigrammák, hősköltemények és szomorújátékok mezejére rohanjon át. Csakis a költői tárgyakat tanulja és megveti a haszontalan matematikát. Év elején vas-kos diáriumot vásárol, hogy magának a halhatatlanságot biztosítsa, sőt „Petőfi-kör“-t is alakít, hol, mint elnök, saját költeményeit olvassa föl, mialatt a meghallgatásra kárhoztatott „kör“ suba alatt kineveti. Sok ilyen diákból színész lett, ki aztán a diurnistaságon végezte, valamely istenháta megetti hivatalban körmölvén a költőietlen aktákat.

Kenyeres pajtása ennek az *érzelgős diák* (juvenis fadissimus). Ez valósággal álomszerű életet folytat, melyből csak hébe-korba riasztja föl egy szekundákkal teté-

Ezenközben pedig, a keresztyén nők és gyermekek futva futnak védelemért túl az ausztriai határszélen; a Száva partjai a jelen pillanatokban siralmas látványt nyújtanak és az erdőszéleekben s a folyammenti fűzesek közt csak úgy tolonganak ezek az ártalmatlan szökevények, kiterjesztett kezekkel könyörögve, hogy szállítsák őket át a szlapon partra.

(Folyt. köv.)

ifj. Zsoldos Benő.

A jövő lírája.

Irta: K. J. (Berlin).

Reviczky Gyula irodalmi hagyatékából „*A modern líra hatásairól*“ czímmel ezelőtt vagy hat évvel a „*Hét*“-ben egy érdekes közlemény jelent meg, melyben a költő-eszthetikus azt bizonyítja, hogy a líra forrásai kiapadhatlanok s a jelen fin de siecle korszakában éppen úgy buzognak, mint annak előtte. S bár *Tirtaeus* dalaival manapság már nem lehetno csatát nyerni; a nők egy tragoedia láttára nem szűnnek idétlenül, mint *Aischylos* idejében s egy új *Vergilius* sem találna ma már uralkodóra, aki soronként nem tudom, mily nagy összeget fizetne verseiért: a költészet hatása ma intenzívebb, mélyebb, általánosabb, mert a műveltség terjedésével szaporodnak azok is, akik a dal iránt fogékonyak. . . .

Reviczky Gyula abból indul ki, hogy a „*göz- és vilamosság századát*“ rendesen a költészet ellenségének mondogatják a felületes gondolkodók. Érdekosen igyekszik bizonyítani, hogy sohasem volt a költészet világának dúsabban trágyázott földje, mint éppen a mi istentagadó századunkban. Hiszen, ha csak a boldogság utáni vágy motívumát vesszük is: ez mindenkoron egyformán volt meg az emberben. Csak a boldogság elérhetése volt majd könnyebb, majd nehezebb. *Horatiusnak* bizonyára kevesebbet kellett sóhajtozni érte, mint *Heinének* . . . mert a mai lázas létért való küzdelemben hány sebet felszakít az egymás közötti tusa, hányszor súlyt le a versenyből származó vihar forgatagja! Gyöngöseségünk, hiábavalóságunk, örök nyomorunk és az eszmény el nem csittítható vágya

zett bizonyítvány. „Szép szemei világával“ egyre a kék eget bámulja, mindig egyedül sétál, titokban ósdi regényeket olvas, mik fölött a jelenkor régesrég napirendre tért már és hatalmas sóhajokat ereget érző kebeléből. Ha a jóakaró sors nem tereli a rendes útra, hát elveszett a társadalom számára és vándorszínészségen végzi, vagy pedig valami kölcsönkönyvtárba vész bele.

A most említettnek homlokegyenest ellenkezője a *próza diák* (studiosus cum nervis saluberrimis). Ez korának a gyermeke, töről metszett realista, már a III-ik osztályban a jövőre gondol, az élet arany középutján halad és szükség esetén „elégseges“ bizonyítványt is beéri. Zsebpénzét (recreatio minima) könyűvérű pajtásainak szokta kölcsönözgetni, cseppet sem törvényes kamatra. Az életnek legjobb oldalát használja ki és majdan mint Mathuzsálemi kort elérő nyugdíjas fogja az állam kasszáját terhelni.

A *markos diáknak* (studiosus gladiator) hatalmas melle, araszos válla van, a mi félelmetessé teszi nagy népcsődületben; izmos keze és karja pedig természet-szerűleg megvédi minden jogtalanság ellen. Örömmel mutogatja crejét, széket, asztalt fél kézzel fölemel a földről, vastag rudakat pék-perecz módjára tördel és jó szemmel nézi, ha gyöngébb társai mint vazallusok, kíséretébe szegődnek. Nagy a tekintélye a környék parasztyerekei előtt, de annál kisebb a tanárok előtt, mivel-hogy teste tökéletesen elnyeli szellemi crejét.

Az *elkényeztetett diák* vagy „pubi“ (studiosus fragilis, lepus timidus), mint anyámasszony-katonája kerül

közötti küzdelem mennyivel inkább forrongásba hozza a lelket! Mennyivel dúsabb vetése a költészetnek hajt ki az érzékeny szívből, ha *Schopenhauer*, — mint ha *Sokrates*, *Paskal* vagy *Fichte* eszméinek magvait hintjük belé!

Látni való, hogy Keviczky fején találta a szöveget s szavaival általánosságban a jövő lírájának útját is kijelölte amaz érzéknél, vagy mondjuk: ösztönnél fogva, melyet benne a költő az esztetikusra gyakorolt.

Hogy különben a líra forrása sohasem apad ki s mindig leszen líra: az bizonyításra se szorul. Amíg az emberek éreznek és gondolkodnak, amíg a szerelem vulkánikus érzése keresztül járja vérüket, amíg a szülőföldhöz való vonalom s a boldogság utáni vágy, a mámoros élet gyönyöre s a kolduslét fájdalmai, a természetet fenséges pompája okozta örömek, ábrándok, szelíd és lázas álmok tanyát vernek a szívből: addig a lírai költészet mindig meg fogja teremni a maga virágait s illatát mindig szívni fogják, hatását mindenkoron érezni fogják az emberek.

De hogy milyen lesz ez a líra? Mi lesz jellegző sajátossága és iránya? A *Petrarka* érzélgő modorában fog-e szelíden tovahümpölyögni folyama, vagy borzalmasan csap fel a magasba, csillogva, ragyogva, közben legszennye-sebb árjait világitva meg, miként *Budelair*e lírizmusa? Hazafias lesz túlnyomóan, nemzeti alapvonásokkal, vagy az általános emberinek kifejezője? A eszöndes jólét lesz-e tárgya a maga együgyűségében, vagy nyomorról, szenvedésről, inségről zeng majd az ének? . . .

Villemain aki az esztetikai szépet az ethikai szépből sohasse tudja elválasztani, — a lantos költészetéről irt könyve utolsó fejezetében lelkesedve kiált fel: „Vallás, szabadság, honszerelm, törvény tisztelet, művészetek szeretete, vagy bármik vagytok, a míg ti léteztek, addig mindig támad lantos költő!” De *Villemain*, bár igéri, nem adja meg a jövő lírájára vonatkozó jóslatokat.

Nálunk *Beöthy Zsolt* hívta ki a kritikát egy fiatal költő kötete elé irt előszavával, melyben kinyilatkoztatja, hogy melyik út visz fölfelé (oda t. i. ahol *Beöthy Zsolt*, *Gyulai*, *Szász Károly* és *Hegedüs István* urak állanak) s sejteti, hogy melyik nem. *Beöthy* öröm-repesve üdvözli *Lampérth Gézá*t, mint aki *Petőfi* és *Arany* nyomdokain halad, ellentétben a „városi poétákkal,” akiket

az intézetbe, mindjárt első nap kinevetik és ettőlfogva korántsem rózsás a sorsa. A kamaszkor tisztító levegője őt nem csapja meg, a tornázásnál még ugrani sem mer, úzásnál meghúti magát, sétálásnál kimelegszik, nehezebb ételek megnyomják gyöngéd gyomrocskáját és a sok tanulás egészen konfundálja a fejét. Annyi panaszkodó levelet küld szülei nyakára, hogy végtére valami másik gimnáziumban vagy konviktusban találja meg az őt megillető méltánylást. Ebből a vékony dongájú spíciesből telik ki később a divatos fürdőhelyek vendégserege.

A *gyűjtő* (studiosus corvinus) minden képzeltető lim-lomot raktárra hord otthoni fészkebe. Zsöngé ifjúságában mint botanikus konkurrál a tehenekkel, később közetekkel tölt meg egy egész ládát, majd a bélyeggyűjtés démonának karmai közé kerül és nincs postaboriték, a mely kiméletlen újjai alól menekülne. Ez a szenvedély csak azért lohad le, hogy bogarak és lepkék után való áhítozásának adjon helyet. Merőben ellentéte

A *szórakozott diák* (studiosus semper neglectus), ki mindent elhagy, mit gondos szülei hazulról vele adtak. Bűvészi keze alatt zsebkendők és harisnyák, ingek és gallérok tűnnek el nyomtalanul. Ha vakációra haza érkezik, anyja kezét tördelve látja a fehérműiek ijesztő fogyatékát és a szerencsétlen bamba nevetése egy csöppet sem nyugtatja meg fölizgult kedélyét. Ha csak idővel egy gondos feleség nem veszi atyai hatalma alá, hát elveszett az emberi társaságra nézve!

más érzések, más eszmék lelkesítenek, mint a falu egyszerű fiát. Ha a jelzett előszót nem oly, már díszes állásánál fogva is tekintélyes író írja meg, mint a budapesti egyetem esztetika-tanára, akkor meg sem említeném, annyira *korlátolt* és *absurd* a benne nyilvánuló felfogás.

Beöthy Zsolt, amikor *Lampérth Gézá*t a költők sorában üdvözli és ezzel véleményét a jövő lírájára nézve kifejezi, két dolgot hagy figyelmen kívül. Először azt, hogy szolgálai utánzás által igazi lírást még a „falu költőjéből” sem lehet, mert hiszen egyénisége nem domborodhat ki, ha folytonosan mások árnyékában mozog; másodsor azt, hogy a lírai költő minden időben a maga korának dalnoka, a lírai költőt mindig azok a kérdések foglalkoztatják, a melyek korát, ennél fogva — hogy ezt a már ezerszer elmondott igazságot ezeregyedszer ismétlem — a lírikusnak költészele tükre, történelme ama kor érzés- és gondolatvilágának, melyben él.

Egy félszázad óta viszonyaink nagyon megváltoztak. Tetemes fejlődés, átalakulás, változás minden téren. Előbb a haza sorsa foglalkoztatott mindenkit, a szabadság megnyerése s a szolga nép felszabadítása volt az általános kívánság. Aztán a szabadság harcz állott be. Nem csoda, ha *Petőfi* a lant idegeit gyűjtő honfidulokra hangolja, ha *dythirambjaiból* kicsap hazaszeretete lángja. Nem csoda, ha *Arany* és *Tompa* lírája „annyi vízszály után” vagy lemondó, bánatos hangokban hallatja panaszait, vagy a multhoz fordul vigasztalásért. Mindannyian koruk eszméinek, vágyainak, érzelmeinek s általában hangulatának voltak tolmácsai. S ha a jövődő kor gyermeke — tegyük fel — nem tudná, hogy a három költő mely korban élt, mikor született: dalaiából megtudhatná azt s hozzávetőleg születésük évét is megállapíthatná.

Ma, 50 esztendő szerencsés leforgása után más eszmények hevítik a szívet, más kérdések foglalkoztatják az elmét. Itt van a *szocializmus*, a nyomor, e szörny, mely mindenütt felüti fejét. Itt van a magával meghasonlott ember, aki a tudomány és hit között imbolyogva örökös lelki vajadások, emésztő gyötrelmek között teng az általános felvilágosodásnak szomorú mártírjaként, mely míg agyát felszabadítja a miszticizmus bilincseiből, lelkéről lemosta az ártatlanság aranyos himporát a század végének szánalomra méltó szülőtte, aki hinni akar, de nem tud, szeretni vágyik, boldogságra tör, az életet hajhászsa, de mindhiába, mert az érdekek harcában tehetetlenül roskad le, czéltalannak találva életét. A nő fellépése az irodalomban, művészetben és közpályákon, évezredek utáni diadala amaz eszmének, mely ellen már *Aristophanes* latba vetette gúnyjának maró savát. — Mért soroljunk fel többet? Ez is bizonyítja, hogy más idők járnak s hogy az u. n. akadémikus költők, akik még mindig az 50-es és hatvanas évekbe élnek be magukat, lomtárba valók. Az ez úton induló *Lampérth Géza* és társai nem érzik az új idők fuvallatát s nem tudják, hogy az a népiességet affektáló irányzat lejártá magát. Ha köteteket kezébe veszi a jövődő kritikusa kuriózumképpen, nem fogja tudni, hogy mely időben éltek, mert nem jellemzetesek. Avagy találunk-e csak egy hangot is pl. *Lampérth Gézá*-nál, mely az új időkkel beállott gondolkodásmodnak tolmácsa lenne? Nem halvány utánzatok és remiscientiák-e *Pósa* anyámasszony-dalai, amiket némely kritikus annyira felmagasztalt? A falu „kedves” poétáinak verseit fizesse bár aranyával egyes ódon, az idők zátonyán megrekedt szépirodalmi heti lapunk: azon százak és százak érdemből semmi sem jut nekik, akik ha „bizonytalan költők” is, a forrongás jelen stádiumában lévő lírai irányzat felvirágzásában hathatósan munkálkodtak közre; s szálljon bár testökkel együtt nevök is sírba, azzal a tudattal halnak meg, hogy igazak voltak, hogy koruk szellemi küzdelmeiben résztvettek s költészetük annak lenyomata.

A jövő lírája tehát nem is térhet vissza, mint némely fölszínes elme véli, *Petőfi* és *Arany* irányához, hanem a megkezdett úton halad tova s az újabb eszméáramlatok talajából nyeri meg életterejét. A felvilágosodás napja talán elfogja oszlatni a legfanatikusabb vallásos rajongás boruját s a mindinkább fejlődő, de vigasz nélküli tudományokból kicsirázó tudata semmiségünknek és hiá-

bavalóságunknak talán sötét felhőként nehezedik majd világnézetünkre. Talán az általános kétségbeesés és meghasonlás jajsza is föl fog sírni a költők lantján s a legmélyebb keserv, a leggyászosabb világfájdalom húrjai rezdülnek meg. De az említettem eszmőáramlatok, különösen pedig a mind ijesztőbb mérvben feltűnő nyomor iránti részvét meg fogja gyújtani a humanizmus fáklyáját s megihletti a népek dalnokait, mert száműzhetünk, megtagadhatunk mindent, nevezzük az istent véletlennek, sorsnak, vagy vak erőnek, az életet cézálannak, az embert állatnak, és csalának a csillagok ragyogását, látzatnak az eget: nem tagadhatunk meg, és nem száműzhetünk: szívünkben a reményt, mely folyton fogva tart, a könyvet, mely nem apad ki soha, hogy reményeinket megsirathassuk; s a szeretetet. Az ember a költő, tehát mindég ugyanaz marad a maga reményeivel és vágyaival, csak — mint Reviczky mondja — a boldogság elérhetése lesz nehezebb. *Tóth Béla*, aki lelkében egy világot hordozott, de éhenhalt, aki nagyon tudott szeretni de nagy pessimista volt: típusa a modern embernek és modern költőnek, azt a boldogságot soha meg nem találta. Érdemes költő lehetett volna, mert hátrahagyott egy néhány tucat versében megcsendülnek a világgal és önmagával való meghasonlás hangjai, s mert általában korának gyermeke volt. Szeretet és gyűlölet, romény és lemondás, szilaj érzéki vágy és tompa fásultság röpké változatban nyernék kifejezést a legújabb és jövődőlirában s aki e kor főntebb említett jellemvonásait leg-hívebben, legigazabban és legmerészebben tolmácsolja, az lehet csak méltó utóda nagy lírikusunknak.

Néhány szó az ó-szövetségi emberáldozati törvényekről.

II.

A második osztályba azok az emberáldozati törvények sorozhatók, melyek már az elsőszülöttek megváltását parancsolják.

Ha az Exodus fentebb idézett XIII-ik fejezetét tovább olvassuk, a 13-ik versben, — amely már *Jáhvista* íróé, míg ellenben a 2-ik vers *Elohistaé* — ezt találjuk: „... az emberek elsőszülöttét a te fiad között megváltasad.” Ugyanílyen törvény olvasható a XXXIV. f. 20 és a *Numeri* XVIII. 15. v. is: „A te fiad közül minden elsőszülöttet megváltás.” Mint láthatjuk, e törvények már nem azt parancsolják, hogy az elsőszülöttek minden körülmények között Jáhvénak áldozandók, hanem azt, hogy megváltandók. És most, ismerve a régi törvényt is — melyeknek engedelmeskedjenek? Amannak-e, vagy ennek? Melyiket töltsék be az utolsó betűig? Azt-é, vagy ezt? ... Gondolhatjuk-é, hogy az izráeliták a megváltási parancs (illetőleg amazokkal szemben *engedmény*) kihirdetése után felhagytak volna az elsőszülöttek tényleges, váltság nélküli feláldozásával? ... De bizony éppen nem! Mert most is éppen úgy ellátogattak a Hinnon fiainak völgyében felállított Tófethez, mint az előtt, — vagy talán még gyakrabban, — feltétlenül engedve a parancsnak: „Senki üresen előmbé ne jöjjön.”¹ Most már így gondolkozhattak: Hiszen ha meg van is engedve az, hogy az elsőszülöttet meg lehet váltani, — de már magából a dolog természetéből kifolyólag is az következik, hogy mégis csak kedvesebb lehet Jáhvé előtt, ha egy kecskegödölyénél, vagy báránynál becsesebb: éppen legdrágább kincsemet, egyetlen elsőszülött fiamat égetem el az áldozati oltáron s bizonyára kedvesebb illatu annak füstje, mint egy oktalan baromé.

A buzgó izraelita tehát nem veszi figyelembe az elsőszülöttek megváltását parancsoló törvényt, — illetőleg engedményt. Neki nincs ilyenre szüksége, mert ő nem akarja megvonni Jáhvétől azt, ami az övé, ami őt ősi meggyökerezett felfogás szerint jogosan megilleti. Nyolczad nap eltelte után határt nem ismerő kegyességgel viszi az elsőszülöttet a Tófethez, mert hát mégis csak jobb folytonos jóindulatban tartani maga iránt a bosszús Jáhvét, mint egy elmulasztott, vagy esetleg neki nem eléggé tetsző alakban pl. váltság alakjában bemutatott áldozat által elveszteni az ő kegyét s jóindulatát. És úgy is tett. Lelkismerete parancsának engedett inkább, mint a megváltási törvénynek. Hajlandó inkább többet tenni, mint amit a törvény követel, hogy valamiképen okot ne adjon Jáhvé haragjára. S ha így gondolkozott s így cselekedett, nem volt miért rettegnie istene bosszujától. — Lelkének nyugodtsága s öntudatának kegyessége boldoggá tették . . . s méltán, mert annak a kornak gyermeke szűk látköre, alacsony fejlettsége miatt magasabb világnézetre felemelkedni még nem volt képes.

Elohista forrás szerint Jáhvé a *levitákat* választotta ki az elsőszülöttek helyett az Izrael fiai közül *helyettesítő* gyanánt. (*Numeri* III. 12—13.) Ugyancsak ezt mondja a VIII. f. 16. v. is, mely így hangzik: „adattak nekem (t. i. a leviták) Izrael fiai közül Izrael elsőszülöttei helyett . . .” Utóbb id. fejezet 24—25. versei szerint a Lévi törzs minden tagja 25 esztendő korától 50 éves koráig a templom szolgája volt, amikor aztán „megtér a szolgálatnak vitézségéből és annak utánna nem szolgál.”

A *Leviticus* XXVII. fejezetének előadása szerint fogadásból, ígértből Jáhvének fel lehetett bárkit és bármit is áldozni a tulajdonát képező dolgok közül. A fogadás tárgyát — legyen az akár ember, akár barom, akár mezón való örökség stb. — az *ősibb*, a *régibb* törvény szerint *nem volt szabad megváltani*, mert minden fogadalmi tárgy szentséges és az úré; következképpen „minden okvetlen megöletessék.” (28-ig v.) A *későbbi törvény* már *megengedi*, hogy ha a fogadást tevőnek úgy tetszik, fogadása tárgyát *megválthatja*. És pedig (ha emberről van szó) a 60 esztendősnél idősebb férfit 15, az asszonyt 10; a 20 és 60 közt levő férfit 50, az asszonyt 30; az 5 és 20 év közti ifjút 20, a nőt 10; a fiúgyermeket 5 esztendősnél koráig 5, a leánygyermeket 3 ezüst sikluson (egy siklus=20 pénz) lehetett megváltani.⁵ Bizony kétségbeejtő állapotokra vetnek e dolgok világot! Avagy nem vérlázító-é az, mikor valaki atyjára, anyjára, testvérére, nemcsak, hanem az anya még napvilágot sem látott magzatára tesz fogadást egy vagy más okból, ilyen fogadást szándékkal, — de mindig a törvény iránti hódoló tisztelettel. Valósággal fellázad az ember vére ilyen dolgok olvasására és sötét képek vonulnak el szemei előtt. . . . De ne csodálkozzunk ezen oly nagyon, mert a kegyes izraelita azt vallotta, hogy — miután üdve, boldogsága az istennek jóakaratótól függ — balgatagság lenne a törvény meg nem tartása által szándékosan kiesni Jáhvé kegyéből. S ha volt rá eset, hogy megindult valamely kegyes lélek azon, hogy saját véréből való vért lásson lefolyni az oltárról: ott volt a megváltási díj: az 5, 10, 15, 30 stb. siklus, melyen az áldozati tárgyat — annak becse, értéke szerint meg lehetett váltani. A XXVII. f. köv. 8—28. verseiben aztán le vannak írva az egyes speciális esetekre vonatkozó eljárási módozatok, ha pl. a fogadást tevő szegény, ha valaki házat, vagy örökségéből „mezón való földét” szentel az urnak stb.

¹ Exod. XXXIV. 20. Deut. XVI. 16.

⁵ Leviticus XXVII. 1—7. v.

III.

A III-ik osztályt azok a törvények alkotják, melyek az elsőszülöttek feláldozását határozottan tiltják.

Ezek a következők: *Leviticus* XVIII. 10. és 21. v. „A te magzataidban *ne adj* egyet is, hogy a Moloch bálványának megégettsék, hogy a te istenednek nevét meg ne fertéztessd.“ A XX-ik fejezet 2—5-ig terjedő versei pedig már azt is kimondják, hogy milyen büntetés érje azt az embert, a ki a tiltó parancs daczára is feláldozza elsőszülöttjét. Ezek így hangzanak: „*Valaki az Izrael fiai közül vagy a jövevény nemzetség közül, mely izraeliták között lakozik, — adánd az ő magzatai közül a Moloch bálványának: megöletessék; a földnek népe kövekkal verje azt agyon.* En is az olyan emberre kiontom az én haragomat és kigyomlálom azt az ő népe közül . . . Ha pedig annak a földnek a népe kedvezend annak az embernek, ki az ő magzatai közül adott a Molochnak és azt meg nem ölendi: akkor én az én haragomat kiontom ama az emberre és annak háznépére és elvesztem azt az ő népe közül.“ Halálbüntetés terhe alatt van tehát megtiltva az, hogy valaki gyermekét feláldozza. Ha pedig megtörténnék az, hogy valaki a tilalmat áthágva elfüstölögtetné elsőszülöttét a bálvány-oltáron s a törvényszabta halálbüntetést rajta a nép valami ok miatt elmulasztaná: akkor maga Jáhvé irtja ki azt az ő népe közül. Ime a tiltó parancs a legszigorúbb; áthágása: halálbüntetés. És hihető-e, hogy a törvény hivatalos közzététele után is — daczára a halálos büntetésnek, mely az áthágót sújtja, gyakorlatban volt az elsőszülöttek feláldozása? . . . Hihető, mert a merev felfogású zsidó a nemzedékről-nemzedékre örökségképen átszállott vallásos szokást nem volt képes a legszigorúbb büntető törvények alkalmazása mellett sem levetkőzni; nem akarván tiszteletlenséggel viseltetni egyfelől az örökölt s már mélyen meggyökerezett kultusz formái, szentesítői iránt, másfelől pedig azon lelkeben támadt s reá nézve elhatározó befolyást gyakorló gondolatnál fogva, mely szerint lehetetlen elképzelni azt, hogy akár Moloch, akár pedig Jáhvé rosz néven venné az iránta való tisztelet nagyságát, talán határtalan voltát s buzgó-sága magasabb szárnyalását . . . Igaz ugyan, hogy szigorú a törvény az utolsó betűig, de a teljes hódolattal bemutatott áldozat is kedves bármely körülmények között.

Nem is hagytak hát fel az ember áldozattal, mert nem akarták megtagadni, hogy ők vallásos héberek, hogy igazi tisztelői a szent hagyományoknak s hogy elődeiknek méltó utódai; mert ha ezeket megtagadva szakítanak a vallásos tradíciókkal: szakítaniok kell egyszersmind nemzeti jellegükkel is, mert hiszen náluk a vallás nemcsak egyházi, hanem egyszersmind politikai, nemzeti is. — De nem is lehetett egyszerre, mintegy varázsütésre felhagyni azokkal, mert ez esetben el kellett volna pusztítani, ki kellett volna irtani lelkükből az őket megnyugtató, boldogító vallásos gondolatokat és érzelmeket is. Már pedig hogy magukat készakarva boldogtalanokká, kegyes öntudatokkal békételenkedőkké tegyék, — ezt — még a legnagyobb hatalmasságú Jáhvé sem kívánhatja tőlük.

Az elsőszülöttek megváltására irányuló parancs tehát a buzgó s Jáhvé haragjától felette félő héberek előtt csekély értékűnek s tekintélyűnek tünt fei, mert ha már annak a rettenetes istennek kiengeszteléséről van szó, s ha bizonyosan akar számítani az ő kegyére, bizony nem a megváltási parancsnak engedelmeskedik (mint engedménynek), mert hiszen annak becse elenyésző az elsőszülötté mellett, — hanem végrehajtja azt, mely

határozottan az elsőszülöttet követeli a váltság kizárásával. Félre is tették hát illő tisztelettel úgy a megváltási mint a tiltó törvényt s szigorú pontossággal hajtották végre a pozitív parancsot, mely erősen hangsúlyozza: „minden elsőszülöttet nekem szentelj!“ Ezt igazolják a *Királyok*, *Krónikák* és *Próféták* könyvei, melyek több helyen panaszos hangon emlegetik, hogy a Bál-Moloch oltárok csak úgy párolognak a gyermek-vértől.

(Vége köv.)

Harsányi István.

TÁRSULATUNK MULTJÁBÓL.

II.

Szemere Bertalan üdvözlő beszéde a „S.-Pataki Ifjúegyesület“ tanár-elnökeihez, 1832, máj. 31-én.¹

Nem lehet némán állanom, látván, hogy azon koszorút, melyet mi Ifjak magunkból fonánk, ily gondos, ily tanult kezek késznek ápolandók. Avagy hallgassunk e, ha a szív melegen érez, s engedjük, hogy a nem mondás által szenvedéssé váljon bennünk az, mit az ég nekünk örömmel ada? Oh ti Férjfiak annyi díszszel s annyi érdeműek, mely édes ejelenés, barátságos arcczal jöven közinkbe. kik bennetek szeressük a szívet, csudáljuk a főt. Lángolánk, midőn ki tűztük az Egyesület zászlóját, a czél nagy, magas volt, — reményeink szépek valának és ime, midőn titeket szívből — Férjfiak vezérül meg nyerénk, a nagy czélt félig ki vívánk, a szép remény félig teljesült. Ez intézetnek szakadatlanul kell virágoznia, szükség, hogy ennek szálai keresztül folyjanak mind azon ifjak életén, kik ez iskolába nemesebb lélekkel jönnek; s néhány évek után, már mennyien lesznek, kik nektek hála-éneket zenghetnek, mint fog sokasúlni az érdem, mely sok lehet, de elég soha nem. S engedd meg Nagy — a szó legszorosabb értelmében Nagy férjfiú! adhasunk mi is egy ágat azon koszorúhoz, melyet a Nemzet legvilágosabb Férjfiái küldének már őszülő homlokodra;² — az csillogó, az fényes, az nagy becsű . . . mert egy nép s a nép előtt adá; — a miénk parányi, — egy ág tudni illik azon örömhől, melyet éreze lelkünk, midőn a méltó tisztelet el jöve. Áldjon meg az ég szeretett Férjfiú, lebegjen fölötted az élet angyala s a szent kéz. Ó! hidd el, nem szó pompaként mondjuk, — óh! hidd el, oly forró szívünk erántad, hogy ha csak félig hallgatand is meg a menny, örökké élned kell. — S ime, ezennel köszönetünket mondván, derék Férjfiak, hogy kérelmeinkre hajlatok, kérünk, légyetek Elölülőink e helyen, melyet tiszteletünk von körül. Míg Ti velünk lesztek, addig mi várakozunk, mert talizmánunk leend az elme s magas lelketek. Ó édes Barátaim! hol a szó, mely örömeinket mondhatná? Ime, az Ifjú Egyesület jövendője fel derül, két szerett Férjfiak jönnek a remény sugaraiban felénk, ők vezéreink lesznek, menjünk elejökbe s üdvözlőjük őket taps között! . . .

¹ A „S.-Pataki Ifjú-egyesület“ legelső tanárelnökei: *Nyíry István* és *Majoros András*.

² E szavakat *Szemere Bertalan* az 1832 máj. 31-iki ülésen jelen levő *Nyíry István*hoz intézte, ki a Magyar Tudós Társaságnak rendes tagja volt. Szerk.

III.

Szemere Bertalan búcsú-szavai a „S-Pataki Ifjú-egyesület“-hez 1832, július 11-én.

Lehetetlen nem örülnünk, midőn e búcsú szót mondjuk, állván e szép Egyesület, melynek mondhatjuk s lehetetlen nem borúlni el, el kellvén hagyni ezt, *mielőtt örömeivel eléggé élhetünk volna.* Ó, mely élet, mely tág világa nyílt a Léleknek, mint fognak virágozni a lelkesebb ifjak napjai, — a Tíéitek Édes Barátink kik még itt maradtok s szerencsétek leend ily Elölülők alatt munkálkodni, kiktől távol esni, fájdalom. El megyünk — Patak szép tájéka s ha a lélek visszazan az emlékezet fátyolán s hasztalan írja csendes édességed, ki önt óhajtásunkba vigasztalást? O Patak báj vidéke! te nekem mint érzőnek s ha szabad mondanom, mint költőnek mindig szent leszesz, mert legelőször itt érzém, s tőled tanultam érzeni, a természet egyszerű szépségeit. És itt fogok én halmaidon lebegni, midőn érzéseimnek szelídebb része olvadoz, mint lelkemnek vidékén; és körültek Barataim! délnyugatnak szellőin s velem együtt mind azok, kik mostan Patakról elválnak.)*

Emlékezzetek rólunk s midőn áldozik a nap a hegy-koszorúkon, midőn elmélkedés és érzés közt járkáltok a kedves mezőn, melyet némán főd az esti csend, mondjátok felőlünk: Ó mi kedves volt ez azon barátinknak, kik elmenének s mely fájdalommal hagyának itt minket s e tájt!

Isten véletek, tisztelt Elölülőink! köszönet tőlünk néktek és hala! Isten véletek édes Barátink! — Mi elmegyünk, de ha oly jók maradtok hozzánk, mint valátok, örömmel nyújtunk némi ápolást, s ha kell, — nem fogunk meghalni az Egyesületnek; én — én — legalább nem. Óh istene az ifjú kornak, nézz mosolyogva e szép lelkű népre s minden tavaszod új virágzást terjesszen fölötte! . . .

IV.

Kölcsey Ferencz levele a „S-Pataki Ifjú-egyesület“-hez 1834, szeptember 7-ikén.

Pozsony, 1834. szept. 7.

A Pataki Ifjak' Társaságának.

Lehetetlen, Fia! Barataim, hogy társaságtok' nevében, a Titoknok által számomra küldött Parthenonért köszönetet ne mondjak; s egyszersmind ki ne jelentsem az örömet, melyet mindannyiszor érzek, valahányszor Magyar ifjakat látok, szépet, jót, nemest magok elébe csel gyanánt tűzni s elérésére közös erővel törekedni. Az én hazám, ez a mi kedves hazánk sok minden hijával van; de vigasztal a remény, hogy a serdülő Ifjúság igyekezni fog gazdagabb jövőndőt felhozni. Igen is, szeretett Barátim! vigyétek által szép törekvésteket az iskola csendes falain túl, majd a zajló életbe is; s ne feledjétek el soha, hogy a hazaért minden lehetségest tenni szent kötelesség, de tenni csak tiszta, hű keblű egyesületek által lehetséges. Szélllyeltartás volt a nemzet férge századokig; azért óhajtom: ez összetartás szelleme, mely benneteket egybekötött, terjedő hatalomban kíséren az életen

*) Szathmári Király Pál, Dudok Pál, Kiss Miklós. Szemere Bertalan az itt közölt búcsú-beszédét egyszersmind ezek nevében is intézte az Egyesület tagjaihoz. Szerk.

keresztül. Fogadjátok el áldásomat; éljétek szerencsésen; emlékezzetek ezentúl is rólam, a Férjfiról, ki felette keveset tehetett, de sokat s vérző szívvel küzdött.

Kölcsey Ferencz.

Közli:

Redaktor.

Dalok.

1.

Kiállok nagy bánan a kapunk elébe,
Jön-e valahára tetőled levélke?
Semmi nesz . . semmi nesz . . hát hiába várom?
Szerelmed hát csalfa, tovaröppent álom?!

Szerelmed hát csalfa . . elillant . . elveszett?!
Nemsokára te kapsz szomorú levelet,
Meg léssen majd abban a levélben írva,
Hogy egy halvány ifjút kivíték a sirba.

2.

Nem rabolt el a nagy világ
Te minden közt legszebb virág?!
Mely mindent, mi szent, kinevet,
Nem rablá el szerelmedet?
Szeretsz-e, szeretsz-e?

Ha még szeretsz: boldog vagyok!
Ha nem szeretsz: szívem sajog!
Bármit tégy is, bármi légy is,
Szívem tied; mégis, mégis
Szeretlek, szeretlek!

3.

Hogypha ez a világ erdő lenne:
Te lennél a legszebb virág benne!

Hogypha ez a világ tenger lenne:
Te lennél a legszebb gyöngyszem benne!

Hogypha ez a világ éden lenne,
S én lennék a gazdag király benne:

Akkor is gyötörne a búbánat,
Akkor is meghálnék teutána!

Kubowich Géza.

IRODALOM.

* „Kritika nélkül.“ Ez alatt a cím alatt éktelenkedik egy remek arczképpel illusztrált közlemény a *J. Virág* Béla által szerkesztett „*Fővárosi Lapok*“ 67-ik (okt. 30) számában. Hálát adhatnak az Istennek mindazok, — de jó is, hogy nagy számmal vannak! — a kik ezt a Tóth Kálmán és Vadnai Károly megszentelt örökét a legszeméretlenebbül profanizáló sajtótermék nem ismerik, mert ily módon hazafias érzéseiket nem kénytelenek a legkegyetlenebb torturának alávetni. A nevezett jeles lap nem csekélyebb szerecsent akar fehérre puczóvalni, mint *Zimándy* Ignácot, a török-bálinti ple-

bánost, a példás hazafiságú egyházi férfiut, az „Ébresztő Hangok“ szerzőjét, a mely ébresztő hangokkal ugyan legfelebb a kenetteljes szent atya szokta ébresztgetni szunnyadozó lelkiismeretét. S a szerkesztő nem átalja a nagymosást rendező czikk elejére kitenni, hogy a cikket *oly királó egyéniségtől, oly előkelő helyről* kapta, hogy „bűn volna közre nem adni.“ Nos hát én itt erősen érzem a néppárti aranygyapjú illatát. A közönséges gyapjú tudvalevőleg, ha megázik, nem a legkellemesebb illattal kedveskedik; ez alól az aranygyapjú sem képez kivételt, bárminő áldozatrakész és előkelő főúr viselje is azt a bizonyos gyapjat. A szóban forgó épületes cikknek az a hatása reám nézve mindenesetre meg van, hogy általa a kenetteljes szentatya még feketébb lett előttem a saját tulajdon reverendájánál, hiába igyekszik bizonyítgatni, hogy a nemzet közvéleménye minden kritika nélkül ítélte el a „Kossuth Lajos a világtörténelem ítélő széke előtt“ czimezetű zugfirkaszatot. „Valaki hangosan elkiáltotta magát, — szól az „előkelő kézből“ eredő quodlibet, — hogy Zimándy hazaáruló és mindenki elhitte, a nélkül, hogy meggyőződött volna róla, hogy mi a bűne.“ — Csak méltó szomorúsággal, de egyszersmind megbotránkozással vehetjük tudomásul, hogy a fővárosi sajtóban akadt egy oly lap, a mely az aféle hápogást megtűri a papírján, És épen a „Fővárosi Lapok“ követi el ezt a helyrehozhatlan botlást, a melytől pedig joggal várhatjuk meg azt, hogy méltó utóda igyekezzék lenni a nagy elődöknek. A fényes múlt után ily szégyenletes elsatnyulást még sem vártunk a „Fővárosi Lapoktól.“

(zs.)

* **Ifjúsági sajtó.** Megértük, hogy ilyenről is méltán beszélhetünk. Korunk fokozottabb követelményeivel lépést tartva erőteljes fejlődésnek indult ifjúsági lapirodalomunk is. Örömmel látjuk ezt az önképzőkörök szemellátható elsatnyulásának korszakában. Ime a jövő képe: az önképző körök alkonya s az ifjúság erőinek a sajtó terén való csoportosulása. S ez ellen nincs is semmi kifogásunk. A kor, az új idő hozta ezt magával, a lomtárba száműzve a régít s ha csak strucz gyanánt a homokba nem akarjuk dugni a fejünket, nem engedjük a kort fölöttünk átrohanni. Üdvözöljük laptársainkat a fejlődés örvendetes studiumában! — A „*budapesti Egyetemi Lapok*“ -nak ez évi minden száma oly előkelő, oly tartalmas, oly eleven, hogy a gondos és okos szerkesztésért a legnagyobb elismerésünkre tarthat számot *Wolfner Pál* kollégánk. Ilyen lapra vágyott a magyar ifjúság már évek óta, mint ez a mostani. Szent kötelessége most már a magyar ifjúságnak, hogy lapját minden erejével felkarolja. Hasonlókat mondhatunk a „*Kolozsvári Egyetemi Lapok*“ -ról is, melynek minden ízében helyes, célhozvezető szellemére nézve a legbiztosabb garancia *Gergely György* barátunknak, az ottani Egyetemi kör jelenlegi tevékenyelnökének egyénisége. Ügyes, választékos tartalmú e lapnak mindenik száma. A mi mindenekfölött megelégedésünkre szolgálhat, az az ifjúsági sajtó terén eddig páratlanul álló összhang, a melyet, — reméljük, — az év folyamán nem is fog megzavarni semmi. S az egyetértésnek e jelenségei közepette nagy hiányát érezzük debreczeni laptársunknak, az előző éveken oly sok nemes törekvéssel szerkesztett „*Debreczeni Főiskolai Lapok*“ -nak, a melyből ez éven még egyetlenegy számot sem láttunk. Hogy újra életre kélt volna: mitsém tudunk róla. Csak sajnálni tudnók, ha az ifjúsági sajtó e számottevő organuma valamelyes körülmények miatt letűnt volna a szereplés színteréről!

(ő.)

* **Sipulusz jön!** Ezzel az örvendetes ujsággal kedveskedhetünk t. olvasóinknak. Ugyanis *Rákosi Viktor*, a művelt magyar olvasó közönség közkedveltségű, örök

vidám *Sipulusz*-a, kilátásba helyezte, hogy Magyar Irodalmi Önképző Társulatunk felolvasó-estélyén *felolvasást* fog tartani. A legnagyobb örömmel fogjuk fogadni és üdvözölni körünkben a kiváló humoristát, a ki ily halára kötelező módon szándékszik kifejezni kis városunk és főiskolánk ifjúsága iránti igaz érdeklődését. A nagyérdékű felolvasó-estély február első napjaiban lesz.

* **Előfizetési felhívás.** „*Temetési beszédek*“ című munkámmal kopogtatok a prot. egyház-irodalom csarnokának ajtaján, várva lelkésztársaim részéről a biztató „*szabad!*“ választ, hogy oda beléphessek. A beszédek egyszerűek és igénytelenek, mint a kör, a melyben megszülettek; mint a mi falusi gyülekezeteink, a melyek számára irva vannak. A munka kiadására azon reményben határoztam el magamat, hogy lelkésztársaimnak, a kiknek az újabb egyházi törvények értelmében minden koporsó felett meg kell állaniok és ebből kifolyólag ide vonatkozó teendőik is tetemesen megszaporodtak, legalább némely esetben szolgálatukra és segítségükre leszek . . . Jogos volt-e ez a reményem: azt a munka kelendősége fogja megmutatni. A mű körülbelül **10 ív terjedelmű lesz és 28—30 beszédet** fog tartalmazni. Az előfizetési ár **2 korona**, mely hozzám lesz küldendő **Felső-Mérára** (Abauj-Torna.) A netaláni tiszta jövedelmet *egyházi czélra* fogom fordítani. Tisztvársi szeretettel és tisztelettel vagyok Felső-Mérán, 1898. okt. hó 25-én. *Hallgató János, ev. ref. lelkész.* Főiskolánk egykori kiváló növendékének e megjelenendő könyvét melegen ajánljuk a hittanhallgató ifjúság pártfogásába!

* **Mocsáry Miklos** „A rendőrkapitány úr párbaja és egyéb történetek“ című *humoros* kötetére hirdet előfizetést, s erre vonatkozó felhívást szerkesztőségünkhöz is beküldötte. „Azon szívélies fogadtatás — így kezdődik a felhívás miben — különösen a fővárosi sajtó — első kötetemet (*Husvét-Album*) részesítette, bátorit fel engem arra, *hogy egy másik* — már sokkalta nagyobb körben való elterjedésre szánt, (*a Husvét-Album csak 10 példányban jelent meg*) *mivel* lépjek elő.“ E mű: „**A rendőrkapitány úr párbaja és egyéb történetek**“ címet viseli és tárgyánál fogva kiválólag *humoros*. Tartalmát *egy hosszabb* — vig elbeszélés („*A rendőrkapitány úr párbaja*“) s 14 kisebb *humoros elbeszélés* fogja képezni. A mű alakja *nyolczadrét* (8°). terjedelme *tíz* (10) ív lesz. Egy példány ára **1 forint**. Gyűjtők 10 előfizető után tiszteletpéldányt kapnak, Az *előfizetési pénzek* Ungvarra, *Székely és Illés urak* címűre, ez év november hó 15-legkésőbb december hó 1-éig küldendő be.

* **A „Képes Családi Lapok“** (XX. évf.) e meglehetősen elterjedt heti lap, melynek szerkesztője *Dr. Tolnai Lajos*, felelős szerkesztője *Dr. Murányi Ármán*, — most megjelenő számaiban a következő hosszabb közleményeket hozza: „Régi és új bűnök“ Regény; írta: *Tölgnyessy Mihály*; „Ez már feleség“ írta: *Tolnai Lajos*; „Melyik győz?“ Svéd regény, írta; *Cajanello herczegné; ford. K. Beniczky Irma.* A regény-melléklet gyanánt jelenleg *Buday Sándorné* Tiszaujhelyi *Ujhelyi Vilma*: „A Noliberták“ cz. érdekes regényét közli.

* **Nansen utazása lábszánkón Grönlandon keresztül.** Írta Szivos Béla. A nagynevű Nansen csodálatos utazásának legérdekesebb részletei vannak e kötetben ismertetve s a szövegbe igtatott harmincz szép képpel még érdekesebbé, vonzóbbá téve. Könnyen érthető, zamatos, magyaros stílusa különösen alkalmassá teszi arra, hogy egyetlen ifjúsági és névkönyvtárból se hiányozzék. Az érdemes munkát a Franklin-Társulat a *Vasárnapi könyvtárban* (35 füzet) adta ki.

* **Falk Miksa Visszaemlékezesei** Erzsébet királynéra kétségtelenül a legszebb és legérdekesebb munkálatok közé tartoznak, melyekkel a megdicsőült fejedelemszszony emlékének az irodalom áldozott. A „Magyar Könyvtár“ szerkesztősége az eddigelé csak a lapokban szétszórtan megjelent dolgozatokat most összegyűjtötte és külön füzetben bocsátotta közre, hozzáadva a királynénak azt a sikerült arcképét, melynek Schrotzberg festette eredetijét a müncheni képtárban őrzik. A „Magyar Könyvtár“ most megjelent új sorozatának egyéb nagyérdékű füzetei is vannak. Első helyen áll *Jókainak* egy még eddig kiadatlan drámája, a „*Helvita*“ című, mely az 58—59-es kettős számot tölti meg. A koszorus regényíró e darabjában a mai életben mozog: leginkább a magyar parlament világot festi egy erkölcsileg végkép elzüllött honatyával szembe állítva egy ideális férfit és megrajzolva egy rendkívül érdekes női alakot is, a tett erős, munkára kész *modern* leányt. Jókai e munkája olvasva még sokkal hatásosabb, mint színpadon volt. — A 60. szám a legújabb orosz elbeszélői gárda egyik legzseniálisabb tagját mutatja be, *Csehov* Antalt, a kit nálunk *Szabó* Endre tett népszerűvé. Ő fordította a „Falusi asszonyok“ című elbeszélés és rajzgyűjteményt, mely meglepő bizonyosága *Csehov* csodálatos megfigyelő tehetségének, hangja elevenségének és plasztikusságának. A 61. számban *Kölcsey* Ferencz válogatott beszédeit teszi közzé *Radnay Dezső*, aki a magyar szónoklat ez egyik atyamesterének legjobb munkáit válogatta össze, a füzetet bevezetéssel és az egyes beszédeket magyarázatokkal látva el. A 62. sz. füzet egy amerikai regényt tartalmaz; czime „*Ujjászületés*“, szerzője *Charles Yke*. Ez a munka különösség és érdekfeszítés dolgában vetekedik *Bellamy* híres regényeivel: egy leány története van benne elmondva, a ki húsz éves korában csodás módon elfeledi egész múltját és mintha ujjászületett volna, új életet kezd. E füzetet ismét egy magyar tárgy szám követi, melyben *Pázmány Péter* életét mondja el *Aldássy* Antal egyetemi magántanár, röviden és tömören ismertette nemzeti történelmünk e nagy alakjának szereplését. A füzetet nyolcz, a szöveg közé nyomott nagyérdékű kép gazdagítja. *Legújabb füzetek* még: *Cicero*: Az öregségről: fordította *Fábián Gábor*, javította: *Latkóczy Mihály*; — *Rudyard Kipling*: Indiai történetek. Ford. *Mikes Lajos*; — *Kabos Ede*: A csengeri kalapok és egyéb történetek. — *Szalárdy János* Siralmas krónikája. Kiadta *Angyal Dévid*. — *Arany János*: Toldi. — *Molière*: A fősvény. Vigj. 5 felv. Ford. *Hevesi Sándor*. Minden füzet ára 15 kr. A Lampel-czégnek e törekvő és mindinkább erősödő vállalatát ajánljuk az „Ifjúsági Közlöny“ olvasóinak figyelmébe

* **Bolanden Konrádnak**, a kiváló német írónak, hetvenedik születésnapja alkalmából, 1040 ívre terjedő szép-irodalmi munkáit magyar fordításban füzve 70 frt. helyett 5 frtért, díszkötésben 85 frt. helyett 12 frt. 50 kr-ért küldi meg a *Havi Füzetek* kiadóhivatala, Budapest, II. ker., Donáti-u. 3.

* **Uj politikai lap.** Sátoralja-Ujhelyben *Kossuth* János dr., ottani neves ügyvéd főszerkesztése mellett egy, *hetenként kétszer* megjelenő politikai lap fog megindulni, lehetőleg még a jelen hónapban. Örömnünknek adunk kifejezést az emlekmegyei hirlapirodalom fejlődésének ez újabb jelensége felett. — E hírünkkel kapcsolatban megemlítjük, hogy a „*Zempléni Hírlap*“, melyeddig *Jurcsó* Ágoston szerkesztésében hetenkint egyszer jelent meg, szept. elsején, *Szokolcsky* Rezső szerkesztése alatt, hetenkint kétszer megjelenő lapja alakult át. Vármegyénk művelt közönsége elég biztosíték arra nézve, hogy nevezett lapok törekvéseit kellő siker fogja koronázni.

VEGYES KÖZLEMÉNYEK.

— **A reformáció emlékűnépét** főiskolánk nov. 6-án tartotta meg, a városi közönség meleg érdeklődése mellett. Az ünnepélyt odaadó buzgalommal az ifjúság rendezte, a főiskola inatermében. a következő programmal: 1. „Ének“, előadta a *főiskolai énekkar*. 2. „Legyen világosság“, *Szalay Károly*-tól szavalta: *Szabó Dezső* II. th. 3. „Emlékezés Sztáray“-ra; írta és felolvasta *Ilyés Mihály* IV. theol. 4. „Palyanyertes alkalmi költemény“, írta: *Nagy Birni* II. jh., felolvasta: *Nagy Gyula* II. jh. 5. „Ének“, előadta a *főiskolai énekkar*. 6. „Luther“, *Sántha* Károlytól; szavalta: *Molnár István* VIII. o. t. 7. „Ének“, előadta a *főiskolai énekkar*. Az ügyesen összeállított programot a szereplők szép sikerrel valósították meg Különös elismeréssel kell szólnunk az *énekkarról*, mely sikerült énekszámával különösen hozzájárult az ünnepély sikeréhez.

— **A jogász-egylet vitatétélei.** *Dr. Fényes Ferencz*, jogkari dékán, a jogász-egyletben leendő megvitatás végett a következő vitatétéleket tűzte ki: I. Helyes-e a magyar Büntető-Törvénykönyv álláspontja a fiatalkori bűnösökkel szemben? Elég-e a 12—16 éves korhatár? — II. Van-e szükség javító-intézetekre? — III. Mit kell tenni az államnak és a társadalomnak a fiatalokéknak a bűnözéstől való visszatartására? — Annak, a ki e kérdésekre vonatkozó álláspontját a legügyesebben kifejti, — a tételeket kitűző dékán úr jutalmul 5 frtot ajánlott föl

— **A jogász-egylet pályakérdései.** I. *A büntető-jogból*: „Fejtsd ki a pályázó: minő okok idézték elő a büntető-jog reformját a múlt században különösen Franciaországban; volt-e azon reform-cszméknek hatásuk hazánkban; ismertesse az 1792-iki és 1843-iki magyar büntetőjogi javaslatok előzményeit és létrejövetelét s adja elő, hogy az 1843-iki javaslatoknak mik a legkiválóbb tulajdonai s mi rokonság van azon javaslatok és az 1889-iki olasz büntető törvények között.“ Díja 50 korona. II. *A magyar magánjogból*: „A helyettesítés a magyar örökösödési jogban. — Az u. n. közönséges- és hitbizományi helyettesítés összehasonlítása, tekintve azok keletkezési alapját, czélját, jogi természetét, hatásait és határait.“ Díja: 50 korona. III. *A nemzetgazdaságtanból*: Adassanak elő a különböző értékelméletek és példákkal megvilágosítva fejtsék ki, hogy mi különbség van az érték és ár között.“ Díja: 50 korona. — E kérdések megoldására szánt pályaművek beadási határideje 1899. május 1-én, d. u. 6 óra.

— **A hittanhallgatók-egylete**, ez iskolai évre a következő pályatétéleket tűzte ki: 1. *Pünkösztíma*; díja *Nt. Dr. Tüdős István* theol. tanár ajándékából, 10 frt. Beadási határidő decz. 7. 2. *Egyházi beszéd*; díja 10 frt; decz. 7-re. 3. *Uj szövetségi igazgókából*; A héberhez írott levél viszonya a paulinus levelekhez s szerzetetése; díja 10 frt; decz. 14. 4. *Érkölestantani értekezés*: Párhuzamba állítandó *Sokrates*, *Plátó* és *Aristoteles* erkölcsi felfogása egymással és a keresztyén erkölcsiséggel; díja 15 frt; 1899 ápril. 26-ra. 5. *A Vay család viszonya* a sárospataki főiskolához a múlt század közepétől kezdve; díja a Vay-alap kamata 5 frtital pótolva, 20 frt. Beadandó 1899 febr. 22-én. 6. *Vitaverseny*. „Van-e, lehet-e erkölcsiség szabad akarat nélkül?“ díja a tavalyi 10 frt, *Dr. Tüdős István* ajándékából; május első felében. 7. A legszebben imádkozó és 8. A legjobban praedikáló versenyző díja 10—10 frt. — Ez utóbbi két tétel határideje egyelőre függőben marad.

— **A főiskolai ifjúsági zene-egylet**, — mint halljuk, — deczember harmadikán Zene-estélylyel egybekötött táncmulatságot fog rendezni. A zene-egylet e dicséretes szándékának — az előzmények után — a legszebb jövőt jósolhatjuk és reméljük, hogy városunk s a vidék tánc kedvelő fiatalága nem fogja elmulasztani ezt a kínálkozó alkalmat, a midőn a farsangt s ennek mindennemű mulatságait megelőzőleg legelőször fog áldozhatni a tánc örökké

vidám műzsájának. Általános tapasztalat, hogy az ilyenféle, kellő időben alkalmazott zene-estélyek pompásan sikerülnek s az itt hallott talpalávaló rendszerint úgy felvillanyozza a kedélyeket, hogy a műsort követő táncmulatságon még a tánczot ki nem állható fiatalok és a nyugalom után áhi-tozó öreg bácsik is ugyanám szokták rakni a kállai ket-tőt — szólóban.

— **Kiszörkesztés.** Legutóbbi számunkban a fele-lős saját maga alatt fűrészelt el a faágat s a földre pottyant. Mint önzetlen hazafi, a világerért sem akarná, hogy mások esetleg ki legyenek zárva ebből a para-dicsomi élvezetből; azért tehát, amaz elvnel fogvást, hogy: „ma nekem, holnap neked,“ — ifjusági életünk vezéralakjai irgalmatlanul kiszörkesztődnek az alábbi-akban. Neveket nem említettünk; ezek kitalálásában a szíves olvasó fantáziája legyen irányadó. A kiször-kesztés legelső áldozatai azok az oszlopok, a kik a felelőst vannak hivatva támasztgatni akkor is, mikor az úgynevezett európai egyensúly nincs megbillenve. Az egyik, az magasra törő poéta-lélek, a ki ezt a magasságot (gradus ad Parnassum) nemcsak verseiben hanem délczeg természetével is kifejezni törekszik. *Vörös-marty* tudvalevőleg hozzá intézte ezt a mondatát: „ábrándozás a lélek megrontója.“ A laikus azt hinné, hogy a világfájdalom emészti, pedig művészi sörényű kobakjában ezalatt a legkülönfélébb páros- és ölelkez-zőrímek kergetőznek. A költészet fajai között az alanyi költé-szetet műveli s mint alanyi költő, verseinek túlnyomó ré-szét „Ó“-höz írja. A világegyetem nagy alkotásai közül legjobban szereti a barna lányokat, meg a holdvilágot. — A felelős másik oszlopa már kegyes egyházi férfiú, s mint olyan, a redakció gyóntató papja. kinek hivatása a redak-ciót megtéríteni, ha az igaz ösvényről lebotorkál. A próza embere, aki Kálvin Jánoson kívül legnagyobb-részt Tompa Mihálylyal társalog, prózába öntvén át rendszeren azt, a mit Tompa Mihály előzetesen versbe szedett. Tisztában van azzal, hogy az előlülők első sorban arra valók, hogy a port el lehessen rajtok döngetni, ha hiba van a kréta körül. — De elég ennyi a redakciónak . . . rántsuk elő most őt, a kórus barnabajuszokájú főhangvezérét. Itt azonban már némi balsejtelemmel serczeg a pennám, mert erősen szur-kolok, hogy e nemes város és vidékének szép hölgyei rögtön-ítélő bírósággá alakulnak ellenem, ha el találok véteni a kiszörkesztését, lévén ez a régula, hogy: róla vagy jól, vagy sehogy. Mert hát tetszik tudni, fölöt-tébb nagy becsben tartják ám őt a lányok, s meg kell adni, nem is érdemtellenül. Milyen szépen tud dalolni, meg tánczolni, uram Isten! Ennek tulajdonítható, hogy egymaga több szerelmes levelet kapott életében, mint az egész szerkesztőség és kiadóhivatal együttesen. Sőt, mit mondok, én is tartok tőle, hogy ha most úgy hirtelenében szölke kis lánynyá alakulnám át: aligha lenne valami a kiszörkesztésből ilyen alakjában. Csak azt csodálom, — jó órában legyen mondva, — hogy a mi Don Juanunk nem ír verseket, pedig themája biz' Isten, akadna bőségesen. Azért ő gyűjti a thémákat, miközben állandó érdeklődés tárgya. Ha végig sétál a Rákóczi utcán: ő az, a ki után az ablakok titkon kinyiladoznak. Büszke is rá a kórus, meg a jogi fakul-tás. Ennek elismerése mellett most nem is folytatom tovább a kiszörkesztéseimet. Maradjon egy kicsi más-korra is. Mert, — hajh, — sorsát senki ki nem kerülheti.

Subidron.

— **A sárospataki korcsolyázó-egylet,** — mint tudósítónk táviratozza, — a közelgő jég szezon szem-

pontjából legközelebb sürgős leiratot fog intézni a a szöke Bodrog hullámaihoz, hogy ezek városunk szöke és barna, de mindenképen szép leányaira való tekintettel, — a kik immár türelmetlenül várják az a bol-dog időszakot, a mikor a csillogó korcsolyát felköt-he-tik piczi lábacskaikra, — igyekezzenek minél előbb befagyni. A szép múltú korcsolyázó-egylet e leirata által szakítani akar azzal a megrögzött hagyományos szokással, a mely szerint eddig a Bodrogot megelőző-leg rendszerint az egylet magasztos eszméi *fagytak be*, s noha ezek nem találtak *meleg* fogadtatásra, az egy-let mégis mindig *engedni* volt kénytelen a negyven-nyolczból. De hogy eszméi ez alkalommal be ne *fagy-janak*: fogadja az egylet e legújabb lépéseért *forró* üdvözlötünket!

— **Dobránszky János,** rimaszombati okl. tánczta-nító, — kinek nyári táncziskolája „egy tánczos felszó-lalása következtében oly példásan kiszörkesztődött la-punk múlt számában, — e hó 22-én kezd meg táncz-tanítási óráit a városháza nagytermében. A sőt küldött jelentés szerint a mester a most legújabb tánczokat: a „*pas de quatre*“-t, úgy szintén a mi kellemes ritmusu magyar társas tánczunkat: a „*társalgót*“ is be fogja tanítani. A tanítási idő egy hónap, és pedig naponkint 5 órától. — Reméljük, hogy Dobránszky-nak ez alka-lommal is szép számú ügyes és kedves tanítványa lesz; maga a tanfolyam pedig most is bővelkedni fog kellemes táncziskolai emlékekben, a minőkre sokaig nagyo-kat fognak dobbani a lépre került fiatal szivecskék. A felelős pedig, a maga kárán okúva, szentül igéri, hogy ezúttal szemfülesebb lesz és a kilátásban lévő táncz-mulatságról, — ha talán nem lenne is ott — a kellő időben fog referálni.

— **Új tiszteletbeli tagok.** A „*Magyar Iro-dalmi Önképző-Társulat*“ f. hó 5-én tartott ülésén négy jeles akadémiai professzort választott meg tiszteletbeli tagjaiúl, kiknek mindegyike agilis szerepet vitt a Társulat életében. Megválasztat-tak: *Dr. Finkey* Ferencz sárospataki, *Dr. Bartha* Béla debreczeni jogtanárok, *Dr. Székely* György és *Dr. Tüdös* István sárospataki theol. tanárok. Az új tiszteletbeli tagok nyomtatott okirattal fognak értesítettetni megválasztatásukról.

— **A jogászegyleti vitatkozás,** melynek tételeit jelen számunkban adjuk közre. e hó 9-én tartatott meg az akad. ifjuság élénk érdeklődése mellett. Lefo-lyásáról jövő számunkban referálunk.

— **Mi a táncz?** A táncz vonóval rozgetett juhbél-sodrony hangja szerint történetű itemes labszárugratás, különböző forgatásokkal és rázásokkal variálva: alkalom a két nembeli ifjuságnak egymáshoz való közeledésére és a pozitív és negatív villamosságnak az aesthetika szabá-lyai szerint való találkozására.

Tartalom: „A tanuló ifjuság és a főváros.“ *Thy-Jó.* — „Bosznia és Bulgária a berlini kongresszus előtt.“ *Ij. Zsoldos Benő.* — „A jövő lírája.“ — „Néhány szó az ó-szövetségi ember-áldozati törvényekről.“ *Harsányi István.* — „Társulatunk múltjából.“ *Redaktor.* — „Dalok.“ *Kubowich Géza.* — „Irodalom.“ — „Vegyes.“ — „Washington Irving: „Egy útas elbeszélései“ című könyvéből.“ (i. zs. b.) — „A magyar diák természetrajza.“

SÁROSPATAKI IFJÚSÁGI KÖZLÖNY.

KIADJA A „MAGYAR IRODALMI ÖNKÉPZŐ-TÁRSULAT.”

Megjelenik havonként egyszer.

Szerkesztőség, hova az „Ifjúsági Közlöny” szellemi részét illető minden közlemény küldendő: Sárospatak, Rákóczi-utca 170. sz.

Kiadóhatal, hova a lap szétküldésére vonatkozó felzárkálások (reklamációk stb.) ezímen-dők: Sárospatak, Felsőiskolai Könyvtárosa.

Felelős szerkesztő:

IFJ. ZSOLDOS BENŐ.

Főmunkatársak:

FARKAS ANDOR, GYARMATHY JÓZSEF.

Előfizetési árak:

Egész évre	— — — —	4 korona
Fél évre	— — — —	2 korona.

Ez összegek a „Magyar Irodalmi Önképző-Társulat pénztárnokához” ezímezendők:
Kéziratokat nem adunk vissza.
Névtelen levelekre nem válaszolunk.

Fiataltság és ambíció.

1898. december 1.

Hogy e cikk olvasásakor felmerülhet minden félreértésnek és szórszálhasogatásnak, a mely'yel esetleg az olvasó közönség, vagy, — a kik e kérdésben legauthenticusabbak, — kollegáim illethetnének, előre kijelentem, hogy e cikk nem akar személyeket érinteni, hanem csak az ifjúság körében évek óta tapasztalható kóros jelenségekre óhajt rámutatni s továbbá e sorok írója legkevésbé sem szándékszik kivételt képezni amaz általánosságból, melynek oly nagy szüksége van az alább közlendők megszívvelésére.

Századunk rohamos lépésekben siet a véghatárhoz. Lázás sietséggel s nagy arányokat öltő munkássággal igyekszik bearanyozni alkonyuló egét; de a dicsőségre törekvés eme munkájára homályt vetnek a velök lépést tartó hangzatos jelszavak, modern eszmék, világpolgáriasságok s egyéb kóros jelenségek. E tünetek legtöbbször eredete a *társadalmi viszonyokban*, intézményekben keresendő s orvoslását csak is a társadalomtól várhatja. De az, a melyre ez úttal óhajtók rámutatni, nem társadalmi baj, több annál: az egész nemzet jövőjét, hatalmát és nagyságát végveszélylyel fenyegető betegség, melynek csirája magunkban van-e, a korban-e, vagy külföldről szívárgott-e be hozzánk rokon testvéreivel, nem tudom, de látom, érzem, hogy mint vészujtózó zivataros felhő felettünk borong, lelkünkre nehezedik. Érzem, velem együtt érzik többen, sőt érezni kell az összes fiataloknak, hogy ereje zsibbad, lelkesedése csökken s a nagy eszmék, magasztos és lélekemelő dolgok iránt való érzékenysége fásúl; nincs bennünk a tudományok iránt való igazi buzgóság, nemes s legyőzhetetlennek látszó akadályokat is legyőzni tudó erős törekvés; mint valami delejes álom lekötve tart bennünket már itt a gyakorlati élet, ez a rideg próza, a *való*.

Hiába keressük magunk között a harminczas, negyvenes évek ifjúságának *ideális lelkesedését*, hiába azok törhetetlen akarat-erejét. Legnagyobb részünk, — mert kivételekkel találkozunk, jól-rosszul elvégzi isko-

lát, megszerzi kinos vergődések árán ama bizonyos, kenyérkeresethez juttató diplomát s rideg közönyösséggel bele vegyül a hétköznapi élet sivár egyhangúságába; *nem törődik többé semmivel*, nem bánja, ha ég is a ház a feje felett, csak neki meg legyen a minden napja, privát passzióját s igényeit kényelmesen s urasan tölthesse.*) *Tudomány, egyház, haza*, a mai fiatal ságon kívül eső fogalmak, mindenikét csak abból a szempontból s annyira méltatja, a melyből s a meny nyire ó rá nézve *haszon* háramlik a jövőben. Nem azt nézzük, hogy mely pálya felel meg leginkább hajlamainknak, hanem hogy *melyik lesz jövedelmezőbb. Ez az egyéni érdeknek az általános, a nemzeti fölé való emelése*. Ezt teszi a mai fiataltság, ezt az ambíció nélküli ifjúság.

Kinos jele ez az időknak s keserű tapasztalás a jelenben. Ha vannak is néhányan, — mert vannak, különben kitünőségek nem állhatnának elő, — kik az ambíció által sugalt pályákon igyekeznek magokat tökéletesíteni, — legtöbbször azt sem tudják, mi az az ambíció s azokat a szegény ördögöket, kik hajlamukat követve törnek előre, *kinevetik, megvetik* s az élet nagyon is hétköznapi vásárjában sokszor elhagyják, feléjük kerekednek. Oh milyen szálnalmas jelenség egy ilyen egyénnek a vergődése aztán, *ha megakad!* Valóban ráillenek amaz aesopusi szavak: „O quanta species, cerebrum non habet!”

Az ambíció hiánya maga után vonja aztán *az igaz lelkesedés, munkakedv hiányát*. Valljuk meg őszintén, hogy bizony nem tudunk mi olyan tiszta lánggal lelkesedni, olyan önzetlen kedvvel, mint a hogy kellene, a hogy szükségünk volna rá. Megtartjuk ünnepélyeinket, nevezetesebb alkalmakkor mellünkre tűzzük a nemzeti jelvényt s ajkunkról el-elröppen egy pár erőltetett éljen, de hiányzik azokból a *lelkesedés izzó parázsa*, a rideg sablonosság hervasztó szele csap onnan felénk. Nagyjainknak emlékét ünnepeljük, tetteiket magasztaljuk, de csak azért, hogy az utókor hátalansággal ne illessen. Hiányzik belőlünk a lelkes önzetlenség!

* Sajnos, — de teljesen így van. Közéletünkben épen ez a *Szerk.*
folt, — a mely nem tisztít.

Munkakedv!? No hiszen, szépen járna valaki, ha a mai fiatalságban az *önzetlen munkakedvet* keresné! Nem akarok messze menni, csak saját magunkról veszem a példát, önképző társulatunk működéséről, saját tanulmányainkról. Kinos vergődés, keserves nyomorgás az egész! Hiszen ha a tiz-tizenöt évvel ezelőtti akadémiai ifjúság szellemi tevékenységét egybe vetjük a maival, lehetetlen, hogy szégyenkezés ne legyen meg eme hanyatlas láttára. Az az ifjúság vidám, lelkes, kötelességtudó volt s ha sikra kellett állani, büszkén vágta ki a mellét, de bizony mi, valljuk be őszintén, legjobban szeretünk a múlt dicsőség fényénél sütkérezni s ha talpra kell állani, szánalmas, vergődő alakokká válunk.

Szeretünk léhaskodni, szeretünk strébereskedni s szeretjük kizsákmányolni az alkalmat!

Szomorú időknél szomorú jele ez. Milyen lesz az a társadalom, a melynek tagjai *ilyen* fiatalságból kerülnek ki! Hisz ott akkor a legönzőbb szervenvények fognak egymással harcolni, felemészttve, megsemmisítve mindent, nem kímélve semmit, a mi szent!

„A felsőbb oktatásnak központi bűne már itt ólálkodik ajtónk előtt“ e szavakat hallhattuk közigazgatónk ez évi megnyitó beszédében. Igen, a századvégi hajlamok, eszmék és tünetek kóros jelensége itt lobog már lelkünk felett. Érezzük tikkasztó hevét, mely akaratunkat ellankasztja, érezzük kéjes szellőjének lágy czirógatásait, mely egész valónkat elszibbasztja, megdelejezi. De még csak a kezdetnél vagyunk. Erős kitartással, szembeszállással még győzedelmeskedhetünk. Hátunk megett oly szép, erényekkel dicsekvő, gazdag múlt áll, minővel kevés főiskola ifjúsága dicsekedhetik. Ha azért erőnk gyenge a kísértésekkel szembe szállani, vessünk egy tekintetet *múltra*, merítsünk erőt és lelkesedést az elődök tetteiből, akkor jöhet a századvég minden kóros kinövésével, rajtunk erőt nem vehet!

Gyarmathy József.

TÁRCSA:

Pengeti, sírván.*

Könyező két apród térdel Szondi sírján
És Ali hivatja mézédés szavakkal,
Később szitkozódva, kitoró haraggal.
De az apród nem megy, csak pengeti, sírván.

E dalnak dallója ifjúsága sírján
Ép'úgy térdre omlik. Első szerelmének
Sötét fejfájánál felzúg a gyászének,
Lantja zengő hurját gyász pengeti, sírván.

És az Élet hívja; — Hasztalan a sírám!
Hagyj fel a dalokkal! — Hívja szép szavakkal
És a nyomor gondja hívja nagy haraggal
S a poéta nem megy, csak pengeti sírván.

Juhász László.

* Szerzőnek hasonló című, sajtó alatt levő költeménykötetéből. Szerk.

Bosznia és Bulgária a berlini kongresszus előtt.

— Az államtörténelem köréből. —

(Folytatás).

A zendülés híre a szerajevói hatóságok teljesen elvesztették a fejüket. A *váli*, az egyetlen alkalmas ember arra, hogy a helyzet nehézségeivel megbirkózzék, épen most utazott el Herzegovinába. Ezalatt Alsó-Bosznia mohammedán népessége kezeibe ragadta a jogokat és kényszerítette a hatóságokat, hogy kellő figyelemben részesítsék a mohammedán önkénteseket; így a basibuzokok, — kik kevéssel ezelőtt még elnyomott helyzetben voltak fölöttébb visszataszító magukviselete miatt, a minőnek elnézése legrosszabb a kormányokra nézve, — még egyszer zöld ágra vergődtek. — Az említett napon Szerajevóba tódultak; egy részükkel akkor találkoztunk, a mint az utcán lépdelték s a csapat vezetője menetközben vad tekinteteket vetett a gyaurokra. Ezek — halmából tudjuk — csupa szervezett rablóbandák — s ez időszertit tetszésükre vannak bízva a legvadabb kegyetlenségek: — a kik csak eléjük akadnak, asszonyok, lányok, gyermekek, öreg emberek lemészárlása és a rayah terményeinek és lakóhelyeinek a felperzselése. — Hogy Bosznia védelme ilyen emberek kezeibe juthatott, — ez a helyzetnek egyik legborzasztóbb jellemző vonása és semmi sem mutathatja jobban Bosznia ez időszertint kormányzóinak elveteműtségét, mint az, hogy ők most egyértelműleg elfogadták ezeknek a banditáknak a szolgálatait. Itt tűnik ki azonban, hogy a kormánynak mily roppant mértékben alászállott a tekintélye a zendülés székhelyén, Boszniában, mert a benszülött mohammedán népesség, ozmanli hivatalnokai részéről védtelennek látva magát, ezeket irgalom nélkül elcsapta és a védelmi eszközöket most a saját kebeléből, a közbiztonság végett alkotott bizottságok által foganatosította, a melyek egymás után keletkeztek Banjalukában, Derventben és más városokban. Ekként tehát Boszniában

Özezlés.

Édes nagysád! — csak arra kérem:
Ne vonja meg tőlem kegyét.
Hisz megjavulok, azt ígérem,
Csak nem tudom még: hogy' s mikép?

Kicsiny kezét hogy megcsókoltam:
Érzem, nagy bünt követtem el . . .
Őn elpirult s azt mondta: „Menjen,
Szám megtorlást érdemel!“

Azóta szép szeme, — ha meglát, —
Szer villámot szór felém,
S e villámok sujtó tüzeiben
Nem egyszer majd veszttem lelélem . . .

Édes nagysád! bűnhődjünk — *együtt*:
Gyóntasson meg hát engemet! —
Mindent bevallok én mit érzek,
S meglássa: *mindent* elfeled . . .

Hogy *megjavuljak*: újra kérem,
Ne vonja meg tőlem kegyét . . .
S hogy *megbűnhődjem*: nyújtsa nekem
Csókra a — másik kis kezét!

Csereháthy Tibor.

a keresztyén zendülés a mozlem fanaticizmusnak egy ellenforradalma részéről ellentállásra talált." (260—262 ll.)

Itt aztán, a zavarok voltaképeni kiinduló pontján, úgy találjuk, hogy a basibuzokok, kik oly rettenetes tekintélyt szereztek maguknak Bulgáriában, rászabadultak az országra. Jellemző az ország szokásaira, hogy a konstantinápolyi orosz és osztrák követségeknek van a zsoldjukban két vagy három ezer marczona felföldi Montenegróból és Dalmáciából, kiknek jelenléte még nagyobb riadalmat okozott Sztambulban a keresztyének, mint törökök körében, mert ők valósággal a keresztyénség basibuzokjai és ép oly készek lettek volna eljátszani szerepeiket egy mézszárlásban.

Semmi sem világosabb e zavarba ejtő kérdésben, mint ez. A török szultánnak, mióta az 1856-iki kongresszus és az egyezmények annak rendje és módja szerint elismerték és fölvtették az „európai koncert“-be (concert Européen) — vagyis az európai és művelt hatalmak közösségébe, — föl kellett hagynia azzal, hogy vademberek módjára viseljen háborút. Háborút, sőt épen a mozlemek háborúját, nem lehet folytatni fegyelmetlen csapatok jogtalanságával és vadságával. Azok a kegyetlenségek, miket a rendezetlen török hadcsapatok Krétában 1867-ben elkövettek, nem kevésbé háthorsóztatók, noha nem oly nagy kiterjedésűek, mint azok a bűncselekmények, melyeket a basibuzokok Bulgáriában véghezvittek.

A bulgárok eredetileg nem tartoztak a szláv népek közé. Sczithák voltak ezek, kik megtelepedvén a Duna mentén az V. században, meghódították a szlávokat és elnyomták őket. De most a meghódítók és meghódítottak épenúgy, mint a normannok és szászok, egybeolvadtak s így az ország nyelve is nagyrészt, de nem egészben szláv. Egész az új korig az a kis kultura is, mely köztük kifejlődött, teljesen görög volt, de a legutóbbi negyven év folyamán ez gyökeresen megváltozott. A fiatalabb generáció Moszkvában vagy Prágában nyerte a kiképeztetést; a helyi iskolák szlávok és a bulgár egyház nyíltan meghasonlott a görög patriarchával. A

posta kénytelen volt egy exarchát nevezni ki e separált egyház részére és a görögök panaszkodnak, hogy a bulgárok kifosztják őket egyházi vagyonaikból. Elkeseredett ellenségeskedés kap lábra a két faj közt, miután a szláv elem kiszorítja a görögöt, és ez sokkal ellenségesebb indulattal viseltetik Törökország iránt, mert hát erre erősen ösztönzik is északról.

Ha a felkelés Boszniában és Hercegovinában, — mint mondják — agrár-jellegű volt, a mozgalom Bulgáriában főként egy külföldi forradalmi konspiráció eredménye volt, mely a bukaresti pánszlávista bizottmány igazgatása alatt működik. A bulgár parasztság közt, eme szorgalmas és csöndes nép közt, mely egyáltalán nem ad okot erőszakoskodásokra, — azt terjesztették egyes külföldi izgatók, hogy a mussulmánok az ő lemészárlásukra törekednek; a mussulmánok pedig arról győződtek meg az Avrat-Alannál, Bellovánál és Othon-Keui-nál történt heves támadások után, hogy a bulgárok iparkodnak az ő lemészárlásukra. Mindezt félt nem annyira a gyűlölség, mint sokkalta inkább a félelem ösztönözte. A következmény a teljes anarchia állapota volt, — rettenetes helyzete egy olyan országnak, melyben a fegyveres kisebbség felülkerekedik a fegyvertelen többségen.

„Bárhol is, — mondja Baring, — a hol török uralom áll fenn, ennek veleszületett hibáiból kifolyólag, keresztyén elégtelenség kap lábra. A múlt tavasszal ez természetesen még növekedett a Mahmoud pasa nagy hangú fermánjának gyökeres tévedései folytán, — aztán ama kűrűlmény miatt, hogy a Bulgáriából jövő panaszos kérelmek a posta részéről siket fülekre találtak, s végül az adóztatás nyomasztó terhe miatt. Hozzá kell adnunk ehez azt a nehéz helyzetet, melybe a török kormány keveredett, úgyszintén újabb idő óta a mussulmán fanaticizmus valamelyes kitöréseiből való félelmet is, a mely többé-kevésbé az egész Törökországon terjedt. A külföldi izgatók s ama belföldiek, kiket ők követek az elbolondításban, felhasználják ezt a látszólag kedvező alkalmat arra, hogy a zavarokban halászszerzők az elámitott parasztokat falvaik elnagyasára elűzték, azt

Hervadás.

Irta: Farkas Andor.

Másodszor hullt le az akác virága. Ősz felé járt az idő, pergett itt-ott a falevél is, de még pezsgett az élet, melegített a napsugár.

A kertben sétálgattak együtt: a férj meg a felesége. Előttük a pesztra koczikázott egy szép fekete szemű, barna fürtös fiúcskát. Szomorúak, hallgatagok voltak mind a ketten, csak a kis fiu gagyogott néha. A férfi merőn bámult a kezében tartott újságlapba, az asszony nézte a hervadó liliomszálakat.

— Ma-holnap nem lesznek virágaink, édes férjem!

— Hervadás a sorsuk, Juczi!

— Óh igaz, igaz . . .

Az asszony lehajtotta a fejét. Még bánatosabb lett a halvány arcza. Egy könnycseppet is kitörölt a szeméből.

Megkerülték kétszer a gruppot. A kert-ajtónál kezecskölt a férj.

— Elmégy már? — kérdezte halk, reszkető hangon az asszony.

— Megyek már. Sok a dolgom.

— Ma is, vasárnap is, — akarta ellenvetni az asszony. De nem tette; ez az ő férje, ki azelőtt az udvariasság példány-képe volt, most nagyon durva, nagyon kiméletlen.

Óh soh'se hitte, hogy a gavallér Honthy Kálmán-

ból ilyen férj legyen. A régi „aranyos ember“, a korabeli lányok kedvence nincs többé. Unalmas, morózus ember ez az ő ura. Valóságos zsarnok. Ó ha tudta volna akkor, hogy ilyen lesz! Talán akkor . . . De nem! . . . Nem lett volna akkor sem erősebb; szerelmi mámora elvette öntudatát, eszét . . . Hisz azt hitte, szeretni, boldogítani fogja ez az ember! Szerelmének hozta az áldozatot — s ime! . . .

A megálmodott boldogság fényes napjai nagyon sötétek s végtelenül egyhangúak. S az asszony érzi, hogy megnedvesednek a szemei.

Bágyadtan ereszkedik le egy kerti padra és . . . és elpityeredik a szegény . . .

Már megint sír . . .

A pesztra játszik a gyerekekkel s fölébe hajolva nézi a halvány, reszkető asszonyt.

Nem tudja, miért sír, de azt látja, hogy minden nap sápadtabb, szomorúbb az arcza, mindig reszketőbb, keservesebb a sírása.

Ilyenkor meg sem nézi az egyébként becézett kis fiút. Nem is hallja, a mint kedvesen gagyogja:

— Mama . . . mamma . . .

*

A tavaszon költöztek Boróék S-be. Az öreg Boró Tamás túladott a tanyáján, egész földbirtokával egyetemben s befészkelte magát familiástúl S-be.

A városban nagy érdeklődés tárgya lett a Boró-

mondván nekik, hogy a törökök az ő leoldósításukra jönnek, és a kis városok népességeit fenyegetésekkel és a külső segítségre vonatkozó legkülönbözőbb ígéretek által bírták rá, hogy részt vegyenek a felkelésben. A forradalom jól volt tervezve, de nyomorultul volt keresztül víve. Az emberek szemnelláthatólag nem szívvel-lélekkel vettek részt abban; s közülök sokan nyilván azt gondolták, hogy a siker kivívásához bőven elegendő egy zöld színű lobogó, rajta egy ágaskodó oroszlánál és „szabadság vagy halál” felirattal.

(Folyt. köv.)

ifj. Zsoldos Benő.

*****

Egy tanulmány-útról.*)

— Visszaemlékezések. —

A XIX-ik század végén élünk, a Nansenek és Andreék korában. Sietek is kijelenteni, hogy tanulmány-útunkat nem léghajón, még kevésbé osztják ebek által vont szánokon tettük, nem még eddigé ismeretlen vidékeken, de még idegen országban sem jártunk; s ha még azt is elárulom, hogy az egész 3 napra volt tervezve, bár sikerült még egygyel megtoldani: valami iskolai kirándulásnál nem tűnik fel egyébként. De ránk nézve, a látott és hallott dolgok sokfélesége s a szerzett tapasztalatok után ítélve, nagy jelentőségű, sőt eredményeiben kiszámíthatatlan fontoságú tanulmány-út volt.

Ez év április havában egy nem mindennapi eszmepattant ki a jó öreg alma máter falain belül, a mely

*) *Dr. Finkey Ferencz*, jogkari dékán ez évi május 5—8. napjaiban egy minden ízében sikerült s gyümölcsöző hatású, büntető jogi tanulmány-utat rendezett Budapest, Vác, Aszód büntetőjogi s humánus intézményeinek a megtekintésére. Akkor nem voltunk abban a helyzetben, hogy ennek lefolyásáról beszámolhattunk volna olvasóinknak. Némi szolgálatot véltünk tehát tenni az által, hogy most — habár utólagosan is, — egy, e tanulmány-útban résztvett munkatársunk tollából az alábbi visszaemlékezések alakjában beszámolunk a kirándulás eredményeivel.

Szerk.

familia. Boróné mama még mindig jól tartotta magát, leányára, Juczira pedig az irigység sem foghatta rá, hogy nem szép.

S mikor a kaszinó majálisán megjelentek, a fiatal-ság szinte özönlött bemutatkozni a szép Boró lánynak.

— Látod! Úgy-e mondtam, hogy jól fog mulatni a mi szép leányunk, — súgta oda Boró papa a feleségének s elégtlenül mosolyogva legeltette szemeit a leányán.

Az első, kit Juczinak bemutatnak Honthy Kálmán S.-nek fiatal szolgabírája volt.

A mama alig fojthatott el egy csendes ah! kiáltást s lorgnetteje mögül nem késett szemügyre venni a fiatal embert, ki azonban nem sokáig fixiroztatta magát, mert a következő pillanatban Juczi karcsú dereka körül fonta karját s elkerülőzött vele.

És S.-nek Adoniszai hiába forgolódtak ezen az éjszakán Boró Juczi körül; Honthy Kálmáné lett a győzelem: vele táncolta Juczi majdnem minden tánczát.

Boróné mama nem kis mértékben örült, hogy a fiatalok rokonszenveznek s az esetleges komoly szándék egészen boldoggá tette.

Mikor távoztak a mulatságból, szívélyes mosolylyal szólott oda Honthy Kálmánnak:

— Aztán látogasson ám meg bennünket!

S ettől kezdve Honthy Kálmán mindennapos vendég volt Boróéknál. Az agarászat, vadászat, mulatozás, zsúrok lassankint elvesztették ingerüket rá nézve. Barátai hiába kapacitálták, hiába hívták, hogy tartson velük.

időszerű és helyes voltánál fogva egészen érthető elevenséget teremtett és azonnal meglehetősen érdeklődést keltett maga iránt. Arról volt szó, hogy nagyon üdvös dolog lenne, ha a joghallgató ifjúság, vagy legalább is annak érdekeltőbb része meglátná s így közvetlen tapasztalásból meggyőződhetnék arról, hogy az a *fegyház, fogház, börtön* és ezzel kapcsolatos intézmények nem csupán elméletben létező mumusok, hanem nagyon is gyakorlati jelentőségűek s hogy azok a minta berendezések, modern felszerelések, nem csupán hangzatos szavak, de igenis színről-színre láthatók.

A Budapestre és vidékére terjedő büntető jogi tanulmány-út eszméje egyébiránt — talán mondanom is felesleges — *Dr. Finkey Ferencztől*, a jogi kar ez évi szakelnökétől, a büntető jogtudomány fiatal s már is nagynevű tanáráról származott.

Nem czélom *Dr. Finkey Ferencz* érdemeiről magasztaló énekeket zengeni, mert erre először nem ilyen erőltetett tollú krónikás van hivatva, mint én, aztán önérzetem is tiltja bizonyos mértékben azon viszonyról fogva, mely szerint nekem *Finkey Ferencz* szeretett tanáromat van szerencsém tisztelhetni; tehát csak annak kijelentésére szorítkozom, hogy *Finkey Ferencz* nagy elméleti ismeretei, praktikus érzéke mellett egyike a legszerencsésebb kezű embereknek, a ki a fejében megfogalmazott eredeti gondolatokat nem szokta zsebre vágni, de ezek sikeres megvalósítására éppen az ő egyénisége a legerősebb garancia.

Mielőtt a kellemesen és tanulságosan eltöltött négy nap eseményeire rátérnék, szükségesnek tartom *Dr. Illyefalvi Vitéz Géza* szintén ifjú s kedves tanárunknak köszönetet mondani szíves közreműködéséért, kalauzolásáért, mely minden iránt érdeklődő fogékony hajlama mellett kétségkívül tanítványai iránt való nemes buzgalmában, lelkesedésében leli magyarázatát s ezen tette által is kimutatta, hogy egyike azoknak, a kik nagyon érdemesek a hálás tanítványok bizalmára, szeretetére.

— Tudjátok, hogy otthon ülő emberré lettem!

Ezt válaszolta mindig. S barátai bár tehetők volna, nem csipkedtek; hátha szentek az érzelmek, melyeket táplál.

Valójában pedig Honthy sem tudta, hogy szentek-é.

Tetszett neki a lány, szívesen elidőzött a társaságában — ennyi volt az egész. Szerelemről, vagy effajta komolyabb dolgokról még alig volt köztük szó.

S vajjon szereti-e a leány? Sosem árulta el egy szempillantással sem. Egyszer felejtette kezét az övében. De hiszen ez még semmit sem mond. Különben a mi a házasság életet illeti, ebben a tekintetben neki is az a véleménye, a mi egyik gyermekkorai pajtásának, *Egri Laczinak*:

— Nem érnek a lányok százezer forintos nyomtatók nélkül semmit, vagy legalább is nagyon keveset!

S folyt minden a régi mederben. Honthy Kálmán nem szünt meg mindennapos vendég lenni Boróéknál s a familia még mindig a legszívélyesebb módon fogadta látogatásait. A mama türelmesen várta, míg nyilatkozik s rajta volt, hogy a fiatalok minél gyakrabban maradjanak magukra. A mi késik, nem múlik — gondolta.

Közbejött azonban egy nem várt esemény: Honthy Kálmánt megválasztották a felvidékre főszolgabírónak.

Három nappal elutazása előtt elment búcsúzni Boróéktól.

Maga fogadta a leány. Szülei falura mentek egy rokonukat meglátogatni.

Május 5-én indult el útjára a 22 főből álló kiscsapat, de lelkes csapat az említett két jogtanár vezetésével, az esti vonattal, hogy reggelre Aszódon levén, kezdetét vegye az előre elkészített program, amelynek első pontja az *aszódi javítóintézet* megtekintése volt. Ez a javítóintézet híres deportáló helye a fiatal bűnösöknek; a benne elhelyezettek létszáma jóval felülmúlja az országban levő négy hasonló intézet bármelyikének létszámát s már ez a tudat is hatalmas motívum volt arra nézve, hogy az érdeklődést a vonat III-ad osztályú szakaszainak kemény padjain töltött éjjel daczára a legnagyobb mértékig felkeltse.

A javító intézet, a vasúti állomástól nyugatra, majdnem szomszéd épület. Területét minden oldalról kerítés veszi körül, a melyen belül négy épület tűnik szemünkbe. Ezek közül a legnagyobb teljesen a *növendékek**) részére van berendezve. Az ettől jobbra levő, valamivel kisebb épület az intézet *élés-kamarájának* mondható; itt van a konyha is, valamint a cselédség helyisége. A harmadik épület bal-oldalon az igazgató és az intézet személyzetének lakása s végül mindezeket beljebb egy kisebb szerű épület fekszik, amely arról nevezetes, hogy a növendékek építették és avatták fel; ebben tartják a különféle szükséges eszközöket.

Miután az épületek előtt elterülő pompás *kertészetet* megtekintettük, a hol az oda beosztott növendékek a legtrikább növényeket is botanikus nevükön mutatták be s mivel az esős idő miatt a kissé távolabb levő *földművelési telep* megnézéséről le kellett mondanunk, az épületeket tekintettük meg közelebről s a bennük foglalkozó növendékeket.**)

Általános sürgés-forgás tárult szemünk elé. Már mindenik osztály elfoglalta saját termét s végezte a

*) A javító intézetben elhelyezett megjavítandók neve: *növendék*.

***) Az összes növendékek kor szerint 20—20 tagból álló *családokra* vannak osztva élükön a még éjjel is velük lévő *család-fővel*; a családok pedig még *osztályokra* oszlanak.

különbéle iparszerű munkákat a munkavezetők által irányítva. Végig jártuk az összes műhelyeket, mindegyikben nagy szorgalmat s ügyességet tapasztalva. Az egyes családokat már nem találtuk együtt, mert a napi foglalkozásokat a családok körén belüli osztályok szerint végzik; csak is a családi *háló termeket*, *tantermeket* néztük sorra. A zeneterem, a csinos iskola-helyiségek, a tágas templom mind a mellett tanúskodtak, hogy igen nagy súlyt fektetnek itt a vallásos nevelésre, az erkölcsileg való megjavításra.

Dél felé járt az idő, mikor látogatásunkat bevégeztük, de lelkiileg egész nap nem tudtunk szabadulni a minta berendezésű javító intézet hatása alól. Majd Pestre érkezve a „*Mensa-akademiá*“-ban találkoztunk a vendégszerető pesti kollegákkal, a kik ettől fogva ott létünk alatt legtöbb idejüket velünk töltötték.

Az első nap délutánján a város nevezetesebb helyeit tekintettük meg s a remek *Bem-Petőfi körkép*. Elmentünk a *M.-Tudományos-Akadémiába* is, a melynek történelmi osztálya éppen ülést tartott.

A második napon az „*Országos gyűjtő fogház*“ és a mellette levő „*Megfigyelő intézet*“**) megnézése a leginkább kimagasló momentum. A fogházban annak barátságos derék ref. lelkésze volt vezetőnk, a ki a legnagyobb jóakarattal igyekezett mindent bemutatni. Csendes léptekkel jártunk a csillagalakú épület hosszú folyosóin, fűrkésző szemekkel tekintgetve be a szűk ezellák kis ablakain, hogy mit olvasunk le a sápadt, többnyire barátságatlan arcokról.

Egy cella ablakánál különös érdeklődést tapasztaltam társaim részéről. A mint én is betekintek, látom, hogy könyvekkel megrakott asztal mellett ül egy 45 év körüli, lesóványodott arcú magas férfi. Látszott rajta, hogy nagyon beteg lehet, de azért figyelmesen olvasott. Sugdosták mellettem, hogy *Chudý Húgó*, a sikkasztó rendőrtanácsos, s akkor láttam, hogy egy zsenialis bűnös van előttem, a kinek barátságatlan kis

*) Mindkettő 1896-ban épült.

— Lássá, engem itthon hagytak házőrzőnek, — mondta nevetve a belépő Honthynak.

De a másik perczben már nagyon elszomorodott az arcza; eszébe jutott talán a közeli válás. S egy kicsit elsápadt az arcza, midőn megszólalt Honthy:

— Búcsúzni jöttem.

— Már? . . .

Hirtelen alig tudott szóhoz jutni. Valami szorongás-féle fogta el a szívét s zavarában idegesen babrált a diván-párna rojtjaival. Megszólalt aztán halk remegő hangon:

— Szép, hogy nem feledkezett meg rólunk.

Kinos szünet, mélységes csönd követte e sablonos szavakat. A leány lebámult a földre, a fiatal ember nézte maga előtt ez érdekes halvány arcot, bájos szép vonásaival.

Beszélgettek aztán közönyös, köznapi dolgokról, nehéz, döcögős modorban. Talán mindaketten kerülték különösebb témának a szőnyegre hozatalát.

Csak mikor Honthy felállt s menni készült, kérdezte meg a leány:

— Aztán elfog-e jönni mi felénk is valamikor?

Nagyon remegett a hangja. Szinte fuldokló volt.

S Honthy megígérte, hogy lenéz hébe-korba erre felé is, ha körülményei megengedik.

S elkészönt. Már az udvaron volt, mikor eszébe jutott, hogy a szülőknél nem hagyott hátra semmiféle üdvözlöt. Visszatért, hogy Juczival adassa át búcsú-köszöntését.

Mikor benyitott a szobába, Juczi ott zokogott a diván egyik sarkában. Nem vette észre a belépő Honthyt. Csak akkor riadt fel rémülten, mikor valaki megfogta a kezét.

— Ne sírjon, Juczi!

A lány hevesen elrántotta a kezét.

— Menjen! Hagyjon el!

— Nem, nem! Maga szeret engem! Maga engem sirat, Juczi!

— Nincs joga ilyeneket állítani! . . . Távozzék . . . kérem, távozzék! . . .

De nem volt elég erős; újra lehajtottá fejét a tenyerére s még keservesebben kezdett sírni. Most már szégyenében sírt . . .

Honthy tétovázva állott mellette. S a hogy ott látta maga előtt a lány remegő alájkját, kimondhatatlan vágyat érzett, hogy azt magához ölelje forrón, hosszasan, szerelemmel . . .

Lehajolt hozzá és szenvedélyes hangon súgta a fülébe:

— Szeretem önt, Juczi!

A lány elcsendesült, de nem merte felvetni a fejét. Félt talán a szenvedélyes tekintettől, vagy a gyengeségtől, mely erőt vett rajta s mely képtelenné tette az ellenállásra.

— Szeretem önt, Juczi! Azért jöttem vissza, hogy megkérdejem öntől: szeret-e úgy, a hogy én magat: forrón, igazán, véghetetlenül . . . Mondja, kérem, mondja, hogy szeret! . . .

szobájában megírt két kötet munkájáról pár nappal előbb olvastam a magasztaló bírálatot; a ki nagy úr volt, még sokkal nagyobb lehetett volna, most pedig . . . egy nagyon sajnálni való ember. Két hét múlva olvastam, hogy eltemették.

Hát a *megfigyelő intézet*? . . . Nagyon szomorú hely az, hol abban a kitüntető szerencsében részesültünk, hogy az intézet főorvosa, az elmekórtan európai híru tanára dr. *Moravcsik* Ernő, *Balogh* Jenő kir. táblai bíró társaságában kijött hozzánk, hogy bemutasson és elmondjon egyet-mást e földi más világnak a fantáziák tágas régiójában tévelygő lakóiról! Majdnem érthetetlen az az őszinte, meleg tekintet, bizalom, a melylyel ezek a belátással, értelemmel nem bíró bomlott agyu paciensek elhalmozzák a főorvost, mintha mindenik tudná, hogy ha még valaki ez életben, egyedül ő adhat számára remediumot. Ez minden esetre annak a finom előzékeny bánásmódnak tulajdonítandó, a melyet alkalmaz velök szemben a híres pszichiator, a kinek mindenik őszintén mondja el hibás képzeletének képtelen szüleményeit. Az egyik p. o. *bolgár trónkövetelő*, csak a belga bankban 80 milliója van, hát még a rengeteg hirtok? Most azért tartják fogva, mert féltik tőle az őt jogosan megillető trónt. Egy másik a szemével képes a napot kormányozni,*^{*)} harmadikba egy főherczegnő szerelmes, negyediknek üveg lába van, ötödik folyton mérget lát tányérja fenekén s így tovább. Van olyan, a ki teljesen elvesztette minden emberi ismervét, egyedül külső behatások reagálnak nála, különben egész fiatal ember. A mit mondanak neki, azt visszamondja, ha megérintik, kezével törekszik odahatni, szeme nem fordul, járása nagyon esetlen; valóban, szánandóbb alakot még nem láttam életemben.

Az említettek és még többen szabadon járnak az épületben; de vannak olyanok, a kik magánosan

*^{*)} Érdekes, hogy ez dissimulans, igyekszik mutatni, hogy semmi baja és eleinte sikerül is neki, de ez nem sokáig tart, mert a főorvos egy ügyes kérdésére azonnal elárulja képzelt hatalmát.

Juczi nem felelt semmit, de hallgatása többet bizonyított mindennél.

S a mint érezte, hogy Honthy karja dereka körül fonódik, valami édes, kimondhatatlan érzés, lázas forróság öntötte el egész lényét s ellenállás nélkül engedte magát oda a forró csóknak, ölelésnek.

Másnap hozták a lapok, hogy Honthy Kálmán jegyet váltott Boró Juczival.

S alig telt bele egy pár rövid hét, Honthy Kálmán elrepítette szép ifjú nejét új állomására.

*

Honthy Kálmán ott ül az író-asztala előtt. Már régen letette a tollat; nagyon nehezére esik a munka.

Tenyerét a homlokához szorítva, merengve szemlél maga előtt egy női arczképet. Finom metszésű, gyermekded női arcz, bájos, idealisztikus vonásokkal.

S szén-fekete bajusza alatt szenvedélyesen suttozja: — Mért is kellett nekünk találkozni, Irén! . . . S mért ily későn! . . . Te nem lehetsz az enyém s én nem tehetek érted semmit, de semmit! . . . Óh pedig mennyivel szebb vagy te, mint az a másik, mennyire jobban szeretlek én téged, mint azt a másikat!

Az a másik az ő felesége, a kit sohasem szeretett igazán, a ki csak szenvedélyének lett az áldozata.

Elkomorúl az arca. Rágondol arra a szenvedő, sápadt arczra, azokra a fénytelen, beesett szemekre.

S felébred lelkében a szánalom, a megbánás kínos

el vannak zárva, részint mert dühösek, kárt tennének környezetükben, vagy magukban, részint mert nem csak szellemi, de testi erejük is végkép elhagyta őket. Ha a tágas folyosóról benézünk egy ilyen aránylag magas, a követelményeknek mindenben megfelelő szobába, egyikben folyton körben jár egy dúlt képű, borzas alak, másiknak lakója keservesen sír, egy harmadiké egy szegletre szegzi merev tekintetét mindaddig, míg őre meg nem mozdítja. Hogy milyen hatással van mindez a nézőre, azt el lehet képzelni; úgy, hogy még az erős idegzetű embernek is borzalom futja át minden tagjait az ilyenek látásakor.

Ezek után még az ugyancsak Kőbányán lévő „Menedék-ház” meglátogatása képezte a napi teendőt. E menedékház azután egyike az újabb humanus szellem által létrehozott azon intézményeknek, melyek bőven hozzák meg a befektetett tőke kamatait. Célja ugyanis az, hogy a különböző büntetési helyekről kiszabadult egyének, ha esetleg nem találnak alkalmas megélhetési módot, itt meghúzódhatnak, nem csak, de munkájokért megkapják az ellenértéket is. Itt *Székely Ferencz* kúriai bíró, az intézet igazgatója kötelezett le mindnyájunkat megnyerő, szíves magyarázataival. Minden szavából kiúnt az a nagy lelkesedés, melylyel az intézet ügyeit vezeti. Az elhelyezettek foglalkozását illetőleg nyárban, főleg a „Menedék-ház” tágas kertjében adnak nekik munkát, a mennyiben akkor kevesebben is vannak s aztán a bőven termelt veteményeknek jó kelete van a fővárosban. Télen különféle fonott tárgyak készítésével foglalkoztatják őket, esetleg ha többen vannak, egyéb iparágakhoz is hozzáállítják.

Tanulmány-útunk harmadik napján Vácra mentünk, hogy két nevezetességét: a *siketnéma-intézetet* és a *fegyházat* tüzetesen megszemlélhessük.

A *siketnéma intézet* a város keleti részén van. Megérkezve ide, *Roboz József* igazgató a tanácsteremben fogadott bennünket, a hol röviden elmondotta az intézet célját, tanítás módját és elérhető eredményeit.

Érzete. Mert érzi, hogy az az asszony szereti. Nagyon szereti. Mardossa a lelkiismeret; talán nagyot, igen nagyot vétkezett ellene, hogy ennyire elhanyagolta. Önvádát érez, oly kínosat, mardosót, hogy szinte beteg és lázas lesz tőle.

Az ablakhoz megy s oda nyomja izzó homlokát a hideg ablak-üveghez. Tágra nyitott szemekkel bámul a szürkességbe . . . Künn a szél füttyül sírón, hosszasan, meg-megrázva a fák tar gallyait.

Memento mori . . .

*

Ma-holnap vége az ősznek. Szomorú, kietlen, borúlatos képek mindenfelé. A napsugár lassankint elveszti a melegét. Hideg szél seprí végig az utakat s eltemet egy pár letört, elfonnyadt virágot. Szomorú hallgatás, őszi melancholia mindenfelé.

Betegen fekszik fehér ágyán az asszony. Halvány arca szinte fakószínű s nagyon sovány, nagyon beesett. Alig mozdul meg néha: nem is változtatja a fekvését. Nagyon gyenge; a kezei szinte átlátszók.

Az orvos ott ül az ágyánál. Nem is vizsgálja; itt már úgy is hasztalan minden segítség. Csak kötelességből jött el megnézni a betegét. S úgy látja, hogy már nem sokáig viszi. Nem igen éri meg a holnapot. Nagyon oda van már. Ez az elmúlás, a halál képe.

A beteg megmozdult.

— Kálmán!

Az orvos elküld a férjért. Honthy abba hagyja a

A nagy érdeklődéssel s általános figyelemmel hallgatott beszéd után láttunk aztán hozzá az intézet megtekintéséhez s a felmutatott eredmény a legnagyobb igényeket is kielégítheti.

Volt alkalmunk látni, hogy az ember részt követel magának a természet alkotó erejéből, midőn arra vállalkozik, hogy megadja azt, a mit az előbbi megtagadott tőle: a *beszélő képességet*. És mikor ez — képzelhető, hogy milyen fárasztó munkával — sikerül, mikor a természettől ezen többé kevésbé mostoha elbánásban részesült gyermekek képesek arra, hogy gondolataikat érthető szavakban kifejezhetik, ezzel a sikerrel még nem elégesznek meg, hanem már most támaszkodva minden embernek az alaptehetségeiben rejlő egyenlőségére, az általános értelmi képességekre: bevezetik őket a tudományos ismeretek világába is.

Hat párhuzamos osztályban történik az oktatás. Az elsőkben még betűk s egyes könnyebben hangzó szavak kiejtésére tanítják őket; a másodikban mondatokkal s egy kis számtannal is foglalkoznak, harmadikban és negyedikben már könyv nélkül tanúlnak, úgy, hogy az ötödik és hatodik osztályban lévők már meglehetősen képzettséget árúlnak el.

Igy állván a dolog, nem lehet eléggé csodálni úgy a kormány, mint a társadalom tértelenségét e téren. Míg Angliában, még inkább az Egyesült Államokban százezreket fordítanak a siketnémák kiképzésére, van megfelelő számú intézetük, úgy, hogy különösen újabban, ha még található is, de nagyon elenyésző perczent kénytelen nélkülözni ennek az emberies intézménynek eléggé nem méltányolható hatását; addig nálunk a kormány pár ezer frttal elüti az egészet, a társadalom pedig örül az eredménynek. Mert, hogy mindössze 3 intézetbe milyen kis perczentje jut be az

munkáját, siet a lakására. Erzi, hogy nincs vesztegetni való ideje.

A hogy belép a szobába, szinte megrémül a halott, halvány arcztól.

— Kálmán!

A férj oda megy az ágyhoz s megfogja a gyenge, fehér kezét.

— Itt vagyok, Juczi!

Nagyon remeg a hangja. Megmagyarázhatatlan félelmet érez. Talán fél a haldokló vádló szavaitól.

— Beszélni akarok veled, Kálmán! utoljára. Nem sokáig tart, hallgass meg türelmesen. Látod, hogy csak egy pár perczem van már. Meghalok . . . Talán jobb lesz így . . . De én szerettelek téged Kálmán! . . . Nagyon szerettelek . . . Szerelmemért csak egyet kérek tőled . . . Légy apja gyermekünknek. S ígérd meg . . . ígérd meg, hogy adsz neki anyát is! . . .

Honthy csókokkal borította a gyenge, hidegülő kezét.

— Igérem, fogadom neked, Juczi!

— Köszönöm . . .

A beteg hangja folytonosan gyengült. Szemei lecsukódtak, egészen mozdulatlan volt. A lélegzete is nehezebbé vált.

— Bocsáss meg, Juczi!

Az erős férfi zokogott, mint egy gyermek.

— Megbocsátok . . .

A férjnek úgy rémlett, hogy ez a hang már a túlvilágról jön.

Csendben felállt az ágytól. Végig simított izzó homlokán . . . Hosszú, mély lélegzetet vett . . . Szabad volt!

emberiség e szerencsétlen tagjainak, az nem szorúl statisztikai bizonyításra.

Roboz József igazgató a társadalom, különösen a felsőbb osztályok mulasztását abból véli megmagyarázandónak, hogy a siketnémaság a legtöbb esetben és csaknem kizárólag az *alsóbb osztályok körében* fordul elő, mint egyik következménye a testi és szellemi degenerációnak. Hogy ez így van, az kétségtelen, bizonyítja a mindennapi élet; de hogy ez elég ok volna a merev konzervativizmusra, azt megérteni igen nehéz. Bizony csak kisse szélylyel kell nézni és meggyőződhetünk a felől, hogy az a sokszor emlegetett nyugati civilizáció, humanismus, polgáriasodás legmagasabb foka még sok részben csak frázis, nagy mondás, kicsiny tartalommal.

A siketnéma-intézetből a Duna parton levő *fegyházba* mentünk. A fegyház négyszög alakú ósdi, nagy épület, homályos helyiségekkel; ablakai is kis méretűek s minden oldalról magas épülettel körülvett szűk udvarát szinte vágyik elhagyni az ember. Különböző egyike az ország legnépesebb fegyházainak, csak a lipótvárosiban van még több olykor-olykor. Ott létünk alkalmával is csaknem 700 volt a fegyenczek száma, a kik a magánzárkákban levő néhány kivételével reggeltől estig a műhelyekké átalakított nagy termekben dolgoznak, folytonos szigorú felügyelet alatt. Magánzárka az újabb építkezések daczára is kevés van, úgy, hogy csak a feltétlenül szükséges esetekben vehetik igénybe.

Természetes, hogy ilyen nagy létszám mellett nincs hiány nevezetes, sőt „országos híru” személyiségekben sem. Ezek közül jól megnéztük többek közt homályos magánzárkájában *Papakosztát* is, a nagy nemzetközi kasszabetörőt, a kinek csinos, fiatal arca, szabályos, bizonyos intelligens jellegű kölcsonzó vonásai a lábán lévő nehéz vas és durva rabruha mellett is mindnyájunknak feltűntek. Nem tudom, vajjon Lombrosnak anthropologiai felfedezései, anthropometria mérései nem mondanának-e csődöt vele szemben?

Majd sorba jártuk a különféle műhelyeket s miután a fegyházban levő két templomot is megnéztük, odahagytuk a komor épületet, hogy hajóra ülve ismét visszatérjünk az ország szívébe.

Szólnom kell még az utolsó, a negyedik napról is, a mely szintén változatosan telt el, bár már inkább szórakoztató jellege volt és a főváros megismerésére szenteltük az egészet. Délig többek közt kimentünk a Gellért hegyre is, hogy végig nézzünk azon a bámúlatosan fejlődő metropolison, a melynek látása büszke önérzettel tölti el minden magyar ember szívét. A délután egyrészt a „Magyar-színház”-ban töltöttük, a hol épen *Rákosi Viktor* és *Beöthy László* remek színműve, az „Aranylakodalom” került színre, melynek hazafias tárgya, valamint Rákosi pompás ötletei nagyon jó hangulatot teremtettek mindenünk lelkében, a melyet némileg az a tudat zavart, hogy nemsokára ott kell hagyni a pestieket, azokat a kedves fiúkat, a kikkel úgy összeszoktunk az ott töltött rövid idő alatt.

A viszontlátás édes reményében hagytuk oda kedves társainkat s abban a biztos tudatban, hogy a közelükben töltött időnek kedves emlékei mélyen és maradandólag vésődtek emlékezetünkbe.

Ezekben igyekeztem halvány képét előidézni emlékezetes tanulmány-útunknak. Hogy mi mindent láttunk s volt alkalmunk tapasztalni még az említettek kivül? Erre csak azt mondhatom, hogy még sokat, nagyon sokat; azt le sem lehetne hűen írni, úgy a

hogy volt s a ki ezzel a szándékkal akarja közülünk a tollat felvenni, az egyúttal tegye is le azt. Igen, azt csak elképzelni lehet, sőt nem is . . . Azt *át kellett élni*, aztán gondolkodni rajta és még többet gondolkodni.

Ilyen volt a mi tanulmány-útunk!

Izsó Bertalan.

Néhány szó az ó-szövetségi emberáldozati törvényekről.

(Folytatása és vége.)

A három osztályba sorozott emberáldozati törvények rövid ismertetése után most már azt kell bizonyítanunk és pedig magából az Ó-szövetségből merített adatok, mint hiteles bizonyítékok alapján, hogy az emberáldozatok csakugyan gyakorlatban voltak az izráelitáknál a legrégebb időkől egészen a *Jósiás* király alatti vallásos reformig. (624. Kr. e.) Mielőtt azonban ezt tennők, hasonlítsuk össze egymással a 3 osztályba sorozott törvényeket, hogy megfigyelhessük az azokban nyilatkozó vallásos felfogás fejlődését, haladását és mindinkább magasabb nézpontra való emelkedését. — Már rövid vizsgálat után is azonnal szemünkbe tűnik, hogy érintett törvények között a vallásos felfogást, a szellemet tekintve nagy különbség, de egyszersmind nagy haladás is észlelhető. Az *első* osztályt alkotó, vagyis az elsőszülöttek határozott feláldozását követelő törvények még mit sem tudnak a 2-ik és 3-ik osztályba sorozottakról, a miből világosan kitűnik, hogy ezek (I. o.) a *legősibbek*, a *legrégebbiek* az Ó-szövetségben található ilyen törvények közötti, tekintettel továbbá a vallásos világnézetet, mely azokban visszatükröződik, — egyszersmind a legalacsonyabb fokon állók is.

Magasabb nézpontra, emelkedettebb felfogás nyilvánul már a *második* osztályba tartozó, vagyis az elsőszülöttek megváltását parancsoló törvényekben. E törvények kétségkívül nem egyebek, mint az I-ső osztályba sorozottaknak (Elohista) a vallásos felfogás magasabb pontjára emelkedett *Jáhvista* író által eszközölt jóakarata s a korszellemnek megfelelő átdolgozásai, módosításai. A mi egészen természetes, mert a korszellem haladásával, fejlődésével módosulni, fejlődni kellett a törvényeknek is, lettek légyen azok akár polgáriak, akár pedig vallásiak.

A vallásos világnézet még nagyobb fejlődésére mutatnak a *harmadik* osztályba sorozott tiltó törvények, mindenesetre a legmagasabb nézpontra s legemelkedettebb vallás erkölcsi felfogás szerinti Jáhvismus bélyegét viselik magukon. Ezek szerint tehát Jáhvé nem gyönyörködik többé az áldozatokban, még akkor sem, ha a legdrágább és legbecsesebb kincsöket füstölögtetik is el az áldozati oltáron. Irgalmasságot kíván ő már és nem áldozatot, istenismeretet és nem égőáldozatot! (Hos. VI. 6.)

Szembetűnően észlelhető tehát a fejlődés, a magasabb vallásos világnézetre emelkedés a szóban levő törvényeknél, mert bár a *Jáhvista* reform is (2. o.) világosan mutatja az alantas vallásos felfogás (I. o.) fejlődését, s a fejlődés egy bizonyos magas fokát, de ennél aztán még magasabb fokán álló s egészen emelkedett szellemi felfogás productuma a tiltó törvény. (3. o.) A mondottak alapján tehát ki van zárva az, hogy ez egymással homlokegyenest ellenkező törvények (I—III. o.) egy és ugyanazon időben kodifikáltak volna. Teljesen ki van zárva mert hiszen lehetetlen még elképzelni is, hogy egyszerre

két, sőt többféle törvényt hozzanak és hirdessenek ki. Nem egy időben alkottattak azok, hanem századok lefolyása alatt s a mint lassan-lassan művelődött a nép felett a tudomány, természetesen ezzel karöltve kellett fejlődnie a valláseszméknek, az erkölcsi felfogásoknak s tisztulnia az istenfogalomnak is, úgy, hogy a vallás erkölcsi világnézet mindig önmagának megfelelő törvényekben nyert határozott alakot. Így jöttek létre a fentebb érintett módon *lehetőbb* az I-ső, *később* a II-ik, és *még később* a III-ik osztályba sorozott törvények, melyek közül mindenik a maga korabeli vallásos felfogásnak hű kifejező; míg végre aztán a *Josiás* király alatti, vallásos reformáció az emberáldozati törvényeket kivétel nélkül mind hatályaon kívül helyezte.

A vallásos eszmék fejlődésében kétségkívül legfőbb tényezők gyanánt a próféták szerepeltek. Különösen a IX. VIII. és VII. sz. lángelkű prófétái, ezek a felvilágosult magas képzettségű szónokok törekedtek arra, hogy a nép minél előbb emelkedjék fel az egy Isten *szellemi, lelki* tiszteletére s hogy levetkezve a szövevényes kultusz-cselekvényeket és áldozati módozatokat új szívet és új lelket nyerjen. E célból tekintélyök egész súlyát latba vetették s feddéseik, dorgálásaik, szemrehányásaik nem is hangzottak el eredménytelenül, mert mint látni fogjuk, a nagy gyökeres reform után kimegy divatból az emberáldozat, úgy, hogy a későbbi korban annak csak maradványaival találkozunk a zsidó nép vallásos szer-tartásaiban.

De hát lássuk hogy miként hangzanak e szemrehányások? *Hóseás* a zsidó nép egyik elsőrangú VIII-ik századbeli prófétája profécziája XIII: 2-ben panaszos hangon veti szemökre, hogy „*embereket áldozva csókolják a borjúkat.*“¹⁾ *Jeremiás* hasonlóképen lelke egész erejével küzd az emberáldozatok ellen s műve VII. 31; XIX. 5; XXXII. 35. verseiben, hogy szavainak annál nagyobb nyomatéka legyen, Jáhvé ajkaira adja a szemrehányó kifakadást s így kesereg: „*Emeltek oltárokat a Tófetben, mely vagy a Hinnon fiainak völgyében, mely megégetnek az ő fiaikat és leányaikat tűzzel, melyet nem parancsoltam, sem szívemben nem gondoltam.*“ (VII. 31.). Ime e szavak kereken megtagadják az *Exodus* XII. 2. v. authenticitását. Óriási ellentét ez, de a melyben az ideális lelkű *Jeremiás* igen ügyesen és találékonyan adja Jáhvé szájába a szemrehányó szavakat. Szinte bosszan-

¹⁾ *Hamar István* „*Hóseás próféta könyve*“ című, Budapest 1897-ben megjelent munkájában a 140-ik lapon azt mondja, hogy Hóseás idézett versében a מִנְחָה-ot nem lehet „*embert áldozók*“-kal fordítani. A *Molochnak* mutassák ugyan be emberáldozatokat is, de ez az *aranyborjú*-s *Baal*-cultusról kimutatni nem lehet. Ha ez szerepelt volna — úgymond — a cultusban, a VIII. sz. prófétái nem hagyták volna szó nélkül. S érintett szavakat a grammatika törvényei ellenére „*áldozók*“-kal vagy „*áldozó emberek*“-kel fordítja, holott a מִנְחָה első és legtermészetesebb jelenése: „*embert áldozók*“. Miért fordítsuk hát jelzői viszonyonnyal egy birtok viszonyt, mikor arra semmi szükség sincs? — A mi pedig azt az állítást illeti, hogy az „*arany borjú*-s *Baal*-cultusról nem lehet kimutatni, hogy emberáldozattal lett volna összekötve: annak megczáfolására, legyen elég *Jeremiás* XIX. 5-re hivatkozni, hol ez áll: „*Emelének oltárokat a Baalnak, hogy az ő gyermekeiket a tűzbe megégetnék és áldozának a Baalnak . . .*“ Es még a XXXII. 35-re, a melyből az is világos, hogy az oltár ott volt felállítva, a hol a *Moloch* oltár t. i. a Tófetben, sőt lehet hogy *Baal* és *Moloch* tiszteletére egy és ugyanazon bálvány oltár szolgált. — Hogy *csókolással* is össze volt kötve a *Baal* tisztelete hitelesen bizonyítja I. Kir. XIX: 18. — Avagy ellenkező esetben lett volna-e szükség ilyen kijelentésre? Ha imádás tárgyát képezte a *Baal* szobor, — már pedig ez kétségtelenül igaz, — miért ne lehetett volna cultus a csókolással is összekötve, hiszen tudjuk, ha a csók a tiszteletnek, (itt meg épen az imádó tiszteletnek) kifejezése. — A *borjú* alakú Jáhvé imádról is megjegyezzük, hogy mint a *Baal* és *Moloch* cultus, úgy ez is össze volt kötve ember- vagy gyermek-áldozattal, hiszen épen *Hóseás* id. verse is világosan ezt bizonyítja! . . .

kodva mondja: De hogy is vihettek véghez oly hallatlan, égbekiáltó merészséget, mikor ő ilyen parancsot soha nem adott. ilyenről még csak említést sem tett, sőt még szívében mint gondolat sem fogalmazott meg! Megfoghatatlan, hogy vetemedhettek ily szörnyűsége?! . . . Fényes tanúbizonyságot tesz e passus a próféták tapintatos ügyességéről. Ismerték űk a népet, mert hiszen űk is a nép emberei, barátai voltak; beláttak lelkükbe, ismerték gondolkozás-műdjukat, szokásaikat, bűneiket és erényeiket egyaránt s jól tudták, hogy csak lépésről-lépésre, fokról fokra haladva lehet számítani arra, hogy törekvésüket biztos siker koronázza. És űk, kik útalattal fordultak el minden fajta áldozattól, valóban bölcsen gondolkoztak, midőn az eszközöket oly nagy ügyességgel válogatták meg.

Hasonló politikával és ügyességgel szólaltatja meg Jáhvét a fogság idejének első időszakában élt nagy próféta *Ezékiel*. „Én is azért, (t. i. mert ítéleteimet, parancsolataimat megvetették) adék nekik nem jó parancsolatokat és ítéleteket, melyek által ne élneek és fer-telemességre vetem őket az ő ajándékaikkal, mivelhogy minden elsőszüllöttet megégetének. . . .“ (XX. 25—26. v.). A miből világosan kitűnik, hogy ő jól ismeri az emberáldozati törvényeket, — de úgy tűnteti fel azokat, mint a melyeket Jáhvé büntetéképen rótt reakjok ítéleteinek, parancsolatainak megvetése miatt, — hogy saját gyermekeiket öljék meg. Elismeri ő, hogy Jáhvétől származik a parancs, de azt ő szerinte úgy kell tekinteni, mint büntetőtörvény. Ezékiel tehát nem megy annyira, mint Jeremiás, t. i., hogy megtagadja azoknak a törvényeknek isteni eredetét, — hanem egy másik módot használ fel és pedig nem ügyetlenül — arra nézve hogy azok okát és célját szellemesen feltűntesse. Hasonló szemrehányások olvashatók még *Ezékiel* nél a XVI. 20—21., XXIII. 37. és 39; nemkülönben *Mikeás* VI. 7—8, *Zsol-tárok* CVI. 37—38. és *Deut.* XII. 31; nem is említve azokat a helyeket, a melyek erősen kikelnek a Baal-Moloch-cultus ellen.

Miután már constatáltuk a szóban lévő áldozati törvények osztályainál a vallásos világnézet fokenkénti, szabályos fejlődését, nem hagyva érintetlenül a próféták felfogását sem, melynek erős szemrehányásokban gyakorlati kifejezést, — átérhetünk az ő szövegségben található emberáldozati elbeszélések és történeti adatok rövid felsorolására.

Hogy Jáhvének már a pátriárchák idejében áldoztak embereket, mutatja az *Abrahám és Izsák*-féle rege.¹ Jáhvé megparancsolja Ábrahámnak, hogy áldozza fel egyetlen fiát égőáldozatul a *Mória* hegyén. És Ábrahám Jáhvé parancsának teljes hódolattal engedelmeskedik. . . De mi történik? . . . Mikor már megkötözi Izsákot s felveti az oltárra, hogy égő áldozatul bemutassa: megjelen az úrnak angyala, aki azt mondja, hogy háta mögött a bokorba szarvainál fogva fennakadt kost áldozza fel fia helyett égő áldozatul. Ez elbeszélésben az író Ábrahámnak Jáhvé iránti tiszteletteljes engedelmisségét tünteti ugyan fel, de ha a sorok közül is olvasunk, a minthogy kell is, — akkor voltaképen *elvileg* az emberáldozat eszméjét rejti magában ez az elbeszélés s jellemzi azt az álláspontot, azt a vallásos felfogást, midőn az ember nem vonakodott az emberáldozattól; úgy gondolkozván, hogy ha Baalt és Molochot megilleti, miért ne illetné meg Jáhvét, a ki a választott népnek istene? „Fel van e regében tüntetve Ábrahámnak Jáhvé iránti engedelmes-

sége, de nincs kiemelve az Ábrahám Isteének erkölcsi-sége és szellemisége.“²

Ilyen meg a *Jeftéről* szóló elbeszélés a *Biráék* könyve XI-ik részében. Jefte, egyik kitűnő bíró ünne-pélyes fogadást tesz arra nézve, hogy ha az ammonitákat szerencsésen legyőzi, a mi kijövend az ő házának ajtaján elébe, azt megáldozza az úrnak égő áldozatul. S midőn elleneit szerencsésen legyőzve haza felé megy, így szól egyetlen leányához, ki mint első sietett elébe, hogy üdvözölje: „Ah szerelmes leányom, igen megaláz-tál és meghaborítál engem, mert én fogadást tettem az úrnak, és nem vonhatom vissza.“ Szomorú szívvel ugyan, de a törvény iránt teljes tisztelettel teljesíti fogadalmát,³ tudván, hogy „minden dolog, valami foga-dásból az úrnak szenteltetett, szentséges, meg nem váltható.“⁴ — *Sámuel* az utolsó bíró *Agágot* az amálekisák királyát, I Sám. XV. 33! *David* a hatalmas király *Saul* maradékait *Jáhvének* II. Sám. XXI. 1—14; *Aház* juda-beli király saját fiait, II. Kir. XVI. 3. II. Krón. XXVIII. 3; *Manasé* egyik fiát *Molach* tiszteletére áldozá fel. II. Kir. XXI. 6. II. Krón. XXXIII. 5—6. — Ha valami kü-lönösebb, nagyobb csapás fenyegetté az izráelitákat, fel-nötteket is „áthalvitték a tűzön“ és pedig azért, hogy ez által a Jáhvé haragját kiengeszteljék. Az áldozás, mint láttuk leginkább tűz általi megégetéssel történt, de van rá példa, hogy *akasztással*, (Numeri XXV. 4. II. Sám. XXI. 6—13) vagy *patakba fojtással* végezték ki az ille-tőket *Ezsaiás* ezt szemökre is hányja, mondván: „az ő gyermekeiket megölték a patakokban a magas kőszik-lák alatt. (LVII. 4—5.) — Az ember áldozat az izráeli-táknál, mint láttuk, gyakorlatban volt a legrégebb időtől kezdve a királyok korán át s a nemzeti istentisztelet ott találjuk mindaddig, míg az a polytheismussal együtt ki nem irtatott, a mi csak a királyság végső napjaiban a *Jósiás* féle gyökeres reform után következett be. II. Kir. XXII. 3—24. Ő volt az, a ki megfertézteté a Tőfetet is, mely a Himon fiainak völgyében vala; hogy senki az ő fiát vagy leányát által ne vinné a tűzön a Molok-nak. Es ő szerzi az első *bárányáldozati* páschát, a mi-lyen nem volt sem a Biráék, sem pedig a Királyok ide-jében. Igen nem volt, mert akkor az *emberáldozati páscha* volt divatban. Jósiás a kultuszt a jeruzsálemi templomba centerlizálta, hogy a nép lassan-lassan szokják le a sok-féle áldozatról, Es ez nagyon életre való gondolat volt, mert a Jeruzsálemtől távol levők csak a nagy ünnepek alkalmával keresték fel a nagy templomot. Már előbb egy századdal (721. Kr. e.) *Ezékiás* király is — kit sikerült a prófétáknak megnyerni a maguk részére — sokat tett Jáhvé szellemi, lelki tisztelete érdekében,¹ de még akkor a nép nem volt arra megérve, felvilágosodva, de meg a reform alapja sem volt megvetve, úgy hogy csak most egy század lefolyása után *Jósiás* alatt effektuáltatik a monostheismus, mint a nemzeti vallása, s ő alatta alakul meg voltaképen a monostheistikus zsidó állam. A Jósiás által szerzett első bárányáldozati páscha tehát úgy tekin-tendő, mint az emberáldozatnak magasabb jáhvistikus állásponton való helyettesítője, vagyis az ember első szüllöttének megváltása. Ime itt van a *helyettesítés*, a *megváltás* eszméje, sőt már előbb is a II-ik osztályba sorozott törvényeknél. Így fejlődött ki aztán mintegy VII századdal a Jósiási reform után a *váltáság dogmája*, a mely szerint *Jézus*, Istennek ama báránya, oly áldo-

¹ II. Királyok XVIII. 3—4.

² P. Nagy Gusztáv: Bibliai vallástan I. rész (Kézirat).

³ Dr. *Mazanyik Endre* ugyan azt mondja, hogy Jefte leánya áldozat lett, de *nem test* szerint, hanem *igenis szellem szerint*. (? ? ! . . .) Prot. egyh. és isk. lap. 1896. 50 sz.

⁴ *Lev.* XXVII. 28—29.

¹ *Genesis* XXII. 1—14. v.

zat volt, mely az ó-szövetségi áldozatok *helgettesítője* lett; halála tehát *váltságáldál* volt az egész emberiség bűnéért. Így lett aztán a Jézus váltság halála dogmává.

Az ó-szövetségi emberáldozatokkal kapcsolatban — mindegy függelékül megjegyezhetjük, miszerint nem kell azt gondolnunk, hogy az áldozatok e legvisszataszítóbb fajtája csak a zsidóknál volt napirenden, most gyakorlatban volt minden művelt és műveletlen ékori népnél sőt némely középkorinál is. — Gyakorlatban volt a *moabitáknál*, a kiknek királya *Moáb*, hogy a Juda és Izrael részéről jövő veszélyt elhárítsa „veszi az ő elsőszülött fiát, ki ő helyette uralkodandó vala és égő áldozatul feláldozza a kőfalon.“¹ Továbbá az *ammónitáknál*, az *amóriaknál*, a kik Milkomnak és malochnak áldoztak,² a *persáknál* a görögökkel folytatott háború idején,³ az *egyiptomiaknál*⁴ az *araboknál* (*Kámosnak*)⁵ a *feníciaiaknál* Astorténak = Didó; a *krétaiaknál* (Baalnak, Molochnak⁶) a *kárhágóbelieknél*, a kik midőn Agathoklesztől ostromlatának, 200 gyermeket áldoztak fel a legelőkelőbb családok gyermekei közül⁷ a *görögöknél*⁸, a *rómaiaknál*⁹, a *keltáknál*, *germánoknál*, *galloknál*¹⁰, az *assyroknál* és *babiloniaknál*, kik Assurnak, a nagy istennek és Isztárnak (Asztarle) kedveskedtek emberáldozatokkal¹¹. A *hinduknál*, a hol még mai nap is divatban van¹², a *szlávoknál*, *finneknél*, az *afrikai s amerikai vadnépeknél*, a *bolgároknál*¹³) természetesen más-más alakban. És e helyen önkénytelenül jön ajkunkra a kérdés, hogy vajjon a mi *őseinknél* divatozott-e az emberáldozat? *Ipolyi*¹⁴ azt vitatja, hogy a vezérek korában őseinknél is gyakorlatban volt a gyermek- és emberáldozat. *Ormós Zs.*¹⁵) azonban Ipolyival ellentétben — Thierry Amadee után — azt állítja, hogy őseinknél a IX. században ezen embertelen áldozásmód nem lehetett gyakorlatban „miután ezen században a keresztyénség tanai az emberáldozati régi barbár szokást még azon népeknél is megszüntették, melyekről az adatok annak azelőtti fennállását kétségtelenül bebizonyítják.“ Szerintünk azonban ez nem zárja ki azt, hogy a honfoglalás idejében és azután is ne lett volna gyakorlatban az emberáldozat, mert hiszen tudjuk, hogy csak I-ső Bélának sikerült a pogányság meg-megújuló törekvéseit megghiúsítani.

Ime láthatjuk a fentebbiekből, hogy a gyermek- és emberáldozat minden régi nép vallás rendszerében a legbecsesebb és legmagasztosabb áldozatnak tekintetett, míg a nép gyermekkorát élte, míg Isten fogalma kezdetleges, alacsony fokon álló vala, úgy, hogy csak a művelődés bizonyos magaslatán tudott kibontakozni a hagyományos vallásos szertartások homályából s felemelkedni arra a fokra, a honnan már az ó-szövetség ihletett prófétái felmagasztosult lélekkel hirdették eszméiket, melyek szerint Isten nem az áldozatokban, hanem a tiszta szívben, a

¹ II. Kir. III. f. 27. v.

² Duncker: Az Ó-kor története. Ford: Jónás J. Budapest 1874. I. k. 285. 410. 1.

³ Herodot VII. 14.

⁴ Diodori siculi bibliothecan hist. lib. I. 88. v. ó. Duncker. id. m. I. K. 52. 58. 1.

⁵ Duncker. id. m. I. K. 285. 1.

⁶ Duncker i. m. II. K. 86—87. I. K. 420—421. 1.

⁷ Diodor id. m. XX. 14.

⁸ Az emberi műv. tört. Ford: Bajza. Pest 1844. 22. 4. 1.

⁹ Ethnographia 1891. évf. 2. f.

¹⁰ V. ó. Tacitás Germániája. IX. XXXIX. f. — C. J. Caesar De belló gallico. Lib. VI. c: 16.

¹¹ P. Szathmáry K. Az emberi miv. tört. Pest 1846. 34. 1.

¹² Bajza id. m. 72. 1.

¹³ Szilágyi: A magyar nemzet tört. Budapest. I. K. 26. 1.

¹⁴ Magyar mythológia. Pest 1854. 524—526. 1.

¹⁵ Az árpádkori miv. tört. Pudaest 1881 57—59. 1.

nyugodt lelkiismeretben, a békés öntudatban gyönyörködött tehát nem anyagilag, földi dolgokkal, hanem lelkiileg, szellemileg kell őt tisztelni és imádni.

Harsányi István.

Halottaink.

„Meggzúnt a mi szívünknek öröme, siralomra fordult a mi örömünk, jaj most nekünk.“ A kesergő próféta szavai csengenek fülünkbe, amikor annyi nemes élet kidöltét hozza a sujtó hir. Elhunytak, nincsennek többé, sírjatos: el esett a mi fejünknek koronája.“

Kettőnél nem jött váratlanul a halál, megtört erővel pihenni vágytak, már keblök kifáradt a szörnyű tusában, vigasztaló volt a hant reájok; de a többi még élni vágyott. Alig mosolygott reájuk a tavasz s ígéretett fényes jövőt a nyár s ime . . . Süvöltött a tél hideg szele s lefagyasztotta a virágokat. Óh van okunk nekünk a sírásra, szívünk méltán sajog annyi nemes élet kioltása felett! . . .

Első halottunk *Nemes Ferencz*, főiskolánk nyugalmazott jogtanára volt. Nov. 14-én kísértük ki a temetőbe, hova 30 éves tanári munkásság fáradalmi után pihenni tért. Nyugalom, békeség után áhítozott már öt éve, míg végre f. hó 12-én megkönyörült rajta a halál. A megboldogult 1834 okt. 14-én született Garbócz-Bogdányban, Abaujmegyében. A szépen fejlődő ifjú népiskolai tanulmányait Novajon végezte, hova édes atyja, *Nemes Károly* ev. ref. lelkészszé választott meg. Felsőbb kiképeztetését Patakon nyerte, 1852 júl. 18-án végezte be a gimnáziumot az első dicsőségével. Atyja példáján buzdulva ő is pap kívánt lenni s a theológiára iratta be magát, de a sors másként határozott felele.

A körülmények alakultával ő, a theológus, tanítóképezdei segéd-tanárkodása után, előbb Csurgóra rendes gimnáziumi, majd Patakra rendes jogtanárnak választott meg a Csoma Mihály lemondásával megüresedett tanszékre.

1863 szept. 13-án foglalta el helyét, melyet 30 éven át töltött be, fényesen megfelelve a bizalomnak s becsületet szerezve a főiskola hírnevének.

Élete, munkássága fényes tanúbizonysága annak, hogy ez önző s az anyagi érdekekért nagyon is küzdő korban vannak még igaz, erős és határozott jellemek.

Jellemek, a kik túl teszik magokat az anyag hátszát szük sphaeráján, túl a társadalmi előítéletek vezető szellemén, nemesebb eszmék szolgálataira ajánlva fel életüket, teremtenek magoknak irányt.

Ő a tettek, az önzéstelen cselekvések embere volt. Erkölcsei fölemelkedettsége, tisztult gondolkodás módja elismerést, közbecsülést szereztek számára.

Most már ott nyugszik a sírban, földi hangok nem zavarják nyugodalmát. Aludj csendesen megfáradott lélek! Az igaznak emlékezete áldott!

A fájdalom még alig enyhült, a szív még alig zokogta ki bánatát, s már is jött a másik szomorú hír: *Galambosi Herke Johanna*, ősz püspökünk 22 évig hű neje nov. hó 15-én hosszas szenvedés után meghalt. Halála nem jött váratlanul. Óh, a hosszasan sinlődő felett mindig ott lebeg a halál angyala! De most, mikor halljuk a szörnyű valóságot, felzokog a szívünk fájdalmában. Atyánk! enyhítsd szeretett főpásztorunk fájdalmát, küldj csendes álmot az aluvónak; lebegjen a szelid kegyelet álmainál!

Harmadik halottunk már egészen a miénk volt. Sorainkból ragadta őt ki az engesztelhetetlen halál, sírba fektetve egy reményteltjes ifjú életet. *Apostol Pál* VIII. gimn. tanuló nov. 22-én rövid szenvedés után elhunyt.

Halála gyászba borította főiskolánkat; ez egy törekvő nemes gyermekét, mi pedig, egy hű barátot veszítettünk benne.

Halála szomorú példája a sors változékonyságának. Ma még mosolygó arczezal, reményteltjes életet, fényes jövőt, boldogságot mutogat a küzdőnek, holnap már vissza von minden ígéretet s könyörületlenül olt ki egy ifjú életet. Megtörtrebellel állunk a sír felett, öreg szülők, testvér, barátok, tisztelők zokogása hallatszik, a gyász ének hangja felsír, az őszi szél búsan sóhajtja: „nyugodalmat, csendességet.“ — Isten veled ifjú barát! Legyen csendes, zavartalan nyugovásod!

Kit büszkeséggel vallottunk iskolánk szülőlténekek, kinek jövője csupa fény, biztatás és ígéret volt, ott nyugszik a messze távolban immár ő is csendes hant alatt.

Papp Pál, budapesti műegyetemi tanársegéd nov. 10-én élete 21-ik évében meghalt. — Reménykedve, büszkén néztünk a nemes és nagyrahivatott szellem haladását, az iskola, mely emlőjén táplálta: büszkén vallotta magáénak, s ime most minden remény, minden ígéret felett egy sírhant emelkedik, mely felett a szív nem tud megvigasztalódni fájdalomban. Aludj letört virág! Takarjon be az ős sárga leveleivel!

S hogy csordúltig megteljek a szívünk keserűséggel: *Szathmáry József* halálát is hozza a táviró. A mult hó végén Rimaszombathban hunyt el 31 éves korában, hol mint gimnáziumi tanár 6 évig működött. Mintha a sors meg irigyelte volna boldogságát, legszebb idejében ragadta ki az élők közül. Iskolai éveit Patakon töltötte. Akadémiai tagsága fényes történetét képezi Önképzőtársulatunknak is, lapunknak, az „Ifjúsági Közlöny“nek pedig annak idejében egyik legkiválóbb munkatársa, éltető szelleme volt.

Ifjú nő, rokonok, barátok, tisztelők állanak most megtörve hantja felett, s nem tudnak kibékülni e gondolattal, hogy a hű férj és családapa, a hivatását érző jeles tanár nincs többé. A tisztelet, a halál, a kegyelet adóját küldjük mi is feléd, el költözött lélek, szellemed itt él közöttünk! (dj.)

VEGYES KÖZLEMÉNYEK.

— **Danyi József**, lapunk egyik főmunkatársa a M. I. Ö. T. decz. 13-án tartott rendkívüli gyűlésében, más irányú elfoglaltságára hivatkozva, a főmunkatársi állásáról leköszönt. Helyébe a Társulat *Gyarmathy József* III. éves theológust választotta meg, ki lapunknak eddig is egyik buzgó munkatársa volt.

— **Jogász egyleti vitatkozás** — melynek tételeit lapunk mult számában közöltük — mult hó 9-én tartatott meg *Dr. Finkey Ferencz*, a büntetőjog tanárának vezetése mellett, a III. számú jogi tanteremben. A vitatkozó felek: *Bakoss Elek* és *Simon Endre* IV. é. jh.-ók voltak. *Bakoss Elek* az ő előadásában a törvény lényegére helyezkedett; helyeselte azt, hogy a büntetés csak a 12-ik életévvvel kezdődjék. Szintúgy helyeselte a 16 éves korhatárt, melyen belől redukált büntetés alkalmazható. De azt nem helyesli, hogy a büntetőjogban a teljes visszatorlás a 20-ik évvel kezdődik, míg a magánjog terén a nagykorúság a betöltött 24-ik életévvvel veszi kezdetét.

Aztán áttért a javító-intézetek ismertetésére; kiemelve röviden ezeknek a jelentőségét és végül helyteleníti a bíróságoknak könnyelmű eljárását a fiatalabbkorú bűnösökkel szemben. — Vele szemben *Simon Endre* adta elő a tárgyra vonatkozó nézeteit. Nem igyekszik lerontani vitatkozó társának érveit és álláspontját, de új szempontokat, kriminal-politikai nézeteket állít föl. Különösen a nevelés javítását hangoztatta, kiemelve: mily nagy mulasztást követ el az állam, midőn eme legnagyobb kötelességének csak igen kis részben tesz eleget. — Más korhatárokat kíván felállítani és végül ő is büntető jogi és magánjogi nagykorúság idejének az egyesítését követeli. — A vitát *Dr. Finkey Ferencz* szaktanár úr zárta be. Megelégedését fejezte ki a vitatkozók készült-sége felett. Kívánta volna, hogy *Bakoss* a javító-intézetekkel behatóbban foglalkozzék és nem tette magáévá mindkettőjüknek azon túlzó kívánságát, hogy a büntetőjogi nagykorúság ideje egyesítessék. Egyikőjük sem említette meg a bírói megdorgálást s a gyermekeknek a családba való elhelyezését. Különben teljes elismerését fejezte ki a hallottak felett.

— **Hogy is volt csak?** (Levél egy kibujdosott kis leány után) Költ levelem itt meg itt, ekkor meg ekkor. Kedves maga! Jaj, hallja csak, rettenetes emberek ám azok az előfizetők (magácska sem kivétel!). És milyen kegyetlenek! Lezajlik egy-egy sikerült mulatság, melynek állandó alkatrészei: cigánymuzsika, tüzes szemek, holló-fekete fürtök, hófehér vállak, frakkok, klakkok, klikkek, szerelmes szívek, — és azon mód' készen vannak a követeléssel, hogy: de referáda legyen ám a következő számban, szép is, jó is, no meg rosszat se mondjon valamiképen! S most tessék a szegény felelősnek kiiz-zadni egy referádát, szaladgálni az ott voltak-névsora után, hogy valaki ki ne maradjon; s ha kimaradt: tartani a hátát . . . Magácska, kis hamis, a lelkekre kötötte, hogy tudósítsam a decz. 3-án megtartott zeneestélyről. Én pedig nem azért vagyok Subidron, hogy ne igyekezném egy csapással egyszerre két legyet agyonlapítani. Kitettem ezt a szerény levélkét a mi világlapunkba, hogy így magácska is értesüljön ebből a lelkekre kötött tudósításból az események folyásáról, de meg az én kedves és kedvetlen olvasóim se moshassák meg az érdekm-ben még csak ezután megöszülendő fejemet — referáda hiányában! Hát mondhatom magácskának, ezek a zene-egyleti tagok nagyszerű fiúk! Ha leány volnék, kizárólag zeneegyleti-tagba volnék szerelmes. Ugyan miért? Talán azért, mert értenek a kótához, vagy mert mindig csak a maguk nótáját fújják? Óh, a világért sem! Csak ezért, mert tudom róluk, hogy ők, zenei képzettségük-nél fogva majdan, a házaselet múló zivatarai közben is mindig meg fogják találni a kellő *összhangot*, no meg, hogy ők a legtöbbször a szerint a taktus szerint fognak hegedülni, a miként a kis feleség ütenyez. Ferencz-napján ki is tetek magukért derekasan. Hogy is volt csak? El is mondom azonnal. Előbb képzeletben visszazónázom a városháza nagytermének keresztelt helyiségbe. Körül-nézek s elkápráznak a szemeim. Ujra körül-nézek s még több csillagot látok. Azt hiszem: álmodom. Itt fekete szem, ott kék szem; itt barna kis lány, ott szőke kis lány; egyik szebben mosolyog a másiknál. Mire végig hordozom szemeimet a nézőtérén, szentül meg kell győződnöm a költő bácsi ama mondásának az igazság-gáról: „kinek virág kell: nem hord rózsaberket, s a látni vágyó napba nem tekint!“ — Egyszerre csak nagy a mozgolódás; no, most jön a valami! Fellép a pódiumra az *ifjúsági zenekar*, s fölpezdül a fiatalság vére, mikor a „*Sti-Tú?*“ oláh cigány-induló akkordjai végig rezegnek a termen. Nem is fukarkodunk ám a kiérde-

melt tapsban és éljenekben. — Sok kis lány szíve megdobban aztán, a mikor az *énekkar* élén a csinos főprezentor úr kecsesen meghajtja magát az emelvényen s azzal rajta! — valósággal csodákat mivel fegyelmezett seregével, az „Édes lánykám,” meg a „Dal. bor, lány” mesterien előadott dallamainál. Még zúg a taps, mikor előlép a két *Olchváry*-fiú s a remek gordonka-játékkal az egyik legszebb pontját töltik be a műsorozatnak. No de nem hagyja ám magát *Horváth* Dezső sem, az ifjúsági elnök; oly szép, érzelemfelt magyar dalokat hallottunk tőle ügyesen, nagy rutinnal eldalolni a *Dr. Meczner* Sándor, *Lőkös* Sándor és *György* Kálmán, vonós kísérete mellett, hogy egynémely szerelmes szívecskékben kellemetes visszaemlékezések fakadnak, jelentős sóhajtások kíséretében. A sikerült szülő méltán kiérdemelte a megújráztatást. — Kiváló hatást gyakorolt ezután a „*Nebántás virág*”-részlet, a melyet *Dr. Meczner* Sándor, a zeneegylet tevékeny, érdemes tanárelnöke állított össze s alkalmazott zenekarra. Vonós hangszerekkel elő adták: *Bay* Bertalan, *Lőkös* Sándor, *Dr. Meczner* Sándor, *György* Kálmán, *Nagy* Béla, *Horváth* Dezső. — Majd, a mikor az *énekkar* belekezd a „*tréfös quartett*” előadásába, jókedv, vidám hangulat terjed el gyorsan a nézőtérben. S van taps a mennyi csak kell. Működnek a bájos kacsók s a szép szemek elismeréssel ragyognak. Méltóképen betetőzte a pompás zeneestélyt a fáradhatatlan tanárelnök úrnak, *Dr. Meczner* Sándornak egy saját szerzeményű „*Hóvirág*” keringője, melyet a *zenekar* mutatott be a hálás közönségnek. Aligha zúgott még olyan frenetikus tapsvihár és éljenzés abban a teremben, mint mikor a szerző megjelent a „lámpák” előtt. Ez az őszinte elismerés volt fáradozásainak legszebb jutalma . . . Nos, kedves nagysádkám, most már talán fel is menthetne a referálás tisztje alól, mert a mi ezután következett: a *táncmulatság*, az már egyenesen az ezeregy éjszakák bűvös-bájos világába való, egyszerűen nagyszerű volt. Azt át kellett élni és végigtáncolni; leírni és elképzelni épen olyan, mint a virágnak megtiltani, hogy ne nyíljék: — abszolúte lehetetlenség. Maga kedves, nem volt ott; én se voltam s így érthető, hogy ugyanam kemény fába csapdostam a fejszemet*. Jókedv, vidám hangulat, ideálok találkozása: mind, mind meg volt található ezen a mulatságon. Azt mondják egyesek, hogy a házasságok az égben kötöttek. Nem tudom magácska mit szól hozzá, de én újabban hajlandó vagyok azt hinni, hogy nem itt, hanem a bálteremben; és hogy *Ariadne* őnagyságának ismeretes fonala, mely az egymásért dobogó szíveket a boldogság révpartjára vezérli: a bálteremből indul ki. Kürülbélül osztozik e véleményemben egy fáradhatatlan tánczos kollegám (rémlík, mintha látnám termetes növést), a ki a tánczolás terén maga a megtestesült perpetuum mobile. A mint hallom, ő a legmerészebb galoppok forgatagában szokott szerelmet vallani s ha ő egyszer rezgésbe jó a sima parketten: cigány legyen, a ki megállítsa! . . . De legyen elég a fecsegésből . . . Közlöm inkább az ott voltak névsorát, hogy így legalább némi fogalmakat alkot-hasson magának erről a földre varázsolt tündérkertről.

* Mint teljesen megbízhatatlan forrásból értesülünk, egy „*Nem-Tánczoló Klubja*” cz. humánus intézményt ütött nyélbe a napokban *Subidron* úr, ez a viharos múltú és izgága úri ember, a ki mellesleg még kiváló zenei képzettségéről is ismeretes (s így most, mint szakértő referál), — a mennyiben ő az a bizonyos szerencsétlen *flótás*, nemkülönben ő az egyike amaz ismeretes két *dudásnak*, a kik sohasem tudnak megférti egy és ugyanazon csárdában. *Subidron* a minap *egyhangulag* kimondotta a *N. T. K.* megalakulását, vagyis ő egy szívvel lélekkel megalakult „*Nem Tánczoló*” Klubjává. Szerk.

Ott voltak: *Asszonyok*: *Abaházy* Istvánné, *Dr. Ballagi* Gézané, *Binét* Menyhértné, *Debreczeni* Bertannné, *Dr. Finkey* Ferenczné, *Kötse* Istvánné, *Dr. Léczy* Szabó Lászlóné, *Maklár* Pap Miklósné, *Dr. Meczner* Sándorné, *Moók* Imréné, *Nagy* Gusztávné, *Reho* Ferenczné, *Sarkadi* Nagy Sándorné, *Dr. Szánthó* Gyuláné, *Szivos* Mihályné, özv. *Zsindely* Istvánné, *Dr. Zsindely* Istvánné, *Császár* Bertalanné. *Leányok*: *Bakó* Irma, *Ballagi* Erzsike, *Balogh* Margit (M.-Izsép), *Császár* Róza (M.-Izsép), *Debreczeni* Jolánka, *Debreczeni* Ilonka, *Doktor* Piroska, *Dudás* Vilma, *Gecsey* Etelka, *Graesl* Anna, *Kovácsy* Anna (Tállya), *Léczy* Szabó Mariska, *Maklár* Papp Margitka, *Markon* Mariska, *Moók* Mártha, *Moók* Erzsike, *Nagy* Szeréna, *Nagy* Boriska, *Nagy* Jennyke, *Sarkadi* Nagy Ilonka, *Sarkadi* Nagy Erzsike, *Szakácsy* Ida, *Szivos* Irénke, *Szivos* Gizike, *Zsindely* Etelka.

*

Nos, megvan elégedve a referádammal? Üdvözli hűségese tisztelője
Subidron.

— **Ama bizonyos jezsuita páterekről**, a kik a múlt hónap folyamán nyolcz napon át buzgólkodtak városunk r. kath. templomában a hívek fejének elcsavarásában: a *Sárospataki Lapok*, a *Felsőmagyarországi Hirlap* és a *Zemplén* hasábjain oly beható és működésüknek tökéletesen megfelelő ismertetések jelentek meg, hogy ezek után teljesen feleslegesnek tartjuk a szent atyákra a helyet vesztegetni lapunkban. Csupán konstatáljuk, hogy kegyeskedtek itt járni a népámitásnak ezek a szemenszedett apostolai, — s aztán tovább mentek, zsebükben egy jezsuita-bőrbe öltözött ügynevezett főbíró apostoli áldásaival . . .

— **Meghívó.** A sárospataki jogász-ifjúság 1899. jan. 7-én, a városháza összes termeiben jótékonycélú, zártkörű *jogász-tánczestélyt* rendez, melyre címzettet és b. családját tisztelettel meghívja a Rendezőség. Belépti díj: személyjegy 3 korona, családjegy 8 korona. Felülfizetések köszönettel fogadtatnak s hirlapilag nyugtáztatnak. Kezdete fél 9 órakor. A kik meghívót nem kaptak, de erre igényt tartanak, forduljanak az elnökséghez. Ez estélyen *Lukács* Károly sátoralja-ujhelyi zenekara játszik. Rendező bizottság: *Zsóry* Lajos elnök, ifj. *Zsoldos* Benő alelnök, *Horváth* Dezső alelnök, *Liszkay* Béla pénztárnok, *Schultz* Sándor ellenőr, *Farkas* Andor háznagy.

— **A főiskolai zeneegylet** által, 1898 decz. 3-án rendezett zeneestély alkalmával felülfizetni sziveskedtek a következők: *Herczeg Windischgraetz* Lajosné 15 ft; *Bálint* Dezső 20 fillér; *Pásztor* Géza joghallgató 40 fillér; *N. N.* 5 ft; *Brzord* Rezsóné 3 ft; *Dr. Ballagi* Géza 1 ft; *Dr. Léczy* Szabó Lászlóné 1 ft; *Katona* György 1 ft; *Szekerák* Kálmán 1 ft; *Császár* Bertalanné 1 ft; *Wintner* Ábrahámné 1 ft; *György* Kálmán 1 kr. — *Tiszta jövedelem*: 63 ft. Fogadják a t. felülfizetők jótékonyságukért egyletünk hálás köszönetét! *Sárospatak*, 1898 decz. 15. *Horváth* Dezső jh., a zeneegylet ifj. elnöke.

— **Közleményeink egy része térszűke miatt ki-maradt.**

— **Lapunk t. olvasóinak boldog karácsonyi ünneplést kíván a szerkesztőség.**

TARTALOM. „*Fiatalság és ambíció.*” *Gyarmathy* József. — „*Bosznia és Bulgária a berlini kongresszus előtt.*” ifj. *Zsoldos* Benő. — „*Egy tanulmány-útról.*” *Izsó* Bertalan. — „*Néhány szó az ó-szövetségi emberáldozatról.*” *Harsányi* István. — „*Halottaink.*” (dj.) — „*Vegyes közlemények.*” *Pengeti* sirván. — „*Juhász* László. — „*Vezeklés.*” *Cseré-háthy* Tibor. — „*Hervadás.*” *Farkas* Andor.

SÁROSPATAKI IFJÚSÁGI KÖZLÖNY.

KIADJA A „MAGYAR IRODALMI ÖNKÉPZŐ-TÁRSULAT.”

Megjelenik havonként egyszer.

Szerkesztőség, hova az „Ifjúsági Közlöny” szellemi részét illető minden közlemény küldendő:
Sárospatak, Rakóczi-utca 170. sz.

Kiadóhivatal, hova a lap szétküldésére vonatkozó felszólalások (reklamációk stb.) czímen-
dők: Sárospatak, Folszokolai könyvtáronca.

Felelős szerkesztő:

IFJ. ZSOLDOS BENŐ.

Főmunkatársak:

FARKAS ANDOR, GYARMATHY JÓZSEF.

Előfizetési árak:

Egész évre — — — — 4 korona
Fél évre — — — — 2 korona.
Ez összegek a „Magyar Irodalmi Önképző-Társulat penztárnokához” czímezendők:
Kéziratokat nem adunk vissza.
Névtelen levelekre nem válaszolunk.

„Fiataltság és ambíció.”

— Válasz a Gy. J. cikkére.* —

Sárospatak, 1899. jan. 1.

Napjainkban nem ritkák a meglepetések. Hozzánk vagyunk már szokva is, úgy hogy egyikén másikon önkéntelenül mosolygunk, mint egy-egy sikerültebb újévi gratuláción; hiszen mikor oly hétköznapiak, és mulatságosak!

Egy ilyen úgy nevezett érdekes meglepetéssel akart kedveskedni *Ifjúsági Közlönyünk* mult számának vezércikk írója is és a kivitel pompásan sikerült, de — itt a bökkenő — a hatas nagyon különböző lehetett. Ahhoz nagyon ért a t. cikkíró, hogyan lehet nagyokat mondani — nem hiába jelentette ki előre, hogy a nagy mondások korát éljük — s ezeket jól-rosszul összeilleszteni, de az e célra szolgáló tárgy megválasztásában, — legalább a mint mutatja, — igen kevés az érzéke és semmi ügyessége. Mert mégis csak nevetéses elfogultságról tanúskodó, túltengésben leledző önbizalom kell hozzá, hogy valaki, ha mindjárt plurális majestatisal élve is, így beszéljen kora fiatalágáról: „Szeretünk leháskodni, szeretünk stréberkedni s szeretjük kizsákmányolni az alkalmat.” (?) Hogy ilyen mondásokból álló cikk elolvasása után, mit gondolhat az, a ki közelebről nem ismeri a „fiatalságot” — mert ez nem lehetetlen — miféle fogalmat alkothat magának a mai „fiatalság” ról, arra nem vagyok kíváncsi és azt hiszem, senki közülünk; a ki pedig ismeri a fiatalságot, az mit szól, és mit szól maga a „fiatalság”. azt pedig, gondolom, a t. cikkíró nem nagyon óhajtja tudni. Mert a ki véletlenül beleesett a kalamitásba — mint én — és elolvasta a nevezetes cikket, hogy megjegyzés nélkül nem hagyta, az bizonyos.

Hát csakugyan úgy volna? Semmi ideális lelkesedés ne volna a mai „fiatalság”-ban? Hát „tudomány

egyház, haza, a mai fiatalságon kívül eső fogalmak” (?) Valóban igaz volna, hogy „nem azt nézzük, mi pálya felel meg leginkább hajlamainknak, hanem, hogy melyik lesz jövedelmezőbb” (?) Avagy „nagyjaink emlékéit ünnepeljük, tetteiket magasztaljuk, de csak azért, hogy hálatalansággal ne illessenek” (?) Nem citálok többet elejétől végeig — sajnálom, hogy még ezeknek is egyszer meg kell jelenni lapunk hasábjain*, mert tréfának nagyon komoly, mint a szerző mondta „megszívlelendő”, mert ilyen formában minden realis alapot nélkülöz. Ha ilyen alakokkal — mint a t. cikkíró a „fiatalság”-ot festi — regényben, vagy színdarabban találkozunk is, azt szoktuk mondani, hogy irreálisak, kivételesek, rendellenesek; igyekszünk szabadulni szebb, életnézetünknek, felfogásunknak megfelelőbb tájékra.

Hát a mai „fiatalság” épen ilyen volna!? Hiszen akkor nem érdemelné nevét, nem érdemelne egyebet, mint hogy pusztító orkán seperje el egyszer s mindenkorra, mint önmagához méltatlant!? Pedig úgy-e nem érdemli szegény? Arról csak nem tehet, hogy *egy tagja érzi*, miszerint ereje zsibbad, lelkesedni nem tud, érzéke fásult minden nagy magasztos eszme, lélekemelő dolog iránt, kinél a lelkesedés, hála a nagyok iránt pusztá sablonosság, de meg — milyen ügyes! — különben hálatalannak mondanák mások! stb. Hogy mindezeket *magán érzi* a t. cikkíró, — mert hangsúlyozza, hogy magán érzi, — bizony az nem kis dolog, roppant dekadenciának a jele, és az ilyen állapot nem irigylendő, sőt valóban „megszívlelendő”. De mindezt általánosítani, mint mondja: „velem együtt érzik többen sőt érezni kell az összes fiatalságnak,” hogy mennyire merész, mennyire téves gondolat, azt hiszem, már azóta a t. cikkíró is belátta. Mert bármennyire szép is az őszinteség, másokkal szemben tárgyilagosságnak kell lenni, ez sohasem árt, sőt egyedül helyes.

Igen, *objektívnek* kell lenni. Azt a „fiatalság” ne-n kívánja, sőt nem is akarja, hogy valaki nem létező tulajdonságokkal, kitűnőségekkel halmozza el, de hogy az említett díszes mondásokkal, kijelentésekkel illesse valaki, — ha még tagja is az illető, sőt annál inkább

* Miután lapunk nem zárkózik el a szabad vélemény-nyilvánítástól: helyet engedünk a felszínre kerűt kérdésnek is minél alaposabb megbeszélésére. Egyelőre még nem foglalunk állást e kérdésben; de főmunkatársunknak, mint a szóban forgó közlemény írójának, természetesen mindenkor fenn áll a joga arra, hogy nézetit az ellentétes véleményekkel szemben, továbbra is kifejtse. Örvendünk, hogy az ige nem hangzott el hatástalanul.
Szerk.

* T. munkatársunknak e tekintetben egyáltalán nem lehet oka a sajnálkozásra. A mennyiben pedig esetleg mégis *sajnálkozásról* lenne szó, erre ez esetben legelsőbb is *maga a szerkesztőség* volna illetékes, már pedig a szerkesztőségnek az e féle esze ágában sincsen ez alkalommal.
Szerk.

— arra nincs joga, azt a „fiatalság“ szó nélkül hagyni soha nem fogja.

Nem érdemel ilyesmit a „fiatalság.“ Lehet mondani, ebben az igazán hétköznapi korban csaknem egyedül a vádolt „fiatalság“ az, a melynek kebléből felbuzog az igaz, önzetlen lelkesedés, és megragad minden alkalmat, hogy azt minél hatalmasabban dokumentálja. Ha van miért lelkesedni, nem törődik hatalmasok nézetével, nem saját élete veszélyeztetésével, — a legközelebbi pesti napok, az általános hangulat vidékén is — nem hogy hasznot várna, de el van rá készülve, hogy megfizeti érzelmének nyilvánítását, mint megfizette már többször. A kinek ez sablonosság, magára vessen követ.

Nagyjait nem tiszteli eléggé őszintén? Nem, hanem imádja, bálványozza szivből. Ezt látjuk minden nap, a ki kétségbe vonja, *bizonyítsa állítását.*

Az a „fiatalság“ volna hálátlan nagyjaihoz, a mely bárhol, bármily körülmények közt van, szentnek tartja a nagyoknak még helyét is? Gondoljon csak a t. cikkíró a legközelebbi turini napokra, a diák-kongresszus alkalmával, a hol az egész világ diák képviselőinek figyelmét magára vonta, sőt nem csak a képviselők, de az egész világ figyelmét, mert az ottlevőket valósággal elragadta a magyar „fiatalság“ kegyelete.

Aztán ha már itt vagyunk, gondoljon csak arra a cikkíró, hogy mit mivelt az a lelkesedni nem tudó „fiatalság“ a román tulzókkal szemben? Nem bebizonyította-e az egész világ előtt, hogy van, hogy méltó őseihez; hagyományaiért tud és akar is síkra szállni, akar és képes azoknak érvényt szerezni. Vagy azt fogja talán mondani a t. cikkíró, hogy vannak kivételek? Nem kivételek, kivétel nélkül úgy tennénk! Különben ott vannak a mindennapi tények. Hogy ezeket éppen a „fiatalság“ tagja nem látja, vagy *látni nem akarja*; hogy ezeket éppen a „fiatalság“ tagjának kell emlékeztetébe idézni, bizony ez méltán *„megszívlelendő.“*

Hogy egyik másik nem arra a pályára megy esetleg, a melyikre hajlama volna, ez előfordulhat, egész közönséges eset, de ezért mindjárt az illőre kisütni,

óh ez nagyon kiméretlen eljárás; éppen ellenkezője áll ennek.

Én is ismertem, a t. cikkíró is ismert már nem egyet, a ki állítólag hajlamainak nem megfelelő pályára lépett, de nem az ambíció hiánya miatt; éppen azt volt kénytelen feláldozni a körülmények kérése miatt. Tehát nem az anyagiak reményében áldozta fel ambícióját, de az *anyagiak miatt*, ezek kényszerítő hatása alatt volt kénytelen feláldozni. És ez nem bűn, nem is hiba; ha valamit érdemel, úgy az leginkább szánalom. Uram! Ön ezt igen jól tudja, önnek tudnia kell, ha akarja.

Van kivétel is. Egyesek, a mint ezt is jól tudja, tehetségeik, aztán meg a szerencsés helyzetek, sokszor véletlenül összejátszása folytán képesek anyagi erejük hiánya mellett is ambíciójukat kielégíteni, de az nem általános szabály, mert igen soknak nem sikerül nem csak, de még esetleg kockáztatja egész létét, ha egyedül a magas ambíciót tekinti. Hiszen ön is mondja, hogy, *„Óh, mily szánalmas jelenség egy ilyen egyénnek vergődése aztán, ha megakad.“* Ebben nagyon igaza van. Ez az, a mi sokat visszariaszt, mert bizony ha még talán egy kis biztos bázis is van lábunk alatt, nem mindenikünk rúgja ki a nagyon is bizonytalanért. Nagy probléma ez Uram! Ez az a bizonyos gordiusi csomó, a melyet ha Ön képes ketté vágni, úgy korunk Nagy Sándora lesz.

Mivel pedig erre *Ön nem képes*, a mint nem képes jelenleg sok más, még egyszer mondom, hogy csak objective és higgadtan!

Voltak, vannak és lesznek mint mindennek, úgy az ifjúsági életnek, vagy ha úgy akarja a „fiatalság“nak is egy és más hibái, azok az emlegetett *„kinövéssek“*; ezeket megbírálni, ellenük vétőt mondani, harcolni, mindenkinek jogában áll, s vannak esetek, mikor *kötelesség* is. De neki menni az egésznek, kikiáltani mindennek, a mi ijesztő, akár úgy van, akár nem, úgy csak rontani és pusztítani lehet, de *javítani, használni, sőt alkotni soha!*

Izsó Bertalan.

FÁRCZA

Ború.

*Búsan bolyongok az avarban
S nézem tűnődve az eget:
Nem volna jobb, ha mindörökké
Csak árnyat látnék s felleget! . . .
Nem volna jobb, ha elveszítné
Káprázatos fényét a nap . . .
Ha örök bánat vón körültem,
Nem lennék akkor boldogabb? . . .*

*Ha nem hozhatna a jövőndő
Csak pusztulást, enyészetet,
S nem zengne többé a pacsirta
A vadvirágos föld felett,
Nem volna jobb? . . . Hiszen a lelke
E bús világgal oly rokon,
Hisz nem zendül már dal a dalra
A szertepattant húrokon.*

*Elárvult lélek, meggyötört szív,
Örök, mély sebbel rejtéken . . .
Óh kell-e gyógyír oly betegnek,
Kinek az élet tört remény!*

*Vagy kell-e dal az oly kedélynek,
Melyet az élet már megölt . . .
Ki elveszté a mennynek üdvét,
Mit adhat annak már e föld!!*

*. . . Óh könnyebb vón könnyezni együtt
A fellegeknek ezrivel,
A fájdalom, a bánat könnyét
E gyász-mezőben sírni el.
Feledni sok-sok csábos álmot,
Nyiló tavaszt, tündér-regét,
Az ébredés búbájós képét,
A múlt elvesztett édenét! . . .*

*Óh könnyebb vón megszokni nékem
E névtelen bút, bánatot,
Mint látni újra a mosolygó,
A tündöklő, égő napot.
És látni majd: hogy nő az árnyék,
S hogy hal meg lassan a remény . . .
Hogy terjed lomhán a borúlat
Az égnek szűzi peremén . . .*

*Tovább bolyongok . . . száll a felleget . . .
Az égalt már világosabb . . .
A ritkuló felleget kódében
Fényével ott dereng a nap . . .
Jó, hogy közelben van az erdő*

Hangulatpoézis.

— Irta: Keményfi János. —

Boldogult *Reviczky Gyula*, a ki esztetikai dolgozataiban éppen oly finos, arisztokrata műzlést árul el, mint költeményeiben, egyik újabb költőnkéről irt bírálataiban hevesen kikel azok ellen, a kik még a dalban is eszmét, gondolatot keresnek.

Mire való egy kicsiny, lehelletszerű dalban a gondolat? Vagy ha már némelyikben meg van: miért kívánjuk meg minden daltól az eszmét? Hiszen 8--10 sorban úgy is csak a legkiválóbb költőknek sikerül egy gondolatnak, vagy eszménynek a maga teljességében, kerekedségében és plaszticitásában való kifejezése. Az eszmei tartalom fölösleges a dalban, juttassa azt kifejezésre más műfaj. Elég, ha a dal hangulatos, ha hangulat járja át, mert a *hangulat a dal tartalma*.

Ilyeténképpen fogalmazta meg *Reviczky Gyula* a dal elméletét, meglehetősen felületességgel, a mi egyéb-iránt szokatlan nála. Elméletén meglátszik, hogy se *Petőfi*, se *Vörösmarty*, se *Heine*, se *Burns*, se más „régibb” poéta dalainak tanulmányozásából nem csirázott ki, hiszen az említettek közül mindegyiknél búsán terem a gondolat, sőt *Heine*, a kinek pedig legnagyobb ha nem is legüdvösebb hatása volt az európai irodalomra, a legtöbb esetben ki is élezi, pointirozza gondolatát a maga csattanós elmésségével.

Reviczky Gyula teoriája *Poe Edgárnak*, ennek az amerikai különcnek sajátos költeményeiben és még sajátosabb esztetikai dolgozataiban gyökerezik, a kiről francia fordítója: *Baudelaire* az mondja, hogy „ha a költészettant a költemények alapján alkották meg, — *Poe* az a költő, ki megkívánja, hogy költeményeire költészettant alkossanak.”

Poé *Edgar Baudelaire*-re, *Baudelaire* pedig nemcsak az újabb francia decadensekre és misztikusokra, köztük

egy *Verlainere* volt nagy hatással, de az angol *Rossettinél* az olasz *Stecchettinél* is megvannak pokoli varázsának nyomai. *Poe* költeményei, melyek *Ferenczy Zoltan* rettenetes fordításában a mi *olcsó könyvtárunknak örökös szégyenét képezik*, (hogy mért szabadul rá egy teljesen prózai, a verselésről fogalommal se bíró ember éppen a legművészebb formájú költőre s hogy a szigorú *Gyulai Pál* hogy vehette be e fordítást a gyűjteménybe, az örök rejtély marad mindenki előtt, a ki az *Olcsó Könyvtár* 355 számú füzetéért 30 krt kidob.) A *Holló* írójának költeményei ködszerűségük és határozatlanságuk által válnak ki egyéb költemények közül. Versei árnyversek s valóban úgy látszik, hogy nincs eszmei tartalmuk, csak hangulatuk. Nála a „borvitézi” ködösség a romantikus elvontság s a tárgyaltalan bánat, a manfredi és hatuleti melancholia valami, bizonytalan, légies, sejtelmes álomszerűségével a legszédületesebb túlzásokba csap. Eszmétlennek, üresnek tetsző melódiai mesteri csengésükkel mámorító összhangjokkal, mint valamely olasz operai finále zengzetes, áriái hatnak. A jelzőknek *Poénál* feltalálható csodálatos gazdagságát a fényes rimeket, a z alliterációk mértéken túl való ontását, s egyáltalán a nyelv finomságát, szinességét, zeneiségét hogy ne vitte volna bele *Baudelaire* a „*Fleurs du Mal*” ba s a *Baudelaire*t követő szimbolisták legnagyobb része hogy ne használta volna fel e káprázatos nyelvet, melynek többek közt megvan az az előnye is, hogy az ürességet elpalástolja? Valóban, ha az ember e csengő bongó verseket olvassa, első pillanatra igazat ad *Reviczkynek* abban, hogy a dal nélkülözheti a gondolatot. Mint *Poe Edgár*, úgy az ifjabb francziák a legnagyobb része, köztük *Sulli*, *Prudhomme*, *Heredia* — nem fejez ki határozott eszmét vagy érzést, csak — „hangulatot.” De e hangulatot a választékos szavak összhangja oly zenévé varázsolja, hogy szinte meg lehetne mondani: E durban, vagy A mollban van-e megírva. Hallgassuk meg *Richepin* »Szeptember« cz. versét, mely daczára, hogy fordítása messze marad az eredetitől, oly mesterien fejezi ki az ősz bús költőiségét.

*Tán mélye át majd nyughelyet:
Menekülök a napsugártól,
Ne háborgassa lelkemet!*

Farkas Andor.

„Argirus királyfi.”

Irta: Rodnay Robmoz.

Venczel János a magyar irodalomnak és esztetikának akart tudós professzora lenni. — Nem kis dolog volt a mire vállalkozott. — S hogy mégis vállalkozott, az csak a szorgalmról tesz fényes tanúbizonyosságot, meg aztán azt a nagy ambíció, hogy megmutatja, a mely *Venczel Jánosnak*, egész lelkét eltöltötte.

Nem is olyan könnyen megyen az, a mint elgondolni lehet.

A laikus ember csak azt látja, hogy felmegy a gyerekek az egyetemre nagy aranyos álmokkal és kijön mint férfi, igaz hogy megfakultan; de azt ám nem tudja az a laikus szemlélő, hogy mit is csinál ottan azok között a régi, poros padok között, az olyan tudományok után szomjas ember, mint *Venczel János*.

Bizony azok a szépséges remények, a melyeket ön magához, meg a kiválasztott pályához köt a fiatal novicius, csak nagyon ritkán teljesülnek. Legtöbbször azok a poros padok kötnek le magukhoz és észre sem vesszük hogy már a lelkünkre is ráragadt a por

Mert a tanári pálya, a melyre *Venczel János* készült nem olyan mint a többi pálya. Nagyon ritka ember az, a kinek a lelkére nem száll valami akkor, mikor azok között a padok között ül, a mely velünk ül, a melyekről a tudományt szívja magába. Van itt egy megnevezhetetlen valami, a mely velünk ül, velünk olvas, tanúl éjszakaról-éjszakára. Sőt gyakran megis különbözteti lelkünket a normalis lelkületektől.

Más pályán nem így van. Nem csak azért, mert a „más pályának” noviciusai nem is igen üldögélnek a poros padok mögött, hanem inkább okosabb cselokedetnek képzelik, ha egy-egy suhanó szoknya után futnak; de másrésről meg az az élet sem olyan, a melyre készülnék. Itt vidorabb, élvezetesebb a levegő, a tantermeknek is meg van a maguk nevető világa, itt élczek röpködnek, sziporkáznak; a tanári pályának kopott jelöljei pedig bizony sokkal inkább el vannak foglalva a maguk szellemi és igen gyakran anyagi ügyeikkel, semhogy sok időt fordíthatnának szellemességüknek esetleg kétes értékű csillogtatására. Bizony a legtöbbször úgy szokott lenni, hogy e pálya robotosainak nem adatik meg az édes álmokkal telt ifjuság. Nem azért, mintha annyi gond nehezednék rájuk, hogy akaratauk megbénúlna, bár ez is gyakran meggesik, hanem a tanári pályának a légköre nagyon komoly, meg aztán a kik reá készülnek azok is legtöbbszörre nagyon ambiciózus, pályájukért rajongó, tehát más dolgok iránt végtelenül közönyös, egykedvű emberek.

Midőn valaki ide kerül, első dolga, hogy megnézze azt, hogy miután vágyódik az elméje, minek a tanulására, fejlesztésére szentelheti legokosabban erejét.

Venczel János a magyar irodalmat tanulta. — Előtte ennél szebb, mélysegebb tudomány nem volt. — Hatá-

Langy ős. Pirosas ég.
Borulat mossa szét
Sárgálló biborát.
Onló redőzetén
A nap, mint rozsdafény
Vöröslőn villog át.

Viola színű hab,
Lágy tajték ptyolat,
Csipkézett, bodros ár . . .
A halvány táj fölött
Libegő lila-köd,
Borongó láthatár.

Hamvas partoldalok,
Judás gyalogútak.
Nagy tarlók szertesztét.
Egy keréknyom — mocsár —
Nyugatnak gyér sugár,
Sötétes rézszín' ég.

A róna hangtalan
Vitorla nem suhan,
Zengő madár sehol,
A messze táj kihalt,
Lelkemnek enyhe dalt
Csupán a szín dalol.

Csend, béke, nyugalom,
Az esti fuvalom
A zsongó vízre leng,
S ringatja dallamát . . .
Alvó ég. — Árnyvilág. —
Nyugalom. Béke. Csend.

(Ford: *Endrődi Sándor*.)

A költemény szaggatott, merengő akkordjai azokra a gitár hangokra emlékeztetnek, melyeket mindnyájan hallottunk valamelyik méla őszi estvelen, valahonnan a távolból, valamikor régen.

Az ősz tárgyainak *leltár szerű* felsorolása egyhanguvá nem lesz, mert enyhíti a nyelv zenéje, a rajz művésze, a rithmus élénksége s a hangulatos befejezés. Az egész vers egy hangulatnak, az ősz hangulatának rajza s *Tompa* lelke szólal meg benne, *Vörösmarty* zengzetes nyelvével.

Az újabb lírában gyakoriak az ily hangulatos dalok.

rozott ambíciója sohasem hagyta nyugodni. Nem elégedett meg azzal, hogy megtanult valamit, hanem ha bármit elolvasott, annak okait, eredményeit kutatta.

A nagy könyvtárnak nem volt hűségesebb lakója, mint Venczel János. Reggel 8 óra tájban már ott kóborolt a sötét emeleti folyosón, lesve, várva, hogy mikor nyitják meg a nagy vasajtót, a könyvtár ajtaját. — Mihelyt megnyílt, igazi örömmel futott az asztala mellé. Leemelte a polezokról óriás foliánsait s nyitogatta, olvasgatta őket szeretettel.

Valóságos „filozopter“ volt. Ezt a megtisztelő nevet adták neki az egyetem másik fakultásának szellemes, könnyűvérű fiai. — Mert tudni kell ám, mit tesz az, ha valakí — „filozopter“.

Ezt gúnynév gyanánt használják azok, a kik mondják; megtisztelő titulánsnak veszik azokat, a kikre mondatott. Tulajdonképen egy végtelen alamuszi, félszeg fiút jelent, mely fiúnak az az egyetlen büne, hogy többet forgatja a könyveket, mint a gúnyolódók.

Venczel János csakugyan valódi filozopter volt. — Jó lelkű, félszeg, ügyetlen fiú, a ki fel nem merte emelni a szemét, ha a házi kisasszonya megszólította, de azért úgy tudott lelkesülni, ha olvasta az irodalmi maradványok között például az „Argirus korályfiról szóló szép históriát“, azt a csodás emésztő szerelmet, a melyik minden sorban ott lebeg.

Átértett mindent, de szája a „szerelem“ szót kiejteni dehogy is merte volna.

* * *

A költő nem viszi beléjük a maga érzését, vagy gondolatait mely az ősz láttára elfogja; nem subjectív, hanem objectív; mintegy fotografálja a természetet, vagy legjobb eselben „tájképfesti“ azt. Minthogy az ily kiválóbb érzést és eszmét nélkülöző „hangulatos dalok“ leginkább a francziáknál dívának, az természetes. A francziának minden nemzet közt legkevesebb jutott a mély érzésből és meleg kedélyből s ezért nincs a francziáknak nagy lírikusa. E nemzet hidegen tud gúnyolódni ott, a hol más könyezik, jellemző hogy legfogékonyabb, legmélyebb érzésű poétája *Molière*, nem mint lírikus, hanem mint *satirikus* vigjátékíró tárta fel szíve sebeit.

De az objectív, „hangulat-költő“ nem is ér el oly hatást, mint a subjectív lírikus, mert ez nem röptén múlt hangulatot, de maradandóbb érzést kelt. Hogy a költő közi értékre nézve mily nagy a különbség, az legjobban kitűnik, ha *Richepin* „Szeptember“ cz. versét *Petőfi* „Szeptember végén“ cz. költeményével hasonlítjuk össze. Mig az előbbin csak hangulat ömlik el, addig az utóbbiban egy gyönyörű gondolattal összhangba olvadó érzés jut kifejezésre, mely szintén hangulatot kelt, csak hogy nem pillanatnyit, hanem maradandót. *Richepin* az ősz melancholiáját hangzatos jelzőkkel s a természet hervadását simbolizáló képekkel festi, a nélkül, hogy a maga érzésvilágát csak egy szóval jelezné is; *Petőfi* ellenben bevezetve versét egy a természet és saját belvilága közt vont genialis hasonlattal, a maga érzésének és gondolatának, a maga hangulatának elírásával fejezi ki, hogy „elhull a virág, eliramlik az élet . . .“ *Richepin* objectív szemlélője, *Petőfi* átérzője az ősz minden bűjának, bánatának. Az előbbi csak lát és jegyez, az utóbbi e mellett érez és gondol is. *Richepin* okos fő és költeménye virtuóz vers; *Petőfi* azonban lángész s „Szeptember végén“ című elégiája remek mű.

S valamint, ha a tragoedia elméletét fogalmazzuk meg: nem *Karcsag*, hanem *Schakespeare* és *Sophokles* művei alapján tesszük ezt, úgy a dalt illetőleg sem a *Richepin*ektől és *Poe* *Edgárok*tól kérünk felvilágosítást,

Venczel Jánosnak a magyar irodalom tanulmányozása közepett az a szerencsétlen gondolata támadt, hogy könyvet fog írni arról az irodalmi munkáról, a melyet erre a legalkalmasabbnak lát. Megkértszerezte orejét, tanult, keresett, kutatótt tovább. Profeszorai nem győzték bámúlni az óriási szorgalmú, soha nem laukadó embert a ki egymás után nyerte el az egyetemi „arany díjakat“,

Egyik másik profeszora meg is hirta ebédre, s ő el is ment, de nem örömezt. — Nem tudott hozzá szokni ahhoz a cifrasághoz, fényességhez, a melyik ilyen alkalomakkor körülvette.

Rögtön szembe állította ezzel a maga 6 rftos hónapos szobáját. És én Istenem! mégis csak oda vágyakozott. Pedig, mi volt abban a hónapos szobában? Egy ágy, egy asztal, egy szék egy rozoga divány, meg egy könyves póc és még . . .

És még a Venczel János egyszerű tiszta, nyugalmas élete . . . . .

Venczel János kutatásainak végre meg lett az eredménye. Talált egy korszakot a magyar irodalom történetében, a mely felbresztette figyelmét.

A XVI század volt.

Tudvalevő, hogy a magyar irodalomnak egyik legnevezetesebb korszaka. A többek között. Egyik legkelátásabb példa arra, hogy a külföldi áramlatok mily nagy befolyással lehetnek egy nép irodalmára nézve.

Van ennek a századnak remek szépségű, páratlanul ügyes terméke, egy olaszból átdolgozott történet. Se fordító, sem a szerző nem gondolhatták azt, hogy milyen nagy befolyással is lesz ez a munka a Venczel János zavartalan, egyszerű életére.

hanem azoktól a lírikusoktól, a kik rajongó szívük minden hevét, izzó agyuk egész tartalmát lehelték dalaikba. Nincs igaza Reviczky Gyulának. A daltól nem csak hangulatot, hanem gondolatot is kérünk.

De hiszen, ha a hangulatot bonczoljuk, végelemzésében a költői műveket véve tekintetbe, nem is volt az egyéb eddig mint a harmoniába olvadt gondolat és érzés eredménye. A hangulatot mindig valamelyik benyomás szüli s ez a benyomás a versben a gondolat és érzés. Ha a benyomás *kellemes*: a hangulat *szép*; ha *kellemetlen*: *rút*. *Petőfi, Heine, Vörösmarty, Byron, Burns* s megannyi nagy lírikus mind ilyenén képpen keltette fel a hangulatot. Voltak gondolataik és érzelmeik s az olvasót ugyanezekbe a gondolatokba és érzésekbe: ugyanabba a hangulatba ringatták, a melyben ők voltak. Úgyde a modern francia líra képviselői legnagyobb részének sem gondolata, sem mélyebb érzése nem lévén, a hangulatot nem ezzel, hanem a nyelvvel kívánja fölkelteni. *Heredia* szonnet gyűjteménye *Sully Prudhomme Solitudes*-je ragyog, csillog, mint a fehér briliánt, de üres, elvont, zavaros és legtöbbször értéktelen, mint a mármaros gyémánt. Nincs e poétákban egy csipetnyi sem a nagy lírikusok egetvivő szenvedélyéből, határozott érzéseiből és föllengő gondolataiból. Semmi a *Burns* egyszerű, classikus czikornyátlanságából, *Vörösmarty* értelmes fennlebegéséből, *Byron* vad gyászából. Semmi *Heine* lírai lángjából; semmi óh semmi *Petőfi* őszinteségéből! Csak röpké, változó, ködös hangulataik vannak s ezért csak pillanatnyi, elmosódó, muló hangulatokat ébreszthetnek.

Pedig a dal nem valami elvonultan ismeretlenek, hanem egy határozott érzésnek, örömmek vagy bánatnak s egy határozott gondolatnak rövid, frappáns kifejezése. Egy kerekded, teljes kis egész, de e kis egész épp oly szerves, mint a nagy tragédia s a legtöbb elemek: — gondolat és érzés — ugyanazok benne. A harmatcsöppnek csak szerény csillogása, míg a nagy óceánnak haragja, fénye, szenvedélye és vihara is van. De in ultima anaphi a harmatcsöpp is, az óceán is oxigénből és hidrogénből áll . . .

Czime ennek az ominozus munkának: „Historia egy Argirus nevű királyfiról és egy tündér szűzleányról.”

Ez a munka volt az, a mely felköltötte a Venczel János figyelmét, átolvasta százszor, minden parányi mozzanata ott zsongott már át gombolygatva, átgyúrva a lelkében. Az égető szerelem, a mely benne van, úgy érezte, hogy felpezsdíti a vérét; az a sóvárgó, követelő, de mégis hunyász, gyáva vágy, a melyik ott lappang a sorok között, mintha már az ő szívébe is beleköltözött volna; a tündér világ káprázatos fénye pedig egészen beragyogta a 6 forintos kis, hónapos szobát . . .

— Pompás, pompás! s Venczel János örvendve dörzsölgette a kezét. Milyen feltűnés is lesz az, midőn ő ezt a remek szép regét kitűnően fogja elemezni aesthetikailag. Nemcsak: de felkutatja a mese eredetét. Analizálni fogja a benne nyilvánuló érzéseket, lélektani mozzanatok s azok motivumait. Mi indítja ezt vagy azt, a szereplő személyt erre, vagy arra a cselekedetre?

S búvárolta tovább, tanulta egyre a regét. Megállapította, hogy hazudott a fordító. Nem fordította, hanem maga írta ezt a történetet, s csak azért nevezte magát fordítóknak, hogy port hintsen a világ szemébe. Le fogja leplezni. Megérdemli. Hiszen ez egy tősgyökös szép magyar rege. A nép szájáról szedte össze az írója.

Igy gondolkozott s egyre olvasta, tanulta tovább a gyönyörűséges szerelemmel telt, szerelemre gerjesztő regét.

*

Venczel János elvégezte az egyetemet. Meg is választották nemsokára tanárnak egy kicsiny városba, egy kicsiny gimnáziumhoz.

— Ez az én világom: biztatta magát. Itt fogom én

NEKROLÓG.

Bodnár Mihály.

1875—1899.

Most, midőn az idő megváltozhatatlan törvénye szerint beköszöntött ismét az új év, melyben mosolygó arczeal s boldogságtól túlaradó érzelmekkel szoktunk egymásnak minden jót kívánni, a Mindenható böles végzése nem engedte meg, hogy az az ilyenkor megszokott boldog mosoly arczunkon csak addig is megmaradjon, míg egymásnak szerencse kívánatainkat elmondjuk, nem engedte meg, hogy az új év első napjait zavartalan örömmel tölthessük, hanem mosoly helyett borút vont arcunkra, s az öröm könyek helyett fájó, bánat könyeket kell hullatnunk.

Még a tavasz friss zsengeje üde pázsitot sem vonhatott csak nem régen elhunyt kedves halottaink sírjára, elvesztésük miatt kesergő szívünk még ki sem zokoghatta magát, midőn egy reményteljes ifjú barátunk hült teteme fölé domborúl a sírhalom s elvesztése miatt nehezül meg lelkünk fájdalma. — A „Boldog újévet” kívánó szó elhal ajkainkon s bánattól tördelt hangokon hozzuk egymás tudomására, hogy Bodnár Mihály IV-ed éves theologus nincs többé!

Ritka sorunkat ritkábbá tette a halál s csekély számunkat egygyel apasztotta!

Fáj a mi szívünk s mély fájdalmunk enyhítésére van-e elég balsam Gileádban!!

Szerettük, becsültük őt mindnyájan. Örökké mosolygó arca s vidám derűt sugárzó kedélye édes hangulatot gerjesztett mindnyájunk szívében, dolgaiban szorgalmatoskodása pedig jólesőleg hatott mindnyájunkra. Szinte jól esett lelkünknek látni, mint igyekezett azon, hogy méltó munkása legyen az úr szőlőjének!

De a Mindenható beláthatatlan bölcsesége másként végzett fölöle!

bevégezni az én munkámat, a melyiket megkezdtem s a melyre oly sok időt rápazaroltam.

S dolgozott itt is tovább.

Nem is lehet csodálkozni, ha egyszer észébe jutott, hogy jó is lenne megházasodni.

Csodálatos gondolat! De így volt.

Ís ezt az „Argirus királyi” meséjének köszönhetette.

Argirus is megházasodott, megházasodik tehát ő is. Argirus is küszködött eleget, hogy megnyerje szép, szerelmes tündérleányát. Ő is küszködött eleget, hosszú, nehéz, kínos éveken át görnyedve a poros padok mellett. Argirus csak a sárkányokkal harcolt: ő pedig sokkal rútabb féreggel: az anyagi gondokkal. Argirus felkereste tündérleányát, meg is találta, ő is felkeresi, meg is találja.

Meg is találta. Igaz, hogy nem volt tündérhölgy, hanem egy csinos pizeorru pékleány, a kinek van egy papája, a mely papának van egy emeletes háza. . . . . Megtörtént az eljegyzés annak rendje és módja szerint. Az ünnepélyes actus után a vőlegény kijelentette, hogy menyasszonyát esküvőig nem látogathatja meg, mert az a nagy munka, a melyet írt, éppen a befejezését várja, s meg kell csinálni mennél hamarább.

A kis menyasszony duzzogott is egy kissé, de aztán belátta, hogy ennek így kell lenni. Nem is gondolta, hogy mily átkos, ördöngös munka az, a melyet az ő vőlegénye ír, s minő kárhozatos, tragédiákat szülő dolgokat szív tüdőibe abból az ő leendő férje.

Venczel János csakugyan munkájának befejezéséhez közeledett. Éppen azt a részt tanulmányozá, a melyben Argirus lakodalmát akarja tartani.

Mily hasonló az ő élete történetéhez, — gondolta

Nem engedte meg, hogy az anyyi gyászt és bánatot látott édes anya majdan támaszát lelje fel benne s nevetlen testvéreinek vezetője legyen, nem engedte meg, hogy hosszas tanulói pályájának már nem sokára elérendő édes gyümölcsét élvezhesse s kegyelettel rójjá le háláját a főiskola iránt, melynek jótékonyágát 13 éven át élvezte, hanem csak megmutatta neki az Igéret földjét s magához szólítá, mielőtt oda bemehetett volna.

Óh, hogy ne zokogna hát az édes anyai s testvéri szív s hogy ne hullanának hát a résztvevő barátok s szerető pályatársak fájdalom könyei!!

De zokogjon is szívünk bánatos keserve, hulljanak is szemekből a részvét könyei, sirassuk el méltón, gyászoljuk meg illő kegyelettel!

Az a hely, mely elköltöztével a családban és közöttünk üresen maradt, még sokáig bánatos érzelmekeket fog felkeltetni az ő, már kihűlt szívvel is összeforrott szívekben, de a Mindenható végre is megelégteli a gyászt, elküldi hozzánk a vigasztalásnak anyagát, ki letörli a bánat könyeit s bekötözi a szív vérző sebeit.

Segítse is meg jósága a segítségért kiáltó édes anyát, adjon vezetőt a gyámol nélkül maradt testvéreknek, a mi bánatunkat pedig enyhítse meg vigasztalásának kiapadhatatlan tárházából!

Úgy legyen!

Gyarmathy József.

IRODALOM.

* Juhász Lászlónak, ki a régebbi években az „Ifjúsági Közlöny“ jeles tollú, fáradhatatlan munkatársa volt, — nevére bizonyára előnyösen emlékeznek lapunk régi olvasói, — s a ki ez időszerint ung-tibai segédlelkész: legközelebb két könyve jelent meg Budapesten, a jól ismert *Franklin-Társulat* kiadásában. Az

magában. És most egy figyelemre méltó tanács, illetőleg esemény ötlött a szemébe. — Máskor is látta már, de még ennyire nem gondolkodott felette soha.

Vala pedig az az esemény egy — *arczul csapás*. Igen mert Argirus királyfi, midőn hosszas keresés után végre megtalálta szépséges menyasszonyát, nem csókolta meg, nem; hanem arczul ütötte!! Igen, arczul ütötte, s a mikor a goromba vőlegényt sírva kérdezte meg, hogy miért is festette pirosra ezzel a tettel patyolat fehér arcját; azt felelte Argirus, hogy *ez által tudja meg, ha szereti-e?* Mert ha haragszik, akkor ő megy vissza a honnan jött, ha nem, ölébe zárja. Ezekután természetes, hogy a tündérmenyasszony még a goromba arczúlcspárra is csak nevetett, nevetett, nevetett s aztán egymáséi lettek. . . . .

Pompás, életbölcsestéggel telt tanács!

Venczel János elhatározta, hogy ezt tanácsképpen, különösen kifogja emelni, készülő nagy munkájában.

II.

A násznép már türelmetlenül várta a késlekedő vőlegényt.

A menyasszony már sirni akart s csak az édes anyja biztatta, — csitította:

— Mindjárt itt lesz. Hiszen tudjátok, hogy sok a dolga.

Addig, addig beszélgettek, hogy meg is érkezett. Szótlan, komoly volt, olyan mint a ki nagy elhatározásokat értelt meg agyában. S miután sorra kezett fogott mindenki vel így szólott:

— Hölgyeim és uraim! Mielőtt az én saját esküvőmre

első könyvnek a címe: „*Huszonheten a felső tízezerből*“ (Három színdarab) Egy dráma és két vígjáték van benne. — A másodiknak címe; „*Pengeti sírván*“ (költemények). A szerző könyvében tíz évi poétai pályafutásának java termését gyűjtötte össze. Igaz érdeklődéssel és figyelemmel néztünk elébe a könyvek megjelenésének s a legközelebbi számok egyikében — gondoskodni fogunk ezeknek ismertetéséről.

* „*Repülőgépen a holdba*“ című csillagászati regényére hirdet előfizetést Makai István, a pápai főgymn. jónevű tanára. Szerkesztőségünkhöz is beküldötte az előfizetésre szóló felhívást, melyet az alábbiakban adunk közre, ajánlván a művet ifjúságunk szives érdeklődésébe. „*Repülőgépen a holdba*“ cz. csillagászati regényem az 1898-ik év folyamán mintegy 20 eredeti illusztrációval az „*Athenaeum*“ irod. és nyomdai r.-társaság kiadásában fog megjelenni. Eredeti, magyar nyelven írott, tudományos, fantasztikus regényirodalmunk nincs, s így e mű a maga nemében uttörő s hézagpótló. Mint a Verne féle világhírű regények, ez is tudományos alapigazságokon épül fel, de egyrészt *magyar* szereplőkkel, magyaros stílusban van írva, másrészt két nevezetes problémát tárgyal, mi Vernénél hiányzik. Egyik a repülőgép feltalálása, másik a holt vidékek, selenologiai alakulások tüzetes fejtegetése s az élet általános jelenségeinek nyilvánulása. Fizikai, csillagászati, növény, állat, ásványtani, biologiai, meteorologiai, geologiai igazságokon, ismert tüneményeken épült e mű s amellett, hogy szórakoztató, érdekfeszítő: pozitív ismeretek birtokába is juttat. Érdeklődéssel olvashatja e művet laikus és szakember, ifju és vén mindkét nemben, *de főleg az ifjúság*. E csillagászati regény szerényen lép Magyarországon olvasó-közönsége elé. Nincs sem nagy nevű író által irt előszava, sem gazdag pártfogója, ki az utat egyengetné. Tisztán az olvasóközönség fogja neki a létjogát megadni s egyuttal a feleletet azon kérdésre: vajjon beválí-e nálunk ily regény? Előfizetési ára *fűzve 1 frt. 20 kr.*, diszkötésben 1 frt. 80 kr. *Bolti ára magasabb lesz*. Kérem a mélyen tisztelt olvasóközönséget

elmenne, egy pár szót óhajtok szólni az én tündér szép menyasszonyommal.

A menyasszony testvére oda sugta:

— Mondja meg neki otthon négyszem között!

Venczel János reá nézett.

— Ön téved. Nem négyszem között, ezt nyilvánosan kell elmondanom. Tehát volt egy királyfi Argirus, a ki mielőtt megházasodott volna magához intette menyasszonyát, mint én . . . s ezzel Venczel János is magához intette a menyasszonyát s így folytatta: igen mint én s hogy megtudja menyasszonya szerelmét és büségét: őt arczúlcspá jobbról és balról.

Hogy mi történt, azt senki sem tudta volna hirtelen megmondani, még ha kérdezték volna se. Egy pár asszony elájult, mert hiszen a szépséges menyasszonyt arczul ütötte a saját vőlegénye. — A sikoltásokat azonban elnyomták a férfiak elég hangos kérdezősködő és ámuló kiáltásai:

— Hiszen ez az ember örült!

Venczel János pedig szomorúan ballagott ki a menyasszonya udvaráról. — Szomorúan, mert belátta, hogy az ő menyasszonya nem volt tündér Ilona, ki Argirus arczúlcspapására nevetve csókoltá vissza a goromba szerelme, hanem igen is az ő menyasszonya sikoltott a helyett, hogy nevetett volna; uramfia: sikoltott . . .

Venczel János szerencsétlennek érezte magát. Látta, hogy ez a leány nem szerette soha. Itt a példa. Mert, ha a tündér leány eltűrte az arczúlcspapást, sőt nevetett rajta, ő neki is így kellett volna tenni. . . .

S készülő nagy munkájába beírta, hogy „e módszer azonban a mai elsatnyult világban nem mindig vezet sikerre“ . . .

s a könyvtárakat, hogy az előfizetési felhívást legkedvesebb 1899. márczius 1-ig minél nagyobb számú előjegyzéssel hozzám vissza juttatni sziveskedjenek. A mű ára a megjelenéskor is fizethető. *Gyűjtők hat előfizetés után egy tiszteletpéldányt kapnak.* Pápa, 1898. november hó.

Makay István,
főgymn. tanár

* **A Magyar Könyvtárnak** legújabb sorozata ismét nagyértékű könyvekkel gyarapítja e derék vállalatot. A 71. szám a Könyvtár új Molière-fordításainak másodikát nyújtja: „*A fősvény*“-t, melyet épugy, mint az első, Dandin Györgyöt, Hevesi Sándor fordított le és látott el a szükséges magyarázatokkal. Kazinczy Gábor érdemes, de már elavult nyelvezetű fordítását ez az újabb, minden tekintetben dicséretes munka bizonynyal gyorsan ki fogja szorítani színpadainkról is. A 72. szám Jókai Mór „Fekete vér“ című új drámáját tartalmazza, ezt a mesteri rajzát a 60-as évek magyar világának, melyet a nagy költő már annyi remekében vázolt, de kevés helyütt oly megkapó színekkel, oly eleven hűséggel, mint ebben a munkájában. — Az ezután következő füzet a classicus világba visz bennünket; *Plutarchos* egyik legszebb életrajzát adja, a Periclesét, kinek csodálatos pályáját a nagy görög történetíró annyi szeretettel tudta megrajzolni. E munka fordítása dr. Kacsokovics Kálmán tollát dicséri, míg a tartalmas bevezetés Tóth Rezsőtől való. — A 74—75. füzet folytatja a „Magyar Könyvtár“ Arany-kiadásait, melyek hivatva vannak, nagy nemzeti költőnk műveit a kevésbé jómóduakra nézve is hozzáférhetőkké tenni. Most Arany legszebb *kisebb költeményei* jelentek meg, még pedig úgy, mint az eddigiek *Moravcsik Géza* bevezető fejtegetéseitől kísérve. Végre a 76. füzet a külföldi irodalmak elbeszéléseinek azt a gyűjteményét folytatja, melyből eddigelé a francia és az olasz „elbeszélők tára“ indult meg. Most a spanyol elbeszélőkre került a sor, kik közül e füzetben négyet mutat be Szalai Emil fordítása: Palacio Valdést, Frontaurát, Pardo Bazant és Alast. Mind a négy becsülettel képviseli ezt az irodalmat, melynek nálunk inkább csak dicső multját ismerik, mint jelenét.

VEGYES KÖZLEMÉNYEK.

— **Ováció Radácsi Györgynek.** Valóban a szív ünnepeinek lehet nevezni a múlt szorgalomszak utolsó óráinak egyikét, a melyen a hittanhangzó ifjúság azon alkalomból, hogy a szent írás ó-szövetségi része revideált alakban megjelent, a mely munkában Radácsi György akad. és közigazgató theol. tanárnak jelentékeny része van, őt igazán kedves meglepetésben részesítette, a mennyiben egy igen szép stílusú s értékes ajándékkal, egy aranytollal lepte meg. Az ünnepély lefolyásáról tudósításunk a következő: A mindkét nembeli akadémiai ifjúsággal zsúfolásig megtelt teremben harsány éljenzés fogadta a belépő professort, majd a theologus ifjúság részéről az előadást tartani akaró s az ovációról mit sem sejtő tanárt Illyés Mihály IV-ed éves hh. ifjú, mint theologiai elnök lelkes és szép szavakkal üdvözölte, hangsúlyozván beszédében Radácsinak azon elévülhetetlen érdemeit, melyeket mint író s tanár a protestáns, különösen pedig a felekezeti ügyek terén továbbá az ifjúság, különösen pedig a jövődó papság nevelése körül szerzett. Ezután átnyújtotta neki az aranytollat, mint csekély jelét, de maradandó becsű emlékét annak a szeretetnek és ragaszkodásnak, melylyel iránta a theol. ifjúság viseltetik. A meglepett s az ovációra egyáltalán nem számító professor könnyekig meghatva mondott köszönetet a theologus ifjúságnak ezért a figye-

lemért s beszédében kifejtette, hogy nem barátja az ünnepeletetésnek s ezért is húzódtott szerényen vissza 25 éves tanári jubileuma alkalmával, ki akarta kerülni most is, de nem tehetette! Jól esik lelkének azért a meglepetés, mert az ifjúság részéről nyilvánuló eme szeretetbeu és ragaszkodásban látja munkásságának legedesebb jutalmát. Majd inti, biztatja az ifjúságot, hogy szívök sugallatát követve, törjenek nemes hévvel előre. Végül még egyszer megköszönve a szeretetnek eme nyilvánulását, kifejezte, hogy édes emléke lesz az neki, melyet elrejt a világ szeme elől, nem mutat senkinek, hanem majd nehéz napjaiban előveszi s eldicsekszik vele lelkének, hogy ime ő is érdemelt valamit! Ezután az ifjúság lelkes éljenzése közben hagyta el az előadási termet. Midőn szívünk mélyéből gratulálunk sok másokkal mi is szeretett közigazgatóknak és tanárunknak az ifjúság részéről nyilvánult eme kedves meglepetéshez, az ifjúsággal együtt forrón óhajtjuk, hogy azokat a nehéz napokat, melyekben bánatos lelke fájdalommal egyedül akar lenni — sohase érje meg!

— **Bodnár Mihály,** IV ed éves hittanhangzó, Vámosújfaluban a szülei háznál, rövid ideig tartó tifusz betegségben 1899 január 1-én elhunyt. Temetése jan. 3-án ment végbe, melyen a tanári kar részéről nagy. Radácsi György, akad. és közigazgató és Szívós Mihály gimn. tanár, a theologus ifjúság már itt időző tagja s a főiskolai énekhar is megjelentek. A háznál a vámosújfalusi ref. lelkész Kovács János mondott buzgó imát, isten vigasztaló kegyelmét kérve a sokat sujtott édes anyja és testvérek részére, majd Bartha József, vísi ref. lelkész ecsetelte igen szép halotti beszédben azt a mély fájdalmat, mely szeretett pályatársunk elhunytá alkalmával minden érző kebelben támadt. Közben és a temetőhöz vezető úton, úgy szintén a sírnál is a főiskolai énekhar zengte bánatos melódiájú temetési énekeit s az utolsó „Isten hozzád“ ot a sírnál a pályatársak nevében Illyés Mihály IV-ed éves hittanhangzó, theol. ifjúsági elnök mondotta, meghatott hangon búcsúzáván el az elhunytól. Ravatalára a theol. ifjúság és a főiskolai énekhar helyeztek koszorút.

— **A „Magyar Irod. Önk. Társulat“** pályakérdései közül a „*kisebb költemény*“ lejárt. A határidejére beérkezett 5 munka közül nyertes lett *Farkas Andornak*, lapunk egyik főmunkatársának „Őszi hangok“ cz. verse; egy pályamű a *Gyarmathy József* dicséretet nyert. — Az *irodalmi essay* határideje több pályázni szándékozónak kérelmére januárig hosszabbított meg, tekintettel arra, hogy a felolvasó estély, melyen a jutalmazott mű felolvasandó lesz, februárra halasztatott.

— **A hittanhangzó ifjúság** — mint halljuk, — április elején nagyobb szabású tanulmány-utra szándékszik indulni Fiuméba, megnézni a magyar tengerpartot. Örömmel nézünk e szépnek ígérkező tanulmányut elébe. A hittanhangzó ifjúság ez uton is megmutatja életre valóságát, tud áldozni, ha kell, csak hogy megismerje hazáját. A felvetett eszmével kapcsolatban, az idén is megtartja szokásos *táncz-estélyét* jan. 28-án, melynek jövedelmét a kirándulási-alaphoz csatolja.

— **A jogász-egylet,** Ifj. Zsoldos Benő alelnök indítványára egyhangulag kimondotta nov. 26-án tartott közgyűlésében, hogy a *budapesti egyetemi ifjúságot* az Egyetemi Kör elnöksége révén, *távíratilag üdvözli* azért az elismerésre méltó magatartásáért, melylyel az ifjúság az odiózus Hentzi-ügyből kifolyólag a kormányval s az ennek biztatására izgágáskodó rendőrség túlkapásaival szemben viselkedett. A távirat, mely-

nek szövegezésével és elküldésével az alelnök bizatott meg: — következőleg hangzik: „*Egyetemi Kör elnökségének Budapest. Teljes mértékben magunkévá tesszük dicséretes eljárásokat, melyet napjainkban történő erőszakosságokkal szemben tanúsítottatok; — a titeket ért méltánytalanság felett mélyen megbotránkozunk, s törekvéseitekben mindenkor veletek vagyunk. A sárospataki jogászegylet.*“

— Nem régen elhunyt Papp Pál barátunkról, a ki fiatal kora daczára is már műegyetemi tanársegéddé küzdötte föl magát: Bartoniek Géza, a budapesti Eötvös-kollegium igazgatója az alábbi megható és figyelemreméltó levelet írta a gyermekvilág nagy költőjéhez, Pósa Lajoshoz. Mi, a kik úgy szólván gyermekkorra óta ismertük korán elhunyt fiatal barátunkat, nem olvashatjuk e sorokat igaz, benső megindulás nélkül. Ime itt a levél: „Igen tisztelt Pósa úr! — Czimére, volt kedves növendékem, Papp Pál gyászjelentését küldtem. Tartozom megmondani, hogy ki volt ez a Papp Pál. Szerény és szegény szedőnek a gyermeke, a ki Patakon kitünő érettségit tett, mint sok más, és utána, 1891-ben a *Mathematikai és Fizikai Társulat* Eötvös-díját nyerte el kitünő dolgozatával. Egy évig küzködött a műegyetemen, kitünő matematikai tehetségével magára vonta tanárai figyelmét. Szorgalma és tehetsége díja az volt, hogy az 1895-ben megnyitott Eötvös-kollegiumba fölveették. Tovább dolgozott, fényes sikerrel. 1898 májusában, 21 éves korában, kitünő tanári oklevéllel kibocsátották s a műegyetem rögtön megtette matematikai tanársegéddé. De katedra helyett kórházba, betegágyba jutott s most visszük oda, a hol se remény, se dicsőség nem terem, — a temetőbe. — A mit eddig irtam, elég közönséges dolog. De az, a mit most mondok, talán nem is igen történt. Papp Pál nagyon szerette jó anyácskáját. Három évvel ezelőtti súlyos betegségén esett át s az orvos minden nehezebb munkától eltiltotta. Könnyű az orvosnak, de nehéz az anyának nem dolgozni, mikor hét gyermeke várja a legjobb — és legolcsóbb anyadagasztotta kenyeret. Pál hazafut az egyetemről, rajtakapja a szegény gyenge anyját a dagasztáson s látja, hogy nem bírja. „Anyácskám, magának nem szabad kenyeret dagasztani, mert megárt . . .“ — „De mit egyenek a gyerekek? — Pál leveti a kabátját, neki gyürkőzik, megdagasztja, s azontúl, mint az Eötvös-kollegium egyik élkessége, rendszeren hazajár anyja helyett kenyeret dagasztani. S tette ezt három éven keresztül, a mikor elméje legteljesebb elmélyedésével a leghonyolultabb problémákkal foglalkozott. Egyébként is nemes szívű, becsületes jellemű fiú volt. Nem tudom, igazoltnak találja-e ezek után, hogy mindezt megírtam; nekem mindenesetre jól esett, hogy nemesen érző ember és fiú tudomására adtam. Fogadja legőszintébb tiszteletem nyilvánítását, melylyel maradtam alázatos szolgája Budapest, 1898 november 10. Bartoniek Géza, kollegiumi igazgató.

— **Nemzetközi diákszövetség.** Mint az *M. — g.* írja, Rómában egy nemzetközi diákszövetség alakult. Mint tudjuk nem régiben Turinban ülésezett egy nemzetközi diákkongresszus, melynek ténykedéséről azonban nagyon keveset, vagy épen semmit sem tudtunk meg. Ennek a kongresszusnak a tagjai mind át mentek Rómába s ott a régi *forum romanum* romjain megtartották az alakuló közgyűlést. Egy olasz diák buzdító beszédet tartott, melyben kifejtette a programot, kijelentvén, hogy a szövetség tagjai lehetnek az összes egyetemek polgárai vallás- és nemzetiség különbség nélkül, ha kötelezik magukat, hogy a nemzetközi béke

érdekében fognak működni. Ezután pedig e szép szavak értelmében: *Il vino ci unisca, l'acqua ci divide* (a bor egyesít, a víz szétválaszt) elmentek egy vendégfogadóba, hol a megalakulást reggelig tartó ivással ünnepezték meg.

— **Petőfi emléktábla.** Ifjúsági-egyleteink elnökei az alábbi lelkes felhívást kapták a budapesti k. m. t. egyetemi bölcsészethallgatók segítő-egyletétől, a Muzeum lépcsőjének falába illesztendő Petőfi emlék-Tábla ügyében. Melegen ajánljuk. Bárminő adományokat lapunk szerkesztősége is szívesen közvetít. Kedves Collegám! A „Bölcsészethallgatók Segítő-Egyesületé“nek a kezdeményezésére az ország ifjúsága az 1897. évben elhatározta, hogy a márciusi nagy napok felszádós évfordulója alkalmával a Nemzeti Muzeum lépcsőjének azt a helyét, a hol a nemzet lángszavú dalnoka szíve egész hevével, honszerelme egész melegével szavalta el a szabadságért lelkesülő népnek a „Nemzeti dal“-t, márványtáblával fogja megjelölni. De ez az eszme csak terv maradt, mert nem gyűlt össze annyi pénz, hogy a helyet méltó emlékekkel jelöljük meg; ezért az „Egyetemi kör“ és a „B. H. S. E.“ nek mostani vezetősége elhatározta, hogy az évben fogja megvalósítani e nemes czélt. Felkérlek benneteket, adjatok össze filléreiteket támogassatok e nemes czél megvalósításában. Hadd hirdesse a tábla a magyar egyet. ifjúság lelkesedését a múlt nagy férfiai és kegyeletét azok emlékei iránt. Kérlek tehát, légy szíves az ide mellékelt „Gyűjtő ív“-et pártfogásodba venni és azt minél nagyobb összeggel 1899. év január 15-éig nevemre (B. H. S. E. Központi egyetem IV., Szerb — u. II. em.) elküldeni. Budapest- 1898. decz. Collegiális üdvözléssel: Lenkei Géza, a „B. H. S. E.“ elnöke, a Petőfi emléktábla ügyének kezelője.

— **Követendő példa.** Méltóbb és találóbb kifejezést igazán keresve sem lehetett volna találni, mint a minővel a *Budapesti Napló* a már annyi kinos jelenetet okozó Hentzi-ügy első interpretálása alkalmával ezen szerencsétlen gyászvitét nevezte, t. i.: „utálatunknak és megvetésünknek tárgya, Hentzi a neved!“ Valóban együtt érzünk azokkal, kik az ország önzetlenebb s józanabb gondolkozású fiait képviselvén a parlamentben, igazán hősie ellenállást fejtettek ki, hogy amaz az egész ország közérzetét megbotránkozató törekvés ténynyé ne változék, a hazaáruló szobra ne állíttassék a jövő tisztai elé példányképül. Bizony a kormány más, humanusabb — az egész országot boldogító indítványok tárgyalására s keresztülvitelére fordíthatná inkább erejét és tehetséget, minthogy eme sötét emlékü szerencsen mosdatásával hívja ki maga ellen az ország közvéleményét. Csak méltányolhatjuk és helyeselhetjük azért az egyetemi ifjúságnak teljesen az ügyszó méltó módon történt tiltakozását; a fővárosi rendőrséget pedig minden művelt ember elítéli ama hallatlan erőszakosságokért és brutalitásokért, melyekkel az ifjúság tiltakozásának elejét akarta venni. Babérra törekszenek ők is s egy helyen meg is találják — a kormány hivatalos lapjában! (gyj.)

— Lapunk legközelebbi száma jan. 31-én fog megjelenni.

— A „Bosznia és Bulgária“ cz. dolgozat folytatását, valamint a jogász-táncostélyről szóló referadánkat tárgyalalmaz miatt jövő számunkban hozzuk.

— Felelős szerkesztőnk elfoglaltsága miatt jelen számunk szerkesztéséért Farkas Andor felelős.

TARTALOM. „Fiatalság és ambíció.“ *Izso Bertalan.* — „Hangulatpoézis.“ *Keményfy János.* — „Bodnár Mihály.“ *Gyarmathy József.* — „Irodalom.“ — „Vegey közlemények.“ — „Ború.“ *Farkas Andor.* — „Argirus királyfi.“ *Roánay Roboz*

SÁROSPATAKI IFJÚSÁGI KÖZLÖNY.

KIADJA A „MAGYAR IRODALMI ÖNKÉPZŐ-TÁRSULAT.”

Megjelenik havonként egyszer.

Szerkesztőség, hova az „Ifjúsági Közlöny” szel-
lemi részét illető minden közlemény küldendő:
Sárospatak, Bákóczy-utca 170. sz.

Kiadóhivatal, hova a lap szétküldésére vonat-
kozó felzárólapok (reklamációk stb.) címzen-
dők: Sárospatak, Felsőiskolai könyvtárayomda.

Felelős szerkesztő:

IFJ. ZSOLDOS BENŐ.

Főmunkatársak:

FARKAS ANDOR, GYARMATHY JÓZSEF.

Előfizetési árak:

Egész évre — — — — 4 korona
Fél évre — — — — 2 korona.
Ez összegek a „Magyar Irodalmi Önképző-Tár-
sulat pénztárnokához” címzendők:

Kéziratokat nem adunk vissza.
Névtelen levelekre nem válaszolunk.

Válasz

a múlt szám vezércikkére.*

Sárospatak, 1899 febr. 1.

Nem teszem azt, hogy az I. B. úr cikkére az övéhez hasonló hangon válaszoljak, hanem azt, a mit ő annyira törekszik hangsúlyozni, de a melyet nem tud érvényesíteni, t. i. „objektíve és higgadtan,” ez alkalommal még jobban érvényesítem.

Az I. B. úr egész cikkén végig vonuló *személyeskedő* hangból mindenekelőtt azt következtetem, miszerint rossz esett neki, hogy én — elismerem kissé szigorúan — de őszintén és leplezetlenül feltártam azt a veszedelmes betegséget, mely a fiatalság lelkét következményeiben kiszámíthatatlan veszélylyel fenyegeti s mintha engem nem tartana kompetensnek, hogy egy ily fenyegető vész alkalmával felemeljem szavam: „ad arma!” daczára, hogy még én is tagja vagyok ennek a betegeskedő fiatalságnak s daczára, hogy magamat sem számítottam a kiveendők közé azok közül, kiknek nagy szükségök van az én „Fiatalság és ambíció” czímen közlött cikkemben felsoroltak megszívlelésére.

Annyira mindenesetre kompetensnek tartom magam az ifjúságnak nyíltan szemébe mondani az igazságot, mint a mily kompetens ő védelmezni az általam szerinte igaztalanul vádolt fiatalságot s leplezgetni egy gyermekét dédelgetni szerető szüle rövidlátásával azokat a hibákat, a melyek létezését minden figyelmes szemlélő észre veszi, a ki az ifjúsági életet folytonosan figyelemmel kíséri.

* Hogy a mai magyar ifjúság jellemző vonásai felett megindult eszmecsere vég nélküli polémia színében ne tűnjék fel: jelezzük, hogy a bármiképp is hasznos vitát a jövő számunk során lezárjuk. I. B. úr, kinek multkorai közleményétől nem lehet eltagadni a személyeskedés bizonyos jellegét: valószínűleg meg fogja tenni a maga észrevételeit főmunkatársunk soraira, a ki a szokottnál szintén erősebb hangon tárta elének e kérdésben a maga nézeteit. A fő az objektivitás és a higgadság. Másfelől azonban áll az, hogy ha javítani akarunk valamelyik tércen, ne nagyon dédelgessük és leplegessük a hibák főforrásait, ne riadjunk vissza a radikális orvosszerektől sem. A bennünket közelebbről érdeklő és érintő kérdések felett sohasem felesleges a gondolatok kicserélése. Már az magában véve is eléggé sajnálatos körülmény, hogy ifjúsági életünk jelenlegi dekadenciája fölött lehet és kell vitatkozni. Szerk.

Nem vagyok barátja a hibák, a bajok, legkevésbé pedig az általam felsorolt kóros jelenségek leplezgetésének. Am leplezgesse I. B. úr, takargassa szeretettel más, vagy maga az egész ifjúság, én mindannyiszor kétséget nem ismerő határozottsággal állítom, miszerint „a századvégi hajlamok, eszmék és tünetek kóros jelensége itt lebeg már lelkünk felett!”

Azt mondja cikkében, hogy „*mégis csak nevetéses elfogultságról tanúskodó, túltengésben leledző önbizalom kell hozzá, hogy valaki, ha mindjárt pluralis majestatisal élve is, így beszéljen kora fiatalságáról: „szeretünk léhaskodni, szeretünk strébereskedni, szeretjük kizsákmányolni az alkalmat!”* Azt kérdem az elfogulatlan olvasótól, hogy az a díszes jelző, melylyel engem óhajt megtisztelni I. B. úr, kit illet meg igazán, azt-e, a ki nyíltan kimondja, hogy baj van és orvosra van szükség, vagy azt, a ki csakhogy ellenvéleményt mondjon, azt hirdeti, hogy nincs baj, miközben magát képesnek gondolja leplezgetéssel a lelkében általa is elismert bajt orvosolni?!

Hangsúlyozza továbbá cikkében, hogy én mindent állítok, de semmit sem bizonyítok, szólván ő ugyanis ekképen: „*Ezt látjuk mindennap, a ki kétségbe vonja, bizonyítsa állítását!*” De hát vajjon bizonyítja-e ő csak egy czáfolatát is az ellenkezővel s ha bizonyítja, vajjon az megállhat-e?

Beismerem, hogy állításaim igazolására konkrét eseteket nem soroltam fel, nem pedig azért, mert azok a bajok, melyek hosszas megfigyelése után vontam le állításaimat, oly nyilvánvalók, hogy azok illusztrálását feleslegesnek tartottam. Azok a tények azonban, a melyekre ő czáfolatkép hivatkozik: az ifjúsági kongresszusok, pesti napok stb. olyanok, hogy azokból az én állításaim ellenkezőjére következtetni nehezen, sőt egyáltalán nem is lehet.

I. B. úr az ifjúsági kongresszusokból, pesti tüntetésekből s a nagyváradai esetből akarja az ellenkezőt bizonyítani. Nos, én szerintem azok a bizonyos kongresszusok legtöbbször nem egyebek néhány fel-tünési viszketegségben szenvedő s nagyhangú fiatal ember által létre hozott gyülekezéseknél s legislegtöbbször pedig nem egyebek, mint casus bibendik; nagy hangon és sokszor nevetésesnek tetsző komolysággal tervelnek, határoznak, törvényeket, szabályokat

hoznak, a melyek mind papiroson maradnak.* Jönnek aztán a pesti tünetések! Volt alkalmam ezeket is szemlélni. A legtöbbször azt tapasztaltam, hogy ezeket bizony nem az ifjúságnak komoly elemei kezdeményezik, hanem könnyű vérű, nagyhangú demagógok, kiknek aztán mindég segítségére siet a fővárosi csöcselék, utcai proletariatus nép.** A komoly elem ott is megtalálja, hogy miképen adjon kifejezést tiltakozásának, ha sérelem éri.

A nagyváradi esetre pedig azt jegyzem meg, hogy ha már egy ily gyalázatos és megvetendő eljárásra sem buzdúlna fel az ifjúság ereiben csergedező nemzeti véna, akkor csakugyan nem volna méltó egyébire, mint hogy az I. B. úr szavaival éljek: „pusztító orkán seperje el egyszer s mindenkorra, mint önmagához méltatlant!” (Méltó dicséret illeti a turini diákkongresszus magyar tagjait! Szerk.) Végül pedig, hogy személyemet a legkisebb mértékben sem kímélje meg azt mondja, hogy bizony az nagyon is megszívlelendő, ha én magamon érzem azokat a századvégi kóros tüneteket. Itt nem veszi figyelembe, hogy én miért nem vettem kivételnek magam az általánosból, mit, ha csakugyan „objective és higgadtan“ olvasta el cikkemet, megtalál-

* Ez a vélemény sok tekintetben jogosult, mert az eredményt véve szemügyre, csakugyan erre a következtetésre kell jutnunk. De ha már egyéb érdemök és jó hatásuk nincs is ezeknek a diákkongresszusoknak: az az egy mindenestre meg van, hogy a magyar diákság körében némileg fokozza az összetartás érzetét, a mire pedig manapság, ifjúsági életünk particularis széttagoltságának idejében, jelentékeny szükség van. Szerk.

** Voltak és vannak azonban a fővárosi egyetemek ifjúságának igen tiszteletreméltó mozgalmi, melyektől egyáltalán nem szabad megvonnunk a megillető elismerést Sajnos, hogy az ilyen mozgalmaknál igen könnyen beszokott következni a túlságba tévedés, mely oly sokszor semmivé teszi az ifjúságnak máskülönbösen életrevaló intencióit. De még ez is csak mellette szólhat az ifjúságnak. Az ifjúság — szél; olyan szél, mely megfrissíti a levegőt, ha csendesen fujdogál, de a mely alkalomadtán orkánná is tud fajulni. Nem fiatalság már az, mely a legelső büszke szóra szolgálilag meghunyászkodik. Szerk.

hatott volna cikkem elején. De ha úgy van is, kérdem: szégyen-e, ha a betegséget érezve orvosért kiáltok s elítélendő e, a bajt ismerve, azt kiáltani: segítséget, mert ez állapotból szabadulni akarok?! Az orvos sem gyógyíthatja a betegséget, míg fel nem ismeri; az pedig nem elítélendő, ha valaki látva a veszélyt, mely ezen vagy azon az úton reá vár, ki akarja kerülni, ha mindjárt más segítségével is! (Ugy van! Szerk.)

Konkrét tényekre azért most sem hivatkozom, mert azok, mint cikkem elején említettem, napnál világosabbak, hanem idézek jelenlegi közigazgatóknak az 1896—97. tanévet bezáró s az 1897—98. tanévet megnyitó beszédeiből, melyek véleményem szerint nem hangzottak volna el, ha reális alapjuk nem lett volna.

Az 1896—97-ik évi Értesítő 90-ik lapján az I. B. úr szerint általam „túltengésben levő“ önbizalommal vádolt fiatalságról az van mondva: „A mostani tanulók nagyobb fele — elismerés a kivételeknek — nem örömet hatol a tudomány mélységeibe; megalégszik a felületeken való járással, sőt szinte lealázónak, rabzolgái munkának tartja a lezárókon való huzamosabb rágórást, a könyveken való megülest, még a tankönyveknek nyilvános hordozását is. Tanulni az Istenadta szabad levegőn s tanulni, talán szóról szóra egy érett tanfőrfő könyvéből — oh ez a mostani apró óriásoknak nevéseges megaláztatás volna s a velők született eredetiséget kockáztatná.“ — Majd tovább az 1897—98-ik évi Értesítő 63-ik lapján: „Nem a tudás igazi vágya, nem a magasabb s mélyebb ösmereteknek eget s földet megnyitó hatalma, édessége, bűbája az, a mi iskolába vonja, kényszeríti a mai tanulók nagyobb részét, hanem a hideg, rosszul értelmezett életszükség: a diploma, a kenyér.“ A 65-ik lapon pedig: „Dicsékvésünk volt mindezüdig, hogy ifjúságunk a komoly munkára hívó egyleteknek lelkes felkarolója s így az önképzésnek hűséges barátja. . . . De ime panaszhangok emelkednek innen is, onnan is, a melyek fájdalommal nyilaltak sziveinkbe!“

Továbbá pedig ajánlom még figyelmébe I. B. úrnak a legközelebbi évek pályateteleinek eredményeit;

TÁRCSA:

Esthangulat.

*Merengő, csendes alkonyat van.
Alomba szunyad a vidék.
Nem rezg egy hanghullám a légben.
Ábrándos, tiszta, kék az ég.*

*A hold a hamvas esthomályon
Reszkette, bágyadtan tör át,
Beteg mosolylyal bontva szerte
Ezüstös, tar, sugár haját.*

*Fent és alant, távol s közelben
Titkos csend: béke; nyugalom.
A föld egy nagy halott; fölötte
Az ég egy óriás sírhalom.*

*. . . De hallga! messze napnyugatról
Harangszó csendül csöndesen . . .
Mint hab leplén a szél fuvalma:
Széliden száll át szivemen.*

*Mint egy ima tör a magasba;
Oly ünnepélyes, bús, komoly!*

*Zeng-bong borongva halk ütemben
Ott messze, messze valahol . . .*

*Elhalt. — Im újra néma minden.
Alant fakó, rejtelmes árny.
Lidércz-láng leng a lanyha légben
Hold-fény az ég homlokzatán.*

*Szárnyát az éj már bontogatja.
Madár se rebben. Dal se cseng.
Szemembe könny. — Szivembe bánat.
Körül nyugalom. Béke. Csend.*

(Berlin.)

Keményfi.

A sztrechnói piros virágok.

Irta: Rákosi Viktor.

Néha valami nagy szomorúság fog el. Mikor a gyerekeim vidám szemébe nézek és együgyű fecsegésükethallgatom, eszembe jut, hogy oly szép az élet és oly rövid. Megszületünk, kimászunk egy kicsit a melgre sütkérezni, aztán rögtön visszatérünk a megsemmisülésbe. Mikor holdas éjjel elkésett madarakat látok a holdsugáron átsurrani, mindig az emberi élet jut eszembe. Az is ilyen. Jövünk a sötétségből, egy pillanatra feltűnünk a világosságban, aztán megint elnyel a sötétség. Honnan jöttünk, hová megyünk: ezt a két titkot nem tudjuk kideríteni.

vajjon az általa, az igaz nagy hanggal, de leginkább ellenem irányuló személyeskedésekkel szaturált cikkében annyira védett fiatalság törí-e magát azokért, vagy lelkesen siet-e vánszorgó „Önképző társulat“-unk fel-emelésére, vagy ünnepélyes alkalmainkor oly nagy-e a szerepelni vágyás az ifjúságban, hogy válogatni kellene közülök. Annyi eredmény, igaz, mindég van, hogy a pályatételekre dolgozik egy-egy ifjú, s az ünnepélyek sem mondanak esütörtököt, de ha az az I. B. úr által hirdetett lelkesedés van meg, akkor ennek nem így kellene történnie! (A ki ily állapotokkal is teljesen meg van elégedve, annak határozottan optimistának kell lennie. Szerk.) A magam részéről ezekben megtettem észrevételeimet I. B. úr cikkére úgy részeiben, mint általánosan s midőn kijelentem, hogy az e tárgyban esetleg történendő megjegyzéseire többé nem reflektálok, figyelmebe ajánlom, hogy ha polemizálni akar s méltó ellenfél óhajt lenni, tanuljon először *írói tolerantiát* s a mit szívvel-lélekkel hangoztat, ne ezúfolja meg tetteivel; mert hiszen hogyan illik össze az objektivitás és higgadtság elvének vállalása s az a szenvedélyes, személyeskedő hang?! Aztán igyekezzék egy kissé jobban körültekinteni s ne hunyt szemmel nézni a dolgokat, ne saját egyéniségéből s környezetéből vonja le a tényt, hanem az általánosból egyetemesből, nem feledvén, hogy szabály, tény csak az, a mi az általánosból van elvonva.

Tessék csak egy kissé bepillantani az ifjúság lelkébe, ellesni egyeseknek egy-egy önfeledt perczben elejtett szavait s tessék csak egy kissé kinézni az élet mezejére is, vajjon azok az általa védett fiatalok lelkesedéssel sietnek-e lerakni áldozatukat a három szentély oltárára s nem az e nálok az első, hogy divat szerint járjanak, mindenütt feltünjenek, de hogy aztán komoly működéssel igyekezzenek magokra vonni a figyelmet: az eszök ágában sincs. Különben béke velünk!

Gyarmathy József.

De vannak fáradt és szomorú pillanataim, mikor az életet hosszúnak találom és szeretném, ha már én is ott volnék abban a végtelen fekete zarándoklatban, mely örökön örökké a temető felé önti meg nem apadó tömegeit. Mikor megúnom a ziháló mellett és sápadt arccal futkosó embereket. Megúnom ezt a hideg kővárost, beteg pompájával és örökös, kábító zajával.

Ilyenkor eltűnök innen és senki sem tudja, hová lettem. Kifekszem Lagosta sziklás partjára s a kék Adria mélységébe bámulok. Vagy elbujok a délibábos róna egy kis fehér tanyájába s barna paraszttal egy tálból eszem a csillagos ég alatt. Vagy fölhatolok a Kárpátok legmagasabb ormaira s hallgatom az erdő zúgását, a vízesések moraját és a sasok kiáltásait.

És ezekről a helyekről elfeledett, régi történeteket hozok haza. Sohse tudom, hogy a tenger mormolásából értettem-e ki, a zúgó erdő mesélte-e el, vagy öreg pásztorok zümmögték a fülembe holdas éjszakán.

Ezt is így hallottam, vagy talán álmodtam?

II.

A Kárpátok közt barangoltam. Nagy hegyeken bág-tam át és embertelen vidékeken rejtőztem napokig.

És egy napon egy tetőre értünk, melyet mély út szelt keresztül és vezetők, az öreg szepesi polgár, Zimmer Krisztián, lemutatva a völgyekre, szóla:

— Nézd, uram, az ott Lengyelország. Itt állunk Magyarország határán.

Sokáig kalandozott tekintetem az idegenben, végre kifáradt és visszaesett a közelre. Akkor láttam bámúlva, hogy a tető, a melyen heverünk, *csupa piros virágot terem.*

Bosznia és Bulgária a berlini kongresszus előtt.

— Az államtörténelem köréből. —

(Folytatás).

„A fölkelők kegyetlenkedésre és igazságtalanságokra ragadtattak magukat védtelen törökök legyilkolása és egyéb lázadási cselekmények elkövetése által, de az ellenállás, melyet kifejtettek akkor, a midőn valósággal sarokba szorították őket: említésre is alig volt érdemes. A törökök könnyű szerrel elért győzelem fényében sütkéreztek és a legmegszégyenítőbb visszaélést követték el, az ártatlan lévén kénytelen szenvedni a bűnös helyett olyan módon, a mire még gondolni is rettentetes . . . A porta azonfelül még, hathatós eszközt adott az ellenséges indulatúak és a rágalmozók kezébe az által, hogy kedvezményekben részesítette azokat, a kik valamelyes aktív szerepet vittek a fölkelés elnyomásában. Azok, a kiknek barbárságokban telt az örömük, jutalomban részesültek. míg azoktól, a kik a keresztýeneket oltalmazni törekedtek a bashi-bazoukok és masok őrzöngése ellen: megvetéssel fordultak el.“

„Itt kétségtelenül lázadásról volt szó, melynek az volt a végezete, hogy fegyveres erő által nyomassék el. A népességnek egy elenyészően csekély része elítélendő cselekményeket vitt véghez, a melyek büntetést érdemelték. Az a módszer, a mely szerint a felkelés elfojtatt: a legnagyobb mértékben embertelen volt; átlag ötven ártatlan személy szenvedett minden egyes bűnös emberért. Azok a véres cselekmények, a melyekről beszéltem s az a végtelen nyomorúság, a melyről tanúbizonyságot tettem: szükségképen méltó felháborodást keltettek föl minden lélekben; de azokat a gyalázatos magaviseletet tanúsító, lelketlen izgatókat, a kik, hogy az államok önző céljait szolgálják, melyeknek egyedüli tárgya területi terjeszkedés, — nem átalottak

— Nézd öreg, ilyet még nem láttam, ezen a hegyen csupa piros virágot terem.

— Bizony nincs abba egy szál sem fehér, kék, vagy sárga.

— És te ezen nem csodálkozol?

— Nem.

— Tudtad?

— Tudtam. És te nem hallottad volna soha hírét a a sztrecsnói piros virágoknak?

— Nem. Valami történetük van?

— Van.

Az öreg a földet piszkálva hosszú botjával, aztán csak úgy magában mormogva, folytatta:

— Ti urak, a kik a nagy kőházakban egymás fölött laktok, nem ismeritek a földet. Azt hiszitek, hogy annak nincs is esze . . . Pedig van. A föld tudja, mit csinál. A mi falunkba a temető két felé van osztva. Az egyik felibe csak gyereket temetnek . . . Ebbe a felibe csupa fehér virágot terem. Olyan szép ilyenkor a temető, mintha friss hó takarná. . . És egész nyáron ilyen marad. Míg rá nem esik a hó. És télben olyan, mintha tele volna fehér virággal. A tiszta ártatlan lelkek mi nálunk örökké fehér halotti lepel alatt aluszszák álmukat. . . Mikor én kis gyermek voltam, a sztrecsnói tetőn is mindenféle színű virágot megtermett, de most nem tud más színű teremni mint piros, mert ezt a földet nagyon sok vér öntözte.

— Tovább, tovább!

Odacsúsztam eléje, rászögezttem tekintetemet és ő lassú, töredezett hangon tovább beszélt.

nyomorult, tudatlan parasztoakat lazadásra ingerelni, végpusztulásba sodorván ekként békés lakóhelyek ezreit s könyvekben fürösztvén egy virágzó, gazdag tartományt, — nem lett volna szabad menekülni engedni a nélkül, hogy az őket sujtoló köz-átoknak a szegyenét érezték legyen.”

Ezeket mondja Baring ide vonatkozólag.

Hogy Bulgária területi és egyéb viszonyairól is szóljunk, e tartomány területe 32 ezer négyzet mért-földnyire terjed, a mi körülbelől megfelel Skótsország nagyságának. E földterület népessége a berlini kongresszus előtti számítás szerint három millióra van felvéve, a mely számnak körülbelől két harmadrésze keresztény és egyharmadrésze mohammedán. E tartomány tehát, Szerbiától lefelé, a Dunának török uralom alatt levő partját s e folyónak egész torkolatát magába zárja. Tartsuk szemünk előtt, hogy az 1856 iki parisi szerződés által keresztültvitt czélok egyike az volt, hogy a Duna mindkét partja fölötti rendelkezési jog Törökország kezeibe helyeztessék s ebből kifolyólag Oroszország kénytelen volt visszaengedni a porta javára Besszarábia területének egy részét a folyam baloldali partján, melyet a megelőző háborúban hatalmába kerített. Oroszország ekként tökéletesen elesett a folyamtól és nem is lehet azt megközelíteni a Rumánia semlegességének megsértése vagy Besszarábiába való berohanás nélkül; ez tehát (t. i. Oroszország) színlelt eszközököz folyamodott, hogy a folyam jobb partján jelentékeny számú hivatalnokát és egyéb alkalmazottját helyezze el. Lord *Derby* találóan jegyezte meg annak idején, hogy a keleti kérdés végső szava ez: „kié legyen Konstantinápoly?”

Bulgária közelebről magába zárja az északi Törökország határszéli erődítményeinek és városainak egész sorát. Ezek pedig: Widin, Rahova, Nikopoli, Sistowa, Ruscsuk, Silistria, Sumla és Várna. Ezek az erődítmények, — van okunk föltételezni, — ez idő szerint kedvezőbb állapotban vannak, mint voltak 1854-ben és a török hadsereg sokkalta jobban képes megvédelmezni

III.

A sztrechnói tetőt őrizte Szeredai János kapitány hetvenkét honvéddel és egy pár száz rosszúl fegyverzett nemzetőrrel.

Két lovas volt velük, ezeket Szeredai leküldte a lengyel völgyekbe, hogy hamar hirt hozzanak, ha onnan valami baj közeledik.

Már akkor az ország az orosz betörést várta.

Egy reggel sebes vágatva érkezik a két lovas és jelenti Szeredainak, hogy a teméntelen orosz előntötte a völgyeket és lassan emelkednek fölfelé.

A reggeli ködön át távoli trombitajelek és erős zugás hatoltak föl a tetőre.

Már jönnek!

Szerdai összegyűjtötte a nemzetőröket és így szólt:

— Barátaim, ezennel megparancsolom, hogy menjetek haza, görbítsétek helyre kaszátokat, tegyétek el fejszéteket, rejtsetek el puskátokat. Nektek feleségetek, gyerekeitek vannak, nem tarthatlak itt benneteket. Fordulj, indulj!

A nemzetőrök elvonultak. A százados csak egy öreg parasztot tartott ott. Aztán riadót fujatott a kürtösökkel s a front előtt így szólt:

— Fiaim. Hetvenhárman vagyunk e helyen és onnan alúlról, a ködből, százezer orosz közeledik ránk. De nekünk szembe kell szállnunk e haddal, nehogy a büszke czárnak azt jelentse a vezére, hogy kardcsapás nélkül nyomult át Magyarország határán. Nekünk meg kell őket állítanunk . . . meg kell nekik mutatnunk, hogy csak úgy tudtak behatolni a haza földjére, hogy mindnyájunkat fölkoncizáltak. Hadd lássák, hogy olyan nemzettel lesz dolguk a hegyeken keresztül, mely meg tud halni a szabadságáért.

ezeket, mint p. o. még 1828-ban vagy 1851-ben. Ezek védelmiszempontból tökéletesen szervezett állapotba helyeztettek és az egész erődítési rendszert nagy mértékben tökéletesítte egy kiváló porosz tiszt, *Grach* tábornok, különösen az utolsó helyen említett erődítményeknél; ilymódon ezek, t. i. Silistria. Sumla és Várna egy háromszöget képeznek, mely erősség tekintetében északi Olaszországnak híres *quadrilatero*-jével hasonlítható össze. Ezekről függ a birodalom létezése. Az egyáltalán lehetetlen, hogy az ottomán birodalom területi integritása, úgy, a miként azt 1856-ban az összes európai hatalmak garantirozták, fennállhasson, ha ezeket az erődítményeket és a Duna-mentét nem a porta hadereje tartja hatalmában.

(Folyt. köv.)

ifj. Zsoldos Benő.

Rákosi Viktor és a pataki diákok.

Rákosi Viktornak, a művelt magyar olvasó közönség közkedveltségű *Sipuluszának* egy pompásan kidolgozott elbeszélését találják t. olvasóink e lap jelen számának tárczarovatában. Egy valóságos kis remekművet, melyet nem *Sipulusz* írt, a ki az életnek mindig csak derült, humoros oldalát igyekszik elének tární, — hanem *Rákosi Viktor*, a tiszteletreméltóan komoly író, a ki épen oly kiválóan megállja a maga helyét a komolyabb fejtegetések, történelmi elbeszélések során, mint a hogyan az ő alteregó-já: *Sipulusz*, a humoros karczolatok terén. Hogy a mi szerény „Ifjúsági Közlöny“-ünk Rákosi Viktortól hozhat közleményt ez alkalommal, annak története van.

A „*Budapesti Hirlap*“ ez évi január 1-i számában a nevezett jeles írónk tollából egy történelmi tárgyú elbeszélés jelent meg „*A sztrechnói piros virágok*“ czímmel. Az ebben feldolgozott esemény az 1848/49-iki szabadságharcz alatt ment végbe s ennek egyik magasztos alakja egy *Farkas Balázs* nevezetű sárospataki diák, egyike azok-

. . . A fiatal gyermekekből álló kopott csapat égő tekintete a kapitányra tapadt.

— Fiaim! A mi hazánknak vége. Oly erővel jönnek reánk, hogy el kell hullnunk. Azt kérdem tőletek, hogy éljünk-e tovább a haza nélkül, vagy meghaljunk a hazáért?

— Halljunk meg a hazáért! — kiáltott a kis csapat.

— Fiaim! — folytatta a kapitány megindultán, — ti bár vén katonák, de fiatal legényok vagytok. Az egész élet előttetek van még. . . a ki el akar menni, ozenel elbocsátom . . . a legtöbbnek közületek öreg édesanyja, édesapja van otthon, soknak menyasszonya, testvérei. A ki akar, elmehet. Senkit nem ér a gyávaság vádja, hisz, száz csatában megmutattátok, hogy hősök vagytok.

Senki sem mozdult.

— Fiaim! szólt Szeredai, — akkor bucsúzzatok el szeretteitektől. Ezt az öreg parasztot itt tartottam, hogy leveleiteket elvigye.

És a tizenhét-tizennyolcz éves diákgyerekek leültek és borjujukra fektetett papiroson megírták utolsó levelüket. Az a fekete képű fia ott a sárospataki kollégiumhoz címezve megírta sebtiben, hogy most készül meghalni a hazáért Szeredai János hetvenkét társával. Azután beleírta valamennyinek a nevét, rátette a dátumot és beragasztotta a levelet. De még ráért öt-hat más levelet is írni nehézkézű paraszthonvédek helyett is és olyan szépen megírta, hogy ne sirasson édes szülém, mert én hazámért estem el, de ne feledje el, hogy engedelmes, jó fia voltam és imádkozók érettem.

Szeredai pedig kiált az oromra és messzelátójával a völgyeket kémlelte . . . Most szakadtak ott szét az utolsó ködfelhők . . . az aranyos nap betüzött egyszerre

nak a lelkes fiatal embereknek, a kiket ama nagy idők viharai szintén a csatamezőre sodortak s a kik ifjú életüket dicsően feláldozták a hazáért. — A közlemény megjelenése után levelet irtam az íróhoz, Rákosi Viktorhoz, szíves információt kérve arra nézve, hogy a nevezett sárospataki diák, a kire, mint egyik lánglelkű elődünkre mi, jelenlegi sárospataki diákok, igazán büszkék lehetünk: valóságos historiai alak volt-e s hogy az a fiatal ember csakugyan oly megható szerepet játszott-e az elbeszélte cselekmény folyamában? Kötelességemnek tartottam ennek ily módon is, a legilletékesebb helyen utána járni, mert nekünk, kik az oly szép multú sárospataki kollégium diákjai vagyunk ez idő szerint: folyvást szemünk előtt kell tartanunk azt, hogy egyáltalán nem szabad érzéketleneknek maradnunk akkor, midőn egy-egy dicső elődünk messze világló példáját látjuk felénk ragyogni a ködös mult homályából. Egyszersmind szíves engedélyt kértem arra, hogy ezt a tárczáját, mint főiskolánkat érdeklő közleményt az „Ifjúsági Közlöny“ valamelyik számába átvehessem. Soraimra Rákosi Viktor a következő szép levelében válaszolt:

„Tekintetes ifj. Zsoldos Benő urnak, joghallgató, az „Ifjúsági Közlöny“ szerkesztője, Sárospatak.

Tisztelt uram!

Nagyon örülök a sárospataki ifjúság lelkes hangú megszólalásának. Az „Ifjúsági Közlöny“-t szívesen fogadom. Történeti kutatásaim közben tényleg találtam egy *Farkas Balázs* nevű honvédet, a feljegyzés szerint *sárospataki diákot*, a ki a budaméri csatában hősileg meghalt társaival, hogy a zászló becsületét megmentse. Benne glorifikálni óhajtottam azt a hősiest, rajongó, önfeláldozó diáktípust, mely 48—49-ben százával hullott el csatátereinken. *Jó volna, ha önök kiderítenék a sárospataki diákok szerepét a szabadságharcban.* Én persze adataimat költőileg dolgozom fel, hogy a nemzetnek ez a korszaka mint egy *nagy, dicső legenda* szálljon át utódainkra, mert csak

a mélységekbe és — ott állt alant csillogó fegyverben ezernyi ezer katona.

A honvédek riadója megállította őket, támadásra készültek.

— Készen vagytok?

— Készen.

— Márton!

Az öreg paraszt, a ki folyton a szemét törölgette oda jött. A fiúk nagy bőrtarisznyájába rakták levelüket.

— No most, Márton, sebes léptekkel, egy kottó, hogy kendet is itt ne szorítsák.

— Nem maradhatnék én is itt, kapitány úr? — kérdé gyöngé hangon.

— Nem — felelt kurtán Szeredai; ezzel hátravonzolta, egy összekötözött hajcsomót, az óráját, a gyűrűt s egy levelet adott át neki, — ezt a feleségemnek adja át. Előre, gyorsan!

Az öreg lehajtott fejjel botorkált le a dombról s eltünt az erdőben.

— Vigyázz! Mozognak! — kiáltott az ór az ormon.

— Fegyverre! — kiáltott Szeredai.

Mindenki hű puskájához nyúlt s gondosan megvizsgálta. Azután a patrónáskára került a sor: hány orosz halála rejlik benne. S mialatt az oromra állított dobosok és trombitások teljes erővel verték és fújták a honvédriadót, a kis csapat lekuszott a mély utba, melynek a lengyel határ felé eső toroka kövekkel, nagy szál fákkal el volt torlaszolva.

Egyszerre csak megszólaltak az alsóbb völgyben az orosz bombavető mozsarak s a lövegek ott robbantak szét a sztrechnói tetőn. A riadó elhallgatott. A két dobos jóformán gurulva érkezett a csapathoz.

— Hát a trombitások? — szólt Szeredai.

így lesz a nemzetre nézve az önértetnek, az erőnek egy kimeríthetetlen forrásává . . . Adja át, kérem, ifjú barátainknak meleg üdvözlömetet. Maradok igaz barátja

Budapest, 1899 jan. 5.

Rákosi Viktor.

Közvéteszem e levelet, hogy legyen nyilvános tanúbizonysága annak; mily igazán, melegen érdeklődik Rákosi Viktor mi irántunk, a sárospataki ifjúság iránt. E rokonszenvéért valóban hálásak lehetünk. Fogadja a kiváló író, irányunkban nyilvánított szíves figyelméért e helyről is tiszteletteljes köszönetünket. A „sztrechnói piros virágok“-at mostani számunkban élvezhetik olvasóink. Olvassák figyelemmel, igaz érdeklődéssel, mert megérdemli ezt annak a hősi halált halt ifjú bajtársunknak ma is köztünk lebegő szelleme.

(i. zs. b.)

Husz János végnapjai.

— Részlet. —

„Az emberiségnek volt-e apostola,
Kit meg nem kövezett?!“

A mély bölcselmű költő papnak, Tompának e nagy és szinte megdöbbentő igazságot kifejező, rövid két sora jut eszembe, valahányszor a régi viharos idők kimagasló alakjait szemlélem.

A történelem által már számtalanszor bebizonyított tény, hogy a magasztos eszmék az emberiség előhaladását eszközölő, áldást hozó újítások igen drága áron lesznek közkinccsé. Az igazság bajnokainak vérök hullásaival kell megpecsételnie eszméiket s önfeláldozó haláluk által a máglyán eszméltetni az utókort, ha talán arra a gondolatra ébredne: Hát ha mégis igazuk volt azoknak a félreismeret embereknek?!

— Meghaltak — felelt az egyik dobos s puskájával fölfelé mutatott.

Odanéztek. Az egyik trombitást futtában ütötte le a halálos szilánk s úgy bukott előre, hogy feje az ut peremén át lógva, lenézett bajtársaira. A halál eltorzította arcát, nyitott szájából vér csöpögött, szemei tágra nyitva meredtek a honvédekre, mintha arra vigyázna, hogy meg mernek-e azok is úgy halni, mint ő.

A gyerekek sápadtan néztek össze.

— Vigyázz! kiáltott a sárospataki diák, a ki az út peremére fölkapaszkodott, — gyalogság jön az uton.

A torlaszon kiki elfoglalta a helyét.

S míg fönt a dombon robbantak a bombák, előttük mennydörgő hurrá harsant föl s egyszerre száz meg száz szürke kabátos katonát láttak feléjük rohanni.

— Tüzelj! — kiáltott Szeredai.

A fegyverropogás után sűrű füst borult rájuk.

— Tölts, tüzelj! hangzott Szeredai szava.

Ujabb fegyverdördülés. A hurrá elmúlt. De az ágyúdörgés és a bombák süvítése egyre hallatszott.

A sárospataki diák már fönt hasalt a tetőn és onnan kiabált le a szorosba:

— Az oroszok futva hátrálnak, éljen a magyar! A tisztek megállították, rendezik őket. Ágyúkkal jönnek s a többi ágyút is igazítják. Vigyázz! . . . Átkozott kutya . . .

A fiatal diák véresen gurult közéjük.

— A puskámat szólt rekedten, — valami kartácsforgács a balkaromat találta, de ezt visszaadom nekik . . .

A puskámat . . .

Szeredai megnézte. A bal válla volt átlöve. Félrehúzták.

A diák hörögve folytatta:

— Jönnék . . . Ne törődjetelem velem . . . a puskámat . . . vizet adjatok, vizet . . .

. . . Ha vannak a történelemnek sötét és elszomorító tényei, az emberiség ama legnemesebb és legjobb férfainak erőszakos meggyilkolása bizonyára! . . .

Husz János is azon nagy szellemek közé tartozik, kiknek életelvök a tiszta igazság, jutalmok egy félreismert élet s vértanú halál, de a kik mindenkor az emberiség hálájára érdemesek.

* * *

Husz János nevének említése bizonyos érzelmeket szokott felköltetni lelkünkben. Öröm vagy lelkesedés fog el, ha az igazság, a tiszta humanitás érdekében történt nemes küzdelmeire gondolunk. E felemelő érzésbe azonban valami lehangoló érzelem vegyül, melyet tragikus véget ért életpályájának gyászos emléke támaszt bennünk.

Es ez utóbbi az erősebb. Husz nevéhez oly erősen fűződik mártyr halálának emléke, hogy attól — talán — csaknem elváhatatlan. — Bizony méltó az a nagy ember, hogy megállapodjunk s kegyelettel visszatekintsünk rá; méltó, hogy megbámuljuk erejét, mely az igazságért szenvedett végső tusaiban vasakarattá lőn, mely képessé tette arra, hogy törekvéseinek igazságát a kínos vértanúhalál által is megpecsételje!

Husz történeti szereplése a ker. egyház ama nagy szellemi harcának kezdetére esik, mely a XVI. században a reformációra vezetett. Szintere pedig magyar hazánk szomszédságába: Csehország fővárosába, *Prágába*.

Pillantsunk vissza a XV. századra! Igen szomorú és sívárkép az, melyet Jézus egyháza ebben az időben feltüntet. Isten szülője hasonló vala egy pusztához. Tövises és tüskék nőttek keresztül gyümölcsöző ágak helyett. A papirend elvilágiasodott, sötét elvadult. A pápák, kiknek túlkapásai minden határt átléptek, olyan életet éltek, mely visszataszítóbb és borzasztóbb alig lehetett volna. A papság legnagyobb részt csak a romlottságban követte őket. Napirendben volt a szentségárulás, a

zsarolásnak minden neme, a papok erkölcstelensége melyet csak tudatlanságuk mult felül. A jézusi egyház élén három hamis helytartó, kik egymást kölcsönösen átok alá vetették. A szegény nép, szándékosan a babona kötelékeibe dobva, epedt mint a nyáj pásztor nélkül. Nem csoda tehát, hogy még ennek egy része az erkölcsnek határait átlépve, romlott vezetőinek nyomába lépett és sok teher nyomta, egy másik, kisebb és jobb rész a lélek kielégítetlen szükségéi miatt, mind hangsúlyosabban követelte az egyházújítást.

E kisebb és jobb részhez s a reformáció előharcosai közé tartozott Husz is. Nyilvános működése első stádiumában, — mint prágai pap — még nem foglalt el nyílt ellenzéki állást a római egyházzal szemben, mert remélte, hogy a főpapokkal együtt eszközölheti annak reformálását. Predikációit, melyek nem annyira ostromozó célzatúak, mint inkább a biblia szellemében tanítók s javítók voltak, a legmélyebb hit sugallta áhitatosságuk által oly nagy hatást gyakoroltak a népre, hogy rövid idő alatt ezrekből álló sokaság hallgatta. Egyházi előljáráói engedték, hogy javítsa a népet. Sőt a prágai érsek *Szbyrnko*, zsinati predikátorrá is kinevezte.

Miután azonban a papság nemcsak nem támogatta, de régi szelleme s bűnös közönye miatt akadályozta Husz sikeres működését, nyílt harcot kezdett ellene. Minden személyi tekintet nélkül feltárta a papság fogyatkozásait, mindennemű bűneit, szegénységet, önmegtartóztatást követelvén s eszméltetve őket az igazságra és végítéletre. — A koczka hirtelen megfordult. Legnagyobb pártfogója, az érsek, legkeseredettebb ellenségévé lett; a megtámadott papság panaszára a predikálástól — saját egyházmegyéjében — eltiltotta. Közben a tisztán cseh nemzeti jellegűvé vált prágai egyetem rektora lett. A nagy befolyású Husznak s folyton növekvő pártjának most szabadabb tér nyílt a merészebb támadásokra is. Ezek miatt, az egyik pápa, V. Sándor bullája következtében az érsek mintegy 200 kötet könyvet, nagyjából Vicliffe iratait, melyek közül

A dobos megitta és megmosta az arcát.

— Vigyázz! kiállt az orlaszon az ór.

A honvédsapat két sor tüzet adott. Egyszerre a torlasz megrendült, majdnem fölrobbant, egyúttal a csapat feje fölött két bomba pattant szét. Az oroszok szembe is ágyúkat raktak, meg a bombavető mozsarakat is a torlasz ellen igazították.

Sűrű füst borította a szoros útát. Szeredai végigtapogatta magát. Semmi baja sem volt. Lábainál egész csomag ember vonaglott és jajgatott. A kapitány fölfelé kapaszkodott, hogy jobban lásson. Az oszló füstön keresztül látta, hogy az oroszok szembe nem támadnak, csak robbanó golyókat lönek a torlaszba . . . Ellenben az erdők tisztásai tele voltak szürke köpönyeggel. Ezek a megkerülő csapatok voltak.

— A ki él kapaszkodjék fel a tetőre! — ordította le — mert itt fojtanak bennünket az útban. Rajta fiúk!

A fölhívásra valami harmincz bódult, puskaporfüstös alak mászott föl. Legutól vonszolta a két dobos a sárospataki diákok, a ki lázban égő szemekkel hol puskát, hol vizet kért.

Alig hagyták el a szorost, az orosz ágyuk a szétszórt torlaszt fölgyújtották . . . s a tűz patolgásán s az ágyúk dörgésén keresztül a rettenthetetlen csapat borzadva hallotta alólrol a lent maradt, sulyosan sebesült honvédek kínos jajgatását, mely lassan-lassan elhalt. Ott égték!

A tetőn egymásnak vetett háttal álltak a haldoklók.

Egyszerre köröskörül az erdőben megzendült az orosz czári himnusz, zenekarok fújták, az ezredek üvöltöttek. S a tető alatt, az erdőszélén, köröskörül szuronyerdő jelenik meg.

Hatalmas hurrá-kiáltás reszketteti meg a levegőt s a szuronyerdő sebesen megindul fölfelé.

Alig voltak harmincz lépésre.

Ekkor egy aranysisakos, fényes tábornok vágta ki a tömegeből s kardjával intve, éles hangon ezt kiáltja:

— Sztoj!

A roham megállt.

A tisztak a tábornok mellett toremnek. A tábornok a maroknyi magyarra mutat. Egy tiszt oda lovagol:

— Rendez-vous! (Adjátok meg magatokat!)

— Cél, tűz! — felel Szeredai.

A magyarok sortüzére köröskörül egy fülsiketítő roppanás következik s mikor a füst szétoszlik, nem áll a tetőn senki. Az oroszok lassan közelednek.

A tábornok oda megy a holttestek közé.

— Mind meghaltak? — kérdé az adjutánst.

— Egy él, csak a bal válla van szátronsolva. De az is el van ájulva.

— Hivd az orvost s úgy kell vele bánni, mintha a mieink közül való volna.

— Tábornok ur, megfujathatjuk a győzelmi himnuszot?

— Ne fujjatok semmit — szólt a fényes katona elgondolkozva — a győzelem ezekké a néma halottakké. Ellenben a tilsíti ezredből kétszáz embert rendelj ki, hogy tisztességesen eltemessék őket.

A tábornok jelt ad, az orosz csapatok pedig megkezdik a bevonulást Magyarországra.

. . . És azóta csak piros virág terem a sztreznói tetőn . . .

Husz többet lefordított, ünnepélyesen megégettetett, a reformátor ellen a pápai átkot kihirdette, s az elpártolt Prága városát interdictum alá vetette. Husz tovább predikált, s midőn a pápa által a nápolyi hadjárat előkészítése végett indított s Csehországra is kiterjedő nagyszerű bűnbocsánati üzérkedés ellen a legélesebben kikelt, még nyilvános vitatkozásban is, melynek következményekért a durva nép a bűnbocsátó pápai bullával több neveléses, s annak tekintélyjét mélyen sértő útczai jelenetet idézett elő, sőt a Vicliffe könyvek lángjaira feleletül, a bullát máglyán megégette: a pápa a legfélelmeesebb alakban mondta ki rá az átkot s száműzetést. Husz engedett, félrevonult, de előbb az egyház igazságtalan átka ellen, az egyetlen igaz bíróhoz, Jézus Krisztushoz s a közzsinathoz felebbezett.

Ily — nagyjában vázolt — előzmények után következett be 1414. nov. ben „az egyház főben és tagjaiban való reformálása“ végett sokat sürgetett *Constanzi zsinat* s ezzel együtt Husz martysága is.

A csehországi egyházi mozgalom már az 1413-ik évben európai jelentőségre emelkedett, úgy hogy Zsigmond császár meggyőződött, hogy az ügyet zsinaton lehet és kell elintézni. E célból Huszt felszólította hogy Constanzba menjen. Ő előbb királyi oltalmat kért a gyűlésre való utazásra, a mivel a zsinat előtt nyíltan védelmezhesse magát és a Krisztusról vallást tehesen; ha ez lehetséges, szívesen elszenvedi a halált Krisztus evangéliomáért.

Még mielőtt a fejedelmi biztosító levelet megkapta, a Zsigmond által megbízott két cseh nemes, *Duba Venczel* és *Chlum János*, és a prágai egyetem követe, *Reinstein János* bibornok, — rokonérmű férfiak — kíséretében, okt. 11-én bátran útnak indul. Ezért végrendeletét is megírta lepecsételt levélben, melyet egy ked-

IV.

Az operjesi orosz korbázból egy sebesült hívatta a papot és a polgármestert. A sebesült Farkas Balázs sárospataki diák és honvéd volt, a kit az oroszok hoztak magukkal és ápolták gondosan.

— Hallottak valamit a sztrechnói harcokról? kérdé Farkas.

— Hallottunk. Már az elbocsátott nemzetőrök beszélték, hogy Szeredai kapitány ott maradt hetvenkét honvéddel. Aztán egy Márton nevű öreg paraszt is beszélt, a ki a leveleket hozta. De legtöbbit az orosz tisztek beszélték.

— Ezt akarom tudni. Maradt valaki bajtársaim közül életben?

— Nem. A tilsiti ezred tisztjei hetvenkét halottat számláltak meg.

— Tehát én vagyok az egyetlen, a ki megélt?

— Igen.

— Jó. Most kérem tisztelendő ur, és polgármester úr, hallgassák meg és jegyezzék föl, hogyan fogadta meg Szeredai János és hetvenkét társa, hogy meghal és hogyan tartotta meg fogadását.

És a két tiszteletemlő férfi könnyes szemekkel borzongva hallgatta a sápadt diák deliriosus előadását a sztrechnói harcokról.

Este újra hívták őket a sebesülthöz. Haldoklott. Letépte kötelékeit. Vére elfolyt, szétroncsolt válla üszkösödni kezdett. Töredezett hangon így szólt?

— Megfogadtam. Követni kell bajtársaimat. Várnak. Gyáva volnék. Ne . . . nem maradhatok e . . . egye . . . dü . . . düh. Isten! . . .

Meghalt.

Én jó istenem, ha minden e fajta történetet följegyeznének, ebben az országban, talán csupa piros virág teremne.

ves tanítványához intézett, ki nem akarta azt előbb felbontani, míg biztos tudomást nem szerez mestere haláláról. Épen ily sejtelmes hangú, de szilárd elhatározástól sugárzó az a bucsúlevele, melyet utazása közben cseh nyelven írt prágai hiveihez. Németországi útja valóságos diadalút volt. A nagyobb városokban falragaszokat készíttetett latin és német nyelven. A nép és papság köréje gyülekezett, beszélgetésbe, sőt vitatkozásba bocsátkozott velök és legnagyobb meglepetésére mindenütt szívesen fogadták. Nov. 3-án ért rendeltetésének helyére. A nép kísérete mellett vonult be szárlására, *Vita* nevű özvegy nőnél lakott; a ház ma is meg van s ércztáblával van megjelölve. A fejedelem biztosító levelét még csak ezután, nov. 5-én kapta meg.

Constanzban eleinte szabadon járhatott-kelhetett. Ellenségei, s ezek között *Palecz*, ki mindjárt megérkezése után a templomajtóra függesztett iratában Huszt *makacs eretneknek* nyilvánította, — lassan, de folyton gyülekeztek. Mindamellet az első négy hét alatt semmi se történt ügyében és elég ideje volt a bekövetkezendő kihallgatásra előkészülni. A ravasz bibornokok azonban nem sokáig késtek azzal gyanúsítani, hogy a városból meg akar szökni, s nov. 28-án a pápa nevében szabadságától megfosztották és elfogták. Hiábavaló volt Chlum János fáradozása következtében Zsigmond császár közbelépése is, ki szabadságlevele megsértéséről értesülvén, azonnal tiltakozott Husz elfogatása ellen. De hiányzott benne a tetterő. A zsinatnak sikerült meggyőzni az ingatag jellemű császárt, hogy az eretneknek adott szót nem kell megtartani; mások meg azt hozván fel, hogy a biztosító levél csak Constanzig szólt, levette róla kezeit. Decz. 6-án egy közeli dominikánus kolostorba vezették, s ott egy borzasztó sárfészekkel határos és büzhödött levegővel telt börtönbe vetették, melyben a szegény fogoly megbetegedett. Ekkor, hogy tragikusabb halált haljon, egészségesebb helyre zárták. Innen több levelet intézett barátaihoz, melyek egy század múlva *Wittenbergben* adattak ki.

(Folyt. köv.)

Antalfy László.

A bodrog-keresztúri emléknep.

1849—1899.

Január 22.

Egy fényes korszak 50 éves emlékét elevenítette fel 1899 január 22-én a sárospataki főiskola ifjúságának egy része a *Bodrog-Keresztúr határában felállított honvédelméknél*, hogy tanáraival együtt szívből áldozzék azon hősök emlékének, kik függetlenségünkért, szabadságunkért s alkotmányunkért hősi halált haltak. A hazaszeretet érzelmei megkapóan nyertek kifejezést az egyszerű, de lelket gyönyörködtető ünnepély lefolyásában. Templommá alakult át a természet s a távoli harangszó elhangzása után mindnyájunk ajkáról egyszerre hangzott fel a dicső multunkat híven visszatükröző „*Himnusz*.“ Egy szívvel, lélekkel énekeltünk mindnyájan. Ezután *Csontos József* gimn. történet tanár, lelkes szavakkal ecsetelte e nap jelentőségét, visszapillantást vetvén az 50 év előtti eseményekre. Áldozni jöttünk e szent helyre, — úgymond — hol 50 évvel ezelőtt ágyuk dörögtek, szuronyok villogtak és bajnokok rohantak a halálba. Összeesküdtek ellenünk, ki akartak törölni bennünket a nemzetek sorából. Istenem, hányszor akarták ezt tenni! Ezer év óta, hányszor támadták meg szabadságunkat, függetlenségünket. Szabadabb szellő

kezde l engedezni, a szabad eszmék megtalálták az utat a nép szívéhez, s a magyar nép fellélegzett. De hajh! Jött a zsarnok hatalom erőszaka, a hatalom orvtámadása s a magyarnak védni kellett magát. Nehéz volt kicsikarni a fegyvert az ellen kezéből. A válságos pillanatban küld a gondviseiő apostolt, ki megtalálja a kulcsot a nép szívéhez: Rohan a nép a halálba, szuronyok villogtak, ágyúk dörögtek, hősök haltak martyr halált. E bajnokok emléke gyűjtött össze bennünket ahoz az emlékoszlophoz, mely hirdetője annak a hazaszereteteknek, melynek birtokában volt bátorságuk a győzelmes ellent diadalútjában feltartóztatni Nemes elhatározásukat győzelem koszorúzza. A diadal a mienk lett, de a diadal nyomában sebesültek s félháltak jajjai hangzanak fel. Ezek emlékét jöttünk feleleveníteni s ez az emlék oszlop büszken hirdeti nekünk, hogy a hazát úgy szeressük, mint ezek. Ma békere hív fel ez emlék. Ma a hazát az szereti, ki dolgozik, munkálkodik s ki ez által igyekszik hasznos polgára lenni az államnak. De hirdeti azt is: Ha jön az ellen, mindnyájunkat készen találjon a harci riadó. A gondviselő óvjon mindnyájunkat a veszedelemtől s adjon a hazának békességes felvirágzást! A nagy hatással előadott lendületes beszéd elhangzása után *Molnár István VIII. o. t.* szavaltta el hatásosan *Bajza József „Apotheozis“-át.* Majd *Marton János VIII. o. t.* elevenítette fel kerekded, hazafias beszédében, a *badrogkeresztúri csata* lefolyását. Beszéde végeztével helyezte el *Kiss László VIII. o. t.* a *Radácsi Margit és Markon Mariska k. a.* által izlésesen összeállított koszorút a szabadsághősök emlékoszlopára. Ez ünnepélyes jelenet hatása alatt újra felhangzott ajkainkról: *„Tied vagyok, tied hazám.“* E hazafias dal önkéntelen ragadta lelkünket abba a szép korba, mikor a szabadság a maga üdeségében hevítette a honfűi keblet. Emelte egyszerű lelkes ünnepélyünk fényét *Szász Tihamér VIII. o. t.* is *Endrődi Sándor „1848. Márcz. 15.“* című költeményének sikerült elszavalásával. Legkiemelkedőbb mozzanata volt ünnepélyünknek az a jelenet, mikor egy őszbeborult *48 as honvéd* tiszteletreméltó alakját pillantottuk meg az emlék oszlop lépcsőzetén, mindnyájunk szívéből egy röpke fohász kél az ég felé, hogy a hazának ilyen hű fia legyenek. *Dr. Lengyel* Endre, a nagy idők tanúja, elérzékenyülve emlékszik vissza e szép, de küzdelmes napokra. „Még hallok a csatazajt, még látom a hős Klapkát a 20-ik zászlóaljban, a mint kiáltja katonáinak: Hát engedjük magunkat verni annak a németnek? Egy volt, rövid volt a felelet: Nem!“ Csakhamar hullt az ellenség, a honvédek nyomultak előre. 50 év! Azt mondhatom: „Múltadban nincs öröm, jövődben nincs remény.“ De nem! Ne adjuk fel a reményt! A ti ifjú szívetekből jött fogadástétel mutatja, hogy nem kell kétségbeesni. Mindaddig erős a mi reményünk, míg ilyen apostolai vannak a hazának. Az igaz elismerés és hazaszeretet által emelt szobor jele egy szép multnak, jele egy boldogabb jövőnek. Szent ez a hely és szent is fog maradni! — Élénk figyelemmel, mohón szívtuk magunkba az ősz veterán igéit; s a *„Szózat“* eléneklése után a hősök emlék oszlopánál új erőt s bátorságot merítve a szabadság, függetlenség eszméinek szívében való megszilárdítására, boldog hittel s édes reményekkel eltelve vettünk búcsút szabadság hőseink emlék-oszlopától.* *Magyary Lajos.*

* A tanári karnak és az ifjúságnak túlnyomó részét az akkori, rendkívül kellemetlen időjárás tartotta vissza a kegyetes emlékünnepeleyn való megjelenéstől. Sajnos, hogy ennek következtében az egész kirándulás csakis a felgimn. ifjúságunknak is ki kellett volna vennie a maga részét Ennek némileg való pótlása gyanánt óhajtottunk néhány kegyetes sort szentelni lapunk hasábjain a fentebbi közleménynyel. Szerk.

A fiatalok büntetéséről.

— Büntetőjogi tanulmány. —

Büntető jogászaink körében napjainkban Európázerte egy nemes, emberbaráti mozgalom keletkezett: a kiskorúaknak a bűnözéstől való visszatartása végett alkalmazni a lehető legmesszebb menő preventív intézkedéseket; nevelni, javítani míg lehet, büntetve javítani, ha szükséges.

E nemes mozgalom létalapja ama, bűnügyi statisztika által feltüntetett, szomorú, mondhatnánk: megdöbbentő tényben leli magyarázatát, hogy a bűntény elkövető egyének felerésze évről évre a kiskorúak köréből kerül ki.

Kritika tárgyává teszem törvényünk és a gyakorlat erre a kérdésre vonatkozó jelenlegi álláspontját és csak czutan térek át az általam, a cél elérhetése végett alkalmasnak tartott kriminal politika elvei gyakorlati alkalmazásának fejtegetésére.

I.

Hogy arra a kérdésre sikerrel megfelelhessünk: *„Helyese a magyar BTK. álláspontja a fiatalok bűnösökkel szemben? Elég e a megállapított korhatár?“* szükséges megismernünk törvényünknek ez esetre vonatkozó intézkedéseit. BTK.-ünk erre vonatkozólag a 83—88. § ig terjedő t. cikkekben intézkedik. Tehát *öt cikkben (!)* végez a bűnösök legszerencsétlenebb osztályával.

Az *első cikk* azt mondja: *„A ki a büntett vagy vétség elkövetésekor életkorának tizenkettedik évét nem haladta: bűnvád alá nem vonható.“* Helyeselném ezt az intézkedést, ha nem egyedül állna, de mivel ez a cikk BTK.-ünknek a tizenkét évn alóli bűnösökre vonatkozó összes intézkedését magában foglalja: kifogásolnom kell! Nézzük csak mit mond az a törvény-cikk, illetve mit hallgat el!

Azt, hogy a 11 éves s 11 hónapos szabadon lehet szüle és testvér gyilkos, szabadon lehet ijesztő képe az erkölcsi romlottságnak, lophat, gyűjtogathat; s ha atkos szenvedélye elúzi a szülei háztól s gyermekkezővel útonútfélen szededeti a bűn virágait, s elfogják: mit tesznek? Haza toloncolják, hadd legyen szülőinek élő gyalázata, testvéreinek mételeye; bízzák az időre, hadd hozza el a 13 ik életévet, hátha akkorra megéri már a büntetésre!

De hát ezeknek szülei vannak, kiket lehet kényeszeríteni gyermekeik elfogadására; de mi történik azokkal, kik nem tudják hol születtek; kik nem érezték soha az otthon melegét, kik nem tudnak mást, csak azt, hogy léteznek és a gyomor enni kér? Kérem, mi történik ezekkel?

„*Rendőri intézkedés*“ alá veszik s legtöbb esetben egy pár napi elzárás után egy csomó fenyegetéssel terhelve útnak indítják.

Nemde, sötét kép; de ha áltatni nem akarjuk magunkat, el kell hinnünk, mert igaz!

Megtörténik, hogy jó becsületes szüleknek becsületes gyermekei között akad egy isten átka, a kiből a bűn, a romlottság mérges virágai dúsan sarjadzanak, az átkos vad szenvedély diadalt ül a jobb belátáson; és ha a szülei kéz gyöngye a mérges gyomok kiirtására, a kérés, rimázkodás, szülei fenytés mind kevés: mit tehetnek?! Tehetnek-e mást, mint hogy takargatják a bűnt, mely egyszersmind az ő szégyenök!

Mondhatják némelyek, hogy ott vannak az erre a célra alakított *javítóintézetek.* Tudom, csakhogy odáig

nagy az út, csak egy pár szükségést számolok el, a melyeknek mindegyike elégséges arra, hogy a szülőt visszatartsa szégyenének esetleg eredménytelen feltárástól. Ilyenek:

a) Az ismeret s így a bizalom és hit hiánya az intézet jóságában és eredményességében, minek oka főképp az intézet csekély számában keresendő.

b) Az igazságügyminiszter engedélyének szükségessége.

c) Az évenkénti 350 frt tartásdíj fizetése, két évi ott lét biztosítása mellett.

És csak ezek után sikerül megszabadulni a szülőnek rossz útra tévedt gyermekétől.

Vagy megtörténik, hogy a szülék gondatlanok, sőt határozott bűnös szándékkal gyermekeik fejlődését ferde irányba viszik, utat engednek, avagy adnak a féke vesztett vad szenvedélynek. Kérdem, hol a törvény, avagy hol a határozat, mely kötelességévé tenné akár a bírói, akár a közigazgatási hatóságnak az ilyen családi viszonyok figyélámmal tartását, sőt meggátolását? Szabad utat engednek a fejlődésnek mindaddig, míg a jogrend nagyon is erős és gyakorlott kézzel meg nem zavartatik! Pedig lehet, hogy az ilyen bűnös csak körülményeinél fogva lett bűnössé. Lehet hogy tettében, akaratában kevés vagy éppen semmi szándékot sem fedezhetünk fel, mert hát tehet-e szándékosan rosszat az, a ki a jót nem ismeri; lehet-e öntudatos annak cselekedete, kinek életét nem az erkölcsiség, hanem a vad szenvedély vezette feltartóztatlanul?

* * *

BTK.-ünknek a fiatalok bűnösökre vonatkozó *második cikke* már részletesebb. Ha végig olvassuk BTK.-ünknek a 12–16 évesekre vonatkozó intézkedéseit, első pillanatra úgy tűnik fel, mintha mindazt megtalálhatnánk benne, a mit egy jó törvényben látni szeretnénk. Az első cikk azt mondja: *„ha a bíró látja, hogy a bűnös tett a személy szabad, öntudatos akaratára nem vezethető vissza, a megindított bünvádi eljárás megszüntetendő.* Tehát, nagyon helyesen, az öntudatos és szabad akaratot nem látva, nem büntett. *„Ha pedig — mondja tovább a törvény — a kiskorúban nagy mérvű lelki romlottságot lát a bíróság, javítóintézetbe való elhelyezésre ítélheti. Ha pedig a tett a kiskorú bűnösnek beszámítható, a redukált büntetési tétellel alkalmazandó, mely egy napi fogháztól öt évi börtönig terjedhet, egy évi magán elzárással.*” E szerint a bírónak a lehető legnagyobb szabadság engedtetik a kiskorú bűnösségének vagy nem bűnösségének megállapításánál. Ez azonban a törvény álláspontja, a gyakorlat némileg eltérő.

Ezzel nem azt akarom mondani, mintha a bírói kar nem tisztelné kellőleg a törvényt, vagy nem akarná annak rendelkezéseit betölteni, ezzel nem vádolom, hanem nagy hibaül rovom fel, hogy e törvény megalkotásánál nem gondoskodtak kellőleg a törvény betöltéséhez szükséges eszközök létesítéséről.

Például tegyük fel, hogy egy 13–14 éves gyermek lopott. A gyermek fogyatékos erkölcsi nevelését konstatálja ugyan a bíró, de viszont azt is látja, hogy a gyermek tudja az enyém és a «tied» közti különbséget, tehát belátási képessége van és hogy mégis ezt tudva a máséhoz nyúlt, tettében azután a dolog utáni vak, fellobbanó vágyának hódolt, tehát az döntendő el, hogy a tett a jelenetben szabad akarat kifolyása-e vagy nem? Mit tegyen a bíró a jelenlegi állapotok mellett? Én részemről nagyon haboznék, hogy felmentsem-e, azzal indokolva, hogy ezt a tettet nem lehet beszámítani, mert a vétkező oly alacsony értelmi fokon

állt, hogy vágyának s így akaratának jogos határát megszabni képtelen volt; s így tehát szabadon bocsátva szabad utat engedjek jó avagy bűnös hajlamainak kifejlődésének? vagy javítóintézetbe való elhelyezésre ítéljen, tehát tartsam itt fogva mindaddig, míg az igazságügyminisztérium útján nagy hosszadalmasan engedélyt nem nyer javítóintézetbe mehetni? (Ez igénybe vesz 8–12 hetet) Vagy ítélem el, hogy kerüljön kitanult bűnösök közé, hogy ítélettel mecsételem meg egy gyermek becstelenségét, hogy lakoltassam a gyermekben az embert?

Hogy mennyire ingadozó az ily kiskorúakkal a judicatura, csak el kell olvasni a fiatalok bűnösökkel szemben hozott ítélet indokolását, mely nem egyszer legjobbnak látja a szabadon bocsátást. És igaz is, sokkal nagyobb a valószínűség künn az életben becsületes emberek közt megjavulni, mint egy csomó gazember közé bezárva, gazemberré nem lenni.

Itt — legalább intézkedéseiben — mégis csak mutat egy kis jó indulatot BTK.-ünk, de a 16 éven felüli bűnösökkel szemben csak nem teljes szigorral jár el, amennyiben csupán a halál és éltfogytiglan tartó fegyházbüntetést nem terjeszti ki rájuk, egyebekben pedig alkalmazza a teljes szigorot. Tehát a 16 év betöltésével csaknem teljes korúság áll be a büntetés terén. Pedig a természetben nincs ugrás, valamint nem tudjuk, mikor, melyik pillanatban lesz a gyermek emberré, ugy azt sem tudjuk, melyik év hozza meg az értelem teljes kijelődését. Mert ez igen sok társadalmi, természeti, nevelési, családi körülményektől függ és ezen körülmények következtében egyiknél lassabban, másiknál gyorsabban fejlődik a képesség a tett hatásának felismerésére, az akaratnak öntudatos irányítására s így határozott életkort az értelmi kifejlődésre megállapítani nem is lehet. És ha mégis veszünk fel korhatárokat a bűnösség mikénti beszámíthatósága, a bíróság eljárásának könnyítése és egyöntetűvé tétele végett szükséges, hogy azok először is mennél szélesebb körben mozogjanak, másodsorban hogy a helyes ítélkezhetés eszközei megadassanak, az az általok a cél — a javítás — elérhetővé tétessék!

Lehet, hogy hosszabban is időztem BTK.-ünk körében, de szükségesnek tartottam, mert meggyőződésem, hogy az állam egyik legszentebb célja: kötelességtudó, becsületes polgárokat nevelni, építeni fejleszteni erkölcsi alapon és tiszta kézzel. De ezt lent, egész lent kell kezdeni a gyermek és fiatal korban, pótolni, kiegészíteni az e célból az egyén rendelkezésére álló többé kevésbé hiányos eszközöket!

Mert ha igaz az elv, hogy a büntetés nem lehet *cél*, hanem *eszköz és következmény*, csak eszköz, még pedig oly végső eszköz, melyet csak akkor veszünk alkalmazásba, mikor más eszközök rendelkezésünkre nem állanak, igaznak kell lenni annak is, hogy ezt a végső eszközt meg kell előzni az erkölcsi alapon be rendezett nevelésnek, meg különösen a fiatal kornál, hol a szenvedély és ösztön a jobb belátással örökös harcban áll, hol a természetben rejlő hajlam számtalan társadalmi s családi okra vezethető vissza, mely okok, mint előzmény, szülik a számtalan rútabbnál rútabb vétkeket, mint következményt; mely okok megsemmisítése egyértelmű volna az okozatnak, *bűnnek*, megsemmisítésével.

Tudom, hogy ez nehéz, sőt talán kivihetetlen feladat lenne, mert míg ember lesz, bűn is lesz; de már azt hiszem hogy az állam, és társadalom kezét fogva ha a bűn csiraját teljesen kiirtani nem is lesz képes ezt a jelenleg ijesztő számot leszállítani, igen is képesnek hiszem! Hiszem pedig különösen abban az esetben, ha a gyógyítást az okok megsemmisítésével kezdi; hi-

szem, ha intézeteit úgy rendezi be, hogy egyrésztől minden elháríttatik, a mi a bűnös javítását hátráltatná, más részről minden alkalmas eszköz megragadtatik, mely által az erkölcsében meglazult avagy elsüllyedt emberi szent kötelességének tudatára ébresztetik. És ezt meg kell tenni, mert a mit a fejlődő kor megmentésében elmulasztunk, azért majd a meglett kor és társadalom bünhődik.

Eimúltak már azok a sötét századok, a mikor a büntetés alapja: a *bűn*, célja: a *megtorlás*, az *elrettentés* volt. Ma sokkal szebb, magasztosabb alapja az *igazság* és *szükségesség* és célja a javítás, felébreszteni az emberben az embert, visszaadni a társadalomnak és önmaganak! Megoldásához sem az állam, sem a társadalom ereje nem elég külön-külön elszigetelten. Biztos sikert csupán csak az állam és társadalom együttes, összhangzatos, lelkiismeretes tevékenysége, gondossága teremthet.

(Folyt. köv.)

Simon Endre.

Jogász-bál.

1899. jan. 7.

Kedves *Subidron* Úr!¹⁾ Úgy-e bár, hogy olyan valakitől, a ki nem veszedelmes sem a lányokra, sem a férfiakra nézve, nem igen várhat az ember nagy dolgokat?! Nos, hát legyen meggyőzve az ellenkezőről. Igaz ugyan, hogy galamb-epéjú és birka-türelmű ember vagyok, de e jellemző sajátságaim meg nem kötik a kezemet abban, hogy ama bizonyos faágat, melyre ismét felpóczolta magát, el ne válaszsam a törzsétől. Meg is kezdem stante pede a fűrészeléset. Hol maradtunk, kedves Uram, a *jan. 7-iki jogász-bálról*?²⁾ Mert Önnek, a ki mint egyik korifeus szerepelt a meghívón, helyt kellett volna állnia, vagy legalább foglalnia a parquetten is. De Ön ezalatt, megrögzött szokása szerint, foliánsok között turkált a helyett, hogy a szép szemek birtokosainak társaságában keresett volna fiatal korához illő szórakozást. — Nos, úgy-e recseg a faág?³⁾ De Ön irigylésre méltóan szerencsés halandó *Subidron* Úr! Abban kell hagynom, a mit elkezdtem. A pataki hölgyek közül *tizenketten*, kik valószínűleg nesztét vették harczias készülődéseimnek, a következő sorokat intézik hozzám: „*Ne bántsa Subidront, inkább bizza rá a referádt.*“⁴⁾ A kinek *12 pataki szép leány* a barátja, azzal nem jó kikezdeni; mert veszedelmes fegyver az ember kezében a penna is, de az írás-

¹⁾ A szóban forgó *Subidronon* a kellemetes meglepődés kétségbevonhatatlan jelei mutatkoztak, mikor ez a kiszőrkesztés a kezei közé került. (Mert olyan bakafántos úri ember, hogy minduntalan felturkálja a redakció titkos és kevésbé titkos fiókjait). Azóta fokozott mértékben boldog és szemlátomást hizik, — ráfér — látván, hogy még vele is foglalkoznak. Erősen tartunk tőle, hogy boldogságában valamelyik legközelebbi bálon felcsap — förtencnernek és elkezd udvarolni. Már pedig a mikor ez bekövetkezik, — ne add, óh uram isten! — egész biztosan sejtethjük ez árnyékvilág közeli elmúlását.

²⁾ Jól van, kedves *Florid* úr, csak kopogtassa meg a hátát annak a gonosz *Subidronnak*! Ez az úr mindnárón szerepelni óhajt; megválasztatja magát (bár olismert tánczos lévén, joga volt hozzá) jogászbáli alelnöknek s aztán, mint a ki dolgát jól végezte: nyakig belebútt a jogtudomány paragrafusaiba. Mentségére egyedül az szolgálhat, hogy a bál után néhány nap múlva ő is kitarótán tánczolt — a zöld asztal mellett.

³⁾ Recseg.

⁴⁾ A tizenkét pataki szép leánynak *Subidron* ez úton rebegi el leghálásabb köszönetét. Mi pedig ezennel hivatalosan elismerjük és nyugtázzuk, hogy *Subidron* a mai naptól kezdve Magyarországnak és a kapcsolt részeknek a legirigyléseméltóbb embere.

szony-népség jól ismert fegyvere még veszedelmesebb. De azért a referádat már csak magam írom meg. Gyánitom ámbár, hogy lesznek olyanok is, kik csak azért, mert nem a *Subidron* Úr jó hangzású nevét látják alatta, el sem olvassák.⁵⁾

Talán fel is tűnt Önnek, hogy jogász-bálról szól az ének? Igen bálról, mert a jan. 7-iki jogász-tánczestélyről nem lehet szólni más értelemben. A rendező-bizottság kitűnő szakértelemmel oldotta meg azt a nagy problémát, hogy mikép lehet Patakon, a lokális viszonyok mellett is, fényesen díszített termekben bálozni. Igaz, hogy délszaki növények nem rejthették el a suttagó szerelmeseiket szemünk elől, de a paradicsomban képzeljük magunkat mindannyian, mikor megtelt a terem azokkal a nyiladozó, illatozó, kedves szép virágokkal. Szinte láttam *Ámor* nyilait repülni a levegőben s a könyörtelenül átlőtt szíveket és szívecskéket . . . Aztán meghúzódttam egy szögletben s végeztem riporter teendőimet, gyönyörködve folyton a ragyogó szempárokban s a szebbnél-szebb toilette-ekben. Az előbbieket annyira kiközlentettek a rendez kerék-vágásból, hogy az utóbbiakat tiszta ítélő képességgel többé meg nem figyelhettem. De azt hiszem mindenki így járt volna az én helyzetemben, a kinek ilyen lobbanékony természetű szíve van, mint ez az enyém. No aztán mikor rázendítette a cigány, akkor már épenséggel nem tudtam, hogy hányadán vagyok. Forogni kezdett velem a világ, lehet azonban, hogy én keringőztem. (Bocsánat, hogy ennyit foglalkozom magammal). Majd mikor a tipegőben lecsendesültek a pihegő keblek, beharangoztak az első négyesre s én befejezhettem a riporter tulajdonképi teendőit. Boldog érzettel regisztrálhatom, hogy az első négyest 32 pár tánczolta. Fáradságunkat tehát siker koronázta. Szép lányokban nem volt hiány, a buffet is hozzájárult a virágos hangulat fokozásához. Szóval kitűnően mulattunk lámpa-oltásig. Ekkor azobann a mamák, úgy látszik, megelégették boldogságunkat s annak az elvnek hódolva, hogy a jóból is megárt a sok, lepötyyantottak bennünket a föld feletti régiókból. Vége lett a tündérek bűbajos világának, távoznunk kellett nekünk is s nem hozhattunk el magunkkal egyebet az emlékeknél, melyek, sajnos, csak sóhajtásainkat szaporítják. — Nos, mire kíváncsi még? A toilette-ekkel, a fent említett ok miatt részletesen nem foglalkozhatom, bár érdemesek voltak a tanulmányozásra. Ki volt a bálkirálynő? Hogy *másoknak* ki volt, azt nem tudom, hogy *nekem* ki volt, azt el nem árulom. Aranyos, szép babák voltak mind, mind. Csak mi voltunk csunyák és ügyefogyottak, hogy ott nem tudtuk őket tartani a déli órákig. Mert úgy-e jobban hangzanék a referádtában, ha a sablonos reggeli órák helyett a déli órák szerepelnének? . . . Ideje azonban, hogy közöljem a jelen voltak névsorát.

Ott voltak: *Asszonyok*: Adriányi Kálmánné, Balogh Pálné, Csontos Károlyné, Debreczeni Bertalánné, Dr. Finkey Ferenczné, Hodinka Ágostonné, Horváth Györgyné, Dr. Kun Zoltánné, Dr. Láczy Szabó Lászlóné, Maklár Papp Miklósné, Meczner Andrásné, Dr. Meczner Sándorhé, Moók Ferenczné, Dr. Szánthó Gyuláné, Szinyei Gerzsonné, Szívos Mihályné, Szunyogh Ferenczné, özv. Zsindely Istvánné, Dr. Zsindely Istvánné. *Leányok*: Adriányi Olga, Adriányi Elza (L.-Tolcsva), Balogh Margit, Csíszár Róza (M.-Izsé), Csontos Ágnes, Csontos Margit, Debreczeni Jolánka, Debreczeni Ilonka, Dudás Vilma, Gecsey Etelka, Haury Ilonka, Hodinka Natália, Izsépy Irén, Izsépy Gizi (M.-Izsé), Kovácsy Anna (Tállya), Láczy Irénke, Maklár Papp Margitka, Markon Mariska, Moók

⁵⁾ Floridornak igaza van.

Szerk.

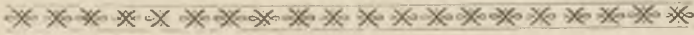
Erzsike, Moók Mártha (Vajdácská), Nagy Boriska, Szinyei Boriska, Szinyei Mariska, Szinyei Emmi, Szívós Irénke, Trócsányi Juliska, Zsindely Etelka.

*

Remélem, kedves Subidron Úr, nincs megelégedve a referádámmal? Mert hiszen maga mondta, hogy rendszerint azokról a mulatságokról szóló referádák sikerülnek a legjobban, a melyeknek a tisztelt referáló Úr a színét se látta . . . Már pedig én ott voltam. Jövőre is ott leszek. Tehát? . . . Legyen máskor Ön a referens.

Igaz híve:

Floridor.

IRODALOM.

* **Lapszemle.** A magyar ifjúsági sajtó ez éven az eddigieknél fokozottabb igyekezettel törekszik maga elé kitűzött céljait megvalósítani. Magának az ifjúságnak egyre növekvő igénye a diáklapokkal szemben (sajnos, hogy csak az igény növekszik, míg a lelkes pártolás nagyon gyér) a szerkesztőket nagyobb tevékenységre és körültekintésre ösztökéli. Már magában véve a mai állapotokkal is meg lehetünk elégedve e téren, de ha így haladunk: az ifjúsági sajtó maholnap hathatós előiskolája lesz politikai, társadalmi, egyházi életünk pennaforogató világának. — A „*Budapesti Egyetemi Lapok*“ (VIII. évf. fel. szerk. *Wolfner Pál*, segéd-szerk. *Siklóssy László*) határozottan nagy haladást tüntet fel az előző évfolyamokkal szemben. Komoly iránya, gondos szerkesztése elismerésre méltó; a jelentősebb diák-kérdések megvitatásán kívül helyet találnak benne egyes szakszerű dolgozatok, talpraesett bírálatok is, a nélkül azonban, hogy a diákhumor egy-egy sikerültebb megnyilatkozása ki lenne zárva tárczarovatából. Különösen a felelős szerkesztő látja el a lapot jól kidolgozott közleményekkel. A lap irodalom, könyvismertetések stb. rovatától összes diáklapjaink példát vehetnének. Az Egyetemi kör ez időszerinti bezáratása nem érintett bennünket kellemesen azért sem, mert így a lap pontos megjelenése elébe is akadályok gördültek, s valóban, azóta nagy hiányát érezzük az Egyetemi Lapoknak. A „*Kolozsvári Egyetemi Lapok*“ (II. évf.; főszerk.: ifj. *Polez Rezső*; fel. szerk.: *Kunfi Zsigmond*, segéd-szerk.: *Senn Ottó*) szintén nemesen fáradozik azon, hogy valamiképen hátrább ne maradjon. Az eddig megjelent számokban sok elismerésre méltó cikket olvastunk különösen *Gergely Györgynek*, a kolozsvári Egyetemi kör mostani tevékeny elnökének a tollából; a turini diákkongresszus lefolyását eddigelé ez a lap ismertette a legbehatóbban. Egyes rovatait, főként újabb időben, nagyon változatosan és választékosan állítja össze. A „*Debreceni Főiskolai Lapok*“ ellen főként a pontos megjelenés tekintetében vannak jogos panaszaink; ez isk. év elejétől csak úgy elvétve kerül egy-egy szám a kezeink közé, úgy hogy a lap szerkesztésének, irányának a bírálatába, ismertetésébe e miatt nem is bocsátkozhatunk. Lehetetlen nem konstatálnunk a dekadenciát az előző évfolyamokkal szemben, mikor még a lap háromszor jelent meg hónaponként. Azon számoknak az összeállítását, a melyeket látni alkalmunk volt: — meglehetősen ügyes és a debreczeni főiskola ifjúságának legjobb tollforgatóit egyesíti magában. Egy oly életerős és munkabíró ifjúságnak módjában volna kissé rendesebben megjelenő lapot is kiadni. — Az ugyancsak Debreczenben megjelenő „*Theológiai Közlöny*“ (szerk. *Juhász Sándor* és *Virágos Sándor*) tartalma vál-

tozatos; szakszerű dolgozatai teljesen megütik a mértéket. De egy legutóbbi kifakadását nem értjük. Egyik közeli számában ugyanis minden nagyobb teketória nélkül nekünk esik, hogy mi nem tartjuk érdemesnek a lapot arra, hogy vele a csereviszonyt ezutánra is fenntartsuk. Hát ez oly alap nélküli következtetés, a mely egy perczig sem állhat meg; mert mi lapunkból a részére járt szokott cserepéldányt megindítottuk már akkor, mikor a „*Theológiai Közlöny*“ még az igazak álmát aludta s azóta rendesen küldetjük a lapot. Ha nem kapják meg, annak nem mi vagyunk az okai. Kérjük ezt figyelembe venni, mert a túlságos érzékenykedés árt az egészségnek. Lenézés, kicsinylés a mi részünkről szóba sem jöhet. — A „*Tanulók Lapja*“ (VI. évf.; szerk.: Dr. *Rupp Kornél*, főmunkatárs: *Gaal Mózes*) most folyó nagyobb közleményei: a Jules Verne regénye („*Az Orinocon fölfelé*“), — „*Arany János Toldi*“-ja, — „*Bárány felhők*“ — *Tevelé Mihály* elbeszélése stb. A szerkesztés kitűnő; ennél jobb lapot már aligha adhatott volna a tudós szerkesztő a középiskolai ifjúság kezébe.

(zs.)

* A „*Magyar Könyvtár*“-ból ismét öt szám jelent meg. A 77. és 78. számok Nansen korszakalkotó északi sarki utazásának leírását tartalmazzák. Mindkét rész számos illusztrációval van ellátva. A 79. számban a régi magyar irodalom egyik legnevezetesebb termékét kapjuk: *Guadányi* „*Peleskei Nótárius*“-át, melyet *Kardos Albert* látott el bevezetéssel és kimerítő jegyzetekkel. A 80. szám a modern olasz színműirodalom két egyformán híres alkotását tartalmazza: *Bracco* „*Don Pietre Caruso*“-ját, továbbá *Vergá*-nak „*Parasztbecsület*“ (Cavalleria Rusticana) cz. remek népszínművét. A 81. számban *Mikszáth Kálmán* is belép a „*Magyar Könyvtár*“ dolgozó társai sorába; a „*Jó palócok*“ írója két elbeszélését engedte át a vállalatnak, a „*Homályos ügy*“ című régiebb és „*A tábornagy halála*“ című újabb munkáját. Minden füzet 15 kr.-ba kerül.

VEGYES KÖZLEMÉNYEK.

— **Szerenád dr. Lengyel Endrénak.** Január 22-én volt félszázados évfordulója annak, hogy *Bodrog-Keresztúr* mellett *Bátory Schultz* Bódog vezérlete alatt dicső honvédeink fényes győzelmet arattak *Schlick* osztrák katonái felett. Ez ütközetben *dr. Lengyel Endre*, városunk köztisztelőben álló veterán szabadsághőse, mint honvéd-orvos a sebesültek ápolásában szerzett soha nem hervadó babérokát. Ezért a nevezetes győzelem évfordulója alkalmából főiskolánk énekkora kedves meglepetésben részesítette az agg honvédet. Ugyanis a nevezett napon este 9 órakor szerenádot adott neki, pompás precizitással énekelvén el ablaka alatt a gyújtó, lelkesítő „*Honvéd indulót*“, majd a „*Hymnusz*“-t s végül egy pár igazán kedves és megkapó hangú magyar népdalt. Az ősz honvéd, kit bizonyára kedvesen érintett az énekkarnak eme figyelmeztessége, néma meghajlással köszönte meg e nem várt megtiszteltetést. — Midőn örömmel regisztráljuk e hírt, mint újabb bizonyítékát annak a lelkesedéssel párosult tiszteletnek, melylyel a főiskolai ifjúság a szabadságharc dicső alakjai iránt viseltetik: az ősz férfinak szívünkben kivanjuk, hogy hasonló megtiszteltetések közt, örömben és egészségben még sok évig ünnepelhesse azt a nevezetes évfordulót.

— A „*nemzetközi diákkongresszus*“ című, eredetileg a „*Magyarország*“ cz. napilapban megjelent rövid

közlemény *tevédséből* került lapunk múlt számának közleményei közé.

— **A budapesti Egyetemi-kört bezárták**, mert politikált. Nem helyeseltük az egyetemi tanács eljárását, mely a jelen alakjában erősen túlhajtott; mert hogyan szokják hozzá az ifjúság a szabad gondolkodáshoz s hogyan tanúlja meg a szabad véleménynyilvánítást, ha ezek gyakorolhatásának egyik hathatós tényezőjét: a szolid társas érintkezést, összejövetelt is lehetetlenné igyekszik tenni a felsőbb fórum. Nem vagyunk barátjai annak, hogy az ifjúság felsőbb iskolákban töltött éveit politikai szereplés előiskolájává legyenek, sőt ha politikai cselekvés terére ragadtatja magát, vagy egyik-másik párt szekerét tolja, mint azt az Egyetemi-kör az előző években megtette, azt határozottan elítéljük; annyit azonban mindig joga van az ifjúságnak követelni, hogy társadalmi, közelebbről az aktuális politikai kérdések felett is szabadon gondolkozhassék s gondolatainak, nézeteinek, ha egy politikai kérdés ténynyé válásában magára nézve veszélyt lát, illő helyen, illő módon és kellő időben kifejezést is adhasson. Reméljük azonban, hogy az ex-lex állapotok az Egyetemi-körben sem fognak sokáig tartani s a kölcsönös jóakarattal, főképp pedig az ifjúságnak komoly és higgadt magatartása, lehetővé teszi, hogy az Egyetemi-kör ajtajai ismét megnyiljanak. (gyj.) — A mint értesülünk, a békés viszonyok már helyreálltak, mert *Ludwigh* Rezső, a körnek legutóbbi elnöke az egyetemi tanács kívánsága szerint már be is nyújtotta a kör alapszabályainak általa átdolgozott példányát s az *Egyetemi Lapok* további megjelenése is megengedteett.

— **Tornász-Táncestély.** A sárospataki akadémiai torna-egylet *Dr. Zsindely* István jogtanár úr díszelnöksége alatt 1899 február II-én alaptökeje gyarapítására a városháza összes termeiben (!) zártkörű tornász-táncestélyt rendez. Belépti díj: személyjegy 2 korona, családjegy 6 korona. Tekintettel a jótékony célra, felülfizetéseket a rendezőség köszönettel fogad és hírlapilag nyugtáz. Kezdeté 8 órakor. A rendező-bizottság tagjai: *Andrae* József elnök, *Lőkös* Sándor és *Szinyei* Béla alelnökök, *Győry* György pénztárnok, *Keresztúry* Sándor ellenőr, *Szánthó* Gyula háznagy.

— **Végzett joghallgatók.** Az első félév végeztével öt joghallgató kollegánk vette ki az abszolutóriumot, u. m. *Batta* Bertalan, *Kovács* Béla, *Liszkey* Béla, *Szekely* József és *Zsóry* Lajos; ez utóbbinak eltávozásával a jogász-elnöki állás is megürült. Búcsu estélyöket a napokban tartották meg a „Vadászkürt“ vendéglő helyiségeiben, a mely összejövetelt meghatóvá, emlékeztetéssé tette az azon nyilvánult kollegális szeretet, a valódi, a szívből eredő baráti érzelem, kívánjuk kedves kollegáinknak, a kik immár búcsút mondtak a diákéletnek: találják meg az életben eszményeiket, lássák beteljesedni reményeiket, a melyek eddig buzdították őket az előretörekvésre s midőn már végkép elszakadtak tőlünk: szeretettel gondoljanak vissza eltöltött diák éveiknek hol borús, hol derűs, de mindenképen kedves napjaira.

— **A kollokviumok után.** Bevégeztük immár a mostani iskolai év első felet is; lezajlottak a szokásos félévi kollokviumok, vagy — a mint egyes nyelvújítók újabban emlegetni szokták, — „párbeszédes vizsgák.“ Továbbant az első félév, melynek eredményeiről be kellett számolnunk az illetékes fórum előtt; mi pedig öregebb diákok lettünk egy újabb félesztendővel s egyszer csak arra a tudatra ébredünk, hogy szép lassacskán vég-

kép kikopunk az „alma mater“ tisztos öreg falai közül. S aztán édes reménykedésekkel telve indulunk neki a ködös bizonytalanságnak: az életnek. Kissé szokatlan dolognak tűnik fel, hogy lapunkban most a kollokviumok ügyes bajos dolgait is feszegetjük; elődeink ezt vajmi ritkán tették, nyilván abból az elvből indulva ki, hogy bőven elég volt azokkal a tantermek rideg falai között leszámolni, minek zaklatnók velők nyugalmas perczünket még nyomtatásban is! Ez egy kis mulasztás számba ment, mert lapunknak, mint az ifjúság közlönyének egyik kötelessége, hogy a diákéletnek ezzel a komoly oldalával is foglalkozzék. Ez okból, de meg az innen is, onnan is jövő felszólításoknak engedve közöljük azoknak az akadémiai hallgatóknak a névsorát, a kik a félévi kollokviumokat januárban általános jeles eredménnyel tették le: *IV-ed éves joghallgatók: Békny Tamás, Lajkó* Lajos, *Magyary* Lajos, *Simon* Endre, *IV-ed éves theol.: Antalfi* Laszlo, *Illyés* Mihály, *Máthé* Samuel, *Fejér* Pál, *Jósvay* Denes; *III-ad éves joghallgatók: Izsó* Bertalan, *Spitko* Ferencz, *ifj. Zsoldos* Benő; *III-ad éves theol.: Baksy* István, *Melko* István. *II-od éves joghallgatók: Csorba* Sándor, *Dicsy* Kálmán, *Nagy* Barna, *Nagy* Béla, *Somody* János *II-od éves theol.: Nagy* Gyula, *Tóbiás* Sándor, *Tóth* István; *I-ő éves joghallgatók: Szánthó* Gyula, *Terhes* Samuel, *Trócsányi* József, *Vilányi* Miklós, *Vosí's* Zoltán; *I-ő éves theol.: Beke* András, *Hubay* Bertalan, *Ráczkőry* János.

— **Felülfizetések** Az 1899-ik év január 7-én tartott jogász-táncestélyen felülfizettek: *Dr. Lácza* Szabó László 13 kor., *Dr. Kun* Zoltán, *Dr. Ballagi* Géza, *N. N.* 7—7 kor., *Dr. Finkey* Ferencz 6 kor., *Dr. Szabó* Sándor 4 kor., *Pédery* Bertalan (Miskolcz) 4 kor., *Adriányi* Kálmán (Tolcsva), *Dr. Szánthó* Gyula, *Debreczeni* Bertalan, *Maklary* Papp Miklósné, *Tóthné* Szily Etelka, *Dr. Zsindely* István, *Wintner* Ábrahámné 3—3 kor., *Eröss* Károly 2 kor., *Buza* János 1 kor., *Dr. Illyefalvi* Vitéz Géza 1 kor. Fogadják a t. felülfizetők jótékonyágukért hálás köszönetünket! Sárospatak, 1899 jan. 31. *Liszkey* Béla pénztárnok, *Schultz* Sándor ellenőr.

— **Hibaigazítás.** E lap múlt számában megjelent közleményembe néhány értelemzavaró hiba csúszott be, melyeket a következőkben igazítok helyre: Az első lap második hasábján a hatodik sorban kezdődő mondat így hangzott: „Nem citálok többet elejétől végéig, — sajnálom, hogy még ezeknek is egyszer meg kell jelenni lapunk hasábjain, mert tréfának nagyon komoly, mint a szerző mondta: megszívlelendő, mert ilyen formán minden reális alapot nélkülöz.“ E helyett ez olvasandó: „Nem citálok többet a válogatott mondásokból, — ilyenekből áll az egész cikk elejétől végéig; — sajnálom, hogy még ezeknek is egyszer meg kell jelenni lapunk hasábjain, mert tréfának nagyon komoly, határozottan sértő, túlbuzgóságból eredő viccesnek rossz, tárgyánál fogva hálálatlan, még is legkevésbé komoly, mint a szerző mondta, megszívlelendő“, mert ilyen formában minden reális alapot nélkülöz.“ — A második lap első hasábjának utolsó kikezdése így volt: „Hogy egyik másik nem arra a pályára megy esetleg, a melyikre hajlama volna, az előfordulhat, egész közönséges eset, de azért mindjárt az illetőre kisütöni, óh ez nagyon kiméletlen eljárás; épen ellenkezője áll ennek.“ E helyett ez olvasandó: „Hogy egyik-másik nem arra a pályára megy esetleg, a melyikre hajlama volna, ez előfordulhat, egész közönséges eset, de azért mindjárt az illetőre kisütöni, hogy azért teszi, mert az anyagiakat tekinti, óh ez nagyon kiméletlen eljárás, épen ellenkezője áll ennek.“ *Izsó* Bertalan.

Tartalom: „Válasz.“ *Gyarmathy* József. — „Bosznia és Bulgária a berlini kongresszus előtt.“ *ifj. Zsoldos* Benő. — „Rákosi Viktor és a pataki diákok.“ (i. zs. b. — „Husz János végnapjai.“ *Antalfy* László. — „A bodrog-keresztúri emléknep.“ *Magyary* Lajos. — „A fiatalok büntetéséről.“ *Simon* Endre. — „Jogászbál.“ *Floridor*. — „Irodalom.“ — „Vegecs.“ — „Esthangulat.“ *Keményfi*. — „A „sztracsnoi piros virágok.“ *Rákosi* Viktor.

SÁROSPATAKI IFJÚSÁGI KÖZLÖNY.

KIADJA A „MAGYAR IRODALMI ÖNKÉPZŐ-TÁRSULAT.”

Megjelenik havonként egyszer.

Szerkesztőség, hova az „Ifjúsági Közlöny” szellemi részét illető minden közlemény küldendő: Sárospatak, Rákóczy-utca 170. sz.

Kiadóhatal, hova a lapszétküldésére vonatkozó felszólalások (reklamációk stb.) czimzendők: Sárospatak, Gyarmathy József, kiad. hiv. főnök.

Felelős szerkesztő:

IFJ. ZSOLDOS BENŐ.

Főmunkatársak:

FARKAS ANDOR, GYARMATHY JÓZSEF.

Előfizetési árak:

Egész évre — — — — 4 korona
Fél évre — — — — 2 korona.
Ez összegek a „Magyar Irodalmi Önképző-Társulat pénztárnokáho.” czimezendők.

Kéziratokat nem adunk vissza.

Névtelen levelekre nem válaszolunk.

A budapesti „Egyetemi Kör” kérdéséhez.

— A debreceni támadásokra. —

A „*Debreceni Főiskolai Lapok*” közelebbi számai erős és kíméletlen hangon támadják a budapesti „Egyetemi kör” vezetését, illetve a *reformpártot*, hogy nem tesznek semmit, a múlt évben olyan lelkesedéssel hirdetett reformok és újításokból mit sem valósítottak meg, hanem csak politizálnak, — minek következtében az egyetemi kört bezárják — és thea-estélyekkel akarnak segíteni az ifjúság helyzetén. Részünkről nem szándékozunk vitát provokálni, csak amaz igaztalan vád ellenében akarunk egyet-mást elmondani.

Az ifjúsági körök mindenha ki vannak téve a nagy közönség kritikájának; egy oly kör pedig, mint az „Egyetemi Kör”, magára vonja nemcsak a nagy közönség figyelmét, hanem az ország összes főiskolai ifjúságának kritikáját is kénytelen eltűrni, ha arra ugyancsak rászolgál. S ez helyes is. Mi itt a vidéken elzárva az élet nagyobb hullámvetéseitől, mindenkor érdeklődő figyelemmel kísérjük, miként viselkedik az ország első tudományos tanintézetének ifjúsága az egész magyar ifjúság nevében egyes alkalmakkor, miként igyekszik a magyar diákságot érdeklő ügyek és dolgok kivitelére és megvalósítására. S ha aztán ily alkalommal nembánomságot, hanyagságot, sőt indolenciát tapasztalunk, sőt látjuk, hogy a kör vezetése mintegy coefficientse valamely politikai pártnak s az ezen párt érdekeit szolgáló törekvései miatt a diákságot általánosan érdeklő, különösen pedig a pesti egyetemi hallgatók érdekében sürgősen javítást igénylő intézkedések elhanyagoltatnak: akkor igenis felemeljük tiltó szavunkat s határozott rosszalásunkat s kárhozzátásunkat nyíltan szemébe vágjuk az „Egyetemi Kör”-nek, mint azt Sárospatak, a mikor annak helye és ideje volt, meg is tette.

Különösen az ezelőtti párt a maga antiszemizmus, sőt sok tekintetben néppárti jellegű politikája miatt, nem egyszer hívta ki maga ellen a vidék haragját. Azonban ismerve a pesti viszonyokat s tekintetbe véve a nehéz körülményeket, a melyek annyi különböző igényű, szokású és törekvésű ifjú közt az ural-

kodó párt szereplését megnehezítik, a reform pártról, illetve az „Egyetemi Kör” mostani vezetéséről elítélőleg nyilatkozni s rájuk a munkátlanság vádját sütni, méltánytalan eljárás. Nem lehet már csak azért sem, mert ha egyebet nem veszünk figyelembe, hanem csakis a korrumpált közszellem megjavítását, megtisztítását, a jelzett viszonyok közt már csak azért is köszönettel tartozunk a reform pártnak s a vezetésnek. De a reformpárt nem csak azt tette. Tett többet is. Megalapította szép és nagy jövőre hivatott egyletét, az „Orsz. Egyetemi Segélyző Egyesület”-et. A ki látta, hogy mennyit kellett futni, fáradni, gyűjteni, Ponciustól—Pilátusig szaladgálni, míg végre az egyesület megnyílhatott s megkezdhette, habár szerény mértékben is, de minden esetre áldásos működését, csak az képes kellően méltányolni a reformpárt érdemeit.

De van még más is!

Mi volt eddig az „*Egyetemi Lapok*”? Minden volt, csak nem az *Orsz. Magyar Diákszövetség Közlönye*. S most mi? Méltó képviselője az egész magyar diákságnak. Nem csekély munka és fáradságba, került ám ennek a keresztül vitele sem!

Ha ezekhez még egyéb kisebbeket nem számítok is, csak azt emelem ki, hogy annyi elfoglaltság mellett is ezek a vezető egyének a pesti egyetemen a magok iskolai kötelezettségének is kitünően megfelelnek s panasz őket e tekintetben egyáltalán nem érheti, mert képzettségükről s haladásukról az E. L. is tanuskodik.

Az pedig, hogy egyes *politikai kérdésekhez* hozzá szólnak s azt magok közt vitatják, nem lehet bűnül fel róni, sőt csakis érdemül. Magunk is úgy tennénk, ha ott volnánk s szem előtt tartanánk, hogy az egész magyar ifjúság szeme néz ránk! Azért joga van, sőt kötelessége politikai kérdéseket vitatni s ha felszólalásával semmi eredményt nem ér is el, legalább megmutatja, hogy él és figyel.

Azt azután, hogy emez értekezés-jellegű politikai vitatkozásokat egyes feltűnési viselkedésben szenvedők a vezetőség álorczája alatt tüntetésekre használják s a rendőrség, mint veszedelmes gyűlhelyet az E. K.-t azért bezáratja, nem lehet egyáltalán a *vezetés* rovására írni.

Nem, nem kell azért igaztalan vádakkal a reform pártot s az E. K. vezetőségét illetni, mert az igen becsületes és tisztességes munkát végzett, sőt végez a jelenben is. Nem kell kétségeskedő gánosokkal működésüket megnehezíteni, hanem tanácsosal, jó akarattal s büzdítással segítségükre sietni. Félre azért az igaztalan vádakkal, tekintsük csak higgadtan a helyzetet s bíráljuk meg magunkat, ha vajjon mi többre lettünk volna-e képesek?

Azt hiszem nem!

Azért az eddig elért és elérendő sikereiért üdvözlöm a reform pártot s szíves köszönetet mondok a vezetőségnek.

Gy. J.

* * *

Debreceni testvérlapunknak az „Egyetemi Kör“ t sújtó méltánytalan kritikája erős visszatetszést szült bennünk, a minthogy ezt kellett eredményeznie mindazoknak, a kik egyetemes ifjúsági életünket régtől fogva figyelemmel kísérik s a jelenlegit is alaposabban ismerik. Megvalljuk, sajnálatunkra szolgál az a körülmény, hogy épen a patakival testvér debreczeni főiskola kebeléből emelkedtek azok az igaztalan hangok, a melyeknek kényszerítő ereje folytán nekünk a debreczeniekkel ellentétes álláspontra kell helyezkednünk. Meg lehetnek győződve a felől, hogy ezt nem szíves-örömet cselekedjük.

De a midőn ezt tenni ösztönöz bennünket az ügynek pártatlan, higgadt megfontolása s az az elismerés, melyet az „Egyetemi Kör“ ez időszertint vezető egyéniségeitől semmiképen sem tagadhatunk meg: nem akarjuk hinni, nem hihetjük, hogy a „Debreczeni Főiskolai Lapok“ hasábjairól világga boesátott anathéma az egész főiskolai ifjúság véleménye lenne, sőt csaknem biztosak vagyunk abban, hogy csak nagyon kis töredék tette magáévá azokat a békeség rontó kirohanásokat. Mert így *kell* lenni!

Hogy a jelenben uralmon lévő u. n. *reform-párt* az ő eddigi lassú zajtalan munkálkodása alatt keresz-

tül vitt-e valamit a közelmúltban élénk tárt terveiből, vagy sem, azt eléggé meggyőzően fejtegeti főmunkatársunk fentebbi cikke. Hogy az aktuális fontosságú kérdésben huzamosan, részletesebben nyilatkozunk, ezt — fájdalom — a rendelkezésünkre álló tér csekély volta nem engedi. De azt igenis, mindenekelőtt elismerjük, hogy a *reform-párt* megalakulása óta mindenkor beigazolta életképességét és azt, hogy az Egyetemi Körnek s általa közvetve az egész magyar diákságnak a szellemét irányítani határozottan hivatva van.

Ha esetleg ezeket nekünk nem akarnák elhinni debreceni kollegáink: hivatkozunk a „Kolozsvári Egyetemi Lapok“ legutóbbi számára, a melyben *Gergely György* barátom, ki a magyar ifjúsági élet ügyes-bajos dolgait talán mindannyiunknál jobban ismeri, — kellő objektivitással, állításait pozitív adatokkal támogatva mutatja ki a reform-párt életképességét, s egyszerűs mind a debreceniek érveléseinek tartóhatatlanságát. *Gergelynek* e cikke hathatós előgtétel a megtámadott reform-párt részére a debreczeniekkel szemben, kik higgadt megfontolást nélkülöző cikkeikkel, — szeretjük hinni, — teljesen magukra maradnak.

Debreczen soha alkalmatlanabb időben nem intézhette volna támadásainak egész halmazát az Egyetemi Kör s a reform párt ellen, mint napjainkban. Ha jól emlékszem, talán épen Debreczen volt az, a ki tavaly erőteljesen nekem jött, mikor az Egyetemi Kör akkori vezetőségének egyes botlásairól igyekeztem a leplet lerántogatni. Mivel akkor éppen a támadásom időszertületen voltát emlegették: csupa véletlen segítségével most tisztelettel vissza is szolgáltathatom az akkori szemrehányást. Hát Önök, kedves debreczeni kollegáim, erősen pórul jártak ez alkalommal a támadás időpontjának megválasztásában! Őszinte, tárgyilagos véleményem szerint Önök most tévesztett utakon haladnak s meglehetnek győződve, hogy a meddig az objektivitás hiányában szenvedő csatározásaikat folytatni meg nem szűnnek: a „Debreczeni Főiskolai

TÁRCSA.

Márczius tizenötödikén.

— 1899. —

Háromszáz évig vártuk szomjúhozva,
Hogy szétlövelli izzó sugarát
S világot vet a felleg-terhes éjbe,
Hogy hajnalának lássuk bibeját.
A honfi szívnek minden dobbanása
Csak érte volt, azért a szent napért! . . .
Lesz-e idő, mikor ezernyi hősnak
Nyílt homlokára tűzzük a habért?!
S ütött az óra . . . Szózatok dörögtek:
— A sötétség térjen kriptáiba!
Szabadság napja lángol fenn az égen,
Le a bilincscsel! . . . Nem kell rab-iga! . . .
Im halljuk már a mennyeknek beszédét,
Mosolyg felénk az élet hajnala!
Öröm-rivalgás hangozzék az ajkon:
Szabad lesz újra a magyar haza!

Nincs többé bálvány! . . . Keblünk istenének
Áldozunk hát e nagy, dicső napon!
Lelkiünk szálljon ki síri börtönéből
S repüljön égig röpke szárnyakon!
Legyen e nap erénynek győzedelme,
Az igazaknak diadall adó,
Az isten-arczol viselők sorában
Ne győzzön más, mint a nemes, a jó! . . .

. . . S hogy elhangzott a szent harczi riadója,
— A föld látott-e löbb ilyen csodát?! —
Títánok kellek mindenik rögéből
S megalkoták a hősök táborát!
A büszke Cézár vére földre omlott,
Harczolni láttuk Róma Brutusát,
S láttuk népének láncztörő csatáját,
A nagyszerű, az isteni tusát!

Az volt a harczi! . . . Az ó-világ csodáit
Láttuk fellúnni szemünk előtt;
Bősz tenger-ár lett a maroknyi népből, —
Nevének híre perczről-perczre nőtt!
Megrázkódott . . . S mint egy varázsütésre
Felé fordult a nagy világ szeme;

Lapok" szonvedélyes agitációit kérlelhetetlenül elítéli az egyetemes magyar diákság közvéleménye.

Ostorozni egy hibákkal telt, tökéletlen rendszer érdem számba megy, javításra, tökéletesítésre törekedni: határozott érdem, de meg nem érdemelt vádakkal illetni egy hajdan hibás, de jelenben a javulás, előrehaladásnapnál világosabb tüneteivel dicsékvő rendszert: oly tévedés, mely felett rosszalásunkat kifejezni kollektív kötelességünk.

ifj. Zs. B.

Tisztázzuk a kérdést!

— Válasz a válaszra. —

Olvasva lapunk múlt számában Gy. J. úrnak egy és más észrevételeimre vonatkozó válaszát, abból azt látom, hogy felszólalásomnak vitát provokáló színezetet tulajdonított, jóllehet épen ez volt legkevésbé szándékomban. Hiszen a tételeknek olyan formában való megállapítása, mint a Gy. J. úr részéről történt, szerintem a vitát kizárta, és csakis *tiltakozásról* lehetett szó. Egészen természetesnek találom tehát, mikor válaszában azt mondja, hogy meg sem kísérli állításait bizonyítani, sőt azok „illusztrálását feleslegesnek” tartja. Ez annyival inkább figyelmet érdemel, mert mielőtt még egyszer állításait „napnál világosabbaknak” jelenti ki, elismeri, hogy ha szükséges, felbuzdul az ifjúság ereiben csördegező „nemzeti véna” — S hogy az ellentmondás teljes legyen, pár sorral e kijelentés előtt azokat, kikben az elismert „nemzeti véna” olykor nyilatkozni mer, „nagyhangú demagógok”-nak, a diákkongresszusoknak üdvös, az erők összesítését célzó intézményét pedig „*casus bibendi*”-nek mondja. Hogy ilyen és ehhez hasonló szólások csak erős mondások volnának, javítást célzó radikális orvosszerek, mint lapunk nagyon t. felelős szerkesztője egyes megjegyzéseiben feltüntetni kívánja, ezt én kissé veszedelmes — bár lehet, hogy csak túlhúmánus — felfogásnak tartom.

Gy. J. úr egész válaszában nagy előszeretettel foglalkozik azzal, hogy a cikkemen átvonuló hang *személyeskedő* volt. Ezt, még inkább az irántam való nagylelkű eljárásának hangoztatását, valamint a különösen válasza vége felé mutakozó kenetteljes doktrinális hangot *hangulatkeltés*-nél egyébnek nem tekintem.

Gy. J. úr őszintén felfedezte előttünk érzelmevilágát, a legsötétebb színekkel esetelve azt. Kétségtelen, hogy ehhez joga volt. De mikor azt következtette, hogy nekem és mindenkinek feltétlenül együtt kell vele érezni, mikor én ezt elismerni vonakodom s igyeckszem kimutatni, hogy a fiatalság tetteiből sem lehet ilyesmit következtetni: ez mennyiben személyeskedés, igazán nem tudom.

Szól aztán Gy. J. úr „Önképző társulatunk” dekadenciájáról s a közelebbi évek pályatételeinek eredményéről is, mint a melyekkel érzelmeit igazolni akarja. En igaz, soha sem mondtam, hogy a sárospataki „Önképző társulat” annyi versben, esetleg novellában bővülködik, mint talán évekkkel ezelőtt; az igazat megvallva, magam is gondolkodtam már e jelenség felett s a magyarázatot csak szélesebb körben való körültekintés után tudtam magamnak megadni.

Bizony nemesak a sárospataki „Önképző társulat”-nak látjuk pangását, de azt vesszük észre, mindenféle irodalmi társulatnál, sőt menjünk tovább: ezt látjuk csaknem az ország legelső irodalmi köreiből is. Nem az a pezsgő élet, kitartó, elszánt munkásság tárul elénk itt, mint ezelőtt volt, jóllehet minden harmadik ember költő, minden második író. Tapasztalhatjuk akarhányszor, hogy a hosszú terminusok mellett pályakérdések maradnak meddőn; máskor meg az eredmény nem üti meg a mértéket. Ez „napnál világosabb” és mégis eszébe sincs senkinek az *irodalom országos hanyatlásáról* beszélni. Igen, mert számolni kell a jelen viszonyokkal. Minden időnek megvannak a maga törekvései, meg van a maga bálványja. Ez a bálvány napjainkban *a sajtó*. A költő, a helyett, hogy hallgatná a jóakaró kritikát — mely-

*Nézték, csodálták, mind áll reudületlen,
Mikor az ármány támad ellene!*

*S hogy elbukott, — bámulva emlegették:
Száz győzelemnél szebb volt e bukás!
S várták szorongva, hogy mikor jön ismét
Az igazibb, az új feltámadás!
S a nagy napot, melyen a csillag-tábor
A földre hullott s eltűnt nyomtalan,
Ajukra vették lelkes himnuszokban
S dicsőségéről zengtek utatlan!*

*Oh szent, dicső nap! . . . Európa népe
Csak egyszer látta ragyogásodat
S szemlélte kéjjel, hogy az alvó kráter
Mily nagyszerű, ha ismét lángot ad:
Oh de a nemzet, melynek visszaadtad
Vesztett hazáját, földi édenét,
Oh az a nemzet most is általérzi
Küzdelméidnek lángoló hevét!*

*A hányszor jössz az ébredő tavasszal,
A honfi lelke csúcsaidra száll
S mint a pacsirta — zengi el imáját
A nép-szabadság szent oltárinál.*

*Mert érzi mélyen, hogy mi vagy te nekünk,
Hogy nincs nekünk még egy ily ünnepünk:
— Mi a virágnak harmat és verőfény,
Márczius napja! az vagy te nekünk!*

*Oh légy velünk sugárzó szellemeddel,
Lobogtasd fennen hármass csillagod!
E hármass csillag drága a magyarnak,
Mert hő tüzében idvesség ragyog!
Egyenlőség! Testvériség! Szabadság!
E három szó volt akkor jelszavunk
S izzó betűkkel lobogóukra írtuk:
E három szóért szívesen halunk! . . .*

*S meghaltunk értök . . . S meg fogunk ezerszer!
S ki szolgálként a porba omlanék:
Méltatlan az a mi dicső nevünkre,
Helóták fattya! Törpe ivadék!
Magyar nem az, ki kérkedik nevével,
Vagy ki szokásból velünk ünnepel,
Magyar csak az, kit égő honszerelme
Szabadság napja! hozzád felemel!*

Farkas Andor.

ben megtanítják, hogy még érzéke nem elég fejlett, kifejezése pórias, verselése kezdetleges stb. stb.: — megy a szerkesztőhöz; az kedves mosolylyal fogadja s a mielőbbi vizontlátás édes örömeiben búcsúzik tőle.* Az író, a ki képes megírni néhány sorból álló egyszer-mászor sikerültebb novellát, konkurrencziát idéz elő a ráváró szerkesztők közt, nem is említve, hogy egyik-másik csakhamar ünnepezt írójává válik így a közönségnek a mellett, hogy existenciája biztosítva van. Egy-egy jónevű író megnyeréseért mit csinálnak a lapok, azt szintén van módunkban látni. Hogy ilyen állapotok mellett az irodalmi intézetek csak épen megvannak, mint a múltból ránk maradt kedves emlék, élve, de nem virágozva, az épen nem szorúl magyarázatra.

Nézzük már most saját irodalmi körünket. Él, de nem kielégítő munkásságot tüntet fel akkor, mikor az általa kiadott lap a társulat érdemes tanárelnöke szavai szerint ilyen gazdag tartalommal, mint e jelen évben, — még sohasem jelent meg. A megjelenésre váró közlemények mennyisége indította arra a kiadó társulatot épen e napokban, hogy ha a pénzügyi állapotok megengednék, jó volna a havi lapot két hetenként megjelenővé alakítani a terjedelmes melléklet daczára is. Ugyanezt látjuk a többi ifjúsági lapoknál, hogy tartalmuk napról-napra gazdagabb, holott az irodalmi körökkel épen megfordítva áll ugyanez. A ki a napi tények előtt nem huny szemet, az ebből megérti, hogy itt nem elég magyarázat a mai fiatal-ság munkátlansága. hanem igen is a mai fiatal-ság sem tudja megtagadni korát.

Mint már többször kijelentettem, távol áll tőlem, hogy én mindenben helyeselném az ifjúság jelen állapotát, gondolkodásmódját, a mely a tárgyilagos kritikát egyáltalában kizárná, de legyen az a kritika az igazságnak megfelelő, egyben-másban az adott körülményekkel, tényleges viszonyokkal is számoló.

* Kérem, kérem! — Mikor hogy?!

Szerk.

Diák-szerelem.

— Kléger Ottó. —

I.

Egy meleg júniusi estén lenéztem ablakomból a János utcára. A muzsák városa, az öreg Jéna ebben az idő-pontban nagyon élénk volt, mert ilyenkor szoktak szomszár-ságtól sarkalt diák-kollegáim mulató helyükre vonulni, hogy a vidáman eltöltött napot még vidámabban fejez-zék be.

Én azonban még ki nem mozdultam szobámból; a szomban fekvő épület második emeletének ablakai teljes mértékben foglalkoztattak. Oda át azonban nem mutatkozott senki. Visszafordultam szobámba, — majd megint az ablakhoz mentem, de újra nem láttam senkit. Nyugtalan voltam. Ezalatt elvonult a diák-sereg, az utca csöndesebb és sötétebb lett, — s én még mindig kémlelődttem, de a fehér függönyök megett minden csendes maradt.

Fél kilenczet ütött az óra. Ideje volt, hogy induljak, mert kimaradásom már eddig is feltűnést kelthetett. Vettem kalapomat s miután rágyújtottam kurta száru pipámra, mely hű társam volt esteli kirándulásaimon, egy dalt dudorászva elhagytam szobámat. Az utcára lépve, még egy titkos, de ismét hiábavaló pillantást vettem az ablakokra s tova siettem.

Alig haladtam azonban pár lépésre, valaki megszólalt a hátam megett:

— Kléger úr!

Senki az ötvenes évek fiatalságának tiszta, minden ideális iránt fogékony képességeit kétségbe nem vonhatja, mégis az erős szavak ott sem hiányoztak. Maga Petőfi — az elsők közt a legelső — is többször felemelte sujtó szavát, nem késett kétségbe vonni egyszer azt, hogy ők a haza virágjának tartathatják magukat, de a mit el kellett ismerni, az előtt mindig meghajolt. A mily kegyetlenül ütötte a ferdeségeket, oly lelkesen ismerte el ugyanakkor a kiválóságot is. És egyedül ez lehet helyes elv.

Ma sok tekintetben más időket élünk, mint ötven évvel ezelőtt. Kevesebb a magasztalni való, de minden körben, nem csak az ifjúsági életben. A legridegebb realizmus napjait éljük, s ennek hatásai nem késnek közzénk furakodni. Több az önzés, kapzsiság általában, mint kellene lenni. A társadalom a kérlelhetlen „kétszer kettő négy“ alapján áll. A szép, jó s nemes eszméje keveseket lelkesít, a kik érzik is ezek szükségét, számító politikával jobb időkre halasztják. Hogy ezen egyetemes jelenségek körül egyik-másik a fiatalságon is tapasztalható, az nem szenved kétséget, mert bár egy külön egésztest képez, de tudni kell azt is, hogy nincs elzárva kínai fallal egy teljesen ideális régióba, hanem élvezi szintén a közös fülledt levegőt. Nem azt akarom mondani, hogy az ifjúság valami nebánés-virág, melyhez nyúlni nem lehet, de a jelen helyzettel számolva üssük a helytelenséget, nem tagadva meg azt sem, a mi a plusz rovatba esik. Csak az ilyen akeciónak lehet sikere, annyival inkább, mert a világtrend örök törvényszerűsége szerint a mint a setetéséget a világosság, úgy az önző realizmust is az idealizmusnak kell felváltani a maga boldogító eszméivel.

Ezzel válaszat be is fejeztem volna, mivel azonban Gy. J. úr állításainak igazolására oly nagyon hatásos, bár épen nem új, a középkori skolasztikusokra emlékeztető bizonyítási módot is alkalmazásba veszi, a tekintély-idézést, midőn ezidőszertint közgaz-gatónknak az iskolai évet megnyitó és záró beszédeit

Megfordultam s egy cseléd-leány állt előttem; egy kedves, csinos arcú leányzó azzal a természetes gráciával, mely Thüningiában az alsóbb néposztályból való nőknek is a legtöbbször sajátjuk.

— Jó estét, Marie. Ej, ej, mi történt nálatok? Az ablakoknál nem látni egy lelket sem. Vendégetek van?

— Oh nincs, — mondá a lányka zavartan — az az hogy . . . délután volt vendégünk s a kisasszony . . .

— S a kisasszony e miatt nem mutatkozott ma este az ablaknál? Hogy értsem ezt meg, Marie?

— Ah, Kléger úr, Herczné asszony volt nálunk ma délután, — Ön ismeri őt, — és . . . és ezentúl a kisasszonynak nem lesz szabad az ablaknál lennie.

— Úgy? Hát Hercz tanárné az oka?

— Igen. Képzelve csak, azt beszélte az ügyvédné nagyságának, hogy az egész világ Önről meg a kisasszonnyról beszél, hogy a kisasszony jobban vigyázhatna jó hírnevére, hogy Ön . . .

— Nos?

— Alig merem elmondani, a miket hallottam, Kléger úr.

— Csak mondj el mindent, Marie. Valóban kíváncsi vagyok, hogyan festhette le szegény fejemet Herczné ónagysága.

— Hát azt beszélte, hogy Ön egy könnyelmű fráter, ki mindig éjszaka jár haza; a kollegiumnak felé sem néz, de annál többször . . .

— Nos?

— Annál többször látogatja a vívó-termeket s oda is eljárogat, a hol . . . a hol mi, cselédek szoktunk tánczolni.

idézi: még ehhez van pár szavam. A bizonyítás e módja egyike a legkönnyebbeknek s különösen jól megválasztva, — mint a jelen esetben, — egyértelmű sokak előtt bármikor a teljes diadallal. de az *csak látszólag* van így. Közigazgatónknak minden szava egy arany mondás, az ifjúsági életre vonatkozó megjegyzései feltétlen érvényűek. Az idézett beszédekben az ifjúságra vonatkozólag erős hang nyilatkozik; ez az az erős szó; de ezt ne tévessze össze Gy. J. úr saját állításaival. Legnagyobb mértékben tartózkodom a magyarázattól, de kiérezheti bárki, hogy azoknak *más tartalma, más hangja*, más az intenciója, következőleg más az *eredménye* is. Szigorú kritika, de önértetünket azért nem sérti. Kiérezzük az ifjúság javára törekvő pedagógus minden szavából azt a szigorúsága mellett is meleg érzést, igaz érdeklődést, a mit félremagyarázni nem lehet, a melyből közigazgatónk szándékainak esetleg teljesen meg nem felelő mondások erősítésére érvet kovácsolni nem mindig helyes. Legyen az a beszéd folyton előttünk, gondolkodjunk felette, mert megérdemli, ilyesmi nagyban elősegítheti az idealizmus diadálát, de óvakodjunk a túlságos magyarázattól, mert a *túlbuzgóság* itt is megárt.

Izso Bertalan.

* * *

Ezek után az ifjúság szellemi életének és közéleti tevékenységének regenálását célzó vitát bezárjuk lapunkban. A vitatkozók helylyel-közzel a szoktnál erősebb hangon fejtegették nézeteiket egymással szemben, de cikkeikből a vita folyamán a maga teljes mivoltában előttünk áll az a sajnálatos valóság, a miben voltaképpen mind a ketten megegyeztek, hogy t. i. ifjúsági életünk fájában örlő szű lakik s ezen csak a gyökeres orvoslás segíthet. Így tehát voltaképpen csak az észlelt jelenségek kiterjedésére vonatkozó felfogásban tértek el egymástól. Bármennyire nem akartak is a szerzők polémiába keveredni: nem kerülhették el azt s az csak előnyükre szolgál, hogy nem maradt hatás nélkül ez a polémia. Ifjúsá-

gunk köréből is sokan gondolkoztak a felvetett kérdés fölött; egyik-másik laptársunk (eddig legkimerítőbben a kolozsvári) szintén megbeszélés tárgyává tette jelenlegi ifjúsági életünk általános jellemző vonásait, a legtöbbször — s a mi nézetünk szerint is helyesen — a Gy. J. észrevételeit fogadván el.

Nem állhat szándékunkban az eszmecsere magvát képező észrevételekkel e helyen érdemök szerint foglalkoznunk, hiszen azokról t. olvasóink — akár mellettök, akár ellenök — megalkották a maguk véleményét. Végső szavak gyanánt csupán annak a nézetünknek akarunk kifejezést adni, hogy I. B.-nak nagyon kevésbé sikerült az ifjúságról lerántani Gy. J. megjegyzéseinek ódiáját. De ezt nem is kívánhatjuk tőle, mert akkor kisebb kaliberű szizifusi munkát kellett volna végeznie. Kifogástalannak, ideális színben feltüntetni egy, végső eredményeiben korhadásnak indult ifjúsági életet; megelégedést nyilvánítani az orvoslás hiányában bekövetkező lassú hervadás fölött: már ezekhez is a bátorságnak bizonyos mértéke kívántatik meg, a mit egyszersmind általános ifjúsági életünk alapos ismeretének hiánya von maga után. Hogy micsoda az az örlő szű, mely lassú munkával egyre ott él az életerős gyökérben: kitűnik a Gy. J. cikkeiből. A midőn I. B. e nézetekkel ellentétbe helyezkedett: csupán a kérdés iránti érdeklődésének adta tanújelét, de máskülönben a Gy. J. megjegyzéseit tarjuk elfogadhatóknak, természetesen megfelelő értékére szállítva le azt a sokszor túlságba menő erős hangot, melyet állításainak támogatásakor magával az ifjúsággal szemben alkalmazott. A szerkesztő.

Husz János végnapjai.

(Folytatás)

E közben XXIII. János pápa szerencsecsillaga is letűnt. A zsinat hangulatából észrevevén, hogy új pápa-választásra kerül a sor, hogy a lemondást elkerülje, 1415

— Nagyszerű! S vajjon mit válaszoltak neki mind ezekre?

— Az ügyvédné nagysága csak a fejét rázta. A kisasszony azóban egész nap sirt s most kéri Önt . . .

— Hogy ne kompromittáljam tovább, úgy-e?

— Kisasszonyom azt üzeni Önnek, hogy lehetőleg tartózkodjék a vele való találkozástól, mert ha ez bekövetkezne, neki el kellene hagynia Jenát s akkor . . .

— Jól van Marie, Hercz tanárné elérte célját. Mond meg kisasszonyodnak, hogy a jövőben, ama delnő kívánságához képest, nem fogom többé jó hírnevét veszélyeztetni. A mi pedig e kedves hölgyet illeti, vele majd személyesen fogok számolni. Jó éjt!

Tovább siettem. A professzorné iránti haragom arcomba kergette a vért. De e mellett bizonyos jóleső érzés töltött el. Hát az a tündériesen szép álom ilyen hamar véget ért volna?

A Saal hídjához értem. A folyó felől hűvös, frissítő lehelet legyintette arcomat. Túlról, a nyári est csöndjében tisztán hallatszott mulatozó barátaim nótázása. Pár perc múlva köztük voltam, — s a víg poharazás rövid időn feledtetett velem minden haragot és fájdalmat.

II.

Másnap reggelre ébredve, Hercz tanárné iránt érzett bosszú vágyam ugyan oly stádiumban volt, mint az elmúlt este. Szőke vis-à-vis-m iránt táplált érzelmeim azonban tetemes mértékben fokozódtak s mint az ablakfüggőnyt felhúztam, meg nem álhattam, hogy egy titkos pillantást ne vessek az ablakára. S különös! Ugyan ekkor oda át

is megmozdult a függöny s egy szőke fej bukkant ki, de a következő pillanatban ismét eltűnt. Én azonban e rövidke pillanat alatt is meggyőződtem arról, hogy köztünk minden a régi. S ez újra visszaadta jó kedvemet s lelki nyugalmamat.

De hát tulajdonkép mit is vétettem én Herczné ellen, hogy ilyen éppenséggel nem kedvező világításba helyeztettem? Igaz ugyan, hogy a skarlátpiros orcájú, csoda kövérséggel megáldott úrnő általánosan, de nem előnyösen ismert s mindenki által rettegett nyelvecskével rendelkezett. De én tudtommal sohasem vétettem neki. Mért lettem hát éppen én az áldozat?

Addig foglalkoztatott a kérdés, mig egyszerre világosodni kezdett előttem a láthatár.

A szőke angyal, kinek megjelenését tegnap oly epedve vártam egy pár hónappal ezelőtt érkezett Jenába, látogatásra. Egy bálon találkoztam vele először. Itt abban a szerencsében részesültem, hogy azok között, kik az új csillagot körülrajongták, az első helyet foglalhattam el. Igaz, hogy alig beszélünk egymással, de tekinteteink félig-meddig elárulták érzelmeinket. S mily nagy volt az öröm, mikor másnap meglepődve észleltük, hogy éppen szemben lakunk egymással! S csoda-e, hogy rövid időn két fiatal szív lett összekötve a szerelem rózsá-lánczával? Eleinte titkon, félénken köszöntöttük egymást, később bizalmasan mint régi jó barátok — majd a némaajk köszönés a szerelemékesztőlésává s a szobalány mindkettőnk bizalmasává lett, ki előtt tartózkodás nélkül öntöttük ki érzelmeinket, azzal a biztos tudattal, hogy a mit az egyik beszél előtte, a másikkal közölve lesz.

márcz. 20-án éjjel loháton megszökött Constanzból. *A zsinat újabb zavargásoktól tartván*, elfogatta, s bezáratta. Még ma is mutogatják a pápának akkori lakhelyét.

Ilyen módon Husz megszabadult hatalmas üldöző-jétől. Most meg atól kellett félnie, hogy a pápai udvari marsal, ki urához — még elfogatása előtt — Schaffhausenbe utazott, őt magával fogja vinni. Sietve értesítette Chlúm Jánost, ki barátja védelmére a császár figyelmét felhívta. Erre a császár Huszt a constanzi érsek védelme alá helyezte, ez pedig Gottlieben varába vezettette, ott egy toronyba záratta. Itt borzasztó kínzásokat szenvedett. Nappal bilincsekbe verve, éjjel ágya mellett egy czölöphöz lánczolva, gyötrődött. „Most tanulom“ — írja egy barátjához — „a zsoltárt igazán érteni, igazán imádkozni, Krisztus és a martýrok szenvedéseit igazán ismerni; mert azt mondja Ézsaiás próféta: A szenvedés a szentigékre tanít.“

XXIII. János ügyének letárgyalása után Huszra került a sor. A János által még 1414. decz. 4-én Husz ügyének megvizsgálására kiküldött, három püspökből álló bizottság, a pápa szökése miatt érvényét veszítve, új bizottság küldetett ki, mely négy tagból állott, köztük a híres D'Ailly bibornok is. Ez a bizottság megbízott Vicliffe tanairól való jelentéstétellel is; melyre midőn kedvezőtlenül nyilatkozott, a zsinat kárhóztatta Vicliffe személyét s tanait, mely néhol eretneki, néhol forradalmár. Ez volt az előzménye a Husz ellen indított vizsgálatnak.

Két hónapot töltöttek el már a vizsgálattal, midőn végre a zsinat elhatározta, hogy Husz nyilvános ülésen hallgattassék ki. Június elején kibocsátották gottliebeni börtönéből és egy ferenczrendi zárdában helyezték el, hol életének utolsó hetét töltötte.

1415 június 5-én jelent meg a fényes zsinat előtt, melyen több mint 50 000 idegen vett részt. Ekkor tartották meg az első nyilvános kihallgatást. Az egyháztól szóló s egyéb iratait elébe tették s azokból egy csomó vádpontot olvastak fel. Husz az elébe tett iratokat bátran a magáénak vallotta s kijelentette, hogy ha tanának

Nos hát az említett bálon jelen volt Hercz tanárné is egyetlen leányával. E leánya szépség dolgában nem igen lehetett az anyatermészet kegyeltje; szemecskéi baljóslatulag kereszteltek egymást, — magyarán mondva, kancsal volt. Mindamellett úgy, a hogy tánczoltattak a leánykát; mikor azonban az új csillag feltűnt a láthatáron, a Hercz leány azóta úgy ült a helyén, mintha leszegeszték volna. Erre a csodakövrségű úrnő hegyezni kezdé az irigység nyilait, — s az elsőt réám lötte ki.

De bosszúlattanul nem fog gyönyörködni művében. Feltettem magamban, hogy mindazokért, a kik valaha gonosz nyelve áldozatai lettek, bosszút állok. De hát hogyan, mi módon lehetne a professzornét megközelíteni? Bármennyire törtem a fejemet, nem támadt egy valamirevaló gondolatom.

Terveimben Werner barátom látogatása zavart meg. Eljött értem, hogy tegyük egy sétát Lichtenhain felé. A szép nyári nap csalogatásának is engedve, szívesen követtem őt s kart karba öltve elhagytuk a várost s pár percz múlva egy festői szép úton haladtunk, mely az ismert falu felé vezetett. E faluban volt deák-kollegáim „sör-herczegsége“, mely elnevezés bizonyára élénk fantázia szüleménye lehetett.

Vidám csövegés közt gyors egymás-utánban üritetük ki poharainkat. A lichtenhaini sör speciális volt, melytől az idegen savanyú képet vágott, u jónai diák azonban a legrózsásabb kedvre hangolódott s a sapkáját hajigálta a levegőbe. Szóval, ízlett a sör s mi az egész napot a faluban töltöttük. Estefelé aztán a legvidámabb hangulatban vissza indultunk a városba.

eretnekeségét bebizonyítják és őt erről meggyőzik, azt készséggel kiigazítja. Midőn pedig az ellene emelt vádakra felelni s magát védeni akarta, kihallgatás helyett oly vad láрма és zaj keletkezett, hogy, *mint egy szemtanú, Mladovetz Péter állítja*: „A terem jobban hasonlított vérengző vadak gyűlhelyéhez, mint vitatkozó bölcsek hígadt tanácskozási helyéhez.“ Husz e sérelemre is nyugodt maradt és nem félt kimondani: „Én azt hittem, hogy e gyűlésben több illedelem, kímélet és fegyelem fog uralkodni,“ s kijelentette, hogy ily körülmények között magát nem védheti. A jobbak csakugyan belátván, miután a rendet nem lehetett helyreállítani, a gyűlést június 7-ére elnapolták.

A kitűzött nap elérkezett. Maga Zsigmond császár is megjelent e gyűlésre, fényes kísérettel. A két cseh nemes, a vádlottnak hű barátai sem hiányoztak. Először is az úrvacsoráról szóló tan tárgyalatott. Husz erősen tiltakozott, hogy Vicliffe átváltozás-tanát valaha hitte volna; egyedül az úrvacsora méltóbb élvezésére törekedett. — Azután a camerachi bibornok azzal vádolta, hogy Vicliffe tévtanait terjeszti. Erre jó lélekkel azt felelte: „Én sem a Vicliffe, sem a más tévtanait nem tanítottam. Ha Vicliffe Angolországban tévtanokat hirdetett, az az angolok dolga és nem a miénk.“ — Azt is felhozták ellene, hogy a pápától a Krisztushoz felebbezett. Husz ezt nemcsak beismerte, hanem úgy is nyilatkozott, hogy igazibb felebbezés nem is lehet máshoz, mint ahhoz, ki egykor a végítéletet fogja mindnyájunk felett végrehajtani. A gyűlés erre gúnyos kacajban tört ki. Továbbá mint néplázító is gyanúsítottott, tehát politikailag is bűnös. E vádra Husz azt felelte, hogy ő a népet csak arra intette, hogy az igaz hitnek és igazságnak pánczéljába öltözködjék, a mi nagyon is különbözik a vért osztó fegyverektől. Kisebb-nagyobb vádak után D'Ailly camerachi bibornok szemére vetette Husznak azon nyilatkozatát, hogy ha önszántából nem megy vala Constanzba, sem a zsinat, sem a császár erre nem kényszeríthette volna. Husz nem habozott nyiltan bevallani, hogy hatalmas pártfogói, ha neki úgy tetszik, szívesen oltal-

A paradicsom, mely nevezet alatt a Saal partján elterülő magaslat értendő, ebben az időpontban nagyon népes volt. Jenának egész intelligenciája künn sétált a parton. Önkéntelenül is a hölgyek csoportja felé tartottunk. Ép egy kavicsos útra akartunk rátérni, mely a pázsiton keresztül vezetett, mikor velünk szembe — Hercz-nét és leányát pillantottuk meg. A leszálló nap utolsó sugarai mindent pirosra festettek s különös előszeretettel pihentek meg a professzorné orrán. Úgy látszott, mintha a nap korongja a fejére telepedett volna, oly biborpiros volt az ábrázata.

Minél jobban közeledtünk egymáshoz, annál nagyobb ellágyulás vett rajtam erőt. A sör hatása különös érzelmeket ébresztett bennem. Jámor, engesztelő hangulat szállt meg! Legnagyobb ellenségemre sem tudtam volna görbe szemmel nézni.

A professzorné mindig közelebb jött, orrának pírulása mindig élénkebben látszott. Végre előttünk állott. S e pillanatban oly mérvű megindultság vett rajtam erőt, hogy karjaimat akaratlanul ölelésre tártam s a következő pillanatban Hercz-nét forrón szívemhez szoritottam s egy hosszú, forró, engesztelő csókot nyomva arczára, örömitas ajkkal suttogám:

— Óh bájos angyal, engedd, hogy rózsás arcodat csókokban fűrösszem!

De a bájos angyal mintegy ütéstől találva, félig alétan tántorodott vissza, mialatt a gyöngébb idegzetű Hercz kisasszony egy jól alkalmazott mozdulattal Werner barátom karjai közé ajult.

(Vége köv.)

Németből: *Floridor.*

mukba vették volna, de bizott a császár biztosító levelében. „Nézzétek ennek az embernek a szemtelenségét!”, ordította a bíbornok. Ekkor felemelkedett Chlum János és erősítette a Husz által mondottakat, egyúttal kijelentette, hogy — ha kell, — ő maga is képes lett volna egy évig megvédeni „E beszédnek itt nincs helye!” vágott közbe a bíbornok. A császár vetett véget a heves jelenetnek. Megköszönte a főpapoknak, hogy a Husznak adott biztosító levelének, — t. i., hogy a zsinaton szabadon védekezehessék — *érvényt szereztek; majd* miután megjegyezte, hogy némelyek szerint a császárnak nincs joga eretneket védelmébe venni, felhívta Huszt, hogy ne védekezzék makacsul, hanem illő engedelmességgel vesse alá magát a zsinat tekintélyének. Ha ezt teszi, a császárnak gondja lesz rá, hogy a zsinat elől kiméletes módon tűrhető büntetéssel és elégtétellel bocsássák el; ha pedig azt nem teszi, „a zsinat tudni fogja mittevő legyen veled; különben ne hidd, hogy tévtanaidat oltalmazom, sőt kezeimmel gyűjtöm meg a máglyát.” A császár kemény szavai után Husz a biztosító levelért tiszteltteljes köszönetet mondott, azután szeliden így folytató: „Felségem azért jöttem, hogy tanaimat makacsul védelmezem, hanem mielőtt jobbról győztem meg, azonnal megadom magamat!” Ekkor a rigai érsek kezébe adatott és börtönébe visszavezettetett.

(Vége köv.)

Antalfy László.

Theológus diák-kongresszus.*)

Sárospatak, 1899 márcz. 14.

A debreczeni „*Theológiai Közlöny*” 4 ik számát egy új s fölötte érdekes eszmének a felvetése, megpendítése vezeti be.

Tartsunk theologus diák kongresszust!

Köszönet illeti Juhász Sándort, hogy ez eszmét felvetette. Most aztán rajtunk a sor, hogy pro és kontra hozzá szólva e tárgyhoz, elősegítsük annak megvalósulását, vagy pedig, mint már annyi nemes és üdvösnek ígérkező eszmét, minden nagyobb polémia nélkül, ezt is tegyük „ad acta,” juttassuk a nemes és ideális eszmék sorsára, hadd várja a lomtárban több nemes testvéreivel együtt a feltámadást.

Hiszem, nem csalódom, ha azt mondom, hogy a sárospataki theológus ifjúság nem fog elzárkózni, sőt határozottan állást fog foglalni ez eszme mellett: én részemről hasznosnak, üdvösnek sőt a körülmények kényszerítő hatása folytán *szüksége nek* is tartom egy theológus kongresszus összehozását. Hogy kivihető e az a jelenben, nézzük csak közelebbről a dolgot.

*) Közrebocsátottuk e közleményt lapunkban, mert a „Theológiai Közlöny”-ben felvetett s az itt fejtegetett eszmét életrevalónak tartjuk. Manapság a tudományos, egyházi, társadalmi stb. élet terén épen ezek a kongresszusnak nevezett összejevetések egyik leghatalmasabb tényezőjét képezik a nézetek kicserélésének s a jövődöbéli előhaladás biztosításának. A jelen esetben ugyan, mikor a hazai protestáns theológusaink létszáma a régihez viszonyítva aggasztóan megfogyott, úgy, hogy ez a többi szakokhoz viszonyítva — mondhatni — elenyészően csekély: — theológus-kongresszus tartását indítványozni talán különösen is látszik. De hát a tömörülés, az erők egyesítése, csak boldoguláshoz vezet s a theológus ifjúság érdekeinek ápolására nagyon célhozvezető módszernek tartjuk aktuális kérdéseiknek értekezleteken való megbeszélését. Örvidenénk, ha a napvilágra jött gondolat testet öltve, óhajtott eredményre vezetne, a mi csakis úgy következhetnék be, ha egyetemes prot. egyházunk jövődöb lelkipásztorai mindannyian készséges lélekkel meghallgatnák a kálvinista Rómából kiindult lelkes szózatot.

S z e r k.

Először is azok kiinduláspontjára helyezkedve, — ha egyáltalában vannak olyanok — a kik ellenci ez eszme megvalósulásának, megkísérlem negatív szemüvegen nézni a dolgot.

Halljuk először az *úgynevezett pápaszemcs, atyáskodó közvélemény* hangját!

„Minek az a theológus diák-kongresszus?” Kell is az a theológusnak?! Jogászoknak való az; a theológusnak otthon kell ülnie, készülnie a vizsgákra s ha a vizsgákat letette, menni ki az életbe s virágoztatni az Isten anyaszentegyházát!

Hát nagyon szép dolog az, ha vannak, a kik ily atyai jóakarattal gondolnak a theológus ifjakra s nagyon is üdvös dolog, ha úgy érdeklődnek irántok; de hát kérdem, *hol marad az az atyai jóakarattal, hol marad az az érdeklődés akkor, mikor a theológus ifjúság magasabb kiképzetéséről van szó, hol marad akkor, mikor a prot. theológus ifjúságnak az egyetemi hallgatókat megillető jogairól van szó, hol akkor, mikor a prot. theológus ifjaknak, mint a multban annyit üldözött és szenvedett prot. egyházak jövődöb lelkészeseinek a mellóságáról van szó?!*

Igaz, hogy mindenki önmagában hordja megbecsültetésének csiráját, de mit használ az, ha *bennünket lenéz, megret épen saját hitfelekezetiünk fiatalsága, tehát épen az a fiatalság, melynek hivatása lesz ezt a szegény prot. egyházat világi oldalról támogatni; mit használ, ha társadalmi műveltség tekintetében vetekedünk a szalonok legelőkelőbb s kedveltebb gvalléiraival, ha a társaságban még mindig csak ötödik kereknek tartanak, mit használ mondok mindez, ha jobbról is, balról is ez hangzik fülünkbe: „Hisz ez csak theológus!” „Szegény tatár!”*

Hallgasson el hát ez a közvélemény! Ha el nem hallgat? — El kell hallgattatni! Emelje fel szavát az összes prot. theologus ifjúság s követelje az őt megillető jogot!

De nemcsak sorainkon kívül, hanem sorainkból is mintha hallanám az ellenvélemény hangjait ily formán:

„Ha eddig megvoltunk a nélkül, ezután is meglehetünk; nincs arra semmi szükség! Mit menjünk mi mások után?! Úgy sem javul azzal a helyzet!”

Ez a nagyfokú maradiság és ez a Buddha-féle filozofia az oka, hogy a felebb érintett vélemények elhangozhatnak. *Becsüljük első sorban magunkat s úgy becsül meg minket is más!* A jövő prot. egyházainak nem oly papokra van szüksége a kik a parochia lomtárában *könyveikkel együtt dohosodnak meg*, hanem bátor, nyílt, szókimondó, a közélet terén imponáló férfiakra.

Nem, nem lehet azért, hogy sorainkból emelkedjek ellentmondó hang s ha mégis volna, hallgattassuk el s ne adjuk ki magunkról a szegénységű bizonyítványt! . . .

. . . De szót kér az *aggályoskodó* közvélemény is, előhozakodván következő okokkal:

„Szép, üdvös, derék dolog! Mi magunk is hívei vagyunk s óhajtuk, hogy teljesüljön! — De hát *a talaj, az idő* nem arra való? Azután meg ott van a diák-kongresszusok legnagyobb része, mi eredményt mutat fel? — *Várni kell!*”

Én erre azt mondom: *nem kell várni! Az idő itt van!* Tartsuk meg a *jövő iskolai év elején!* S jöjjenek el, a kiknek aggodalmaik voltak s meglátják, hogy az idő elérkezett s eredményt is fog a kongresszus felmutatni, mert a *diák-kongresszusok* is, minő pl. a közelmúlt *turini*, vagy pl. a *debreczeni*, a hol tehát

komoly, arra hivatott egyének voltak a vezetők és szószólók, értek el és mutattak is fel eredményt!...

Most már vegyük elő a *positív* szemüveget s nézzük e kérdést azon, hátha meglepő eredményre jutnánk, t. i., hogy *minek a theológus diák-kongresszus?*

Azonban erre nem jutunk, mert kezünkben a bizonyítékok, melyek szükségessé teszik egy theológus kongresszus összehozását. *Szükséges először felekezeti, prot. szempontból!*

Szabad vallás-gyakorlattal bíró, de mégis kath. jellegű államban élünk. Meg van a szabad vallás-gyakorlatunk, jogainkat mégis megsérti első sorban a *kath. papság*, megsérti továbbá a *magyar kormány*, midőn a maga ünnepesináló rendeleteivel annyi vér és köny árán kivivott és megszentelt jogainkba avatkozik. Ily áramlatokkal, ily irányzatokkal szemben erőre van szükségünk. A katolicizmus nagy arányokat öltve terjed a hazában, prot. hitfeleink pedig egymásután keresik fel a *nazarénus próféták* szent környezetét. Előttök kell azért teremnünk s fel vennünk velők a harcot! Nem nyilvánosan, úton-útfélen. hanem a *gyülekezet lelki ápolásában*, lelki gondozásában. Amaz szükségessé teszi a két. prot. egyház közeledését, *egygyé olvadását*, emez pedig mindkettőnek *belmisszióját* érinti. Lelkesnél lelkesebb szavak hangzottak már el a tárgyban; jelesnél jelesebb eszmék vetettek fel s mégis mily lassú a haladás!

Mi az oka, hogy nem haladunk? A hit-szabályok, hitformák, a dogmák?

Hát tagadhatatlan, hogy kényes dolgok s nagy figyelmet, mely tudást s okos körültekintést igényelnek; de legyen több jóakarát, mint elfogultság, legyen szemünk előtt ne a kölesönös féltékenység, hanem a mi legfőbb, a *prot. érdek*, legyen szem előtt az a tudat, hogy a protestantizmusnak csak úgy van jövője a hazában, ha az kart karba öltve száll szembe a pápa egyházával s az elharapódzó tévtanokkal.

Prot. theológus ifjak! Mi ránk vár annak az eldöntése: éljen e a protestantizmus a hazában, vagy sem, mert *a jövő a mienk!* Ha azért szívünkön viseljük a protestantizmus érdekeit, *nekünk kell az egyesülést keresztül vinni* s ha keresztül is akarjuk vinni, — tehát nem csak ábránd, vagy szalma láng ez, a mi most fellobog, — akkor már most elő kell készíteni az utat arra! S ha egyéb eredménye nem lenne is a kongresszusnak, mint a kölesönös összejövétel, eszméink kicserélése, megvitatása, továbbá a kölesönös ismerkedés, már akkor is előbb vagyunk, már akkor is sokat értünk el, mert *megettük az első komoly lépést* a majdan reánk váró ügy megvalósítása útján.

Ez a legfontosabb ok tehát, a mely mintegy ránk kényszeríti a kongresszusnak a megtartását s ha egyéb, ha több ok nem volna is, már ez maga elég volna. De van több is!

Itt van pl. a J. S. barátom által felvetett *lelkész-minősítés, kápláni fizetés, legációk ügye* s még sok elintézési, illetve megvitatást igénylő kérdése a theol. diák életnek, a melyek csak akkor nyernének alakot, kifejezést, ha az egész magyar prot. theol. ifjúság testvéries ölekezése megtörténnék.

Végül pedig az, hogy *hol* tartsuk meg a kongresszust, hogyan történjék az oda menetel, modern szuplikáció alakjában-e, vagy csak küldöttek által képviseltesse magát minden akadémia, csak másodlagos kérdés; *a fő az, hogy ez eszme lelkesedésre találjon a hazai prot. ifjúság körében!*

Reméljük a legjobbat, de legyünk elkészülve a legrosszabbra is!

Gyarmathy József.

A fiatalok büntetéséről.

— Büntetőjogi tanulmány. —

(Folytatás.)

Vajjon tett-e az állam és társadalom a cél, közelebb a fiatalok bűnösök megjavítására valamit? Feleletünk nem lehet más, mint: csak *valamit*. És hogy meg tett e minden lehető a cél sikeres megvalósítására? Erre a kérdésre határozott *nem* mel kell felelnünk. E tekintetben roppant nagy mulasztás terheli úgy az államot, mint a társadalmat. Állításom igazsága mellett nem akarok egyébre hivatkozni, mint ama sokak által tapasztalt szomorú tényre, hogy börtöneink, fogházaink telve vannak fiatal emberekkel, mondhatnánk — gyermekekkel. És ha vennők magunknak a fáradságot, tanulmányozni azokat a ható okokat, melyeknek eredménye ez a bűnös állapot lett: nem egynél fájdalommal tapasztalnánk, hogy egy kis lelkiismeretes felebaráti szeretettel mindez megakadályozható lett volna.

És most mivel dicsekedhetünk?

A társadalom felmutat egy néhány gyermekvédő és segélyző egyesületet s szeretet-házat, melynek célja a helyi érdekek ápolása; ezeknek nagyobb része is nem kapván kellő támogatást az állam részéről — csak pang.

Az állam pedig három fiú- s egy leány javító-intézetet mutat fel, összesen 360 befogadási képességgel. A javító-intézet célját és szükségességét különösen fejtegetni nem czélok. Célja nagyon világos: *a javítás*, visszaadni az egyént önmagának és a társadalomnak. Szükségességét is elismerem, de már azt, hogy jelenlegi száma, befogadási képessége és szervezete mellett célját megvalósítja, tagadnom kell!

Szervezete ellen bizonyosságul elsorolom, kiket utal törvényünk egy és ugyanazon javító-intézetbe:

- a) A beszámíthatóság hiánya miatt el nem ítélt 12—16 éves bűnösöket.
- b) A javító-intézet helyén található, 16 évet be nem töltött csavargókat.
- c) A szülők által erkölcsi romlottságuk miatt önként beadottakat.
- d) A 20 évet be nem töltött elítélt bűnösöket magán elzárás helyett hat hónapra.

Mellőzve azon kérdés fejtegetését, hogy miként képes négy javító-intézet e nagy és sok oldalú feladatnak megfelelni, pár szóval azt akarom feltüntetni, hogy mennyire nem helyes törvényünknek az az intézkedése, hogy a *beutalt, elítélt* és szülők által önként beadott egy és ugyanazon elbírálás alá kerülnek. Tehát az, kinek egyetlen bűne, hogy nincs hazája, s nyugtalan szenvedélye űzi, kergeti egyik helyről a másikra; — az, kinek van ugyan családja, de az a család, nem bízva a nevelés sikerében és könnyíteni akarván sorsán, lerázza a gyermek nevelés terhét; az, kinek szive lelke meg van mételezve, ki bünt bűnre halmoz anélkül, hogy tudná mit cselekszik: ezek mind együvé kerülnek.

Elismerem, hogy a javító-intézet falain belől, magaviselet és erkölcsiség alapján osztályozott családok vannak. De lehet-e helyes osztályozást sikeres czéllal alkalmazni ott, hol az elemek annyira elütők; hol a nem bűnös, csupán csak szerencsétlen a bűnös hajlammal s megrögzött gonosszal együtt van, egy levegőt szí? Avagy higgyük e, hogy az egyharmad szerencsétlen, vagy kevésbé rossz kétharmad rosszat képes magához emelni? „A javító-intézetbe került három hónapig terjedhető magán elzárásban tartandó“ (javító-intézeti alapszabály) A magán elzárásnak nem lehet más célja, mint idő.

adni az egyénnek bepillantani saját én-jébe, hogy így belátva azokat a bűnöket, melyek őt ide sodorták, attól önkénytelen utálattal forduljon el, s vágyat kapjon nemesebb énjének kimívelésére. De hát, ha a törvény a magán elzárással lelki harcra számít, az erre elítélben belátást, képességet kell feltételeznie hibái felismerésére, s így bizonyos értelmi fejlettséget. (?)

A javító-intézetekbe kerülteknél pedig ez utóbbi igen kevés, hiszen tettök épen ezért nem lett beszámítható. A magán elzárás itt nem képes a jó és rossz közötti harcot megteremteni. A fiatal kor forró vérmérsékletére nem lehet a kívánt hatással a szűk négy fal; ha tombolóvá nem teszi, valószínűleg fásulttá, közönyössé. Itt a szívre, az erkölcsre kell hatni, ezekhez kell megtalálni az útát. Mert nem lehet, hogy a még fogékony lélek ne lehessen hajlítható, nem lehet, hogy az erkölcsi nevelés és szórakoztató munka nem hagyja nyomot a fiatal beteges lelki szervezetben: csakhogy az ily szerencsétlen betegek gondos bánásmódot igényelnek, olyat, mint a minőt a feladat nagysága, a társadalom érdeke megkíván. A betegség korán, még csirájában gyógyítandó, ne várjon az állam arra, míg a bűnös megéri a javító-intézetre vagy a börtönre!

* * *

Ez aktuális kérdések fejtegetésénél nem mulasztatom el szerény nézetemet feltárni, hogy miként látnám én jónak az állam és társadalom működését a fiatalok hűnösök megjavítása céljából. Nem lesz ez egyéb, mint nagyjában körvonalozott halvány képe ama kegyes óhajnak, melynek megvalósulása szerény nézetem szerint képes lenne a társadalom eme szerencsétlen osztályát, ha nem is teljesen megmenteni, de a lehető legtöbbet, a mi megmentésükre tehető.

B. T. K.-ünkkel szemben alsó korhatárul a 9 év betöltését látom helyesnek; úgy azonban, hogy a közigazgatási, illetőleg rendőri hatóságok által a 9 éven alóli gyermekek is figyelemmel tartassanak. És ha azt venné észre az illetékes hatóság, hogy a gyermek rossz irányú fejlődésének a szülői nagy gondatlanság az oka, nem tartanam szigorúnak, ha az ily szülőt törvényünk kötelessége teljesítésére intené, figyelmeztetné, sőt ha ez nem használna és a vétkes gondatlanságot fenforogva látná: az olasz és más B. T. K. szerint pénzbüntetés, vagy szegénység esetén kényszermunkára is ítélné.

(Vége köv.)

Simon Endre.

TÁRSULATUNK MULTJÁBÓL.

VI.

Szemere Bertalan levele a Sárospataki Ifjú-Egyesülethez.

Pozsony, 1833. ápril. 19.

Mondván tiszteletét a Tns Előülők Uraknak, üdvözli a jeles Ifjú Egyesületet Szemere Bertalan.

Követvén, talán hosszú, talán rövid s talán fájdalommal, talán örömmel teljes pályámnak fonalát, midőn ezen díszes s szép körből és Patakából kiléptem, fel-tettem lelkemben, sőt kimondtam azt, hogy a jeles Ifjú Egyesületre nézve nem fogok meghalni, — magyarázhatlan örömet adván nekem, ha ezen fiatal koszorúnak nem életére, de szebben virágzására meleget vagy harmatot adhatok. Idő és környűl állások miatt mind eddig hall-

gattam, s lángoló részvételemet a jeles Ifjú-Egyesületnek nem mondhatám el, sem nem bizonyíthatám be; de magasztalva szoltam azok előtt, kiknek jó vélekedésük, anyaiskolánk s Ifjai felől kívánatos, — engemet gyakran édesen bírván azon gondolat, hogy forrásban s küzdésben önmagával, napról-napra erősödik a jeles Ifjú-Egyesület, eljövén e pont után a tisztulás ideje. S lehet-e romlástól félni, hol ennyi Ifjú van? ennyi Ifjúban annyi lélek s ebben annyi láng, melyben ismét erő és állhatatosság? És még a dolgokban oly sok belátás, megfontolás, melynek komoly világánál átlátja az egyesületnek jótékony következtéseit most mint jövődöben s egyben mindenkben. De kell, hogy kiki érezze a célnak egész becsét, — e társaság igazi fontosságát, mely *izlés, nyelv* sokoldalúság dolgában, elhatározó befolyással lehet az egész anyaiskolára.

Részszerént hogy hűségemet megmutathassam, a jeles Ifjú Egyesületnek, részszerént, mivel kimondhatatlan hasznosnak tekintém, két lépést tettem a jeles Ifjú Egyesület ügyében, melyet lelkem és szívem javalt.

1-ször. Hogy levelezésbe s ez által összeköttetésbe jöjjön a *Pozsonyi Magyar Társasággal*, a mely már régóta fennáll s melynek levelét van szerencsém küldeni.

2-ször. Figyelmébe ajánltam költőink legclassicusabbjának T. *Kölcsey Ferencz* urnak a jeles Ifjú Egyesületet. Ki a Tekint. Első Előülők urhoz intézett levelében ki fejté értelmét s javallá előttem az üdvösséges célú és szorgalmat.

Hiszen, amaz meleg elfogadtatást nyerénk, mely mint a pályafutásban idősb üdvözlő a jeles Ifjú Egyesületet, — ez fiatal lévén és kezdő, bár kebelében több erőnek rejtezzenek magvai. Szép alkalom mód ez, sok hasznosra, munkálkodásra, versenyre, — s az Ifjú Egyesület lelkességére hagyom, mint és miként fordíthatni ezt erő és virulás szerzésre, s mint lehet ebből és ez által kedvet és jótékony gyönyörűséget meríteni.

S fogadtatik-e másként, mint tapssal, *Kölcsey* írása, ki felettünk és sok ezrek felett állván s oly magasan, kegyes volt a jeles Ifjú Egyesületre fordítani figyelmét? mert ő dicséri ez iparkodást, javallja a szép célú, — s lehetne ifjú, ki átgondolván, átérezvén, mi édes dolog cselekedetünket ily nagy férfiútól helyben hagyatni, — nem égne lelkiben s szorgalmában a kitűzött cél felé? Én reményelem, hogy midőn ama szövetség új mezőt, új foglalatosságot adván, általa a jeles Ifjú Egyesület erősödik, s verseny-tűzre gyúl; emez pedig némiképen jutalom s lelkesedést visz és önértést, — talán fog valamit tenni arra, hogy minden *magába* pillantván érezze, mi hosszú a mesterség pályája s az élet mi rövid. Ha megfogok ismerkedni az itteni Társaság belső szerkezetével, a méltókat s elfogadhatókat meg fogom írni.

Mert már midőn áll s él az egyesület, kellene egy pénztárt alapítani, mert Reway, (Sic! Szerk.), Bitnicz stb. s némely szebb tollú írók nélkül, szép nyelvet nyerni nem lehet. Fognak találkozni gazdagok és nagy lelkűek. — Merész vagyok egyszersmind alázatosan javasolni egy *pecsétnek metszetését* (mert reményelem több levelezésbe is jöhetni) melynek nem kellene allegorjai s symbolikai figurákkal, képekkel elöntetni, — az izlésben egyszerűség és tisztaság divatozván ma már mindenütt, — és az egyszerű mindenkor inkább meg lep, meghat és tetszik, mint bármi mesterművű czifra darab. Gondolatom szerént elég lenne középen egy csinos *csésze* teljes lánggal körötte ez: „*A szép és erő isteneinek*” alatta 1832 és semmi egyéb. A Pozsonyi Társaság pecsétje mutatja, mennyivel szebb, józanabb annál egy tiszta, egyszerű, épezért meglepő forma.

Bátorkodom még előadni néhány észrevételeimet, kérvén a jeles Ifjú Egyesületnek kegyét és figyelmét. — Azt hallám t. i. hogy munkálkodásainak *zsengéjét láttatni akarja* a publicummal, még pedig *Hébe* cím alatt. De azon hűség, gond, a melylyel lobogok s azon szorongó óhajlás, hogy első ízben mindjárt méltó s lehető tiszta fényben jelenne meg a jeles Ifjú Egyesület — munkájában: — mondatja vélem és pedig esdeklő és pedig könyörgő hangon, méltóztatnék elhalasztani ezen szándékot legalább 1834 nek tavaszáig. Mert ha poézisunk jelen állapotjához méltólag nem tűnhet is fel, de nem kellene a debreczeni *Lant*-nál alább állani, pedig alázatos értelmem szerént oly nyelven kevés ír még Patakon, mint van írva a *Lant* legtöbb darabja, mely minden habozása, homályossága, nehézsége mellett is sok érdemmel bír. De ez sem egy év munkája. És a nélkül, hogy más és igen sok okaimat bővebben fejtegetném, ismét esedezem az elhalasztásért, mert hallom mennyit várnak Pataktól s miként más mértékkel mérelik a vers ma, mint méretett egy pár 10-ed előtt stb. Továbbá akár most, akár év után jelennek meg a célba vett kötetke, kérném szinte egész forrósággal, hűséggel, ne adassék ennek *Hébe* cím. Sokan Helmezy *Társalkodóját* nem kedvelték, mert már volt s van Erdélyben egy más *Társalkodó* (bár ez elő neve lévén „*Nemzeti*,” megkülönböztethetett) — s az ilyen hasonló név sok zavart okoz. S még inkább kimutatná a publicum nem javallását a *Hébe* iránt s annyival inkább, mert bel- s kül-érdemére egyaránt különbség van a közt, mely Bécsben s annyi nagy hírű írók, — és Patakon pályát alig kezdő ifjak munkájául tűnik fel. — Ismeretségbe jövén több derék férfiakkal, bizonyosan mondhatom, hogy ez a jeles Ifjú Egyesületnek kedvezményéül lehetne.

Szemem előtt tartván, hogy szép, egyszerű, nem értetlen s nem keresett és tartalommal összhangzó címet választani nem könnyű, izléssel t. i. bármi könnyűnek lássék is; mégis azokhoz, melyeket a jeles Ifjú Egyesület talán fel fog tenni, — bátorkodom én hármát részemről ajánlani: „*Virágok*,” — mely ellen csak az a kifogás és elméskedés mondattathatnék, hogy gyom is találhatik, s nem mind virág stb. De a cím többnyire kifejtetik egy pár sorban ha kell s ha nem kell is, szép gondolatra, képre ad materiát. Ama célból ajánlom néhány soraimat („*Az első virág*”) mely minthogy oly sietve készült, mint e levél, kimélő arcot kér a kritikustól. Ha pedig nemcsak versekből, de prózából is állana (a bejövendő prosának a versnél keményebben meg kell bíraltatnia, egyébiránt a prosát nem fogadni be legjobb lenne) — tagadhatatlanul legillőbb cím lenne: „*Virágok és Levelek*.” Idegen névhez ragaszkodván, szebb alig találathatnék, mint „*Irish*,” (szebb az Auróránál, Hébénél), — kivált ha tekintjük azon viritó ifjúságot, mely megjelen e munkácskában, mert azon név, képe a fiatal kornak és reménynek, mely örök virulásban él és lángol az ifjú kebelben. E szép, e különös gyönyörű névre is ime néhány sorom, („*Irish*”). Lehetne még ily neve is: „*Hajnal*,” „*Emléklapok*.”

Hívén, hogy azon szellem lebeg a jeles Ifjú Egyesületben, mely magvait *Kazinczy*, *Fáy*, *Csokonay* stb. fiatal lelkében elhinté, hívén, hogy a nemzet lelkesedése geniuszok által terjedez a jeles tagtársak szívükben s fejükben: engem öröm s kifejezhetetlen magasságú gyönyörűség és édes érzés önt el, látván egyszersmind lélek-képeim között, mint nöend erőben és hatásban nagyra és hasznosra, kivált ily megbecsülhetetlen Előülők gondos ápolása alatt. Patak emléke szent marad.*

Közli: Redaktor.

* Ezután következik Szemerének a levél szövegében említett

Báli éjszakák.

— Levelek a szerkesztőséghez. 1) —

I.

— 1899. január 28.

Kedves Fábriusz!

Azon kezdem, hogy én magát voltaképen még nem is ismerem. Én Istenem, mindig azon töröm a fejem, hogy mit is fognak mondani az emberek, ha ez a magához intézett levelem, a mely miatt szörnyű nagy lesz az csalatkozás a tisztelt publikum sorailban, mert hát szellemesnek épen nem szellemes, — a nyilvánosság előtt megjelenik. Hogyan? — én levelet írok most magához, a nagyobbára ismeretlenhez, a ki elvégre is nem egyéb, mint egy átkozottúl nagybajuszú egyéniség . . . Csakis annak köszönheti soraimat, hogy theologus, s így legillendőbbnek véltem magát boldogítani fecsegéseimmel a *theologus-bálról*. Floridornak meg Subidronnak azért nem írnék *erről* a táncmulatságról, mert ők jogászok s így már csupa irigységből sem lennének hajlandók nekem igazat adni²⁾ Biz' Isten, én eddig szentül meg voltam győződve, hogy igazi jó mulatságot csak azok a csapodár jogász uracsok tudnak nyélbe ütni, magok theologusok pedig mindig csak a bibliában lapozgatnak (32 levéllel), a hamiskás női szemekbe meg dehogy mernének beletekinteni egy félvilágért! Pedig milyen kellemesen csalódtam! Hiszen maguk aranyos fiúk! (Ha nem jogász lenne az ideálom; papné szeretnék lenni!) No, el ne bizza magát valahogy! Édes álom volt nekem az a theologus bál; higye meg, úgy szerettem volna, ha három nap és három éjjel soha nem lett volna vége . . . dehogy jutott nekem eszembe még azt is számolgatni, hogy ugyan hány pár is táncolta a második négyest . . . A fentebbi kijelentésem hozom fel mentségül arra, hogy a második négyest jogászszal táncoltam. De szentül ígérem, hogy a jövő évi theologus-bálon minden táncomat theologusnak adom. Remélem, maga Fabricius uram, csak nem tart azzal a megátalkodott Subidronnal és szintén táncolni fog?! . . . Ez esetben a szupé csárdást előre is Önnek igéri

Boriska.

II.

1899. február 11.

Kedves Floridor!

Hallottam, hogy álmatlanok az éjszakái, a mióta magára bízták a febr. 11 iki *torász-táncestély* referadájának megírását. Bár erős a gyanum, hogy

két költeménye: „*Az első virág*” és az „*Irish*.” Érdeklőség okából megemlítem, hogy az Ifjú Egyesület 1833 május 12-én tartott ülésének 2-ik jegyzőkönyvi pontja e levélre vonatkozólag így szól: „Felolvastatott Altitoknok *Orosz* Pál úrnak Szemere Bertalan úr levelére írt válasza, de a mely válasznak impuruma, a tisztelt író és titoknok úrnak gondatlansága miatt elhanyagólván, jegyzőkönyvünkbe bő nem iktatódhatott.” Szerk.

¹ Hát bizony, tisztelt uraim és hölgyeim, nem kis miska ám az a referáda-gyártás! A szegény szerkesztőnek heteken és napokon csakis azért fő a kobakja, hogy ugyan melyik jámbor halandónak sózza a nyakába a referálást a többé-kevésbbé tündéres báli éjszakákról! A szerkesztőség ez alkalommal gondolt merészlet és nagyott! vagyis a redakció saját külön Don Juanjával (találják ki a nevét!) felkérte három, egyformán kedves és szép úrhölgyet, a kik a mi lapunk, esetleg a szerkesztőség egyik-másik tagja iránt érdeklődést tanúsítottak, hogy egy-egy rövid, de velős levélkében számoljanak be az egyes bálokon szerzett benyomásaikról. Ezeket adjuk közre az alábbiakban. Egy kicsit megkéstek, s így ez a mostani számunk is e miatt késlekedett. Szerk.

² Oh, a magácska véleménye előtt bármikor tisztelettel meghajlunk! . . . Csokoljuk a kezeit! Floridor és Subidron.

nem annyira a referáda, mint inkább a szupé-esárdás zavarta meg ennyire, megkönyörülök magán. De ne bizakodjék el, nem szimpatióból. (Olyan csél-esap jogász, mint maga, nem érdemel tőlünk lányoktól anynyi rokonszenvet sem, a mennyit a szarka tanusít a fészkében felnevelt kakuk-flókkal szemben.) — Hát tudja, én még leány-életemben sohasem írtam referádat, mert hisz ez a maguk dolga, s ha Erzsike meg Boriska nem kapacitálnak, maga nem lógazza most olyan kényelmesen a lábait, hanem az ott voltak névsora után szaladgál. S bizony nem tudom, nem szólnak-e meg mindhármunkat ezért a juxért (nagy pletykafészek ez a Patak) s azt sem tudom, hogy mit szólnak majd a mamák, ha megtudják, hogy a lányaik hírlapírókkal leveleznek. No de mindegy . . . Hát magok ott kezdik úgy-e, hogy mikor beléptek a bálterembe, a tündérek bűbajos világába képzeltek magokat. Mivel mi lennénk azok a tündérek (bár kötve hiszem, hogy azoknak néznek), engedje meg, hogy én is hasonlóképp kezdjem. Mikor beléptem a bálterembe, a Don Juanok veszedelmes környezetében találtam magamat. Valóban, magoknak elég frakkba meg fehér keztyűbe bújniok s kész Don Juanok. Bezzeg mennyit kell nekünk fáradni addig, míg tündérekkel tévesztenek össze bennünket. Különb az az atléta urak olyan szépen feldíszítették a termet, hogy a tündérek is el táncolhattak volna benne. (!) Dicséretükre legyen mondva, elég jól is viselték magokat. Szinte sok is volt a táncból. Bár magoknak könnyű, mert akkor táncolnak, a mikor akarnak s ahhoz is nagyon értenek, hogy annak a lánynak, kivel nem akarnak táncolni, mikor kérék valamelyik táncát. De olykor-olykor magok is megkapják megérdemelt jutalmokat: a kosárt. Ez a világ rendje. A tornász táncestélyen különben valamennyi táncosommal meg voltam elégedve. Mondhatom, hogy nagyszerűen mulattam. — Igaz biz a! Ha jól emlékszem, a virradtig-esárdást magával táncoltam. Nos hát . . . nos hát, maga is elég túrhetően táncol. Üdvözlí

Juliska.

III.

1899. március 15

Kedves Subidron!

. . . Azaz, dehogyan is kedves . . . Elöttem ugyan maga cseppet sem kedves! Hogyisne, még el találná bízni magát ez a csúnya, kiállhatatlan Subidron, a ki ugyanam szereti adni a bankot, mintha édeskeveset adna mi reánk, leányokra, pedig valójában nem mer közénk jönni attól tartva, hogy még le találjuk harapni az orrocskáját . . . Édes istenkém, bizony hármunk közt én jártam a legpogányabbul; az az átkozott sorshúzás engem szemelt ki arra, hogy levelet írjak magának, a melyben számot igyekeztem adni ama tapasztalataimról, melyeket a március tizenötödiki táncestélyen szereztem. Maguknak tulajdonítsák, ha ez igyekezetem balúl üt ki, mert én bizony sokkal szívesebben végig táncolom azt a báli éjszakát, hogysen üres referáda-írásra fecséreljem az időmet. Oh Boriska, meg Juliska, mint irigylem a sorsotokat! Hiszen maga egy tánc-gyűlölő öreg bácsi, a ki csak arra alkalmas, hogy holdvilág mellett gitárt pengessen s a barna lányszemek tekintetétől elpiruljon! No de várjon, majd megtanítom én még magát táncolni, ne féljen! Nem akarok nagyot mondani, de alig akartam hinni a szemeimnek, a mikor magát a bálteremben megpillantottam tizenötödikének éjszakáján! Ahán, gondoltam magamban, a mi Subidronunk valahára csakugyan elvesztette a szívecskéjét! És nem is hiszem, hogy nem így van, olyan ábrándosan tekint-

getett szét ott akkor, a földre varázsolt édenben, abban a bódító levögőjü teremben. Úgy-e, milyen sokan voltunk!? Hanem a második négyesemet a világ minden kincséért sem adtam volna magának, még ha rá adta volna is a fejét a tánczolásra! Magának? — Nevetem. Azt felesleges is mondanom, hogy szörnyen nemzeti színű, hazafias volt a hangulat azon a tánczmulatságon; s mégis olyan jó volt a *pas de quatre*, meg a három *quadrille française* ütemei mellett elandalogni, pedig ezek úgy-e nem hazafias tánczok? Hiszen a himnusz meg a szózat hangjai mellett csak nem járhattuk a huszár-toborzót?! Úgy-e milyen pompásan festettek azok a magyar-ruhás leányok a tánczosnők soraiban? Maga pedig mit sem szolt mindezekhez, csak tekintgetett jobbra is, balra is nagy komolyan s úgy állt ott a helyén, mintha oda ezövekeltek volna . . . Tudja mit, Subidron, mondok magának valamit! Ha azt akarja, hogy szeressük egy kicsikét: elvárom, hogy a legközelebbi tánczmulatságon beáll az aktiv szereplők sorába. Mert mi leányok még csak eltűrjük nagy nehezen az olyan fiatalembert, a ki nem szokott vagy nem tud kurizálni, mint maga; annak is megboesátunk, a ki mindig ábrándozik és titkos pillantásokat lövell az ideálja ablakára, mint maga; de már annak, a ki mindezek tetejébe még nem is tánczol: nem boesátunk meg soha! Érti: soha! Apropó! hát az az *N. T. K.* meg mit jelent? Ejj, Subidron, nem hiába nem tudtam én soha jó szemmel nézni magára! Kiváncsi tudni, hogy jól mulattam-e? Nos hát mondhatom, hogy nagyszerűen! De azt rám ne merje fogni valahogy, hogy szerelmes lettem azon a bálón! Pedig, Isten látja lelkemet, ezt magam sem csodálnám . . . Végzem e levelet, pedig most veszem észre, hogy magáról a bálról édeskeveset írtam. De hát már nekünk leányoknak, ilyen a természetünk; ha levelet írunk valakihez, sokkal többet szeretünk foglalkozni azzal, a kinek írunk, mint azzal, a miről írunk kell. Magával is sokat foglalkoztam, pedig bizony nem érdemli meg. Isten Önnel! A mielőbbi megjavulást elvárja

Erzsike.

A másolatok hitelességét bizonyítja a szerk.

***

VEGYES KÖZLEMÉNYEK.

— Lapunk tisztelt előfizetőihez. Felkérjük lapunk mindazon tisztelt előfizetőit, a kik méltányolva az ifjúság ama buzgalmát, hogy szellemi haladásáról egy közlöny szerkesztése által a nyilvánosság előtt is számot adjon, lapunkat

¹ E rejtélyes betűk (*N. T. K.*) alatt ugyan mit sejt a nyájas olvasó? Nos, úgy-e, valami agyafúrt nihilista szövetkezetet, mely felrobbantással, s így rombadúlással fenyegeti e csöndes, de nemes város mindkét nembeli ifjúságának összes légvárait?! Avagy valamiféle jó kedvű diák-komániát, mondjuk, asztaltársaságot, melynek leghangzatosabb jelszava lenne: „Náci, Töltött Káposztát!“ Vagy ha már mindezeket nem találnák megfelfolónk: bizonyosan ezt a szelében-hosszában ismeretes jeles mondást sejtik alatta: „Nincs Többé Kopaszfej!“ Pedig hát egy kissé csalatkoznak föltevéseikben, óh nyájas olvasók! Mert semmi egyebet nem jelentenek ezek a furfangos betűk, mint: „*Nem-Tánczoló Klubja*“. Ez t. i. az a fölöttébb díszes egyesület, melyre valamelyik számunkban már hivatkoztunk, s melynek a nyélbe ütője a kiismerhetetlen *Subidron* lovag, ez a csöndes, de kotnyeles portugál, a ki csak vásár- és ünnepnapokon szokott vigan dudálni s a ki a saját bevallása szerint (!) még senki ember fiának nem vallott szerelmet. Kellően táplált kacsának minősítjük e helyen azt az előszeretettel terjesztett hírt, mintha az *N. T. K.* a saját alapítókéjének gyarapítására legközelebb zártkörű tánczmulatságot szándékoznék rendezni.

Szerk.

becses megrendeléseikkel támogatni szíveskedtek, de még félévi kötelezettségeiknek nem tettek eleget, miszerint eme kötelezettségeiknek, tekintetbe véve, hogy a lap kiadása a kiadó M. I. Ö. T. forgó tőkéjét teljesen felémésztette, *minelelőbb* megfelelni szíveskedjenek, a miért is bátorkodtunk jelen számunkhoz egy, az előfizetési összeg beküldésére szolgáló utalványt mellékelni.

Tisztelettel

A Kiadóhivatal.

— **Budapest-Debreczen harcza.** A magyar diákéletben különben is rövid ideig tartott békeséges összhang ismét felbomlott. És pedig könyörtelenül felbontotta az ország legnépesebb jogakadémiájának ifjúsága, illetőleg ennek egy pár, u. n. vezető egyénisége. A mint jelen számunk más helyén is kifejeztük: testvér-kollegáinknak ezzel a szerencsétlen csillagzat alatt kifejtett ténykedésével a legkevésbé sem vagyunk megelégedve s bárha kivihetnők, hogy a felkavart pusztító hullámok mihamar lecsendesüljenek s az egész pártoskodás felett rövid időn napi rendre térhetnének! Kollegialis kötelességünknek tartjuk, hogy e helyen is őszinte elismerésünket és köszönötünket fejezzük ki a kolozsvári Egyetemi kör ez idő szerinti elnökének, *Gergely Györgynek*, a ki a Kolozsvári Egyetemi Lapok 11-ik számában közzétett tárgyilagos, alapos, igazán memorandum-szerű cikkével a magyar diákság általános megelégedésére, a legteljesebb elégtételt adta a reformpártnak. (zs.)

— **Versenyszavlatok.** Az Irodalmi Önképző Társulat f. hó 26-án vasárnap d. u. tartotta meg Dr. Mitrovics Gyula tanár elnöklete alatt szokásos félévi versenyszavlatát, mely alkalommal a komoly szavatra Némethy Gézának „Kóbor énekes“ cz. darabja, a víg szavatra pedig Ábrányi Emilnek a Kisfaludy-társaságban is felolvasott s nagy hatást keltett „Krakéler“ cz. monologja volt kitűzve. — A komoly szavlat díjért (6 frt) öten versenyeztek, a vígszavatra pedig csak egy jelentkező volt. A komoly szavlat díját az öt versenyző közül *Farkas Andor* III. j. h. nyerte el, míg *Nyitrai Lajos* I. é. th. és *Hegyi Mihály* II. jh. megdicsértettek. A vígszavlat díját a bíráló bizottság dicsérettel való tudomásvétel mellett *Nagy Béla* I. é. jh.-nak, az egyetlen versenyzőnek ítélte oda.

Az 1899. febr. II. ki tornász-tánczestély rendezőbizottsága nevében az alábbiakban van szerencsénk beszámolni, minden tekintetben sikerült tánczestély bevételeiről. Hogy csak most, egy hónap múltán adunk számot a farsangban lezajlott mulatság anyagi sikereiről: első pillanatra talán már idejét múlt dolognak is látszik; de e tekintetben, — hisszük, — hathatós segítségünkre fog szolgálni az a körülmény, hogy a teljes, pontos kimutatást mind ez ideig nem állíthattuk össze. A szíves adományok állandóan érkeztek utólagosan is; de most már abban a kellemes helyzetben vagyunk, hogy a felülfizetésekről és a tiszta jövedelemről hiteles adatokkal szolgálhatunk. *Felülfizetni szíveskedtek* a következők: *Herczeg Windisch-Graetz* Lajos 15 frt, *Báró Vay Béla*, *Fejes István*, *Dr. Láczy Szabó* László, *Dr. Lengyel* Endre, *Dr. Zsindely* István 10—10 frt; *Dr. Ballagi Géza*, *Brzord* Rezső, *Dr. Katona* Mihály 5—5 frt; *Debreczeni* Bertalan, *Grosse* Ödön, *Dr. Kun* Zoltán, *Mariska* Melánia, irg. nővérek főnöknője, *Szekerák* Kálmán 3—3 frt; *Bálint* Dezső, lovag várbogya *Bogyay* Zsigmond *Feldmessenger* Hermann, *Dr. Finkey* Ferencz, *Hodinka* Ágoston, *Horváth* Dezső, *Kádár* Gyula, *Molnár* Gyula, *Nagy* Gábor, *Nieszner* Ferencz, *Parletits* György, *Subáron* (ifj. Zsoldos Benő), *Trstyánszky* Károly 2—2 frtot; *Steinfeld* Jenő, özv. *Telky* Lászlóné 150—150 krt; *Hartenthál* Irén, *Horváth* Györgyné, *Kun* Erzsébet, *Kun* Judit, *Kuzbach* Ferencz, *Malieski* J., *Payer* Ferencz, *Petravovics* J., *Schffär* Géza, *Szabényi* Karolin, *Tóthné Szily* Etelka, özv. *Ujlaky* Istvánné, özv. *N. Józsefné* 1—1 frt, *Butta* Bertalan, *Eötvös* Sámuel 50—50 kr, *összesen*: 138 frt — Nem mulasztathatjuk el, hogy e helyen őszinte, hálás köszönötünket ne nyilvánítsuk mindazok iránt a szíves adományozók iránt, a kik tánczestélyünk sikerét ily jelentékenyen előmozdították. Fogadják igaz köszönötünket mindannyian a *torna- és vívőkör* nevében is, mert becses adományaikkal a fényes múlttal ugyan

még nem dicsekedhető, de mindinkább fejlődő egyeletünk előhaladását mozdították elő, Tanúskodik erről tánczestélyünk *tiszta jövedelme*, a mely 138 frt 75 krt tesz ki. Kérjük mindazokat, kik a sárospataki főiskola ifjúságának barátai, hogy tőlünk, illetve egyeletünktől ezutánra se vonják meg nagybecsű érdeklődésüket és pártfogásukat!

Sárospatak, 1899. márczius 12.

Andrac József,
ifj. elnök.Győry György,
pénztárnok.

— **A debreczeni ref. theológusok**, — mint értesülünk — újabban élénk mozgalmat indítottak meg a maguk körében a végett, hogy pataki kollegáik tavalyi emlékezetes látogatását viszonzozzák s ezáltal a két híres kollégium közt fennálló testvéries viszonyt még szorosabbra fűzzék. Látogatásuknak, — melynek mi patakiak valószínűleg a tavasz végével fogunk örvendhetni; — különösebb fontosságot kölcsönöz az a körülmény, hogy a szívesen várt társaság élén nem kisebb ember fog eljönni szerény városkánkba, mint *Kiss Áron*, a tiszántúli ref. egyházkerület ősz püspöke, ki már oly sokszor adta tanújelét főiskolánk iránti meleg érdeklődésének. Theol. akadémiáink ifjúsága kollegialis szeretettel várja az érkezőket, de örömlükben részt vesz tanítéletünk egész ifjúsága is. Adja Isten, hogy minél előbb üdvözölhessük őket falaink között!

— **Sakk- és billiárd-verseny.** Az „Akadémiai Ifjúsági Olvasó-Egyelet“ a közelmúlt napokban tartotta meg a minden évben szokásos sakk- és billiárd-versenyt. A sakk-verseny első díját (5 frtot) *Békly Tamás* IV. jh., második díját (3 frtot) *Spilko Ferencz* III. jh., harmadik díját (2 frtot) *Lükő István* IV. th. nyerte el; a billiárd-verseny első díját (5 frtot) *Nagy Béla* II. jh., második díját (3 frtot) *Farkas Andor* III. jh., harmadik díját (2 frtot) *Csomay Imre* I. jh. vitte el.

— **A sárospataki hittanhallgató ifjúságnak** a kirándulás céljaira január 28-án rendezett táncmulatsága úgy erkölcsileg, mint anyagilag igen szépen sikerült. Bevétel: 199 frt 50 kr, kiadás: 132 frt 85 kr. Tiszta jövedelem 66 frt 65 kr volt. Felülfizettek: *Dr. Ballagi Géza*, *Dr. Katona Mihály*, *Páricsy József* 5—5 frtot; *Radácsi György* 4 frtot, *Dr. Tüdös István* 3 frt, *S. J. 2 frt* 50 krt, *Antal Géza*, *Debreczeni Bertalan*, *Feldmesser Herman*, *Nagy Gábor*, *Dr. Kun Zoltán* 2—2 frtot; *Bálint Dezső*, *Békly Tamás*, *Bogyay Zsigmond*, *Buza János*, *Eröss Károly*, *Dr. Finkey Ferencz*, *Fragstein Anna*, *Hallgató János*, özv. *Horváth Györgyné*, *Kötse István*, *Margulesz Ferencz*, *Dr. Mitrovics Gyula*, *Dr. Rácz Lajos*, *Rohoska József*, *Szepessy István*, *Tariska Lajos*, *Telegdy Bertalan*, *Tóthné Szily Etelka*, *Warga Lajos* 1—1 frtot. — Fogadják e helyen is a theol. ifjúság szívélyes köszönötét. *Ilyés Mihály*,
theol. elnök.

— **Márczius 15-két**, a sajtószabadság nagy napját szokott fénynyel és lelkesedéssel ünnepeltük meg. A Rákóczy szelleme által táplált főiskolánkat is magával ragadta az ünnepi érzések árja s úgy a reggeli istentisztelet, mint a délutáni hazafias emlékünnepe is híven tolmácsolta ifjúságunk halás kegyeletét. *Részletesebb tudósításunkal, térszűke miatt, jövő számunkban hozzuk.*

TARTALOM: „A budapesti „Egyetemi Kör“ kérdéséhez. Gy. J. — „Tisztázuk a kérdést!“ *Izso Bertalan*. — „Husz János végnapjai.“ *Antalfy László*. — „Theol. diák-kongresszus.“ *Gyarmathy József*. — „A fiatalok büntetéséről.“ *Simon Endre*. — „Szemere Bertalan levele a Sárospataki Ifjú-Egyesülethez.“ *Redaktor*. — „Báli éjszakák.“ — „Márczius tizenötödikén.“ *Farkas Andor*. — „Diák-szerelem“ *Floridor*. — „Vegey közlemények“

SÁROSPATAKI IFJÚSÁGI KÖZLÖNY.

KIADJA A „MAGYAR IRODALMI ÖNKÉPZŐ-TÁRSULAT.”

Megjelenik havonként egyszer.

Szerkesztőség, hova az „Ifjúsági Közlöny” szellemi részét illető minden közlemény küldendő: Sárospatak, Rákóczy-utca 170. sz.

Kiadóhivatal, hova a lapszétküldésére vonatkozó felszólalások (reklamációk stb.) czímezendők: Sárospatak, Gyarmathy József, kiad. hiv. főnök.

Felelős szerkesztő:

UFJ. ZSOLDOS BENŐ.

Főmunkatársak:

FARKAS ANDOR, GYARMATHY JÓZSEF.

Előfizetési árak:

Egész évre — — — — 4 korona
Fél évre — — — — 2 korona.
Ez összegek a „Magyar Irodalmi Önképző-Társulat pénztárnokához” czímezendők:
Kéziratokat nem adunk vissza.
Névtelen levelekre nem válaszolunk.

A fővárosi ifjuság helyzetéről.

Helyreigazítások.

Az „Ifjúsági Közlöny” ez évi 7-ik számában: „A tanuló ifjuság és a főváros” czímen igen elszomorító képét adja a budapesti egyetemi ifjuság életének egy általam ismeretlen író. A fiatal ember rövid, de velős cikkben kiönti lelke minden panaszát és nehéz váddal sújtja a tanulókon kezdve, a tanárokon folytatva, a szülőket, a társadalom minden rétegét különösen a felsőbb 10000-et, szóval csaknem az egész világot. Nem szándékom ifjú barátomat sem leczkéztetni, sem polemiába keveredni vele már azért sem, mert nem egy dologban igaza van fejtegetéseinek, de mert nem tartom igaznak a maga egészében, egy pár megjegyzést a magam részéről szükségesnek látok.

Azt panaszolja írónk, hogy az egyetemi ifjuság egy része, nem tudva éveken keresztül küzdeni az étellel s mert azok a kik eszközölhetnék a megmentésüket. tett helyett csak beszélnek, elvész a társadalomra nézve, lesz proletár, szocialista . . . Vegyük, hogy a pesti egyetem összes fakultásainak van 5000 hallgatója. Azt hiszem, nem mondok sokat, midőn ebből 3000-et azon szerencsések közé számítok, a kik nem szorulnak idegen támogatásra. Azt a nézetet ugyanis, hogy az egyetem összes hallgatói nem mind a szegényebb osztályból kerülnek ki, osztja velem fiatal barátom is mert az ellenkező azt jelentené, hogy gazdagabbjaink túltelleg kerülnek a műveltség és a tudományosság kútforrásait, azaz lemondanak létjogosultságukról.

Hanem ott van a fenmaradt 2000, író barátunk *szocialista jelöltjei*, ezeknek nincs meg a betevő falatja. Ez tekintélyes szám az bizonyos, de lássuk csakugyan nem volna Pesten biztosítva ennek is a mindennapi kenyér? Én azt hiszem, hogy igen. Az egyetem az ösztöndijaival, a Mensa Akadémica, az Eötvös-kollégium, a kath. status, mely szintén segítségére megy nem csekély számot tevő theol. és tanárjelölt egyetemi hallgatóknak, a főváros maga az 6 ezerféle módján: nevelőség, különböző hivatalok, ügyvédi irodák, színházak, hírlapok stb. által nem volnának képesek még ily nagy számú szegény egyetemi polgárt is a

mindennapihoz segíteni. Alig hiszem. Sőt állítom az ellenkezőjét. Erről tesz bizonyosságot igen sok szegény fiatal ember, ki üres zsebbel, de szilárd elhatározással megy a fővárosba és honi támogatás nélkül existenciát biztosít ott magának, sőt — hallatlan — még olyanok is akadtak, kik itt megtakarított pénzecskéjükkel enyhítették otthon sanyalódó öreg szüleik nyomorát. Vagy tán ilyennek nem hallotta hírét barátom? Én igen! Hanem persze az ilyen jövedelmek nem fedezhetik a kávéházi multságokat, sem a pezsgős palaczkok durranásait. Mert valljuk meg, hogy igen sok szegény fiatalember van, a ki feledi, hogy szegény, mikor pénze van. Nem válogat a multságokban. Tisztességes, nem tisztességes, olcsó, vagy költséges az mindegy, persze aztán a pénznek is mindegy, könnyű neki gazdát cserélni, nem fáj a válás. S ha még csak ez lenne, de a multságok még azzal is járnak, hogy másnap, mikor mámoros fővel, rendetlen időben állít be az illető oda, hol a gondviselés számára kenyeret juttatott, a főnök úr szépen felmond, mert hát sok a szegény ember s ezek között olyat is találni, a ki pontos szeret és tud lenni, az ilyennek megbocsátják azt, hogy nem egyetemi polgár s szívesen alkalmazzák annak a helyére.

Orvoslása a fenti bajnak a tehetősebbek segítségén kívül szerinte az lenne, hogy az *ifjuság ne vesse meg a vidéki akadémiákat s a szegényebbek érijék be egyszerűbb és alacsonyabb pályákkal is.*

Nem tagadom, hogy sok igazsága van, midőn az ifjuságot a vidéki akadémiákhoz utasítja, csak hogy én egészen más okból tartom ugyanazt a jelen körülmények között czélszerűnek, nem a könnyebb megélhetésért. Hiszen gondolja meg csak barátom, hogy azok az akadémiák sem számuk, sem alapítványaiknál fogva nem képesek eltartani egy ország szegény tanuló ifjuságát. Gondolja meg, hogy mihelyt több az eszkimó, mindjárt kevesebb fóka jut az osztokodóknak. Kevesebb hallgatójukat tudják segíyezni, de ha már néhány százzal szaporodik a számuk, bizony nem tudják ellátni mindeniket még a legszükségesebbel, a mindennappal sem. Aztán még vegyük tekintetbe azt, hogy az akadémiák mind *vidéken*, azaz kisebb városokban vannak, a hol éppen semmi, vagy nagyon csekély mellékjövedelemre számíthat a hallgatóknak egy igen kis hányada. Nézze író barátom

pl. a pataki akadémiát s mondja meg: hány hallgatója van, ki mellékfoglalkozást találva, csupán abból, az akadémia segítségével nélkül (konviktus, legáció) tarthatja fenn magát? És csak ezért a vidéki akadémiákra küldött ifjúság a saját maga keserű tapasztalata után csakhamar belátná, hogy a közmondás szerint: cseberből vederbe jutott.

A másik orvos szerinte: **a szegényebbek ériék be alacsonyabb pályákkal is.**

Mit akar ez jelenteni fiatal barátom? Nem hiszem, hogy mikor e pár szót papírra vetette, jobb érzése fel nem emelte tiltakozó szavát ama gonoszabb ellen, mely ezt tenni készíté. Nem lehet az fiatal barátom! Nem! Önnek rossz órában gonosz szellem sugalmazhatta e szörnyű tanácsot! (Nem a szellemek órájában írta e cikkét?) A sötétség elmúlt; megvirradt, barátom!

Aztán mit ért *alacsonyabb pályák* alatt? Mert a pályák két nagy csoportra oszlanak, u. m. realis, vagy gyakorlati és elméleti, vagy tudományos pályákra. Természetesen ez a válaszfal csak nagyjában állhat fenn, mert a kettőnek egymást át kell hatnia. Az elmélet gyakorlat nélkül olyan, mint a hit jó cselekedet nélkül, t. i. megholt állat, épen ez áll a másiktól. És ha író barátom a pályáknak azt a csoportját tartaná *alacsonyabbnak*, hol a gyakorlat érvényesül nagyobb mértékben, legyen szabad erre egyszerűen csak azt felelnem, hogy igen téves alapon áll, mert a két csoport között csak *külömbőség*, de nem *szubordináció* létezik!

De ha tán az elméleti, vagy tudományos pályák (közönségesen papi, tanári, jogi, mérnöki, orvosi,) közül valamelyiket declarálná annak?! Ugyan, melyik lehet az? Pesten a kurta-nadrágos filozoptert és vele együtt a tanári pályát tartják annak. De melyikre gondolhatott az író ezikke írásakor? Megmondja nyilván ő maga, midőn a vidéki akadémiákhoz útasítja a szegényebb ifjúságot. Vidéki akadémiákon ez idő szerint a jelzett pályák közül kettő (nem számítva

bele a bányász, erdész, gazdasz akadémiákat, a melyeknek különben sines helye az egyetemen) a *jog- és theológia* van képviselve. E kettő közül valamelyik hát az *alacsonyabb*.

En az ifjúságot csak azért, hogy vidéken könnyebben megélhetne, nem útasítanám oda, mert ezt a megélhetést, ha nem is *könnyebben*, de *többen* biztosíthatják maguknak a fővárosban.

Hanem van a dolognak egy másik, az előbbinél fontosabb, oldala is, t. i. a *szellemi*. Megvallom, hogy — a mennyiben elejtett szavaiból ebbeli nézetére következtetni lehet az írónak — ezen a téren sem értek vele egyet . . . A *tanszabadságra* vonatkozó kárhözvontató itéletére legyen elég csak a gimnáziumra hivatkozni, a hol egyáltalán nyoma sines a nevezett dolognak, de azért azon felsőbb osztályosok közül is, kik egy pár hónap múltán bekerülnek az egyetemre *polgárnak*, alig akad egy pár, ki a többi közül kiválik, s mások még a szükséges teendőknél is háttal fordítanak — mint az eredmény rendesen igazolja, — pedig bizony rá vannak kényszerítve a munkára. Azt hiszem, hogy azért még sem szeretné az egyetemet gimnáziummá degradálni barátom. Hiszen akkor a *külföldi* egyetemeiket, a melyeken *még csak indexet sem adnak* a hallgatóknak, a hol tehát még arra sem kényszerítik, hogy egy fél esztendőben legalább egyszer index aláíratás végett megmutassa a profeszornak a tanítványa a képét, egyszerűen anathéma alá vetné. Nem barátom, ne féljen a szabadságtól! A szabadság mellett többet és jobban dolgozhatnak bárki, csak *akarnia* kell! Aztán meg a fővárosban a tanulmányozáshoz szükséges eszközök ezerféle neme áll az ifjúság rendelkezésére. És a mit vidéken semmi szín alatt fel nem találhatni, ott a képviselőház, jogász urak számára különösen. A hajdani ifjúság ide is eljárt *tanulni*, míg a mostani csak *gége tágító gyakorlatok* tartására igyekezik oda. Ott a gyűjtemények egész halmaza, a könyvtárak stb. . . . melyeket *jeies* profeszorok vezetése mellett — ilyenek is szép számmal akadnak

TÁRCSA

Behajtották . . .

*Behajtották a lovamat a héten,
Mert tilosba legelészett a réten;
Megbüntettek, rám czitálták a törvényt:
„Be kell zárni az ily gondatlan legényt!”*

*Hogy kijöttem, a bíró azt mondotta:
„Fiam, máskor jobban vigyázz lovadra!”
— Nem azt kellett vón mondani nékie:
„Fiam, máskor vigyázz ám a szivedre!”*

Szikszy Balázs.

Diák-szerelem.

Kléger Ottó.

(Folytatása és vége.)

III.

Szegény fejem nem kerülhette ki a csapást; — „ittas állapotban elkövetett botrányos tett” miatt nyolcz napi karczerre lettem ítélve.

Az eset hire, mint futó tűz terjedt el a városban s mindenfelé közbeszéd és nevetség tárgya lett. Szinte jó kedvvel néztem elébe a büntetésnek, bár először esett meg rajtam, hogy eltiltottak a másokkal való érintkezés-től. Az első napokban csak az egyedüllét esett nehezemre egy kissé. Hogy az unalmat valamennyire elűzzem: regényt olvastam, leveleket írtam, melyekkel régen tartoztam, ittam, pipáztam, korán lefeküdtem s későn keltem. A negyedik napon már nyugtalan voltam s kezdtem egy séta után vágyakozni. Ettől kezdve esiga-lépésben haladt az idő s a helyzetet perczről-perczre tűrhetetlenebbnek találtam. S így nem esoda, hogy olyan gondolatok ötlöttek eszembe, melyek az előtt sohasem foglalkoztattak. Azon morfondíroztam, hogy talán eleget is látogattam már az egyetemet s üdvös dolog volna a stúdiumokkal valahára végezni. Majd a jövő kezdett foglalkoztatni. Képzetelemben átugrottam egy évtizedet s ott láttam magamat a helyzet magaslátán, mint igen boldog és szerencsés halandót . . . Hopp! Ujra csak a jelenhez tértem vissza. Megkísérlettem más dologra fordítani figyelmemet s nagy szakértelemmel a szembe fekvő templom építkezési stíljét bírálgattam — hiába; egy szőke fürtös fejecske lobogott mindig szemem előtt. S kimondhatatlan vágyat éreztem „őt” látni.

Hát bizony a diák-ember által táplált gyengédebb érzelmek a milyen hamar keletkeznek, ép oly hamar el is oszlanak. Magamról is ilyen forma nézetem volt eddig. Most azonban kezdtem arra a meggyőződésre jutni, hogy az, a mit bájos vis-à-vis-m iránt táplállok, nem a hirtelen múlt érzelmek közé tartozik. Igazi, mély szerelem lángolását éreztem a szívemben.

A mint a nyitott ablaknál esőndben pipáztam s s bodor füstkarikákat eregettem a levegőbe, ablakom alatt

Pesten, — sikerrel használhat tanulmányainál a tanulni akaró.

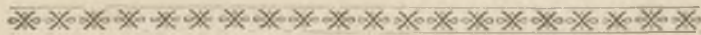
Hanem van a fővárosnak valamije, a mi útját állja az anyagi megélhetésnek ép úgy, mint a szellemi fejlődésnek. Van a fővárosnak fülledt levegője, bűszhödt pocsolyája, a melyekből felszálló gőzpárak elbódítják az embert, van romlott erkölcsi élete, melyből ezerféle alakban törnek elő a csábítás daemonai, a melyeknek ha egyszer rabjává lett a fiatal, tapasztalatlan lélek, képtelen többé a jóra. Megindul a lejtőn lefelé s sülyed odáig, míg azzá lesz, mit ezikk író barátom jósl nekik: t. i. a társadalom fekélye.

Ezzel szemben áll a vidék az ő ózondús, tiszta levegőjével, melyben nem tud megélni a szenny, feddhetetlen erkölcsi életével, melyben nem talál tápot a bűn. És ezek kellene a magasra törő léleknek. A sas a világosságot és magasságot keresi, míg a denevér vagy bagoly a sötétben is odukban bújkál.

Ezt kerüendő: ajánlatos a vidéki akadémiák látogatása barátom! Ezért lenne jó, ha minél több főiskolánk lenne vidéken.

(Utrecht.)

Vallancs Miklós.

Bosznia és Bulgária a berlini kongresszus előtt.

— Az államtörténelem köréből. —

(Folytatás)

A tartományoknak a Porta katonai fénhatósága és közigazgatási hatósága alól való kivonása nem csupán az ottomán birtoktestek széttagolását, hanem főként magának az európai törökbírodalomnak — lehet mondani — a megsemmisülését is jelentené. Célhoz nem vezető dolog abban a hitben lenni, hogy csekély alárendelt államok, melyek keverék népességük s folyton ingadozó kormányuk mellett gyöngye katonai erőforrásokkal rendelkeznek, bármint ellentállásba mernék bocsátkozni

beszélgetést hallottam. Kihajoltam s nem akartam hinni szememnek: oda lent Marie diskurált a karczerpedellus leányával. Vajjon mit akarhat? Hogy a látogatás engem illet, ebben bizonyos voltam. Talán kívánsi, hogy mikép folynak napjaim a „magányban”? Vagy üdvözlöt hoz kisasszonyától, ki miatt most e falak között vagyok kénytelen epkedni? Lesiettem a lépcsőkön; az udvarra szabad volt lejárnom. A mint a kaput óvatosan kinyitottam, a nyíláson egy levélke esett be. Marie azonnal eltűnt. Felvettem s besiettem vele szobámba.

Dobogó szívvel bontottam fel. Egy kártyáról a következőket olvastam: „Szívemből sajnálom, hogy ilyen kellemetlenségek érték. Szerdán elhagyom Jénát. Istenhozzádot mondok Önnek s kérem, emlékezzék néha reám. L.”

Kétszer, háromszor végig olvastam e pár sort. Először idegenül hangzottak a szavak, később úgy tetszett, mintha egy hosszú levél tartalmát kellene kiolvasnom belőlük. Hát igazán vége lenne mindennek ezzel az Istenhozzáddal? De mért nem utazik el tudtom nélkül? Hiszen tudhatja, hogy e pár sor engem a legkevésbé sem nyugtathat meg.

Nem tudtam magamat mire elhatározni. Első gondolatom az volt, hogy én is hasonló rövid, szűk szavú válasz adok. De mit érek el vele? — Széttéptem a kártyát, melyre egy pár sort vettem s egy levélpapírost vettem elő. S irtam egy hosszú-hosszú levelet, tele reménykedéssel, tele szerelemmel. A mint bevégeztem, megvoltam nyugodva. Összehajtottam, borítékba tettem, egy másik borítékra Werner Miksa barátom címét irtam s egy pár sor kíséretében a legragasztott levelet abba tettem. Aztán elküldtem a pedellussal, ki jó borralaló fejében a választ is moghozta.

egy nagy katonai hatalmasság előnyomulásával szemben. *Románia*, az ilyen államok közül való s rendeltetése a Duna bal partját fedezni; de ha Oroszország politikája a Törökországba való berontásra irányul: Románia aligha fogja feltartóztatni csak egy óráig is. Ott van aztán *Szerbia* a másik félig független állam. De tudjuk, Szerbia egyedül az, mely nagyon óvakodik fegyvereit a Porta ellenében igénybe venni; ez tényleg Oroszországnak előlegezett őrsége.

E tények olyannyira nyilván valók, hogy Törökországnak semmiféle kormánya nem egyezhet egy ilyen ajánlatba teljes végveszélybe-dőlés nélkül. A legnagyobb feltételek, a minőket csak rá lehetne róni Törökországra, erődeinek birtokbavétele és seregeinek tönkrevetése után, nem lehetnének reá nézve végzetesebbek. Jelenleg azonban kedvezőbbek a viszonyok. Törökország jelentékeny, idáig elég győzedelmes hadsereg felett rendelkezik s a tartományok feladásának kényszerítése széles alapokra fektetett, eredményes hadügyi műveleteket kívánna. Mielőtt a Porta megkerestetné, hogy adja fel ezt a területet, vagy vonuljon vissza arról: jól meg kellene fontolni, vajjon az európai hatalmak készek-e annak meghódítására vállalkozni, — akkor pedig, ha az európai hatalmak valamelyike készen áll egy ily vállalatba belemenni: vajjon a többi felek a párisi szerződésnél fogva hajlandók e azt szentesíteni?

Bosznia és Herzegovina, — jegyzi meg Edinburgh Review ismertetője, — elkülöníthető a Porta közvetlen kormányzása alól, a szultán hatalmi állásának, nagy jövedelmi-forrásainak minden komolyabb vesztesége nélkül, mert ezen tartományokat Törökországgal csak egy keskeny földszoros köti össze; keletre Szerbia határolja és — szó, a mi szó, — egész a legújabb időkig meg lehetős nagy fokú függetlenséget élveztek, miután sokkal inkább a benszült mohamedán arisztokrácia kormányozta őket mint a török hivatalnokok. *Evans J.* Arthur a „Through Bosnia and the Herzegovina on foot during the Insurrection, August and september 1875, with an Historical Review of Bosnia and a Glimpse at

— Werner úr intézkedni fog, — jelentette a pedellus. A jó fiú postillon d'amour lett akarata ellenére. S én megfogadtam, hogy ezt sohsem felejttem el neki.

A mint másnap reggelihez ültem s a kis kannát fel emeltem, hogy moccát töltsék belőle esészembe, a tálczáról egy piczi levélke nevetett felém.

— Szent Apolló, légy velem — sóhajtottam s gyorsan felbontottam. Szívem ujongott a nagy örömtől:

„Emlékszik-e még, hol adtam magának egy pár szál gyöngyvirágot? Azon a helyen fogom várni kedden este 9 órakor.”

IV.

A várva-várt nap végre elérkezett. Kedden reggel élvezhettem az arany szabadságot; barátain vidám nótázás között kísérték lakásomra. Most azonban nem igen mulattott a társaságuk s alig vártam, hogy megszabadulhassak tőlük.

A mint egyedül voltam szobámban, az ablakhoz közeledtem. Alig mertem magamat mutatni attól való félelmemben, hogy túlról esetleg valamelyes kedvezőtlen jelt adnak. Oda át azonban üres volt minden ablak.

Igy közelgett az este. Nyolcz óra tájban még világos volt, nem sokára azonban egészen besötétedett. Elhagytam szobámat, hogy a kijelölt helyet keressem fel.

Utam egy villához vezetett, mely egy magaslaton állt, fáktól sűrűen körülvéve s melynek kertjén egy hegyi út vezetett keresztül. Alattam volt a város kivilágított épületeivel, felettem a hegykúpon itt-ott lampionok világítottak. Az egen gyors egymásutánban follegek uszkáltak s csak néha bukkant ki egy-egy csillag, hogy egy futó pillantást vessen a földre. Körül minden csendes és nyu-

the Croats, Slavonians and the Ancient Republic of Ragusa" című könyvében, mely mű egyik tárgya szemlénk ismertetésének, — figyelemet kellő képet nyújt a szlávok közt levő család-közösség viszonyairól. Hogy ne mondjunk nagyot, — egész négyszáz tagból álló kiterjedt családok élnek egy fedél s ugyanazon pátriárai fensőbbiség alatt s e családok különleges intézményei az egyenlőségnek teljes érzetével s a vagyonnak teljes közösségével vannak érvényben. Ezek talán egy demokratikus állam csirái, mert Evans-nak a véleménye, hogy ezekhez a társaságokhoz illeszkedő kormányformának vagy despotismusnak, vagy kommunismus felé hajló demokráciának kell lennie. Jóllehet a szerbek kísérletet tettek Bosznia meghódítására: úgy látszik, a Szerbiához való hozzácsatolás a végső dolog, a mit a bosnyákok óhajtanak. Ott vannak a bosnyák janicsárok ivadékai, mohammedánok, a földterület nagy részének tulajdonosai, számuk félmillió s egy keresztyén állam kormányával tökéletesen összeférhetetlenek. Ott van a körülbelől kétszáz ezer róm. kath., egyformán ellenségei egy oly államnak, mely a görög egyházhoz tartozik. A keresztyén parasztság pedig megvetéssel viseltetik a ma fogalom iránt, melyet ők szerb igának neveznek. Erre nézve Evans számos példát hoz fel. Hát hogyan is lehetne életbe léptetni egy autonóm kormányt egy oly kis tartományban, mely sem vallási, sem nemzetiségi szempontból nem egységes és hamarosan belekeverednék a szomszédságokkal való perpatvarkodásba? Micsoda bánásmódot tanúsítana Szerbia, mely minden muzulmán kiűzött a maga területéről, — egy fél millió szláv mozlemmel szemben? A problémának magukra a bosnyákokra nézve — jegyzi meg szemlénk, — valószínűleg az lenne a legjobb megoldása, hogy Ausztria vállalná magára a tartomány kormányzását, mely Boszniát egy semleges igazgatás alá helyezné. (*A condominium eszméje.*)

Dr. Braun-Wiesbaden a nemzetiségek száma szerint osztályozza az európai Törökországnak közvetlen a berlini kongresszus előtti népességét. E felosztás a követ-

godt volt, csak a bodzafa árasztotta szerte illatát s a fénybogarak repkedtek egyik bokorról a másikra.

Elértem a kertajtót, erre kellett neki jönni. A villa ablakai világosak voltak, zongora-játék s hangos beszélgetés hallatszott az egyik nyitott ablakon át.

Az óra kilenczet ütött. Szívem hevesen dobogott az aggodalom és türelmetlenség miatt. El fog-e jönni? Lehetséges lesz-e a társaságtól feltűnés nélkül távoznia? Nem fogja-e valaki titkon követni?

Ruha-suhogást hallottam. Könnyű léptek zaja közeledett felém — s a következő pillanatban előttem állt Lujza.

Rövid negyedóráig lehetünk csak együtt, de e rövid idő egy hosszú életre kötött össze bennünket. Mikor elváltunk, tudtuk, hogy szíveink örök időkre egybe vannak forrva. S e tudat édesebbé tette a búcsú-csókot.

Én azonban e perctől kezdve más emberré lettem. Barátaimmal az érintkezést szűkebb körre szorítottam. Könyveimet, melyek oly sokáig a sarokba dobva heverték, előkerestem, s a tantermeket, melyeket oddig oly előszeretettel kerültem el, a legszorgalmasabban kezdtem látogatni. És a mint a karácson-ünnepe elérkezett, a következőket írhattam az én szerelmesemnek: „Ha Isten is úgy akarja, mikor a bodzafa virágzani fog, megkérem a kezeckéjét.”

És úgy történt. Alig telt bele egy év, az ujdonsült doktor vőlegény volt. S az első eljegyzési kártyát — Herez professzornénak küldte Jénába.

Németből: *Floridor.*

kező eredményt mutatja: ozmanli: 2,100,000, görög 1.600,000, szerb 1.600,000, bulgár 4.300,000, albán 1.100,000, zsidók, örmények, cigányok, cserkeszek stb. 1.300,000. Az összes népesség tehát *12 millió* volt. Ezeket aztán valláskülönbség szerint is felosztja s e szerint Törökországban volt ekkor 3,800,000 mohammedán, 7,350,000 keleti egyházhoz tartozó, 600,000 latin egyházhoz tartozó keresztyén és 250,000 kisebb felekezetekhez tartozó egyén.

(Folyt. köv.)

ifj. Zsoldos Benő.

A fiatalok büntetéséről.

— Büntetőjogi tanulmány. —

(Folytatás és vége.)

Ez szorosabb értelemben az állam kötelessége lenne. Ha pedig a 9 éven alóli gyermeknek nincsenek szülői, vagy szülői mellett is elhagyatva áll, — a társadalomnak lenne szent kötelessége pótolni, megadni azt, mit a természet megtagadott: az otthon megteremtését, a szív fejlesztését, az erkölcsiség ápolását; s erre szolgálnának a *gyermekvédő-egyesületek*, szeretet-házak. S így megadva a léleknek a mit kíván: a tisztaságot és becsülést; a testnek a munkát, sok sötét foltot törülnének le a föld színéről.

9—14 évig ismét az állam venné kezébe a vezérszerepet. Még ebben a korban nem lehet a vétkezőre határozott nyugodt lélekkel kimondani a bűnöst, csak azt, hogy beteg, beteg a lelke, lelki világára sár és szenny tapad. Ha az akarat gyenge, vagy épen hiányzik, a kór terjed. Éles késsel itt csak gyilkolni tudunk, de gyógyítani nem; mi pedig gyógyítani akarunk!

Erre szolgálnának a vallás erkölcsi alapon berendezett *nevelő intézetek*. Tagjai lennének a 9—14 éves vétkezőkön kívül a társadalom védő intézeteinek családias intézkedéseit nem respektáló ezen korbeliek. Tehát mintegy fokozata volna az előbbinek, s így szigorúbb is a nélkül, azonban, hogy valami szabadságfosztó jellege lenne. Szabad érintkezés a külvilággal; rend, pontos kötelességteljesítés és erkölcsi nevelés. Célszerű lenne itt is az erkölcsi képesség és foglalkozás szerint osztályokat létesíteni. S maga az intézet városoktól távol, lehetőleg becsületes falvak közelében állíthatnák fel.

S ha megtörténik, hogy sem a védő intézet, mely a szerencsétlennek családot akar teremteni, tehát szívet akar adni, hogy szeressen; sem a nevelő-intézet, mely lelket akar neki adni, hogy okosan gondolkozhassék, nem elégséges: lesz szükség a 14—18 éves koruaknak a *javitóintézetre*.

Hadd legyen ez letartóztatási jellegű! Az ez ma is; a látszat könnyen félrevezet; a valóság ennek mondja! De már itt, ha ily előzmények mellett is fásült marad a szív, holt a lélek, nincs más hátra, mint a szigorú valószággal hatni; hatni teste, szívre, lélekre egyaránt; a test legyen a folytonos munka, hogy a szív és lélek gonosz indulatainak kifejlődését lehetőleg gátolja. Tehát ez mintegy harmadik intézkedése lenne az államnak.

Hogy mi történjék a 14—18 éves fiatalok vétkezőivel, törvényünk állaspontja szerint fentartandónak vélem a bírói szabad mérlegelést a beszámíthatóság kérdésében. És ha a tett beszámítható, alkalmazandó a javítóintézetbe elhelyezés; mert a javítási cél inkább elérhető lesz itt, melynek letartóztatási jellege csak úgy meg van, az erkölcsi nevelés pedig jobban van biztosítva, mint a börtönben, hol, ha külön cellát kap is, az erkölcsi nevelés helyes iránya ezzel biztosítva még nem lett.

Helyesnek tartom BTK.-ünk azon intézkedését, hogy az egyén 20 éves koránál tovább nem tartható javító-intézetben, de azt már nem, hogy az idő végleges megállapítása a bíróra legyen bízva. Itt a *cél*: a *javítás*; ez a cél elérve csak akkor lesz, ha a vétkezõ megjavul. S kérдем, az a bírõ tudhatja-e e cél elérhetésének idejét, ki csak a kihallgatáson és akkor látta a vétkezõt, mikor elõtte a javító-intézetre való elíteltetését felolvasta, vagy pedig a javító-intézetben a javítást végzõ család-fõk, tanárok, kiknek bõ alkalmuk van bepillantani az ifjú lelkületébe s tapasztalataik a közvetlenség eredménye? Nincs mit félnünk az adminisztratív közegek önkényétõl, fõ az, hogy a cél mennél biztosabban eléressék.

Nem lenne intézkedésünk teljes *kényszermunka* és *dologház* nélkül. Az elsõ azok számára állana fel, kiket kóborlási vagy csavargási vagy úz vidékrõl-vidékre vagy pedig a javító-intézetbõl kikerültek közül azokra, kiknek megjavulását a vizsgáló bizottság nem látja befejezettnek, és végül a kisebb vétkezõkre tekintet nélkül a korra. A dologház pedig azok számára, kik kikerülve a javító-intézetbõl, vagy börtöntõl félnek, vagy nem akarnak a társadalmi elõítéletekkel küzdeni. Ez mint teljesen szabad intézmény felelhet meg céljának. S nem lenne egyéb mint az állam által fentartott *munkaház*, *munkástelep*.

* * *

És hogy a társadalom számára mit tartott fenn különösen? Keveset és mégis nagyon sokat. Tűzze ki a társadalom célul magának, hogy a bûnös szellemi természetére ható eszközök által erkölcsstelen akaratának alapokai: a *szegénység* és *erkölcsstelenység* kiirtassanak! Tűzze ki célul, hogy a társadalomra nézve megromlott s emberi céljaitól eltávolodott bûnös önmagának és a társadalomnak visszaadassék! Tűzze ki célul, de ne csak cél legyen: mert nem elég ezt szóval és írásban hirdetni; nem lesz elég, ha a javító intézet átido:ítja a vétkezõt! Nem, ha majd a társadalom vonakodik neki becsületet adni!

Mit tegyen? A gyomornak mégis nagyobb az ereje, mint a javító-intézetnek! ? Eltaszítva az kénytelen megint becsületet kenyérhez nyúlni.

Szeressen és neveljen a társadalom. Mutassa meg, hogy tudja becsülni a jellemet és erényt. Mutassa meg, hogy meg tudja vetni a jellemtelenséget és elvetemedettséget. És én hiszem, hogy vissza fogja tudni szorítani a bûn növekvõ hullámain; hiszem, hogy ebben a légkörben nevedve, a társadalom ítélete lesz a legsúlyosabb ítélet!

A képesség bennünk van és ha az akarat hiányzik: piruljunk közönyösségünk és tehetetlenségünk miatt; óvakodjunk az ítéletektõl, mert lehet, hogy ítéletünk, még ha törvényszerinti is az, igazságtalan ítélet lesz!

Mert nem csupán az a bûnös, ki a bûnt elkövette, hanem az is — és fõképen az, ki a bûn kifejlõdését meggátolhatta volna, de azt tenni, akár könyörtelenségbõl akár közönyösségbõl elmulasztotta.

Simon Endre.

Adalék politikai irodalmunk történetéhez.

— Az „Erdélyi Kármenta” —

Kissé szokatlannak, vagy helyesebben szólva, talán szerénytelen fellépésnek tûnik fel az, hogy csekélységem az alábbi közleménnyel hazai történelmünknek

egy olyan ágához óhajt igénytelen adalékot szolgáltatni, a melyet épen fõiskolánk kiváló jogtanára, Dr. *Ballagi Géza* oly szépen feldolgozott az õ részletes, mindenre kiterjedõ gondossággal megírt nagy munkájában.* De hát az már természetlõ fogva való dolog, hogy sohasem volt, nincsen és nem is lesz oly korszak s ebbõl kifolyólag oly történelmi munka a világon, — mert nem is lehet, — a melyhez alkalomadtán u. n. adalékokat ne lehetne elõrántani, foglalkozott bár azzal valaki a lehető legkörülményesebben. Az ilyen adalékoknak, — a milyennel p. o. én is szolgálni óhajtok az ügynek, — a legtöbbször olyan a természetük, mint a jó szerencsének, csak úgy véletlenül kerülnek a boldog felfedezõ elé. Legalább én így jártam. Adalékomnak az a története, hogy az elmúltnyári szünidõ alatt fõiskolánk nagy könyvtárában böngészvén: a sok között egy oly gyűjteményes kötet akadt a kezembe, a melynek egy darabját nem találtam felemlítve a Dr. Ballagi Géza idézett könyvében. Ez a darab az *Erdélyi Kármenta* s a könyvtárban a „*Collectio Jeszenakiana*” 17-ik kötetében foglaltatik a következõ címû füzetben: „*Bélakúti Fémius*. Homérus Odisszéea nevû elsõ és huszonkettõdik Könyvének, 325, 336, 347-dik és egyéb verseiben Fémius így iratik elõnkbe: Kedveze Pénélope Neki, s Telemekussal Uliasz: Hárfával sziveket gyõzött; bongzattya jövendõlt. *A tiszt. t mélt. Státusokhoz és Rendekhez; s azoknak sepevár-megyei Fõispányokhoz: Kegyelmes Gróf Csáki János Urhoz Sz. István K. Nagy Keresztû Vitézéhez.*” Ezután jó a 13 versszakból álló „*öröm ének*”, melybõl a könyvtárban levõ példányban a 4—11 versszakok hiányzanak. Ebben a füzetben van aztán az a verszet, melyet szóról-szóra közlök az alábbiakban:

„*Erdélyi Kármenta.*

Temis, avagy Kármenta, Evándernék Anynya, így iratik elõnkbe Halikárnásszusi Diénesnek a régiségekrõl ki-adott elsõ Könyvének 25-dik levelén és Virgilius 8-dik Könyve 335. és egyéb verseiben:

A bús Éneadák fel jött Tsillagjokat, hangos Verseivel, leg-elõre, Temis Kármenta köszönté.

Az Új Király jövetelekor a Magyar Aszszony-ságoknak öröm dallyok. 1790.

1.

Kárm. Szittyai Klára hol valál?
Szitty. Budán a tornyok közt:
Ott vala vélem Bükkiné;
Fátyol a Szalup-közt:
Tétova nézénk, Rátzira,
Tétova járánk, Partira,
Bámula szemünk, szánk.

2.

Kárm. Szittyai Klára mely nagyok
A budai Bástyák?
Szitty. Ut, piatz, ház, ruha mind ragyog:
Falait el-hányták:
A fala volt a Klára Szüz:
Kármel hegy ott Zsidó búz,
Sir ott a Sz. Egyház.

3.

Kárm. Szittyai Klára szépek é
Ott a Kontyok, párták?

*A politikai irodalom Magyarországon 1825-ig. Irta *Ballagi Géza*. Budapest, Franklin-Társulat 1888.—80. 847 l.

Szitty. Bódula Budá nints ott Konty,
A pártát el-hányták:
Tarajos ottan minden bub:
Beleje férne egész zsup,
Sátor ott minden Konty.

4.

Kárm. Szittyai Klára üstököt
Nyom e ott a tsákó?

Szitty. Hátul az üstök, és tsak egy:
Hosszu mint a kákó:
A Kalap allya lisztes zsák,
Hajokat bótból hordatták,
Magokét el-adják.

5.

Kárm. Szittyai Klára bor ivó
Ül-e a tsap torkán?

Szitty. Pintzetok ott a korhelyi száj,
Bor foly ingen szoknyán:
Könyves, Kardos, mind piros ott,
Nadrág, bugyogó tántorog ott,
Kurjogat minden ház.

6.

Kárm. Szittyai Klára van e tántz,
Duda szót hallál é?

Szitty. Éjjeli nappali ott a tántz:
Azt kérd, ha el-áll é?
A Duda volt é? de bőgött:
Fruglya volt é? füttyöt tött,
Szüntelen a ripp ropp.

7.

Kárm. Szittyai Klára, régi tántz,
Mellyet ottan jártál:
Pest, Buda Vára nem oly már,
A mi némüt láttál:
A Koronánk oda ért;
Asszony, Férfi jobbra tért:
Változik a Sziv, Száj.

8.

Kárm. Szittyai Kára, tudom én,
Látta Szemem fénye:
Mihelyest oda érkezett
A frigynek szekrényre,
A férfi Rend lóra ült,
Dáma Rendünk egybe gyűlt.
S Magyar Asszonnyá lett.

9.

Szittyai Klára, tölünk függ
A Magyar Szerentse:
Eleink, őseink Képeket
A szemünk tekintse:
Sziv, ruha, nyelv, tőr együtt jár,
Szólly ide Törvény s Te frigy bár,
Uj Király szivünk vár.

10.

Szittyai Klára vess szemet
Az ország Egére.
Már ragyog ott a Napkelet.
Tsillag jön előre.
Gyönyörű fénye gyöngyöt hány,
Tsillagi sor vele látod e hány.
Uj Király szivünk vár.

11.

Rúth, Lia, Débora, Szittyainé!
Mennyünk ki Elejbe:
Trombita, Tombora hang alatt
Fogadjuk térdelve:
Fel-kele; mond Lia s Debora bár.
A Magyar Ég s Haza Tsillaga már,
Uj Király szivünk vár.

Hogy ez a tizenegy strófából álló verszet kit vallhat szerzőjéül: sehol sem tűnik ki a füzetből. Maga a rigmus meglehetősen igénytelen, de annál inkább tiszteletre méltó az a mesterkéletlen, őszinte hazafias hang, a mely az egészen átvonul. S épen ez a nemes szellem az, mely miatt ez a szerény adalék joggal foglalhat helyet politikai irodalmunk termékeinek nagy sokaságában. Az ilyen csekély töredéket sem lehet figyelmen kívül hagynunk, mert becses azoknak a rég letűnt nagy időknek minden picinyke porszeme.

Ifj. Zsoldos Benő.

Husz János végnapjai.

(Folytatás és vége.)

Jun. 8 án volt az utolsó és elítélő kihallgatás. Most még hevesebben támadták, mint azelőtt. Irataiból 39 vádpontot szemeltek ki. Ezek közül különösen ez a tétel keltett nagy visszahatást: „Egy halálos bűnben levő király, pápa és érsek sem lehet király, pápa és érsek.“ Sokan úgy vélekedtek, hogy neki azzal az volt a szándéka, hogy ama méltóságok viselői függesztessenek fel állásaiktól. E sértő tétel Zsigmondot rendkívül fel-dühösítette, s a leghevesebb boszú hangján kiáltotta közbe: „Senki sincs bűn nélkül!“ Husz kijelentette, hogy neki nem az volt a szándéka, a mivel gyanúsítják; csak azt mutatta meg, ki felel meg az igazi király, pápa és érsek eszményének. De ez a gyenge védekezés gúnynyal utasítottatott vissza. — Különösen éles fegyverrel támadta a párisi egyetem híres kancellárja, a nagy jogász, Gerson, ki a pozitív egyházjogra támaszkodva, előrebocsátotta hogy nem megy bele annak vizsgálatába, milyen értelembe írta egyik vagy másik tételét, csupán azt hangsúlyozza, hogy a polgári alkotmány felbontására vezető tévtanaira nincs egyéb hátra, minthogy a világi hatóság azokat megsemmisítse. — Legnagyobb bűnül tudták be azon tételét, melyek a papok és főpapok romlott életére vonatkoztak; melyekben az egyház fejét Krisztusban jelölte meg, a pápákat antikrisztusoknak nevezvén, s a melyekben az egyházi fegyelmet róttta meg. — Végül a zsinat előadója, D'Ailly bibornok három pontot terjesztett elébe: 1) Hajlandó-e a zsinatnak magát alávetni s bűnbánólag beismerni hibáit és akkor megfogják kimélni a bántalomtól. 2) Hogy a mit tett, vagy tanított, visszavonja. 3) Esküvel erősíti, hogy azokat többé sem nem teszi, sem nem tanítja. — De Husz hajthatatlan maradt. Sokan kérve-kérték, hogy adja meg magát, sőt keményebb eszközökkel is kényszeríteni akarták. De ő a kísértéseknek férfiasan ellenállott, mert inkább akart a lelkiismeret, mint a világi hatalom szavára hallgatni. Épen abban áll Husz nagysága, hogy alázatossága s gyermeki tisztasága daczára nem hagyta magát elcsábítani sem kérések és fenyegetések, sem a zsinat nagy tekintélye, sem börtön és kínzások által, sőt később volt eltűrni, hogy makacs eretneknek tartassék, és elszen-

vedni a halált is. — Tévtanainak visszavonását célzó követelésekre azt felelte, hogy nem vonhatja vissza azt, a mit soha se tanított, s a melynek téves voltáról a szentírásból soha meg nem győzték. Ha pedig azt vonná vissza, a mit tényleg tanított, megsértené az igazságot [s bemocskolná jellemét, Ellenvetéseit gúnynyal és kacajjal viszonzták. — Az újabb és újabb vádak elleni védekezésben teljesen kimerült. Végre elhallgatott s börtönébe visszavezettetett. Az utolsó pillanatban, mielőtt kivitték volna, útát tört magának Chlum János, s a nagy férfiú mintegy próféta szelleme által mélyen meghatva, kezét nyújtotta Husznak, s vigasztalta. Kevéssel utóbb erről így ír egyik barátjának: „Óh mily örömet szerzett nekem János kézszerítése, ki nem félt attól, hogy nekem, nyomorult bűnös és mindenkitől eltaszított eretneknek bilincseim közé kezét nyújtsa!“

A harmadik kihallgatás után Husz tűzhalálra való ítélete bizonyosnak látszott. Maga Husz is, miután látta, hogy már a császár is elfogult iránta, biztos volt benne. Nem is titkolta börtönében, hogy minden nap, sőt minden órában várja a halálos ítéletet. Levelekben vett búcsút barátaitól, kik iránt szíve a hűség viszonzásául mindig hálával dobozott. E levelei egyfelől Isten iránti gyermeki engedelmisségét, másfelől rettenthetetlen erkölcsi bátorságát mutatják. Egyik utolsó levelét ezzel a kéréssel zárja be: „Óh áldott Krisztusunk! végy minket halandókat magadhoz; adj készséges lelket, bátor szívet, igaz hitet, erős reménységet, tökéletes szeretetet, hogy éretted nyugodtan és örömmel halhassunk meg Ámen!“

Halála előtt gyónni óhajtott s azt kérte, hogy legnagyobb ellenségét, Palecz Istvánt küldjék el hozzá. Ezt a kérését azonban nem teljesítették. Egy szerzetest bízták meg, a ki meghatva hallgatta végig gyónását s noha tanainak visszavonását most is megtagadta, nem habozott, hogy feltétlen bűnbocsánatot adjon neki.

Julius 6-ika, születésnapja volt az utolsó nap, mely Huszra felvirradott. A gyűlés ünnepélyesebb színt öltött, mint azelőtt. A császár trónján ült, fején koronával; körülte zászlósok, mellette egy magyar főúr kivont karddal, köröskörül zsinati atyák. A terem közepén asztal, melyen papi ruhák voltak. Bevezették Huszt s ő az asztal elé térdepelt. Nandinus püspök a szószékről figyelmeztette a császárt és a zsinati atyákat az eretnekség kiirtására. Rögtön utána Henrik, a zsinat előadója indítványozta a makacs eretnek megbüntetését. Erre a vádpontok újra felolvastattak. Husz a tárgyalást többszörös közbeszólással szakította meg s felhozta azt is, hogy ő a zsinat előtt biztosító levelet kapott a császártól; csak ez indította arra, hogy a zsinaton megjelenjen. Szemrehányó tekintetének súlya alatt a császár elpirult, s az ítéletet felolvastatta. Egy öreg itáliai püspök kihirdette a zsinat végérvényes ítéletét, mely szerint mint makacs eretnek, papi hivatalától fosztassék meg, könyvei égettessenek meg, maga pedig a polgári hatóságnak adassék át megbüntetés végett. Husz most is kijelentette, hogy kész tanait visszavonni, csak jobbról győzzék meg. Miután szavai a zsinat zajában nyomtalanul veszttek el, letérdepelt és fenszóval így imádkozott: „Uram Jézus, bocsáss meg ellenségeimnek. Te tudod, hogy hamisan vádoltattam tőlök és hogy hamis bizonyítékokat és rágalmakat használtak ellenem. Bocsáss meg nekik, a te nagy irgalmasságod szerint!“ Az ellenség iránti szeretet eme megható nyilvánulását a püspökök gúnyos nevetése követte.

Következett az ítélet végrehajtása. Két érsek ráadta a misemondó diszruhát. Husz lelke előtt az idvezítő képe lebegett, bíborpalástban és töviskoronával. Még egyszer

felhívták tanainak visszavonására, de ő e helyett így felelt: „Hogyan vonhatnám vissza azokat, holott nem érzem magam bűnösnek?“ Ezután ünnepélyesen, átok kíséretében egyenként leszedték róla ruháit, (még hajfürtjeit is levágták), ezzel papi jellegétől megfosztották. Midőn pedig eme szavakkal: „Elvesszük tőled, átkozott Judás a kelyhet!“ az úrvacsorai kelyhet is kivették kezéből, a kegyes férfiú felsóhajtott: „Istenemre, Atyámra, és a Jézus Krisztusra bízom magamat, hogy az üdvösség kelyhét nem fogja megvonni tőlem. sőt remélem, még ma az ő országában fogom azt élvezni.“ Majd fejére tétetvén az ördög képével s ezen szóval: „Eretnekfejedelem“ ellátott papiroskalap, így folytatta: Uram Jézus érettem viselte a töviskoronát, hogyne viselném el én ezt a könnyebb, bár gyalázatos koronát az ő nevéért?“ Az érsek erre így szólottak: „Átadjuk lelkedet az ördögnek.“ „Én pedig“ kiáltotta Husz az égre tekintve, „az Irgalmas Ur Jézus Krisztusnak ajánlom azt.“

Az egyházból kiteszített Huszt a templomból kivezetvén, átadták a polgári hatóságnak, mialatt a zsinat napi rendjén nyugodtan tovább haladt. A polgári hatóság még az nap tűz általi halálra ítélte. A császár parancsára Lajos bajor herczeg átadta a hóhéroknak; ezek kíséretében félelem nélkül vonult a vesztő helyre. Utközben szeliden mosolyogva szemlélte könyvei megégettetését.

A vesztő helyre érve letérdepelt s vidám kedéllyel, különös érzéssel énekelte el az 51. és 31. zsoltárokat. „Ugyan mit tett ez?“ Hallatszott a körülállók kérdezgetése, „hiszen mi oly áhítatosan halljuk őt imádkozni és beszélni!“ Midőn felszólították, hogy álljon fel, felemelkedett s érthető hangon ezt mondotta: „Uram Jézus Krisztus! Eme kínos és gyalázatos halált a te evangéliumodért és igéd hirdetéséért alázatosan és szívesen kiállom.“

A hóhérok levetkezették; Husz még egyszer bizonyosságot tett a nép előtt, hogy ő egyedül a tiszta isteni igazság prédikálásáért szenvedti ezt a kínos halált és köszönetet mondva a hóhérnak kíméletes bánásmódjáért, hőslékű nyugalommal lépett a máglyához. Mint egy bárány, szeliden hagyta kezeit és nyakát a földre ásott oszlophoz megkötöztetni. Mielőtt a máglya felgyújtatott volna, hozzálépett Poppenheim, német birodalmi marsall; még egyszer és utóljára felhívta, hogy tanai visszavonása által kegyelmet nyerend. De a hosszas szenvedés után megedződött lélek inkább akarta a tűzhalált elviselni, mint az igazságot megtagadni. Az evangélium igazságáért, melyet szent férfiak szavai szerint tanított, örömet meghal, válaszolá. A másik perczen felgyújtották a máglyát. Husz fennhangon énekelni kezdett: „Jézus az élő Isten fia, könyörülj rajtam!“ De a magasra csapó lángok hamar elfojták hangját s csak ajkait látták mozogni. Azután lehajtottá fejét s a nagy szellem seinek vége szakadt. A máglya lángjai zabb lélek szállott az égbe. De a papság ördögi bosszúvágya most se hűlt le; a feláldozott vértanú hamvait felszedték és a Rajna hullámaiba szórták. Most már a papságnak elég volt téve, de a jelenvolt nép vélekedett, hogy XXIII. János pápa, gyalázatos tettéért Husznál jobban megérdemelte volna a tűzhalált.

Igy költözött el a földi küzdelmek szinteréről az a merész szellemű és bátor szívű férfiú, ki korát egy századdal megelőzte. Az a férfiú, a kit száz évvel később, az általa megkezdett munkának német befejezője, Luther teljes joggal magasztalt így: „Husz János véreből született újjá az evangélium, a mint jelenleg bírjuk.“ Gyilkosai nem kerülték ki Isten haragjának ostorát. Minden nemes érzésnek átka sujtotta azokat és az egész cseh nemzet, mint egy ember kelt ki ellenök. A császár

dicstelenül és nyugtalanul ment a sírba és saját szemé-
lyében kipusztulni látta uralkodó törzsét.

* * *

Valami magasztos dolog a hitért meghalni. A meg-
dicsőült útja a szenvedés. Krisztus a Golgotha kereszttje
által koronázta meg dicső pályafutását, Husz a mág-
lya által.

. . . Kegyetlen satyrája ez a sorsnak, hogy sok-
szor nem kedvez a nagy, kimagasló alakoknak. Husz is
ilyen volt. Egy ember, a ki kezében a haladás zászla-
jával, korának évezredes szokásai, erkölcsi, vagy inkább
erkölcstelenségei és bűnei ellen nyíltan sikra mert szál-
lani, kíméletlenül ostromozni; kinek célja az igazság s
ki oly erős igazsága tudatában, hogy attól még a halál
sem rettentheti el, sőt — mint maga mondá — szívesen
ég el a máglyán is: a ki így élt, ilyeneket tett, így halt
meg: az kétségtelenül nagy ember.

A nagy szellemek nem kérnek jutalmat. De midőn
behúnyják szemüket, elkezdődik a jutalmazás. Minden
érdemnek megvan a maga jutalma, ha egyébben nem, a
tisztelőben, melylyel kötelességünk adózni. Igazságtalanok
volnánk, ha e kötelességet le nem rónánk azon férfú
íránt is, ki munkássága által egyedül kora eltévedt val-
lási irányát akarta helyes ösvényre vezetni.

Igaz, hogy ő nem céljához, de a máglyára jutott.
De az a máglyaláng, mely emberi végzés szerint arra
vott szánya, hogy tanait és emlékezetét végkép meg-
semmisítse: isteni végzés szerint tűzoszloppá lett, mely
a sötétség pusztáján vándorló népet — egy századon
keresztüli — a felvilágosodás és lelkiismereti szabadság
dicső országába vezette.

Elvitázhatatlanul Husz az érdem, a német refor-
mációnak érdeme, hogy ahhoz az első nagy lépést
megtette. Az egyik az alapot teremtette meg, a másik az
alapon épített tovább. Kora nem volt képes, vagy nem
akarta magasztos eszméjét felfogni, azért ítélte tűzhalálra.
S mégis háromszori feltámadása volt neki! Martirkoro-
nával ékesítve, győzelmi pálmát lengetve, áll ő ma az
Isten királyi székénél. Az ő szelleme megdicsőülve és
teljes fényében ment át Lutherbe, az ő nagy győzelmi
koronát nyert utódába. És Husz képe élénken és ma-
radandóan él tovább nemcsak cseh nemzetestvéreinek
szívében, de mindazok emlékezetében, a kik Isten or-
szágának zászlója alá esküdtek.*

Antalfy László.

TÁRSULATUNK MULTJÁBÓL.

VII.

Szemere Bertalan levele a Sárospataki Ifjú-Egyesülethez.

Pozsony, 27. Junius 1833.

Tiszteletet mondván a Tekintetes Elölülő
Uraknak, üdvözli a jeles Ifjú Egyesületet Szemere
Bertalan mk.

Vettem az igen becses levelet s oly örömmel
vettem, melyet csak akkor érezek, midőn Patakra em-
lékezem s milyet ad reménysége a jeles Ifjú Egyesület

* Forrásművek : Piper : Evangelischer Kalender 1869. Herzog :
Realenciklopédie. Sárospataki Füzetek, 1860. Ribári : Világtörténet.

virágzásának. Mi tágas előttem s körültem a cselekvés
mezeje, mi szabadon nyílt pályák vannak! lélek és
test; mi szép terjedelmű kört találhat magának a
nemzetben és hazában. De meg vallom mégis óhajto-
zom, vagy legalább sóhajtozom vissza, mert az iskolai
szűkebb körhöz, nem vala erőm oly aránytalanul pa-
rányi! Midőn most ez és némely körülmények miatt,
kétség közt nézek jövődjébe új pályámnak s lelkem-
ben mondhatatlan örömmel ölelem iskolai életemet.
Üdvözlek tehát Patak! s benned üdvözlem a jeles Ifjú
Egyesületet, melynek tagjai forrón ragadván meg a
nyelvet, a Diaetán is annyi lángolással pártoltat, — ez
s litteraturájával való megismerkedés által, nemzeti
lélekkel s férfú erővel szállanak ki. — Nincs ember,
ki anyanyelvét gyökérig ismervén s birván egész teljé-
ben, nem lobogna nemzetéért, a ki tehát az Ifjú Egye-
sületben hévvel műveli s studiummal szerzi meg, —
az hazánkban bizonyosan lelkes polgára leendő: és így
nem hiszem, hogy volna, ki e dologban lankadna, —
s minthogy továbbá e célhoz visz az egyesület, nem
hiszem azt is, hogy bárki, ennek életét nem ápolná
gondal és szelíden.

A Magyar Társaságnak írott levelet által adám,
midőn első *örömnepét* tartotta (melyen Pyrker Exc.
s több Cath. Papok, — követek, jelenvalának) s ugyan-
akkor a Titoknoknak mondván, javaslaná az elő-mondott
munkáknak Patakra elküldését, e javaslat elfogadtatott.
De részszerént mivel Examen Napok voltak, részsze-
riint, mivel évvég felé nehéz a szerzőktől öszve szedni:
csak az ide rekesztett kilencz darabot szedhettem öszve,
bár majd mindennap elmenvén én magam, a dolgot sür-
gettem. Van szerencsém küldeni az *örömnep hirdet-
vényét* is s egy tagnak kinyomtatott *gyászdalát*. Két
észrevételem van:

1-ör, Méltóztassék a Jeles Ifjú Egyesület módot
találni, hogy a levelezés meg ne szűnjön, — hogy a
levelezésnek veleje, sükere, érdeke s mindkét részre
haszna legyen, p. o. küldessenek meg a munkák köl-
csönösen s szinte így bíraltassanak; vagy *jutalom-the-
mák* mind a két rész tagjainak adassanak fel, ez s
efféle tüzet, lelket, versenyt öntene mindkét nevendék
egyesülethe . . . Én vélem e lépést ily kilátás tette.
Csak röviden akarám ez utat érinteni.

2-szor, Intézet, mely fent akar állani, a közér-
dekbe szöveje magát, másként fennállania nem lehet. E
szemponból tarthatna a jeles Ifjú Egyesület *Pályana-
pokot* s mivel világos a gondolkodó fej előtt, elhallgat-
tom, hogy ez nem csak a jeles Ifjú Egyesületnek ön-
állítására munkálna, nemcsak lelkebe a tagoknak, —
hanem általa talán némely jobb érzésű férfúak, ápoló-
kéz nyújtására intetnének. Így bejönne a Declamálás
is s ez, ha studium lenne, mind az egyházi, mind a
polgára pályára állandó Ifjaknak, mondhatatlan hasz-
nokra válnék: mert hazánkban még kevesebb az ügyes
szónok, mint a jó író. E tekintet, e haszon, kivált is-
kolánkban, hol a legatiók divatoznak, különös figyelmet
érdemel. Szeptemberben folytatni lehet a levelezést.
Ugy hallom, hogy többen azok közül, kik az itteni tár-
saság tagjai valának, Patakra menéndenek a jövő esz-
tendőben.

Mondhatnám, hogy az *Irisz* nem zsebkönyv vala
a németeknél; mondhatnám, hogyha azt a mi nálok van,
vagy másoknál, használni nem akarja az Egyesület,
alig fog egy gondolatot, egy nevet mutathatni, mert
nincs, mi különböző formák alatt már nem mondatott
volna: mondhatnám továbbá, hogy a *Virágfüzet* oly
szó, mely *bokrétát* s *koszorút* tenne s mégis egyikét
sem adja jól, — s melyet a classicus írók: *Kölcsey*,

Kazinczy stb. a czifra, mesterkéltséggel üres szavak sorába tesznek, — és sehol (talán) nem használnak: de miután megállapították, ha szinte fáj, is, e *nem egyszerű czímszó*, hallgatok, — csak azt bátorkodván javasolni, hogy ha lánggal s hatásnak érzésével fogadtatott a T. Kőlcsey Ferencz úr levele — drága figyelméért illő lenne köszönetet tenni. Mert neki tisztelettel s hálával tartozunk.

Jó lenne behozni azon szokást, hogy az új tagok valami, akárminemű munkáskával köszönjenek be, s szinte úgy búcsúzzanak el a kik elmennek. Ha épen nem kötelesség volna is ez, a divatba jött szokás által sanctionáltatnék.

És végre üdvözlem azon lelkes tagokat, forró pártolásokat köszönvén, kik elbúcsúznak a jeles Ifjú Egyesületből. Üdvözlöm a jeles Ifjú Egyesületet, mely egy esztendei pályája után megpihen; — de lángolva kel fel újra, fogytával az időnek, nevedkedvén szellem ereje.

U. J. A Pozsonyi Társaságban sok német s tót ifjú van, mint némelyike az iderekesztett munkáknak mutatja, — melyből világol az is, mi szépen haladtak s mint nem ír úgy sok magyar.

VIII.

Egy epizód a Sárospataki Ifjú Egyesület történetéből.

Az egyesület emlékkönyvében 1834, ápril. 13-iki dátummal a következő följegyzéseket találjuk:

„Mártius hónapban (1834) egy ülést sem tarthata Egyesületünk; 1-ször azért, mert a nevezett hó első napján reggeli 10 órakor kijövé az Ifjak Classisukból, az ugyanakkor Kollegiumunk előtt elmenő 30 Svalizer katonakkal, önvédelmezés végett össze kelle bonyolodniok, minthogy a katonák a bámuló oskolás gyermekeket lovaikkal kezdték tapostatni, majd mezitelen fegyverrel ellenséges módon megtámadván mindazokat, kik a lármára s társaik védelmére összefutottak, kollegiumunkba is betörni merészelték. De érezvén a közáport, mely omla rájuk, egyen kívül *vitézül elillantak*, amazt pedig ki vitéz vala másfél ezer ember közé vágtatni, fegyverétől, csákójától, lovától megfosztván, magát megabajgatva az oskolából kivetették. Az ebből következett Inquisitio, — közbe jövé a Zemplén Vármegyei Tiszti kar hirtelenkedése, mi szerint gondolatlanul meg nem fontolva, az oskolára crimínális sedriát rendeltek, mely utóbb Deputatióvá változott, tőlünk elnökeinket elvonta. 2 or a bekövetkezett husvétii vacatión miatt csak mai nap tarthatnánk mindkét Tettes Elnökeink vigyázata alatt Rendkívüli ülést.“

Közli: Redaktor.

NEKROLÓG.

Szent-Imrey Nándor

(1877—1899).

Még fel sem száradtak a könyvek és be sem hegedtek a sebek, a melyeket az enyészet angyalának romboló keze a szerető szíveken ejtett és már ismét újabb gyásza van főiskolánknak, ifjúságunknak.

Mikor a húsvéti örömmünnepek után vágyva siettünk vissza a műszak csendes hajlékába, hogy egymást üd-

vözölhessük, egymás barátságának örülhessünk; mint a végtelen magasságból nyílsebes szárnyakon lecsapó sas: oly váratlanul érkezett le hozzánk a lesújtó hír, hogy Szent-Imrey Nándor III. jh. nincs többé az élők sorában!!

Méltán aggódva és megrendülve allunk a lesújtó végzet borzasztó hatása alatt s e gyakori veszteségek fölött megrendülve, azzal a kérdéssel vívódunk lelkünkben: mi lesz belőlünk, ha egymás után hullanak el ifjaink díszei, virágai, akiket mi édes örömmel vallottunk magunkéinknak?!

Hiszen még egészen ifjú volt, minden kincsével és varázsával ama kornak, melyben küzdünk, remélünk és szeretünk!!

Küzdött, fáradott ő is, s már-már elérte a szépnek álmodott pályája kezdetét, már-már megva'ósulva látta szép reményét, hogy szüleinek jótéteményét meghalálja; azoknak támasza, gyámola legyen, mikor a munkás élet küszöbén terveit nem engedte megvalósulni a Végzet, s a család reménye, büszkesége kidőlt . . . f. hó 9-én d. u. 4 órakor tüdő-bajban a szülei haznál, Ung-Vaj kőcson meghalt.

* * *

Midőn a lesújtó hírről távirat útján értesültünk, a jogász-egylet tanácskozássra gyűlt össze s jegyzőkönyvileg adott kifejezést a nagy veszteség feletti fájdalmanak; egyszersmind eme jegyzőkönyvben érdemeit megörökítette elhatározta továbbá, hogy az énekkarral s a többi egyletekkel, melyeknek ő tagja volt, közösen képviselteti magát a temetésen.

Temetése f. hó 11-én d. u. 2 órakor ment véghez. Dr. Fínkei Ferencz jogkari dékán vezetése alatt 16-an jelentünk meg a temetésen, a jogász-egylet, tornaegylet s tűzoltó egylet koszorúkat helyeztek a ravatalra; az énekkar gyászadalokkal szerepelt, a templomban Erdélyi János h. lelkész mondott egyházi gyászbeszédet, a sírnál pedig alólfrott vett rövid szavakban búcsút az elköltözött pályatárstól.

Nyugodjanak békében az elköltözött porai a sír hantja alatt, szép emlékét pedig sokáig őrizze meg köztünk a halás kegyelet!!!
Béky Tamás.

IRODALOM.

* **Dr. Ballagi Géza**, főiskolánk jogtanára, mint az ev. ref. egyetemes tanügyi bizottság jogi szakelőadója, külön füzetben is közrebocsátotta elismeréssel fogadott *előadói javaslatát*, melyet a magyarországi ev. ref. egyház egyetemes tanügyi bizottsága nevében a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez intézve a napokban lefolyt ev. ref. konventen terjesztett elő. A csinos kiállítású füzet címe: „Az elméleti jog- és államtudományi államvizsgálat.“ Térszűke miatt ezúttal csak jelezni kívánjuk e fontos javaslat megjelenését; jövő számunkban részletesebben ismertetjük

* **Jubileumi Emlékkönyv.** A kolozsvári Egyetemi Kör, mely a jelen év tavaszán fogja megünnepelni negyedszázados fennállásának jubileumát, ebből az alkalomból egy nagyszabású díszes Emlékkönyvet ad ki, mely magában foglalja az egész kolozsvári egyetemi ifjúság multját és jelenét. A kör a könyv szerkesztésével **Gergely György** egyetemi kör elnököt és **Bodor Antalt**, a „Kolozsvári Egyetemi Lapok“ mult évi szerkesztőjét bízta meg, kik már hozzáálltak az Emlékkönyv összeállításához, s a na-

d. u. 5 órakor Nagy Ferencz dr. dékán jelenlétében, ifj Chorin Ferencz elnöklésével közgyűlést tartott, melyen megalakította a *Joghallgatók Tudományos Egyesületét*. Az új egyesület alapszabálytervezetét Székely Aladár joghallgató dolgozta ki s a tervezetet a közgyűlés egyhangúlag elfogadta, majd Wolfner Pál elnöklésével megválasztotta az egyesület jövő évi tisztikarát. Elnök lett: Székely Aladár; második elnök: Tomcsányi Móricz; titkár: Szende Pál; jegyző: Marschan Géza; pénztáros: Elischer Vilmos; ellenőr: Máday István; könyvtáros: Brückler Elemér. Vita intézők a jogtörténeti szakon: Schiller Bódog; a magánjogin; Szárnyassy Béla; a közjogin: ifj. Chorin Ferencz, a büntetőjogin: Lengyel Aurél, a társadalom-tudományin: Novák Károly Ernő joghallgatók. Az ügyviteli szabályok kidolgozására háromtagú bizottságot küldöttek ki és Fried Ödön jh.-t. megbízták a külföldön fennálló hasonló egyesületek tanulmányozásával. Nagy Ferencz dr. dékán melegen üdvözölte a megalakult egyesületet és elvállalván a tanár-elnökséget, biztosította az ifjakat a tanári kar támogatásáról. Az egyesület a jövő iskolai év elején kezdi meg működését. — Ugyancsak apr. 15-én alakult meg az egyetemi polgárok nagy érdeklődése és részvétele mellett az *egyetemi nemzeti párt*, mely a komoly munkásság és az egyetemi élet reorganizációja mellett az ellenlábos radikális párttal szemben a tiszta nemzeti irányzatot tűzte ki célul. Az újonnan alakult párt Ortman Albert, kellemesi Melzer Gyula, Fábry István, Pálffy Ferencz és Gressler Jenő egyetemi hallgatókat elnökökké választotta. *A párt részletes programja legközelebb nyomtatásban fog megjelenni.* A mint halljuk, a *nemzeti párt* ifj. Ugron Gábort, Ugron Gábornak a fiát kiáltotta ki elnökjelöltjének. Az új elnökjelölt aztán híveivel megállapította a nemzeti párt programját: „Tisztán nemzeti gondolkodást vinni be az egyetemi ifjúságba, megtisztítani ezt minden olyan tendenciától, a mely nem magyar; a kör elnökének pedig olyan biztosítékokat szerezni, a melyek megvédjék mindennemű felsőbb hatalmaskodástól s ezzel kapcsolatban az ifjúság függetlenségét biztosítani“, — ez ifj. Ugron Gábornak és híveinek programja. A választásokból a nemzeti párt, — a melybe az Egyetemi Kört két éven át vezető, de immár a feloszlás előtt álló *reformpárt* is beleolvad, minden valószínűség szerint győzelmesen fog kikerülni, mert a radikális pártnak, a mely Szöllösi Ferenczet jelölte az elnökségre, igen kevés híve van. — Ezeket olvassuk a napilapokból. — „Hivatalosan,“ azaz magából a központból még eddig nem kaptunk értesítést a dolgok állása felől. — A reformpárt szétbomlásának a híre egész váratlanul hatott ránk; a beállott változásokat, — melyek a fentebbiekből ítélve, erősen jelentékenyek, — majd a kilátásba helyezett röpirat megjelenése után ismertettjük.

— **A március tizenötödiki ünnepségekről**, hely szűke miatt nem tehetjük közzé a szokásos tudósításunkat lapunk múlt számában. Idejét múlta már, hogy a különben teljes sikerrel lefolyt ünnepélyyel érdeme szerint elejétől végig tüzetesen foglalkozunk; ez oknál fogva most csak egy-két bíráló megjegyzésre szorítkozunk. — Azok között, kik a délutáni hazafias emlékünnepeken szavalattal működtek közre: a legnagyobb hatást Piskóty Ferencz III. jh. érte el két ízbeni szavalatával. *Ábrányi* Emilnek két hazafias költeményét adta elő sok érzéssel, nagy rátermettséggel. — Dicséretet érdemlő volt Farkas Andornak, lapunk egyik főmunkatársának a szavalata is, a midőn a saját pályanyertes alkalmi költeményét mutatta be tetszést aratva. A költeményt a lap múlt számának tárczarovatában közöltük. — Igen jó volt a Hegyi Mihály II. jh. szereplése. A Petőfi „Nemzeti dal“-át szavalta hazafias hévvel és lelkesedéssel. — Föltétlen elismerést vívott ki magának a szép múltú *főiskolai énekkar*, szépen kidolgozott, művészi színvonalon álló előadásaival. A nagy elismerésből és sikerből az oroszlan-rész *Pásztor* Sámuel, főiskolánk kiváló ének- és zenetanárát illeti, a ki lankadatlan buzgalommal, fáradtságot nem ismerve vezet a gondjaira bízott testületet s

nagyrészt az ő feláldozó munkálkodásának köszönhető, hogy az énekkar babért babér után arat szereplésével. — A Nagy Béla alkalmi beszéde méltán foglal helyet a sikerült program számok sorában.

— **A budapesti Mensa Academica** elnökségétől nemrégiben a következő levelet vettük: „Tekintetes Szerkesztőség! Az egyetemi ifjúság nagy részének nyomora indította 5 évvel ezelőtt a magyar társadalmat a Mensa megalapítására. Kitűzött eszményképét — hogy kenyeret adva a tehetséges, de szegény egyetemi hallgatóknak, őket képessé tegye arra, hogy erejük, s idejük teljes felhasználásával gyarapítsák tudományukat, s majdan a hazának derék polgáiraivá, a társadalomnak hasznos tagjaivá legyenek — az egyesület, fájdalom, csak kis mértékben érte el. Csekély alaptőkéje kamataiból, s egyes törvényhatóságok évi segélyeiből az egyesület csak alig 100 egyetemi polgárt segíyezhet, míg több száz folyamodót kénytelen alaphiány miatt évről évre elutasítani. A szegény egyetemi polgároknak azonban nemcsak anyagi, de szellemi szükségletei sem nyernek kielégítést. A sok nehéz, fárasztó szellemi munka után, kimerült agyának nincs semmi szórakozása, mert a különböző körökbe a nagy tagsági díj miatt be nem iratkozhatik. Hiszen, ha pénz kerül kezébe, azzal először éhségét csillapítja, vagy foszladozó ruháját cseréli fel új öltözékkel. Lehet-e csodálni, hogy az ilyennek lelke — el lévén telve a nehéz, emésztő szellemi munkával, s a megélhetés keserű gondjával — elfásul minden szép, jó és nemes iránt, embergyűlölő lesz, s igen sokszor éppen ellene fordul a társadalomnak, mely iránta ily mostoha volt. Az ifjúság egy kis töredékét — s talán később a nyomorgókat mind — megmenti a Mensa az éhség kínjaitól, ez azonban csak egyoldali segítség. A sajtó ma a társadalom egyik legfontosabb tényezője, azt minden művelt embernek ismernie, a lapokat olvasnia kell. Mennyire szükséges tehát, hogy az egyetemi ifjúság, a jövő Magyarország, azokhoz hozzáférhessen, olvashassa. De arra sem pénze, sem ideje nincs, hogy társaskörbe vagy kávéházba menjen lapot olvasni, míg étkezés közben ráér arra. Az egyesület azonban csekély tőkéjéből az éhezőket sem tudja mind kielégíteni, annál kevésbé képes azoknak szellemi táplálékot, szórakozást nyújtani — napilapok, folyóiratok, stb. járatása által. A Tekintetes Szerkesztőség humanus érzésére appellálva alazattal, de bizalommal kérjük, méltóztassék b. lapját a lehetőség szerint több, de legalább egy példányban küldeni egyesületünk számára. A jótétemény úgy is magában hordja jutalmát, de jutalmazni fogja azt a szegény egyetemi polgároknak, bár ki nem fejezett, de szívökben mélyen érzett hálája is. Kérelmünket ismételve maradtunk kitünő tisztelettel Budapesten. 1898. december havában. a „Mensa Academica Egyesület“ választmányja nevében: Gressler Jenő s. k. elnök. Tuka Béla s. k. főtítkár.“ Ez indokolt és dicséretes törekvésről tanúszkodó felhívás értelmében, kollegiális kötelességünkbenől kifolyólag, lapunkat a jelen számunktól kezdve, a „Mensa Academica Egyesület“ címére (Budapest, IV., Molnár-utca 11.) három példányban megindítottuk.

— **A magyar háromság** Jókai szerint. Három szentet imád a magyar: Istent, hazát, becsületet. — Három utál: a sálat, a bőjtöt és a kvótát. — Három édes van az életben: az anyatej, a bor és a szerelem. — Három keserű: az elválás, az ürömeseczia és a halál. — Három ritkaság: fehér holló, kövér poéta és sovány pap. — Három fekete: az ördög, a tinta és a reverenda. — Három védszentje van a magyarnak: Szent István, Szent László

és a farkós bot. — Háromért haragszik a magyar: ha tótnak mondják, ha a pipáját bántják és ha pénzt kérnek tőle. — Háromszor iszik a magyar: mikor jó kedve van, mikor rossz kedve van és a mikor ihatnék. — Három a a nemzeti ünnep: Szent István napja, Úr színe változása és a korhely csütörtök. — Három a magyar találmány: a kulacs, a nadrágszij, meg a corpus juris. — Háromtól fél a magyar: az üres zsáktól, a nyelves asszonytól, meg a krumplilevestől. — Háromféle adót fizet a magyar: a királynak, a papnak, meg a zsidónak.

— **Műkedvelő-előadás Sárospatakon.** A sárospataki iparos-ifjúság önképző-köre május hó folyamán műkedvelő-előadást szándékszik rendezni, mely alkalommal *Beöthy Lászlónak* »A három Kázmér« cz. ismert bohózata fog színrre kerülni.

— **Pataki Pál**, ung tarnóczi ref. lelkész kilencz éves találkozóra hívja föl azon osztálytársait, kik vele együtt 1890. június 19—20. napjain tették le a papi vizsgát. A találkozás helyét és idejét Sárospatakra, a főiskolai év zárünnepéjének napjára tűzte ki. Az össze-jövetel a nevezett napon, d. e. 9 órakor az V. számú theol. tanteremben fog megtartatni. Az alma-mater öreg falai örömmel fogják ismét maguk közt latni a rég elszakadt tanítványokat.

— **Sirkő-leleplezés.** Néhai *Terhes Barna*, volt sárospataki ev. ref. lelkésznek sírhantja fölé, közadakozás útján, díszes emlékoszlopot állított a halás kegyelet. A leleplezési ünnepély f. hó 18-án d. e. 11 órakor ment végbe szép számú közönség jelenlétében, melynek soraiban megjelentek az alsó zempléni egyházmegyei közgyűlésnek éppen akkor Sárospatakon időző tagjai, valamint a megboldogultnak tisztelői közül igen sokan. A leleplezési beszédet *Zombori Gedő*, megyeszóci ev. ref. lelkész, az alsó zempléni egyházmegye tanácsbirája tartotta.

— **A debreczeni ref. teológusoknak** Patakra tervezett jövelele, — mint értesülünk, — punköst utáni vasárnap, azaz május hó 28-án fog megtörténni.

— **A homonnai ev. ref. egyház** torony szentelési ünnepélyét május 28-án fogja megtartani, a melyre főiskolánk énekkara is meghívatott szereplés végett.

— **A sárospataki államtanító-képezde** 1899. apr. 11-én az 1848. év törvények szentesítésének évfordulója emlékére 5 pontból álló műsorral, iskolai-ünnepélyt rendezett. Az ünnepi-beszédet *Veres Ferencz* tanár tartotta. — Maga az ünnepély megiehetősén »hivatalos« színezetű volt — ures padosrok mellett.

— **Új iskolai-alapítvány.** Özv. *Bornemissza Józsefné* a néhai *Bornemissza Kovács József*, volt alsó-borsodi esperes nevére tett alapítványként 200 frtot, a néhai *Csider Károly* volt gömőri egyházmegyei gondnok nevére tett alapítványként pedig szintén 200 frtot adományozott a főiskolának. Az előbbi alapítvány évi kamatja kizárólag egy alsó-borsodi ev. ref. vallású, szegényebb sorsú lelkész szorgalmas, jó erkölcsű gyermekének adható ki. A mely esztendőben ily kivánalomnak megfelelő tanuló nincs, ezen év kamatja tőkésítendő, úgy, hogy az újból való kiadhatás esetén a megnevekedett tőke évi kamatja szolgáljon ösztöndíjjul. — Az utóbbi a-pítvány évi kamatja kizárólag egy gömőri ev. ref. vallású, szegényebb sorsú lelkész gyermekének adható ki.

— **Kocsikázó ördögök.** A diákhumor fölséges nyilvánulása fölött mondott a minap ítéletet a londoni törvényszék. A panaszos *William Humming* fiakkerkocsis volt, aki azonban nem jelenhetett meg a tárgyaláson, mert a kórházban feküdt beteg. A panaszos képviselője a

biráknak így mesélte el a bővódott négy diák hunczfutságát: — *Humming* *William* kocsiját az elmúlt héten négy fiatalember állította meg a *Fleet streeten*. Még meg sem mondták, hogy hova hajtson a kocsis, a mikor egyikük, *Bow Street* a botjával összezúzta a kocsis lámpáját. — Elvből nem ülök olyan kocsira, a melyiken lámpa van, — szölt és nyomban kifizette a lámpa árát. Erre mind a négyen elhelyezkedtek a kocsiban és harsányan odakiáltottak: — Hajts! *Humming* hajtott lámpa nélkül. De jött csakhamar egy rendőr és fölírta a kocsist. *Evelyn*, a másik utas, odaszölt a kocsisnak: — Soh'se bánd, majd megfizetem én a bírságot! *Humming* hajtott tovább lámpa nélkül. Körülbelül egy óra mulva az utasok megállították a kocsit. — Célnál vagyunk, mondták és az egyik leugrott a kocsiról. A zsebébe nyúlt, pénzt vett elő és *Humming* markába nyomta. A pénz nem volt közönséges, világított, mert foszforral volt bevonva. A második, a harmadik, a negyedik utas szintén ilyen pénzt adott. A kocsis csak bámulta, és egyre kapta a világító pénzeket. Folyton ugráltak le a szűk kis kocsiról. Már merevedett a keze, és az olvasásba is belefáradt. — *Hatvannégyen ugrottak le eddig a kocsiról*, — sopánkodott — még mennyien lehetnek uram teremtőm? . . . Ezek ördögök, nem is emberek. . . És csak kapta egyre a világító pénzeket. Végül a fáradtságtól, a félelemtől, a csodálattól és a lelki fölindulástól elájult és lebukott a kocsiról. A kórházba vitték, még most lázban fekszik ott, a családja pedig kenyér nélkül van. *Bow Street* lépett elő és védelmére ezt mondá: — Bevallom, a vicezünk ezuttal rosszul sült el. Hanem nem is így gondoltuk ezt. Azt hittük, hogy a kocsis ijedtségében el fog hajtani, ha látja, hogy az utasai soha sem fogynak. Mi nem jártunk volna így sem rosszul, mert legföljebb egy emberünkkel hajtattott volna el. Amikor ugyanis egy leugrott jobbról a kocsiról, a másik hátul a baloldalra kerülván, ott fölugrott. Tudtuk, hogy a világító pénzek miatt nem fog a kocsis hátratekinteni. Nem is tette, félt, ördögöknek nézett bennünket. A bíró a tréfát komolynak vette és a pajkos diákokka, egyenként öt font sterling pénzbüntetésre ítélte el. Ezenkívül kötelezte őket, hogy közösen negyven font sterling kártérítést adjanak a szörnyen megtréfált kocsisnak.

A Kiadóhivatal üzenete.

A kiadóhivatal felkéri az „Ifjúsági Közlöny“ mindazon tisztelt előfizetőit, a kik talán annak egyik-másik számát nem kapták meg, miszerint azt alólírott kiadóhivatali főnökkel minnélelőbb tudatni sziveskedjenek, hogy e tekintetben a még rendelkezésünkre álló példányokból a hiányt pótolhassuk.

Továbbá felkérjük *t. lap'ársainkat*, a kik velünk az összeköttetést cserepéldány küldése által óhajtják fenntartani, hogy *cserepéldányaikat* a Közlöny szerkesztőségének a címére sziveskedjenek pontosan küldeni.

Tisztelettel

Gyarmathy József,
a kiad. hiv. főnöke.

TARTALOM: „A fővárosi ifjúság helyzetéről.“ *Vallans Miklós*. — „Bosznia és Bulgária a berlini kongresszus előtt.“ *ifj. Zsoldos Benő*. — „A fiatalok büntetéséről.“ *Simon Endre*. — „Adalék politikai irodalmunk történetéhez.“ *ifj. Zsoldos Benő*. — Husz János végnapjai.“ *Antalfy László*. — „Szemere Bertalan levele a Sárospataki Ifjú-Egyesülethez.“ — „Egy epizod a Sárospataki Ifjú Egyesület történetéből.“ *Redaktor*. — „Irodalom.“ — „Vegyes közlemények.“ — „Behajtották . . .“ *Szikszay Balázs*. — „Diák-szerelem.“ *Floridor*.

SÁROSPATAKI IFJÚSÁGI KÖZLÖNY.

KIADJA A „MAGYAR IRODALMI ÖNKÉPZŐ-TÁRSULAT.”

Megjelenik havonként egyszer.

Szerkesztőség, hova az „Ifjúsági Közlöny” szel-
lemi részét illető minden közlemény küldendő:
Sárospatak, Rákóczy-utca 170. sz.

Kiadóhivatal, hova a lapszétküldésére vonatkozó
felajánlások (reklamációk stb.) czímzendők:
Sárospatak, Főiskolai könyvnyomda.

Felelős szerkesztő:

IFJ. ZSOLDOS BENŐ.

Főmunkatársak:

FARKAS ANDOR, GYARMATHY JÓZSEF.

Előfizetési árak:

Egész évre — — — — 4 korona
Fél évre — — — — 2 korona.
Ez összegek a „Magyar Irodalmi Önképző-Társ-
ulat penztárnokához” czímezendők:
Kéziratokat nem adunk vissza.
Névtelen levelekre nem válaszolunk.

Visszapillantás.

1899. július hó.

Ismét csak végére jártunk egy iskolai esztendő-
nek. S kezdhetjük előlről a többé már nem szokatlan,
hangzatos mondókákat, a minőkkel az éppen elköltözött
iskolai éveket szoktuk végső útjukra kísérni, mond-
ván, hogy szép is volt, jó is volt. eseményekben és
tanulságokban gazdag, — legyen áldott az emlékezete!

Olyan volt ez az év is, mint a többi. Éppúgy
előfordultak most is a hibák, kifogásolni valók, éppúgy
előtűnedezték a jó oldalak, mint egyébkor. Csupán
a személyek voltak mások, a kik közreműködtek
ezek előidézésénél. Csakugyan olyan a világ, a milyen
szemmel nézzük azt, maguk a letűnt iskolai évek is
a szerint jók, avagy kevésbé jók, a mint kedélyes,
avagy kedvezőtlen hangulatban voltunk azok elpa-
rentálásakor.

Nézzük meg egy kissé ezt a lefolyt évet köze-
lebről s lehetőleg mindkét oldaláról.

Ha a sötétebb színű okulárét tesszük fel, a mely
elveszi szemünk előtt a napsugarak intenzív világát:
méltó lehet panaszunk a fölött, hogy főiskolánk
ifjúságának szokatlanul több gyásza volt ez éven.
Épen olyanok dőltek ki sorainkból, olyanok hulltak
a halál esontkarjaiba, mielőtt elérkezhetek volna a
tettek mezejére, a mely felé ifjúi hévvel törekedtek:
— a kiknek fizikai és szellemi tulajdonságaiknál fogva
szinte a legtöbb joguk lett volna az élethez, hogy
mindannyiunkkal együtt, a baráti érzélem egyesítő
kapcsa által egybeforrva, örvendhessenek a gondnél-
küli, vidám ifjúságnak. És ha csupán erre a fájdal-
mas jelenségre tekintünk, készen lehetne ama véle-
ményünk, hogy a letűnt tanév rossz volt, mert —
hajh! — jobbak voltak a régiek!

Más oldalról azonban sokkalta kedvezőbb és
biztatóbb jelenségek tárulnak előnkbe. Szerte foszlik
a homályos ködfátyol, melyet a szívbéli őszinte bánat
vont lelki szemünk elé s áttör e homályos fátyolon
az életadó napsugárnak örömet fakasztó világa . . .
Több ízben nyílt kedvező s másként eléggé nélkülöz-
ött alkalom arra ez éven, hogy a tanári kar és ifjú-
ság a rideg iskolai tantermeken kívül bizalmasan
érintkezhessenek egymással s eloszolják végre az a ferde,
kártékony hatású felfogás, mely az ifjúsággal a tanári

Lapunk jelen számához czimlap és tartalomjegyzék van csatolva.

karban csupán felettes hatóságot, a tanári karral pe-
dig az ifjúságban csak is könyvet bujó homunculus
láttat. Jól eső érzések közt láttuk néhány alkalommal,
mint omladozik szerteszét ez a könyörtelen válaszfal
s miként lesz ez a megváltozott helyzet ifjúsági éle-
tünk fényre derítőjévé s az újjáteremtett viszony a
kívánt sikerekben bővelkedővé . . .

Aztán pedig nem lehet panaszolkodnunk ifjú-
sági egyletünk nyilvánított tevékenységére sem . . .
Tekintve azt a sokféle s működésében egymástól sok
tekintetben eltérő egyletet, melyeknek a száma —
lehet mondani — szinte több a kelleténél, egytől-
egyig valamennyi megfelelt a maga hivatásának s
határozottan még a boldog gyermekkor optimizmusa
kerekednék felül mi bennünk, ha minduntalan így
sóhajtoznánk: „ . . . hogy itt hajdan szebb élet
volt!” . . .

Szóval, tekintetbe véve a megfigyelendőket, a
nyugalomra tért iskolai esztendővel meg lehetünk
elégedve.

Önképző-Társulatunk ez évi életének vége felé,
az igaz, bizonyos szabálytalan állapotok bénították
meg a más különben helyes irányban fejledező
munkálkodási hajlamokat. A váratlanul bekövetkezett
felfüggesztés egy újabb példa volt ama jól ismert,
nyilvánvaló igazság mellett, hogy a társulat életmű-
ködése sajnálatos incidenseknek lehet kitéve akkor,
ha a tanárelnök és társulat közt elszakad az egyetér-
tésnek az a fonala, melyet csakis az eredményes együtt-
munkáláshoz okvetlenül szükséges bizalom tehet
erössé.

Máskülönbén főiskolánk ifjúsága ez éven is ele-
get tett annak, hogy elődeihez méltó lehessen. Az
ifjúsági élet légköre tiszta, zavartalan volt, semmiféle
kóros hajlamok nem voltak abban észlelhetők. Köte-
lességét teljesítette most is, mint egyébkor s jó lélek-
kel adhatta át magát e két hónapos szünidő kiér-
demelt nyugalmának.

Elbúcsúztunk a tovatűnt esztendődtől, hogy nem-
sokára üdvözölhessük a következőt: „Le roi est mort,
vive le roi!”

* * *

Egyben pedig jelen számunkkal az „Ifjúsági
Közlöny” felelős szerkesztői tollát egyszerismindenkorra
leteszem, hálával eltelve összes jóakaróink iránt, kik

lekötelező jóindulattal pártfogáltak bennünket törekvéseinkben. Mig szerencsés lehettem e szerény lap élén állani, igyekeztem fenntartani azt a színvonalat, melyet elődeim maguk elébe célul kitűztek. S most távozom e laptól, melynek szellemi ügyeit szeretettel vezetem. Viruljon az „Ifjúsági Közlöny“ főiskolánk ifjúságának dicsőségére igen sokáig! .. Búcsúzom az olvasó közönségtől, hogy nemsokára üdvözölhesse az utánam következőt! „Le roi est mort, vive le roi...“

ifj. Zsoldos Benő.

Budapest és az ifjúság.

— Válaszúl az utrecht-i cikkre. —

Sárospatak, 1899. jún. 20.

Múlt számunk vezércikkében V. M. úr, utrecht-i theologus ugyancsak e lap 3-ik számában „Thy—Jo.“ név alatt megjelent soraimat veszi bonczkés alá és annak egyes tételeit kifogásolván, a felsőbbség egy bizonyos hangján engem alaposan meglecczkéztet.

Engedje meg V. M. úr, hogy észrevételeihez a magam részéről, mint Önnel szemben olyan „fiatal barátom“ féle theologus ifjú néhány szerény megjegyzést fűzhessek.

Vannak emberek, kiket az Isten valóságos jókedvében teremt. Megáldja őket józan észszel, szorgalommal s útravalóul egy marok szerencsével. Ezek közé tartozik Ön is, kit az ösztöndíjakat osztogató Fortuna istenasszony még ama kegyben is részesített, hogy kiküldte külföldre, hogy a forrásnál szívja magába az igazi, hamisítatlan tudományt. (!) A kikhez aztán Fortuna istenasszony ilyen bőkezű, azok mind egy sajátságos betegségben szenvednek: azt hiszik, hogy körülöttük forog a világ s Hecuba nekik semmise! Pedig ha még el nem felejtett V. M. úr magyar lenni, tudhatná, hogy annak a bizonyos botnak, a melylyel mást szorongatni szoktak, két vége van.

Előre bocsátom, hogy észrevételeit, mint olyanokat, melyek oly egyén részéről jönnek, ki a fővárosi viszonyokat csak hírből, de korántsem alaposan ismeri, mert hát azoknak még csak szemtanúja sem volt, nem hogy bennök tényleges részt vett volna, a magam részéről figyelembe sem venném, ha az általam írottak valódisága arra nem ösztönözne, hogy azokat az Ön támadásával szemben megvédjem.

Az Ön által 5000 re tett (!) felsőbb iskolákat hallgatók közül 2000-et számítok ama szerencsétlenek közé, kik ha egyetemi hallgatók nem volnának, a rendőrség lajstromában „kétes existencia“ név alatt szereplnének, hanem épen megfordítva 3000 re, sőt többre teszem azok számát, kiknek a lét-fenntartás keserves munkáját kell küzdeniök tanuló pályájok alatt. Ha nem hiszi, tessék felmenni Pestre s ott a fővárosi hivatalokban, minisztériumokban, ügyvédi irodákban, sőt magának az egyetemnek a tanuló szüleinek polgári állására vonatkozó kimutatásában meggyőződést szerezhet. Majd tovább menve, azt mondja Ön cikkében, hogy a fenti helyeken levőknek biztosítva van a kenyér, a mindennapi. Hát ezt én nem vontam kétségbe, de kérdem, hogy biztosítva van-e ezáltal a tudományos képzettség is? Az a fiatal ember azért megyen-e első sorban az egyetemre, hogy a mindennapit magának megszerezze s nem azért-e, hogy magát tudományosan kiképezze?

Én azt hiszem, hogy mindenkit az utóbbi sugallat vezet az egyetemre s ily formán nem keserű csalódás-e az rá nézve, midőn látja, hogy nem csak azt nem szerezheti meg, a mi lelkének legszebb ideálja, de még a mindennapiért is küzdenie kell, még pedig keservesen. Hogy egyeseket ez a csalódás hova vezet, azt tudhatja minden okos és művelt ember s nem kell hozzá kommentárt fűzőm.

Tudom azonban azt is, hogy a csalódás és levertség e képe nem egészen általánosítható, mert vannak alóla kivételek, de azok is első sorban a körülmények szerencsés összejátszódásának köszönhetik inkább sze-

TÁRCSA

Philemon és Baucis.

Részlet P. Ovidius Naso „Metamorphoseon“ cz. eposzából. (A VIII. könyv 611—714 sorai.)

Elhallgata a folyam-isten.

És a csodás esemény mélyen meghatja megannyit¹
 Ám Ixionnak fia csak gunyt űz a hívők ből;
 — Megveti ő a nagy Isteneket, botorul szilaj elme.
 „Achelousz!“ — mondá — „hazudol te s fölötte nagyitasz:
 Alakokat nem tudnak az istenek úgy kicserélni.“
 Mind csak elámúlt és rosszalta e balga beszédet.
 Majd valamennyi előtt az öreg bölcs férfi Lelex szólt:
 „A felső hatalomnak nincs mértéke, határa
 — Úgymond — és valamint csak akartak az égiek, áll az;
 Egy példát mondok,² hogy jobban higij szavaimnak.
 Phrigia halmain áll egy tölgy, mellette meg egy hárs;
 Kis kőfal körülötte; szememmel láttam a helyet;
 Pitthéus küldött a pélopszi mezőkre, hol egykor

¹ A 611. sor a tartalom hívebb visszaadása érdekében van másfél sorba áttéve. Egy sorban, természetesen kevesebb hűséggel és érthetőséggel így hangzik: „Hallgat már a folyó; mindent meghatja beszéde.“ Ford.

² A dültbetűs szavak az eredetiben hiányzanak ugyan, de magyarban az ilyen kihagyást nem tartom előnyösnek. Ford.

Atyja parancsolt, ott egy tó, hajdanta lakott föld,
 S ott ma buvármadarak, szárcsák kedvökre tanyáznak.
 Ember képibe' jött ide Jupiter és fia Merkur,
 Atlásznak pálczát hordó unokája, levetve a szárnyát.
 Megpihenő szállást kérvén száz házba' kopognak,
 És mind zárva maradt. Hanem egy mégis befogadta:
 Kis hajlék, tetején gyékény szegényes ugyan, de
 Baucis a vén kegyes asszony s vén jó férje, Filémón
 Itt egyesültek szent kötelékkel boldogan, ifjan
 S hosszú évek után ugyanitt öregedtek el együtt. —
 Egyszerű sors; ám boldog: így oszt' nem terhes a szükség.
 Itt biz, urat s szolgálakat bárki hiába keresne:
 Ketteskén urak ők és szolga személyzet is egyben.
 Hát, hogy az égi lakók eme kis hajlékhoz elértek,
 És fejöket meghajtva, beléptek a nem magas ajtón:
 Rögtön a férj szívesen kínálja meg őket a székkal,
 Melyet előbb a serény Baucis beterit takaróval.
 Majd a tűzhelynek hamvából a tegnapi tűznek,
 Hő paraszát kikaparva, reá száraz falevél s — hánccs
 Jó, mint lángra a jó Baucis fű vén tüdejével.
 Erre a padlásról — fenyő-forgácsot hozza — s rőzsét
 S tördeli nagy szaporán kicsiny érczüstjének alája.
 Zöldséget tisztit, mit a férj a kertbe szedett volt.
 Ez a gerendáról (füsttől feketélt a gerenda)
 — Nagy kétágú villa kezébe' — leveszi a füstölt
 Sertés orrát; egy darabocskát vága belőle
 S üstbe tevé, hogy a forró vízben főne puhára.
 Közbe' beszélgetvén, nem is érzik az óra futását.
 Pamlagot ők puha kákából galyabitanak és ezt

rencsējöket, mint szorgalmok és igyekezetök kiváló-ságának.

Vannak, történnek esetek, de valamint Ön is ritkán látott fehér hollót, ilyet nem valami sokat hall s egyből kettőből még nem lehet általánosítani.

A mit pedig a mámoros főről s rendetlen időről stb. mond, arra csak azt jegyzem meg, hogy nézzen kiki először *saját szívébe* s úgy ítéljen el másokat!

Eddig az Ön cikkének a bevezetése. Itt áttér az én cikkemnek két sarkalatos pontjára s azokat bonczolja.

Az első az, hogy „*az ifjúság ne vesse meg a vidéki akadémiákat s a második, hogy a szegényebbek ériék be egyszerűbb és alacsonyabb pályákkal is*“.

Minő nevetséges és erőszakos félre magyarázása az én állításomnak, a mit Ön cikkében ebből következtet, kihozván belőle ugyanis azt, hogy ama kétes existenciájú ifjak vidéken még úgy sem tudnának kijönni s hogy továbbá én, midőn ezeket írtam, az alacsonyabb pályák alatt a *theológiát* és *jogot* értettem.

Engedjen meg V. M. úr, de a dolog nem úgy áll, mert azok, a kik Pesten a megélhetéssel küzdenek, vidéki akadémián 150—200 frtból pompásan kijöhetnek. Ennyire pedig mindenik ifjú számít évente hazulról biztosan, a ki Pestre megy, a kik pedig nem számíthatnak, azokra nézve, mint mondtam, ott vannak az alacsonyabb pályák! De korántsem a *theológiát* értetem alattok, mert azt értenem nevetséges dolog lett volna. Hiszen a jogi képzettség első és általános voltát, a ki el nem ismeri, az bizonyosan hidegvizgyógyintézetbe való, a mi pedig a *theológiát* illeti, fájdalom, hogy a világ oly kevésbe veszi, de én igen sokra, nagyra becslöm, sőt egy cseppet sem tartom alább állónak, mint a jogot.

Tehát ezek után én az *alacsonyabb pályák* alatt nem értettem s nem is érthettem mást, azokat a különböző foglalkozási köröket, melyek az érettségi képesséssel megelégszenek, milyenek *jegyzőség, üzletvezető-*

ség, adóhivatal, biztosító társulatok, pénzüzetek s több más e nemű pályák.

Bizony bizony e szerint az elv szerint egy cseppet sem esnék cseberből-vederbe, hanem egy bizonyos perczentjéből az ifjúságnak életképes és rendes társadalmi tag válnék.

Ezzel talán én végeztem volna is, de megjegyzést kell még tennem arra, a mit a *tanszabadságra* vonatkozólag szól s ama hangra, mely egész cikkén végig vonúl.

A mi a tanszabadságot illeti, meg kell vallanom, hogy téves alapon áll, még pedig nagyon is, midőn abban keresi azt, hogy a beiratkozás után az előadásokra való eljárás nem kötelező! Hol van az kimondva? Tessék csak végig nézni az egyetem tanulmányi és fegyelmi rendszabályzatát, mily erős ellenőrző intézkedések vannak ott hozva az előadások nem látogatóira.

Tudtom szerint az nálunk nincs kimondva s nem is lehet, hogy az előadások látogatása nem kötelező. Ez mindenféle tanszabadság mellett kötelező kell hogy legyen, mert különben szabadossággá válik, a mi pedig hogy hová vezethet, tudja minden okos ember. Tanszabadság alatt tehát én nem ezt értem, hanem értem azt, hogy a hallgatásra kötelezett tárgyakat annál a profszornál hallgathatja, a melyiknél akarja s kollokválni nem, csakis vizsgára állni köteles, ezenkívül pedig a rendes óraszám (20) kívül az egyetem bármelyik karán hallgathat előadásokat tetszése szerint.

Ezt sem kárhoztattam én, de nem is kárhoztathattam, mert az egyértelmű lett volna a hülyeséggel! De kárhoztattam, sőt *kárhoztatom is az egyetem ellenőrzési rendszerét*, midőn a tan és fegyelmi rendszabályzat paragrafusainak a foganatosításában nem járnak el a kellő szigorral és lelkiismeretességgel, hanem a szabadkéz nyújtással alkalmat adnak az elzüllésre, elhanyagulásra s ezek káros következményeire.

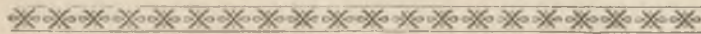
A mi pedig végül a *hangot* illeti, a melyen Ön írt, az megbotránkoztatott engem is, meg mást is.

Felteszik a csupa fűzfából készült nyoszolyára;
Rá szövetet tesznek takaróul, a melyet a vén pár
Ünnepeken használ csak; ez is bizony ócska szövetke
S durva; alatta az ágy nem szégyelhetette magát el.
Ráheveredtek az istenek. Im, az anyóka meg asztalt
Tett elibök, neki gyürkőzvéen; reszket keze, teste,
Harmadik asztallább rövidebb: cserepet tesz alája,
És ugy dörzsöli meg zöld menta-levéllal az asztalt;
Szüzi Minervának szép kettős színű bogyója,
És mellé hig lébe rakott jó őszí som, aztán
Kerti katáng, retek és sajt, mind asztalra kerülnek;
És a tojás, melyet hamuban forgatva sütöttek.
Minden edényök agyagból áll. Ugyan ebből az érczből
Véssett öblös edényt tesznek bor- s viz-vegyítésre,
Meg pár bükkfa pohárt (a belőlje bekenve viaszszal).
Egy kis idő múltán, megevén a jó meleg ételt,
Elteszik a nem igen régen szüretelt bor-italt s jó
Félrarakott sok edény helyére a második asztal.
Volt ott pálma gyümölcse, dió, füge összekeverve
Jó izű szilva, meg illatos alma nyitott kosarakban,
Meg gyönyörű szőlő, termette piros színű tőke,
S lépes méz közepett. Mindezt fűszerezte az arczok
Nyájassága s a nem rest, nem szük marku szivesség.
Közben, a hányszor csak kifogy, ujra telik meg a kancsó,
Önként, mintha beléje teremne magátul a jó bor. —
Retteg a jó Bäucus, reszket vén férje Filémön:
Ök e csodát soh' se látták még. Nosza kezdenek imába
Esdve bocsánatot a „kis gyenge ebédért.“ —
Egyetlen ludjok vala; ez kised lakuk őre,

Szent vendégiknek hamar ezt áldozni akarják. —
Elfut a lud és most ide, majd oda repdes előlök,
Gazdáit fásasztja, kijátszván s elmenekülve
A két istenhez, kik vesztinek ellene szólnak. —
„Égbe van a mi lakásunk“ — mondják — „s büneiért most
Méltán mind e gonosz szomszédság pusztul azonnal.
Csak ti maradtok mentek a vésztl. Házatok hát
Hagyjátok s jertek mi velünk fel a hegy tetejére.“
Támaszkodva botocskájokra a két öreg indul
És nehezen lassacskán lépdelnek fel a dombra.
Annyira voltak a csúcstól, mennyire jár a kilótt nyil;
Arra tekintenek és — óh ég! — mit látnak? a környék
Mind a mocsárba merült, csak az ő kis hajlékuk áll ott.
Álmétkodnak s sirnak a sujtott nép veszedelmén,
S im, azalatt templommá válik az ócska lak, a mely
Szük vala még nekik is. Mind oszloppá lesz az ágas,
Szalmafedéltől aranytól sárga tető lesz,
Domborművek az ajtón és márványos a padló.
Most a Saturnus nagy fia ekkép szóla szeliden:
„Mond meg, jó öregem s hozzád méltó feleséged,
Hogy mit óhajtotok? ők egypár szót váltanak együtt,
S a közös óhajtást így tárja elébe Filémön:
„Hadd legyünk mi a papjai, őrei templomotoknak!
Ezt, Uram! ezt kérjük. S mert békességben e két sziv
Együtt vénüle meg: hát add, haljunk is el együtt:
Én se temessem el őt és ő se temessen el engem.“
Kérés s teljesülés csak percz müve: őrei lettek
A templomnak, a mig a nagy istenek élniek adták.
Egyszer a rokkant agg pár épen a templomi lépcsőn

Hiszen itt Patakon tudjuk jól *kicsoda Ön?! Fölösleges* oly pluralis majestátissal beszélni, hiszen még, habár le rázta is magáról már az iskola porát, nagyon *megérzik rajta* az iskola-pad szaga. Azért hát ne tessék egyszerre oly magas tónusból kezdeni, hanem *több tapasztalat, több életfilozofia s több méltányosság*, mert így, higgye el *öreg barátom*, ha Ön elég időseknek érzi magát, hogy velem ily hangon beszéljen, én viszont elég komolynak és érettnak érzem magam, hogy azt visszaútasítsam a leghatározottabban s egyszersmind kijelenthessem azt, hogy az csak nagyzásból, feltűnési vágyból s a túlérlettség fitogtatásából származik, a mi pedig tudja-e hova vezet? *A vaskalapossághoz!* Ha ez a célja, akkor csak előre, ne féljen nem sokára megszerezheti.

Gyarmathy József,
ev. ref. theológus.

Bosznia és Bulgária a berlini kongresszus előtt.

— Az államtörténelem köréből. —

(Folytatás és vége.)

A cserkeszek és basibozukok roppant túlkapasainak színhelye, — melyek Anglia neheztelését is felkel tették, — mint szemlének megjegyzi, — nem általában Bulgáriában volt, hanem közelebb Philippopolishoz és Adrianopolishoz, tulnyomólag a Balkán-terület déli részén. Hasonló gonoszágok színhelye volt később Tirnova kerülete is, mely a Balkán északi részén fekszik; de már ezek a tények nem voltak ismeretesek Ruszcsukban, csak jelentékeny idővel azután. A bulgárnyelven beszélő népesség valóban Bulgáriának szintén a déli részén található fel.

Reade consul azt írja Ruszcsukból a konstantinápolyi követnek: Egy fontos dolog van itt, melyet excellenciának tudomására hozhatok, és ez az, hogy a muzulmánok és

a cserkeszek fegyverkeznek a Vilayetben és az utóbbiak valósággal ráuszítottak a bulgárookra, kikről azt terjesztették el, hogy lázonganak. Ezeknek a cserkeszeknek törvényt nem ismerő jelleme ismeretes, — bennök nem lehet bízni egy időben sem; ennél fogva oly irányban alkalmazni, mint én a jelen pillanatban meghatároztam, — véleményem szerint nem egyéb, mint sokakat, a kik ezideig nyugodtan maradtak, — lázadásba kergetni. Ez a tény itt csak a legutóbbi 2 napon lett ismeretessé és máris nagyon kedvezőtlen hangulat kapott lábra e helyen s azt bárki tudja, hogy mily nehéz lesz a hatóságokra nézve visszavonni azon fegyvereket, melyekkel ezek az emberek el vannak látva. Hasonló jelentés terjesztett elő Adrianopolisból május 16-án. Sir Henry Elliot azt jelentette máj. 15-én, hogy miután az orosz konzulok Adrianopolisban és Philippopolisban nem mernek most nyilvánosan mutatkozni: ez utóbbi helyen a görögök egyesültek a törökökkel, hogy a bulgároknak bármely támadását visszaverik; a görög rayah-k és a bolgarok közt, — a mint állítják — semmiféle egyesülés nem vihető keresztül.

E tényállások vázolója után, — mely az állapotokat a rendelkezésünkre álló tér csekélyisége miatt — ellentétben a kérdésnek kimerítő részletességet igénylő terjedelmével, — csak halvány és lízagos körvonalakban tüntetheti föl, — lássuk még röviden, egy pár odavetett vonással a Porta helyzetét az európai hatalmakkal szemben; és pedig, — miután Boszniának és Bulgáriának a berlini kongresszust megelőző politikai viszonyairól van szó, — még a *parisi szerződés* alapján.

A parisi szerződés VII-ik artikulusa azt tartalmazza, hogy a francia császár, az ausztriai császár, Nagy-Britannia királynője, Poroszország királya, Oroszország császára és Sardinia királya kijelentik, mely szerint a portának megengedtetik részesedni a közjognak és az európai konczióknak minden előnyeiben. Ő felségeik, — ugymond, — ki-ki a maga részéről, ígéri, hogy tiszteletben tartják az ottoman birodalom

Álla s beszélte dicső történetét annak a helynek,
Bāucis mit lát? lombosodik jó férje Filēmön:
Ez is elámul: lombosodik vén hű felesége;
Mely csoda ez? Nőttön nő zöld koronája fejüknek.
Szóltak a mig lehetett; majd: „hitvesem, ég veled!“ ajkuk
Ezt rebegé s egyszerre borítja be arczukat a lomb. —
A fává vált párt Cibynába ma is mutogatják. —
Ezt nékem nem holmi hazug vén bácsi beszélte.
Mért hazudott vón? magam is láttam vala, mondom
S friss koszorút tévén a fákra, e szókra fakadtam:
„Isteneink szeretik s megtisztelik a kegyes embert!“

Latin eredetiből:

Nagy Béla.

Tíz év múltán . . .

— Két levél. —

Írta: Szilkszay Balázs.

I.

Nagyságos asszonyom!

Midőn leveletem veszi, mintha csak látnám, mint bontja fel gyorsan, kétszeres kíváncsisággal, hogy megtudja: *ki* írta és vajjon *mit* írt? Kétszeres kíváncsisággal fogja felbontani, igen, mert az asszonyok már természetüknél fogva kíváncsiak minden közönséges levélre. Ön pedig Nagyságos asszonyom kétszeresen az, először, mert levelet kapott, másodszor pedig, mert az rózsaszínű. Mi-

után pedig a levelet felbontotta s megtudta íróját, hosszan el fog gondolkozni s okokat fog keresni, melyek megmagyarázzák azt: mi indíthatott engem arra, hogy most, tíz év után, mikor már rég el is feledett s az együtt eltöltött szép napoknak emléke is rég elhalványult, szobok, jobbak, ragyogóbbak váltván fel azokat, most tíz év után keresem fel levelemmel. Ne gondolkozzók Nagyságos asszonyom, ne is keressen okokat, mert ha fog is találni, az igaziakat úgy sem fogja kitalálni; e helyett üljön le szépen egy kényelmes, tekintélyes karosszékre, vegye kezébe leveletem, tárja szét és olvassa el sokszor, nagyon sokszor s gondoljon az elmúlt időkre, a melyeknek emléke, a melyeknek világa sugallta e levelet.

El mult szép idők! Istenem, midőn e sorokat leírom, olyan sajátságos, édes, boldogító érzés szállja meg szívemet s a szép emlékeknek egész raja idéződik fel képzeletemben. Eszembe jut a multból sok, nagyon sok! Az a kedves, igéző fürdői tájék, az árnyas, szép utak, az andalító zene, a szép holdas esték.

Régi idők voltak, szép idők!

Óh, emlékszik-o még Nagyságos asszonyom, a midőn gyógyíthatatlan fájdalmára irt keresve, a Kárpátok kedves tájékára jött, remélvén, hogy az édes fenyőillat, az üde, tiszta hegyi levegő, a kedves tájék üdítőleg fognak hatni rája s üdülést és enyhülést fognak hozni fájdalmára. Ekkor történt, hogy találkozáink, hogy megismertük egymást. A végzet akarta-e így, vagy a véletlen, nem tudom, nem is keresem, csak áldom a pillanatot, a melyben találkozáink. Közös baj, közös betegség hozott össze bennünket, mert én is beteg valék, nagyon beteg! Szeretni vágytam, szeretni forrón, végtelen, szeretni hív-

függetlenségét és területi integritását; ennél fogva közösen kezdeskednek e kötelesség szigorú megtartásáról. Ennél fogva ez egy kötelező fogadalom, a melyre a keresztyén hatalmak saját maguk közt léptek. A VIII-ik artikulus előrebocsátja, hogy a porta és egy vagy több hatalom közt fölmerülhet ellentétek esetén az ügy Európa közbenjárására bízássék, mielőtt haderőt vennének igénybe. A IX-ik artikulus révén a szultán önként közölte a hatalmakkal a »firmán«-t, melyet ő épen a saját keresztyén alattvalóinak az oltalmazására bocsátott ki, fajbéli vagy hitfelekezeti megkülönböztetés nélkül. A szerződő felek — folytatja a cikkely, — elismerik e közleménynek magas értékét. Tudják nagyon jól, hogy ez nem ad bármely esetben jogot a nevezett hatalmaknak arra, hogy akár együttesen, akár külön-külön — beavatkozhassanak a szultánnak alattvalóival szemben fennálló viszonyaiba, vagy pedig a birodalom belső igazgatásába. Hozzátehetjük mindezekhez, hogy a XIX-ik artikulus világosan kifejezi, hogy semmiféle fegyveres beavatkozás nem foganatosítható Szerbiában a szerződő hatalmak közötti előzetes megállapodás nélkül.

Hozzáadva ehez a főszerződéshez — melynél Orosz- és Törökország játszották a főszerepet — egy külön szerződést, melyet az angol-, franciaországi és ausztriai udvarok állapítottak meg maguk közt a saját érdekeik oltalmazására 1856 április 15-én, — a melynek folytán ők abban egyeztek meg, hogy együttesen és külön-külön biztosítják az ottomán-birodalom függetlenségét és integritását, — a mint ezt a márcz. 30-iki főszerződésben elismerték: — azt a fölöttébb jelentékeny kötelezettséget csatolták hozzá, hogy az utóbb említett szerződés kikötésének minden megszegése a három szerződő-hatalom részéről casus belli-nek fog tekintetni. Meg fogják tárgyalni a portával a szükséges intézkedéseket és elintézik maguk közt szárazföldi és tengeri haderőiknek alkalmazását.

*

vel, szenvedélylyel! Kerestem az eszményt, az ideált; kerestem, kit álomban megálmodtam; bebolyongtam érte a világot, kerestem a fényes paloták márvány-termeiben, kerestem a kunyhók fehérre meszelt falain belől és sehol semmi, sehol senki! Üzött, hajtott a vágy, nem engedett nyugodni az ész tovább, tovább, míg végre a vándor megállt, a bujdosó megpihent?! Az ön két szemében megtaláltam, a mit kerestem, a mit megálmodtam; a szerelmet, a boldogságot!

Ön Nagyságos asszonyom, magát gyógyíthatatlan betegnek érezte, pedig arczán a 21 tavasznak borus derűje, mély sóhajtásai s arra az aranyhaju szőke gyermekre vetett bánatos tekintetei egészen mást beszéltek, azok azt mondták, hogy Ön nem boldog, hogy szerelmében csalódott. Megismertük, megértettük egymást. Elpanaszoltuk egymásnak bunkat, bánatunkat, szívünk megnyílt, keblünk feltárult, fájdalmunk lecsillapodott, sebünk behegedt, hangulatunk boruját édes derű s fájó érzetünket kedves, gyönyörteljes érzés váltotta föl.

Boldogok, óh nagyon boldogok valánk!

Óh emlékszik-e, mikor szép, nyájas holdas estén, távol a mulatozók zajától, a hegyiség fenyves-koszoruzta utain együtt bolyongtunk, szívünkben szerelemmel, szemünkben boldog megelégedéssel. Szerelmünket susogta a fák lombjai közt átsuhanó szellő, ezt bugta az erdők mélyén rejtőző vadgalamb, azt csattogta az erdő szíve, a kis csalóány; míg körülöttünk az a kis aranyhaju, angyalarczu lányka pajzánkodott messze-messze szaladva és édes nevetéssel jöve vissza, a mikor kedves csintalansággal fonta kicsi karjait nyakam köré s édes örömmel csókolta a „Bandi bácsit.“

Végzem az előtárt viszonyok és körülmények válaszát. Voltaképen csakis vázlat volt az egész cikksorozat, meglehetősen rendszer nélkül összeállított közlemények láncolata, mely a felvett s nem csekély fontosságú kérdést csak igen halvány körvonalakban tünteti föl. Amde, miként azt a cikksorozat bevezető részében is jeleztem, e sorok célja nem is az volt, hogy önálló kerekded tanulmányt nyújtson, hanem arra törekedett csupán, hogy amaz idézett ismertetések nyomán, melyek az említett kiváló skót szemlében, az Edinburgh Review-ben Boszniának és Bulgáriának a berlini kongresszus előtti állapotáról írt könyvekről (Arthur J. Evans, Dimitri de Boukharow és Karl Braun-Wiesbaden) 1876-ban megjelentek: vázlatokat adjon. Ennyi és semmi egyéb.

Bosznia és Bulgária helyzete a vázolt időpont óta — tudjuk — gyökeresen megváltozott; a berlini kongresszus által letett alapokon nyugszik. Az okkupáció és az esetleges annexió ügye politikánknek egyik nagy horderejű tényezője, egyik függő kérdése.

ifj. Zsoldos Benő.

Miért árulta el Júdás Jézust?

A reformáció előtti korszakban, a mikor még a katholicismus oly erősen rányomakodott a maga sötét fel-fogásával a bibliára; a mikor még annak iratait csak Rómában volt szabad hitelesen magyarázni tudni; a mikor még annak lapjait vizsgáló szemmel, kutató észszel, a kritikai kérlelhetetlen eszközeinek segítségével forgatni nem volt szabad: a teológusoknak mindent úgy kellett elfogadni, a mint meg vala írva az isten lelke által ihletett próféták és evangyelisták által. — Mióta azonban a reformáció kimondotta a bibliára nézve a szabad vizsgálódás elveit: azóta a kritika a bibliai iratok authenticitásának kérdése és tartalmának

Vagy emlékszik-e, mikor eljött a válás fájdalmas órája, mint kértem, mint könyörögtem, hogy váljon el attól, kit nem szeret, elmegyünk messze, hegyek koszoruzta kies völgybe, egy kis faluba, hová nem hat el a világ zaja, hol az emberek oly jók, hol szerelmünket nem fogja háborgatni semmi; én fogok dolgozni, küzdeni lázasan, hévvel, szorgalommal, hogy boldogok, hogy megelégedettek legyünk.

Ezt mondtam, erre kértem akkor s Nagyságos asszonyom mélyen elgondolkozva, hosszasan nézett rám, majd arra az aranyhaju, szőke gyermekre s gyorsan megcsókolta, miközben sűrű könnyecseppek gördültek alá arczán s erélyes és fájdalmas, elfojtó hangon mondta: „Nem, nem és soha nem, mert nem lehet!“ Én nem értettem akkor, mert nem tudtam megérteni; csak azt tudom, hogy elváltunk. Ön Nagyságos asszonyom hazament férjéhez, ki Önt imádta, de kit Ön nem szeretett; én pedig mentem, bolyongtam tovább a nagy világban.

Azóta tiz hosszú esztendő telt el!

Én ezalatt belevegyültem az élet zajába, kerestem a vidámságot, az örömet, hogy feledjek. Felkerestem a kártyajátzók éjjeli seregét titkos barlangjukban s halomra nyertem el pénzüket s midőn láttam asztaluktól felkelni ama kiaszott, szenvedélyes alakokat pénzüktől kifosztva, rémület és fájdalom fogott el. Eh, vegyétek vissza pénzeteket, ne tapadjon az én lelkemhez pénzeteknek átkos emléke; hisz' a mit keresek, a mi után futok, pénzetek árán úgy sem szerezhetem meg és sietve hagytam ott a barlangot, melyben minden perc pokoli fájdalommal nehezedett lelkemre.

gaz megismerése tekintetében nagy eredményeket mutat fel. Különösen a múlt század az, a melyben erősebben fellendült a szabad vizsgálódás s nagy lépteket tett előre a biblia kritika. És bár tagadhatatlan, hogy a bibliai szabad vizsgálódás bámulatossá eredményeket mutat fel úgy az ó, mint az új-szövetségi irodalom terén: miadazáltal vannak még ma is és lesznek századok múlva is oly vitás kérdések, a melyekre pozitív feleletet adni még nem tudunk, s talán nem is fogunk tudni soha.

Mellőzve jelen alkalommal azoknak a nagy kérdéseknek felsorolását, a melyekre a biblia kritika a tudomány világánál megfelelt: mellőzve azokét is, a melyek még vita tárgyát képezik: jelen értekezésünk egy nem első, de nem is utolsó rangú vitás kérdéssel óhajt foglalkozni, t. i. azzal, hogy miért árulta el Júdás Jézust?

Egyesek előtt talán még ma is különös, sőt léha kérdésnek is tűnhetik ez fel, a kik gúnyos mosolylyal így szólhatnak: Hogy lehet ily kérdést feltenni? Hiszen világosan megvan írva a bibliában, hogy 30 ezüst pénzért árulta el! Nos hát a kik e kérdést mosolylyal fogadják, azok a szabad vizsgálódást bizony szépségesen szegreakasztották! Igaz, hogy sokat hallunk, gyakran olvasunk a Júdás-csókról, a Júdás-módra való viselkedésről, a 30 ezüst pénz kísértéséről, de közülünk bizony kevésnek jut eszébe kételkedni a biblia idevonatkozó tudósításaiban. Legyen szabad nekünk ez alkalommal kételkedni. — Mielőtt, azonban kételkedésünk jogos alapját s a jogos alapon álló érveket felsorolnánk: vizsgáljuk magát a történetet a synoptikus evangéliumok tudósításában, hogy azután megkísérlelhessük a józan ész és lélektan törvényeinek kellő figyelembe vételével megalkotni Júdás jellem-képét s bizonyítani a rendelkezésünkre álló adatok alapján azt, hogy *Júdás* tettét tulajdonképen *nem árulási szándék*ból, hanem egészen más intenióból hajtotta végre.

A virágvasárnapi demonstráció után 3; a páscha

Tovább mentem, tovább kerestem a boldogságot. Belevegyltem éjjeli tivornyázók csoportjába, átdözsöltem egyik éjt a másik után, de ez sem boldogított, sőt a veszteség, az édes, szép idők fájó emléke annál erősebben, annál kinosabban tépdésték lelkemet. Majd komoly munkához fogtam, küzdöttem, dolgoztam, remélve, hogy a létért való küzdelemben nem fog bántani a múlt fájó emléke. Mind hiába, mind hasztalan volt; kísért folyton a bánat, a fájó emlék, mint árnyék az alakot.

Mig én így éveken át kétségbe esve küzdtem önmagammal s harcoltam a végzet ellen s futottam az elérhetetlen után, Ön Nagyságos asszonyom rég elfeledett s a múlt idők emléke is rég eltűnt szívéből; felváltotta azt a családi élet öröme s minden fájdalmat enyhítő, minden szenvedést gyógyító boldogsága. S ha néha-néha azért mégis felujult lelkében az elmúlt szép idő, mosolylyal gondolt arra, mint ifju szívének bohó ábrándjaira; elvégre is mit tartozott már Önre a múlt, boldoggá tette a családi élet s a mit keresett, — a boldogságot, — megadta a család.

Ne gondolja azonban Nagyságos asszonyom, hogy azért idézem fel most a múlt emlékeit, hogy nyugalmát s boldogságát zavarjam! Oh nem! Minek tépnék ki abból a koszorúból, — melynek neve: családi boldogság, — egy levelet is? Nekem nem használna, Önnek pedig fájdalmat okozna. Oh nem, nem ez a célom, hanem hogy megmondjam Önnek, hogy én is boldog vagyok s a boldogság napjának fényes sugaránál oly jól esett a *multa* gondolni.

Megleltem azt, a mit kerestem, megtaláltam, a mi

ünnepe előtt 2 nappal (szerdán) a synedrium kiadja a parancsot, hogy Jézust el kell fogni; a miről valamilyen Júdás is értesül s felkeresve a főpapokat; ajánlatot tesz nekik, hogy Jézus tartózkodási helyét elárulja. Azok az ajánlatot szívesen fogadják s Máté előadása szerint vizsontszolgálat fejében rendelnek neki 30 ezüst pénzt.* És mi történik?... Teljesíti-e Júdás ígérését? Igen, teljesíti. Csütörtökön éjjel a páschavacsora után a Gecsemáné kertben tartózkodó Jézus-hoz vezeti a főpapoktól, irástudóktól és a nép véneitől küldött fegyveres csapatot. Jézus ennek láttára első pillanatban menekülésre gondol, mert Máté szerint ezt kiáltja oda az örökül allított, de álomba merült tanítványoknak: Keljete fel, fussunk! [*Ἔγχεσθε, ἀγαπαι.*] A szolga had nyomban körülveszi Jézust, a mikor is a vele levők közül, — hogy ki, nem tudni, — fegyvert fog, hogy kiszabadítsa őt azok kezei közül, de a mester nem enged fegyvert fogni. Belátván, hogy menekülési terve kivihetetlen, a legnagyobb felháborodással fordul a szolgacsapathoz s teljes önérettel hányja szemökre a durva és kiméletlen támadást mondván: „Mint egy latorra, úgy jöttetek, fegyverekkel és fustélyokkal, hogy megfognátok engemet, jóllehet minden napon ti nálatok ültem, tanítván a templomban és nem fogtatok meg engemet.“ De imponáló fellépésére a szolgák mit sem adva, mint foglyot a synedrium elé viszik, a mely Kajafás főpapnál gyűlt össze. A vele volt tanítványok közül egyedül Péter az, a ki várva hogy mi fog történni, elkíséri őt a főpap házáig; — a többiek már előbb az elfogatás első pillanatában elfutottak. — A synedrium Jézust, mint istenkáromlót és a fennálló vallásos rendszer felforgatóját halálra ítéli. Miután azonban a halálos ítélet végrehajtása nem tartozott hatáskörébe, — pénteken reggel a főpapok és vének a synedrium tagjaival egyetértőleg a halálos ítéletet megerősítés és végrehajtás végett Pilátushoz a

* Márk és Lukács evangélisták az összeg mennyiségéről nem tesznek említést.

után futottam, a boldogságot. Megtaláltam két fénylő szem sugarában, egy szőke kis leány fekete szemében.

Emlékszik Ön, Nagyságos asszonyom a Bartaházyék mulatságára? Volt ott egy fehérruhás angyalarczu kis leány, kinek mosolya édes, kedves volt, mint a menyország minden boldogsága; szemének tekintete mély, kápráztató és el ragadó, úgy hatott reám, midőn megláttam, mintha a multnak egy-egy édes jelenete ujluna meg a valóságban, mintha Önt látnám magam előtt arczának angyali jóságával, szemének mély ábrándos tekintetével. Igen, igen mintha Önt láttam volna magam előtt, mert az az elragadó, bájos leány, az az aranyhaju, angyal arczu kicsike leányka, a ki édesen fonta karját nyakam köré s oly édesen tudta mondani az ő gyermekies csengő hangján: „Kedves Bandi bácsi!“ ez a leányka pedig az Ön leánya.

Most már Nagyságos asszonyom csakis Önön áll, hogy az a boldogság, melyre oly sokáig vártam, mely után annyi időn át epedve futottam s a melyet másodszer kedves leányának ábrándos szemében feltaláltam, állandó legyen; mert én ezt a leánykát szeretem, imádom; szeretem azzal a hévvel, a melylyel Önnek szerelmemet megvallottam, szeretem azzal a szenvedélylyel, a melylyel Önt arra akartam bírni, hogy váljon el attól, a kit nem szeret s épen azért, hogy oly erős volt, hogy tudott parancsolni szívének, szentnek tartván a hitvesi hűséget s remélve, hogy leánya az anyja leánya, bátor vagyok kezét megkérni.

Most már azt hiszem, hogy azt a boldogságot, a melyet az „Édes Erzsikém“ „Nem“-je oly messze üzött

római helytartóhoz terjesztik. — Máté előadása szerint Judás, mielőtt Pilátus a synedrion ítéletét megerősítene, megbánván tettét: visszaviszi a 30 ezüst pénzt azoknak, a kiktől kapta, és — felakasztja magát. Van még egy előadás a Judás haláláról a Cselek. K. I. 18-ben a mit úgy kell érteni, hogy talán villám üttötte le. — A 30 ezüst pénzen, miután nem szabad a templom kincsei közé tenni, — a főpapok egy fazekastól egy darab földet vesznek az idegenek temetkezési helyéül a mely aztán vér-mezejének neveztetik „mind e mai napig.” — Pilátus s a római helytartó (kiről a kihallgatás alkalmával tanúsított magaviseletéből ítélve fel lehet tenni, hogy ismerte Jézus igazi intentióját s nem értette félre mint tanítványai) kihallgatta Jézust s mint politikai forradalmára kimondja hivatalosan a halálos ítéletet, a melyet még az nap végre is hajtatt.*) — Ime röviden az árulás története, melyet most már ismerve, — vizsgáljuk, hogy mi volt Judás tettének rugója, indító oka. Márk és Lukács szerint, a pénz, Máté szerint 30 ezüst pénz. Szerintünk nem ez volt az oka hanem egészen más valami. Máté a XXVII. f. 9. versében Jeremiás próféta jóslatára hivatkozik ugyan a 30 ezüst pénzt illetőleg, de a mit idéz, az voltaképen *Zakariás XI. 13. verséből való, és szerintünk az egésze 30 ezüst pénzes rege a Zakariás profécziájában egy hibásan olvasott, meg nem értett s félremagyarózott textusnak (XI. 12—13) messiaticus értelmezése.* Az idézett helyen tulajdonképen az áll, hogy a próféta, kit Jáhvé a nép pásztorává tett, megújja a háladatlan hivatal s fizetését vagy felmentését kéri, — s 30 ezüst pénz adnak neki. Jáhvé az összeget, mint hitvány jutalmat a próféta által, — mint képviselője által — az úr házában levő *kincstárba* vetteti. — Ime világosan érthető, hogy e passus Judás árulásával így semmi nemű összeköttetésbe nem hozható, mert hiszen árulásról itt szó sincs. A 13-ik versben az *אֶל־הַיָּצִיר* szavak hibás olvasása folytán jöhetett létre a hamis felfogás.

* V. ö. Máté XXVI. Márk. XIV. Luk. XXII. fejezetei.

tőlem, miután feltaláltam, a kedves „Nagyságos aszszonyom” „Igen” szava állandóvá és örökké fogja tenni!

Válaszát várja

kézcsókoló hive

Bátky Bandi.

II.

Kedves Bátky!

Ugy, ugy, csak szidjon magában jól össze, csak haragudjék rám; elismerem, hogy megérdemlem. Nem is védekezem ellene, hanem mint bűnbánó, alázatosan vezekelni fogok.

Tudom, hogy fáj Önnek a hosszú hallgatás s teher, kín a várakozás; de nézze csak, ne haragudjék már, hiszen keze közt van levelem, már olvassa s szinte látom, hogy... no de nem, nem lehet az, hogy maga haragudjék, nem; óh hisz tudom én, hogy maga nem is haragszik, hanem... ugy, ugy na, látja, ez áll magának jól, egyet-egyét mosolyog az én lelkiismeretes gyónásomon.

Jaj Istenem! majd el is felejttem, én magának gyónni akarok és a helyett itt fecsegek össze-vissza. Nos hát nallja...

Azt hiszi ugy-e, hogy most valami nagy okkal fogok előhozakodni, gazdasági sürgős teendőkkal, zsúrokkal, mulatságokkal, vendégeskedéssel, mert tudom, hogy maga ilyenekre gondol; de nem, látja kedves Báthy, én ezt nem teszem pedig tehetném, hiszen igazán megvallva ez a nyári két hónap a gazdasági praxisomat ugyanám derekasan igénybe vette, mert tudja, gazdaszonyt olyat, aki valamire való s a kiben az ember nyugodtan bízhatik, így nyáron át igen nehezen kap az ember; hát tudja

És pedig szerintünk úgy, hogy az eredeti *אֶל־הַיָּצִיר* szóból (*אֶל־הַיָּצִיר*-tól) diktálás után történt másolás alkalmával *fültévedés* folytán iratott *אֶל־הַיָּצִיר* a mi már *fazekast, cserepest* jelent és nem *kincstárt*.¹⁾ *Hitzig*²⁾ úgy vélekedik hogy az *אֶל־הַיָּצִיר* két önhangzó között *אֶל־הַיָּצִיר*-dá erősödött. Inkább valószínű azonban a *fültévedés*. Szerintünk a 30 ezüst pénzre és a fazekasra vonatkozó rege idézett helyről van véve, mert ha helyesen olvasták és félre nem magyarázták volna az érintett passust, akkor talán a fazekastól vett föld regéje nem is állott volna elő. A dolog szerintünk úgy áll, hogy mikor az apostoli korban gondolkozni kezdtek egyesek a Jézus élettörténete felett, mindig lapozták az írásokat s a jóslatokat olvasgatva gyakran találtak oly helyeket, melyek — bár lényegükben nem voltak messiaticusok, — de az ő felfogásukban, — miután egyeztek a történetekkel — azokká lettek, vagy pedig sok dologra nézve úgy vélekedtek, hogy miután ez meg ez meg van írva, meg van jósolva, ráfogták, hogy feltétlenül így kellett történni, — pedig nem úgy történt a dolog a valóságban. A mythosok tehát úgy keletkeztek, hogy vagy a megtörtént dolgot hozták kapcsolatba az írásokkal, vagy pedig úgy fogták fel a jóslatokat, még ha nem azok is, mint a melyeknek Jézusban valósággal be kellett teljesedniök. Valószínű, hogy az utóbbi módon jött létre a 30 ezüst pénzről és fazekas-földjéről szóló elbeszélés. A fazekas-földről Máté azt mondja, hogy „az a mező *vérmezejének* hivattatott mind e mai napig” (XXVI. f. 8. v.) E mondásban a „mind e mai napig” kifejezés világosan elárulja, hogy a *vérmező* elnevezés sokkal korábbi keletű, mint a Zak. id. helye alapján létrejött legenda s valószínű, hogy már ősi időktől fogva e nevet viselte valamely mező Jeruzsálem mellett.

¹⁾ A legnagyobb elismeréssel kell adóznunk a biblia revisoroknak, a kik a *אֶל־הַיָּצִיר*-t Károlitól eltérőleg nagyon helyesen *kincstárral* fordították.

²⁾ Kurzgef. exeg. Handb. 392. lap.

lelkem, bizony nekem magamnak kellett a dolog végire állnom, most egyszerre csak megleptek a vendégek; a zselezsényi járásbíróék itt töltötték az egész vakációt, azután meg a tanyákról Kormosék és Bartháék is be-be rándultak, mert Kormos, a járásbíró lelki-testi barátja mindakettőnek; azután meg nekünk csak el kellett egyikhez is, másikhöz is menni, s ebből értheti elfoglaltságomat; de látja én erre még sem hivatkozom, hiszen annyi rövidke kis időt csak tudtam volna szakítani magamnak, hogy önnök irjak. Nem ez volt hát az ok! De hát mi? Kérdezi most Ön! Micsoda? Óh kedves Bátky, még most sem az, a mit Ön gondol. Ismerem én magának a gondolatjárását. Most tudom, azt gondolja, hogy biztosan emlékezni sem akarok már a multa, Önt ismerni sem akarom, gondolja, hogy azok az egykori sebek régen beheggedtek s én boldog és vidám vagyok s a multnak emléke sem él többé lelkemben.

Nem tagadom, vétkeznék, ha azt mondanám, hogy nem vagyok boldog, hiszem az a négy szép gyermek, mosolygó piros arcuzal, mint ifjú leány álmaim legszebb képének a megvalósulása oly boldogsággal tölt el, mihez fogható nem ismerek, azután meg „ó”, tudja, ó, akit egykor nem tudtam szeretni, de a ki ezt soha, de soha nem fogja megtudni, olyan jó hozzám, hogy nem mernék többé eléje kerülni, ha azt mondanám csak egy szóval is, hogy mellette nem vagyok boldog; nem azt nem tehetem, hiszen akkor megverne az Isten és mégis látja, magok férfiak nem ismerik az asszonyokat. Önök azt hiszik, hogy a nő akkor boldog, ha fényben, pompában ott lépdelhet előkelő férje karján. Óh, nagyon csalódnak, kedves uraim, a nő akkor csak hivatását, csak

Ha a feltámadási hitrege*) tisztán az ó-szövetségi írásokra s az azokban foglalt bizonyítékokra, mint forrásra vihető vissza: miért ne lehetne azt állítani, hogy a 30 ezüst pénzről és földvételről szóló mythosok forrásaiul is az *írások* tekintendők? Ha előállhattak a betlehem-i származásról, szüztől születésről, az üres sírról, Krisztus visszajöveteléről szóló mythosok: miért ne keletkezhetett volna a 30 ezüst pénzes árulásról és vérmezőről szóló rege? — Igen, előállottak ezek és pedig nem a levegőből, — hanem az írások alapján. — Így kellett annak az árulásnak történni, mert az írások nem csalhatnak! És őket e hit megnyugtatta, boldogokká tette. De hát miért is ne? Hiszen, mindenkit csak a maga hite boldogíthat. És ez valóban így van jól. — Ők szent elhatározással keresték az írásokban a Judás gonosz tettének indító-okát, s miután keresték, hitök szerint meg is találták az érintett profécziában.

De hát ha nem fogadjuk el a 30 ezüst pénzt indító okul, az a kérdés hogy miképen értsük hát a Judás árulását? Vagyis miféle okot vagy okokat kell feltételeznünk tette rugójának, eljárása indító okának, Jézussal szemben tanúsított magaviseletének és annak, hogy maga ítélje magát halálra, hogy saját kezével vessen véget életének? Hogy e kérdésekre határozott s elfogadható feleleteket adhassunk, s Judásról ne egyéni szempont s felfogás szerint mondjunk ítéletet: legelső teendők, hogy helyezzük magunkat azon kor eszmevilágába, vallásos felfogásába, most csak ez esetben tudunk magunknak róla helyes véleményt alkotni, s igazságos ítéletet mondani.

Abban az időben, mikor Jézus nyilvánosan fellépett, a messiási eszme igen élénken foglalkoztatta a zsidók lelkét. A nemzeti önértetere oly büszke izraelita vágyva-vágyott egy jobb kor után, a mikor majd lerázza görnyedező vállaikról a római uralom igáját,

*) Lásd P. Nagy Gusztáv husvét-i cikksorozatát a „Sárospataki Lapok“ 1882-ik évt.

kötelességét teljesíti, a nő csak akkor boldog igazán, ha elvonulva a világtól, nem zavarja semmi, csak magának és emlékének él. Oh mily boldog perczek az ilyenek! a magány néma csendjében körül zsongják a múltak emléke a múltból, pótolja a jelennek minden sivárságát és zordságát. Látja, látja, hát én erre is elmondom, hogy így is boldog vagyok, boldog visszaemlékezés szülte e sorokat is — és mégis, látja, nem ez az ok, a miért csak most írok, hanem — no találja ki!

Nem, nem, azt maga nem tudja kitalálni, hisz maga nem ismeri az anyai hivatást, az anyai tisztet. Az anyára az ég igen nagy és nehéz tisztet mért!

Emlékszik úgy-e, mire kért engem. Levelének rövid veleje az, hogy adjam oda lányomat Önnek. Ez volt hát, Önnek az a kérése volt hát az, a mi miatt válaszom eddig késelt. Lehet, Ön előtt furcsának tűnik fel s Önt nem tudná magyarázatát találni, hogy mért késtem én a válaszával egy oly dologban, mely épen sürgősséget igényel.

Hát hogy ne is törje rajta a fejét, megmondom.

Az édes anyának leánya jövő boldogságáért aggodó szive volt, az, a mi nem engedte, hogy Önnek azonnal válaszoljak. Az ön kérése felköltötte szívem aggodalmát, szívem pedig megnyugtató választ akart adni.

Igaz, hogy a válasz rövid így is, úgy is; „Igen“-ből, vagy „Nem“-ből állott volna akkor, ezek egyikéből áll most is. De látja, ha én akkor elhamarkodva azt írom Önnek, hogy „Igen“ odaadom lányom Önhöz s később talán egy keserű csalódással kellett volna megbánom elhamarkodott tettemet, nem találván fel önök egymásban azt, a kit kerestek, úgy-e csak az én szívem sajgott volna

függetlenek és szabadok lesznek, a mikor majd a boldogság ragyogó hajnala felhasad Jáhvé választott népére.

És csodálkozhatunk-e azon, ha az ilyen gondolatokat tápláló kegyes zsidó lelkek Jézusban, a lánglelkű profétában többet, nagyobbat láttak egy Ker. Jánosnál, egy Jeremiásnál, vagy akármelyik nagy profétánál? Csodálkozhatunk-e azon, hogy attól a pillanattól kezdve, mikor Péter kimondta Jézusra a végzetess végeredményében tragikus horderejű kifejezést, hogy „te vagy a messiás!“ — bár megtiltja tanítványainak, hogy ezt tovább adják, — őt, Jezust tartják a messiásnak, s benne látják azt a Daviditát, a ki majd politikai térre fog lépni, a kinek felséges programja nem más lesz, mint az, hogy a Dávid összeomlott királyi trónusát egy még eddig példátlan sikerű függetlenségi harc után régi fényébe, hajdani dicsőségébe visszahelyezve, megalapítója lesz a zsidó nemzeti uralomnak, egy hatalmas zsidó birodalomnak, a melynek fenhatósága alá fog tartozni az egész világ. Igen, ők ezt hitték, ők így gondolkodtak. Annyira el voltak telve e gondolattal s a nagy jövő utáni sóvárgással, hogy virágvasárnapján mar abban a boldog meggyőződésben ringatták ábrándos lelküket, hogy itt az ideje már ünnepelni a nagy királyt, az önnálló s független Zsidóország megalapítóját s csak úgy zeng a Hozsánna kiáltás előtte és utána!

Jézus, mikor üdvözölte Pétert az ő nyilatkozatáért, — abban a szent meggyőződésben volt, hogy Péter és tanítványtársai őt megértették s őt olyan értelemben tartják messiásnak, mint a milyen értelemben ő magát annak tartja.² Ő azt hitte, hogy a virágvasárnap

1) Máté XVI 16

2) Megjegyezhetjük e helyen, hogy Jézus a messiás elnevezést csak eszköznek tekintette terve kivitelére, — s csak bölcös és tapintatos alkalmazkodásból fogadta el tanítványai részéről — hogy a társadalmat majd annál könnyebben megnyerhesse Isten országának. Jó lélekkel hitte, hogy a messiási eszmét képes lesz átalakítani. Nagy G. előadásai a „Bibliái vallástan“-ból.

legjobban az Önök boldogtalansága miatt? Vagy ha azt mondom, hogy „Nem!“ s később Önt is boldogtalannak látnám, egy más nőt hordozva jobbján s lányomat is boldogtalannak tudnám egy nem szeretett férfi oldalán, nem magamnak tehetnék-e akkor is szemrehányást?

Ezért az én aggodó édes anyai szívem kereste, vizsgálta az okokat, melyekből meggyőződhetett, hogy szívöket csakugyan a tiszta szerelem szötte frigy köti össze. Ezt pedig kitudni, megismerni, nem könnyen lehet, mert az első meghatottság, az első pir az arcon, még nem mindig a szerelem jelle. Férfi és nő ellentétes természetek lévén, hatniok kell egymásra, de hogy igaz szerelem hatja át szívöket, ezt nem lehet megtudni egyszerre, egyenesen, kerülő utakon, az elejtett szóból, egy önfeledt pillanattól lehet annak a megtudásához jutni.

Ezt az elejtett szót s önfeledt pillanatot kerestem én s örömmel irhatom meg Önnek, hogy lányom Önt szereti, szereti úgy, ahogy Isten szeretni megengedte.

Most már csak Önön van a sor. Én hiszem, tudom, mert olyannak ismertem Önt meg, hogy Önnel az igaz szerelem iratta ama levelet. Midőn azért örömmel egyezem bele frigyökbe, remélem egyiköknek sem lesz oka megbánni lépését, Önnek pedig legkevésbé, mert ne feledje, hogy az a szőke kis lány, a kit a Bartaházyék mulatságán megszeretett, az teljesen az „anyja lánya!“

Azért midőn frigyökre édes anyai áldásomat adom, örömmel várjuk Önt ölelő karjaink közé s a viszontlátásig is forró üdvözlét küldi önnek, szerető

„Anyósa.“

akciózó őt mint prófétát és az ő elveit, tanait illeti. És megtörtént a nagy félreértés, a miről a tanítványok és a nép természetesen mit sem sejtettek; egy olyan félreértés, a melyhez hasonlót a történelem, mióta a föld tengeje körül forog, — nem tud felmutatni, mert embert soha annyira félre nem ismertek, félre nem értettek, mint őt. — Igazán mily csodálatos végzete a sorsnak, mikor éppen a legmagasabb intelligenciájú, a legtisztább vallásos felfogású, a legtökéletesebb isten fogalommal bíró, — s asszonytól születettek közt utólérhetetlen szellemi szintájón álló nagy prófétát ért és ismer félre az avatatlan tömeg!

Most már áttérhetünk arra, hogy szerintünk mi-féle okok bírták Júdást arra a nagy lépésre. E helyen nem lesz felesleges, ha Jézus két leghíresebb életírójának *Strausz*nak és *Renán*nak ide vonatkozó nézetét röviden felemlítjük. *Strausz*,¹⁾ a 30 ezüst pénzt nem tekinti az árulás okának, de azért az a fölött való találgatásba, hogy mi indította Júdást tettének végrehajtására, — nem hajlandó belemenni. *Renán* szerint a *pénzvágy*, — a melyet a synoptikusok említenek a bűn okául. — nem elég annak megmagyarázására. — Mint látszik ő is könnyedén végez a dologgal, mint *Strausz* s oda nyilatkozik, hogy „ezen szerencsétlen ember megfoghatatlan okokból elárulta mesterét.“²⁾ Szerintünk, ha lélektanilag vizsgáljuk tettének okait, ezek az okok nem oly megfoghatatlanok, mint a milyeneknek *Renán* képzei. — Lehetetlen itt említés nélkül hagyni dr. *Ferenczy József* volt kassai ref. lelkész és esperesnek felfogását, a ki Júdásról szóló doktori értekezésében³⁾ az *uralomvágyra* alapította az árulás tényeinek megfejtését. Mi a dr. *Ferenczy* féle felfogásnak vagyunk ugyan a hívei, de azért nem tudjuk Júdást oly kegyetlenül elítélni; oly elvetemült s alávaló embernek tartani mint ő. Sőt ha szigorúan vesszük a tényállást vizsgálás alá, nem is az uralomvágy sarkalta őt közvetlenül tette végrehajtására, hanem az, hogy Jézus előtt érdemet szerezzen.

Az mindenesetre kétségbe vonhatatlan, hogy a mily tévesen gondolkoztak Júdás kortársai Jézus felől, mint messiás felől, ép oly tévesen gondolkozott ő is. És szabad-e ezen csodálkoznunk? Lehet-e őt ezért oly kegyetlenül elítélnünk? Nem! mert hiszen ő is, mint mindenik kortársa, a korszellem befolyása alatt állott. Régen elfogadott, megdönthetetlen igazság az, hogy minden egyén korának gyermeke s merőben kora közvéleményének hatása alatt áll. Miért képezett volna hát egyedül ő kivételt? Ha azokban a tanítványokra nézve annyira felejthetetlen jelenet (mikor Péter Jézust messiásnak nevezte) után következő napokban, — mikor már az elsőségért való versengés megkezdődött; — a Zebedus fiúknak anyja Salome feljogosítva érzi magát arra, hogy ő azzal a merész kéréssel forduljon Jézushoz, hogy az ő két fia, Jakab és János üljön majd az ő országában egyik jobb- a másik a balkeze felől⁴⁾; — ha Péterben van annyi bátorság, hogy a leczkértető, a követelőző hanghoz hasonló modorban megkérdezze a mestert, hogy miután ők — t. i. a tanítványok — mindent elhagytak s hűségesen követik őt: vajjon meg lesz-e majd megérdemelt jutalmuk:⁴⁾ kérdezzük, miért ne tarthatta volna magát Judás autentikusnak arra, hogy az istenországának fundamentumát megvető nagy forradalomhoz az első lökést ő adja meg az által, hogy Jézust, ezt a Dáviditát akcióra készítse,

munkára sarkalja? — Ő ugyanis csütörtökön estve, mikor a szolgálakat Jézushoz vezeté, úgy gondolkozhatott, hogy a késedelmező Jézust ez által mintegy provokálni, kényszeríteni fogja a nagy jelentőségű, nagy horderejű forradalom megkezdésére, s kénytelen lesz végre valahára a mozgalom élére állni. — Itt az idő — gondolja magában, nincs már mit késlekedni! Holnapután, szombaton már késő, mert kezdődik a nagy ünnep, a mikor nem lehet revolutiót indítani. Egy nap van még. a mely a nagy ünnepig alkalmas a cél kivitelére: a holnapi nap, a péntek és ez az egy nap elég arra, hogy a messiás megalapítsa az isten országát. — Óh mint hajthatta a lélek, mint űzhette, sarkalkatta a vágy mielőbb látni Jézust a csillogó királyi trónuson s a tanítványokat a körülte levő 12 széken ítélve Izreál 12 nemzetsége fölött. Talán már el is rendezte, talán már meg is állapította képzeletében, hogy kik is fognak hát ülni a főhelyeken, jobb- és balkeze felől? . . .

És e helyen önként támad lelkünkben a kérdés: vajjon Júdás odaképzelte e magát a 12 szék valamelyikébe? Eljárása arra enged következtetni, hogy tette által, — mely szerint ő a forradalom tulajdonképeni megkezdője — Jézus előtt érdemre akart szert tenni, Péternek, Jakabnak, Jánosnak szerinte már bizonyos a kitüntetése, mert nekik már van érdemük, — hát csak neki ne legyen, csak ő maradjon kitüntetés nélkül? . . . Szerintünk odaképzelte magát a 12 szék valamelyikébe, gondolván, hogy tettének meg lesz az óhajta várt eredménye.

De számítása balúl ütött ki. Reménye nem teljesedett be. . . . Ábránd képei, melyeket oly nagy lelki gyönyörrel szövögetett, egy pillanat alatt szétfoszlottak eltűntek, mint a pára. . . . Ő azt hitte, azt remélte, hogy az isteni hatalmú mester, a ki már eddig elé is oly sok és nagy csodát tett, — abban a pillanatban, mikor odavezeti a synedrium fegyveres szolgálait: kezébe veszi a forradalom legyőzhetlen zászlaját, kikiáltja harsány hangon a jelszót, hogy: fegyverre hazafiak! Le a zsarnok Rómával! — Parancsol az az angyalok ezreinek, a kik nyomban leszállanak s lángpalloaikkal legyőzik az ádáz ellenséget; ő azt hitte, azt remélte, hogy a világra szóló istenországa így fog megalapíttatni; teljesen meg volt győződve a felől, hogy az istentől küldött messiás szent és sérthetetlen, s hogy halálos veszedelembé sodortassék, azt egynek tartotta a lehetetlenséggel. — Valószínű, hogy az az ember is ilyen és ezekhez hasonló gondolatok között huzta ki kardját a synedrium szolgálainak megérkezésekor, — a ki bizonyosan a Júdás emberei közé tartozott. — És midőn látnia kell Júdásnak azt, hogy Jézus, a helyett, hogy fegyverre szólítaná a hazafiakat s maga állana a mozgalom élére; éppen ellenkező eljárást tanúsít, a mikor nem csak hogy fegyvert nem enged fogni, hanem még e helyett gyáván, minden hozzá méltó s tőle méltán megvárható határozott fellépés nélkül hagyja magát elfogatni, ő, a szentnek sérthetetlennek hitt messiás, a sepredék szolgálak által: első pillanatban talán nem hisz szemeink; talán álmoképet vél látni; — majd felocsúdva kinos helyzetéből, felismeri a szomorú valót s keserű csalódásában metsző fájdalom hatja át lelkét, emésztő nyugtalanság tépi szívét, mert be kell látnia, hogy csalódott; csalódott úgy mint még ember soha e földön. — Hite összetört, elszakadtak utolsó reményszálai is az önmagával való meghasonlás kinos percében kétségbeesik; úgy érzi, hogy nem képes tovább elviselni e nagy csalódásnak lelkére gyakorolt hatását, a mely annyira megzavarja lelkének egyensúlyát, hogy

1) Das Leben Jesu für das deutsche Volk Leipzig 1864. 273. 1.

2) *Renan*: Jézus élete. Ford. Torkos J. Pest, 1870. 33—9; 40 1.

3) Ismertetését lásd a Prot. Tud. Szemle 1869. évf. 202—208 1.

4) Máté XX. 20—21.

be sem várva a kivégzést — önmaga itéli magát halálra — öngyilkossá lesz, felakasztván magát egy fára. — És épen ez a tette, t. i., hogy öngyilkosságot követett el — igazolja a legfényesebben azt, hogy ő tettét nem árulási szándékból hajtotta végre, hanem egészen más intenióból. Ő teljes jóhiszeműséggel vezette Jézushoz a synedrium küldötteit; abban az édes reménységben, hogy a mester előtt ez által *kitünteti magát, érdemet szerez, jó indulatát megnyeri*, mert hiszen bátor eljárása által *okot, alkalmat ad* a messiási program megvalósítására. — Ha az volt célja, hogy pénzre tegyen szert, miután ebbeli terve sikerült, — miért kellett öngyilkossá lennie? A józan ész és lélektan törvényei szerint lehetetlen, hogy egy ember, a ki 30 ezüst pénzért — tehát pénz-vágyból, — eladva mesterét, vagy akarkit is, ne kívánjon tovább élni, akkor, a mikor az árulás díja a kezébe van, a mikor épen örülnie kellene annak, hogy terve jól ütött ki, a mikor már nyugot lehet, mert megszolgált a kapott díjért. Ha 30 ezüst pénzért árulta volna el, akkor, — miután ígéretét teljesítette, — örvendezve tovább kellett volna állania s nem lett volna szabad kétségbeesnie s elveszteni lelkének egyensúlyát. Egy áruló, egy elvetemült gazember bizony nem akasztja fel magát azért, mert terve sikerül, hanem talán épen az ellenkező esetben, — ha ugyan van hozzá elég lelki ereje. Nem azért lett Júdás öngyilkossá, mintha megbánta volna tettét, mintha az árulásnak sötét bélyegét ütötte volna saját lelkére; hanem azért, mert *csalódott, mert igen csalódott Dávid trónjának fényes reményü örökösében: Jézusban; azért, mert azt hitte, a mit kortársai hittek, hogy ő fogja megszabadítani Izráelt** . . .

Ne illessük hát Judást az árulás merész vádjával, mert hiszen akkor őt alávaló, jellemtelen embernek kellene tartanunk, Ne szórjunk rá annyi átkot, s ne nevezzük őt többé árulónak, mert *tettét nem árulási szándékból hajtotta végre, hanem azért, mert nagy szolgálatot vélt ez által teljesíteni a messiási eszmének.* Ne legyünk oly naivek, hogy tettének okát a 30 pénzben keressük, — ne engedjük meg, hogy e tette jellemére oly sötét foltot vessen; ne tartsuk őt ostobának rosszlelkűnek, mint Renán, hanem úgy álljon előttünk, mint egy Jézushoz őszinte szívvel, igaz tisztelettel ragaszkodó férfiú, a ki szeretett volna mielőbb polgára lenni az érzéki istenországának, a kiről aztán természetesen nem lehet azt allítani, hogy tettét minden önzés és érdek nélkül hajtotta végre, mert azt lehetetlen be nem ismernünk, hogy társai közül ez által mintegy *ki akart tenni, föléjük akart emelkedni, — egy szóval érdemet akart szerezni.*

Ime láthatni tárgyalásunkból, hogy Judás szerepe által méltán vonhatja magára a theologusok figyelmét. És valóban úgy áll a dolog, hogy lélektanilag vizsgálva magata tasát, eljárását: méltó arra, hogy jellemeket a rendelkezésünkre álló adatok alapján megrajzolni igyekezzünk!

Harsányi István.

Debreczen és Sárospatak.

— 1899 május 29—31. —

A minek a megvalósulása elé annyi örömmel s az igaz szeretet sugallta benső lelkesedéssel tekinthetünk, az imé testet öltött. A mint az édes reménykedés a mult évben nem hozott meg, azt megteremtette

*) Luk. XXIV. 20.

most a pünkösti lelkesedés. A debreceni theologusok két évvel ezelőtt adott ígéretüket beváltották; meglátogattak bennünket, pataki theologusokat. Vezetőik voltak *Kiss Áron*, a tiszántúli egyházkerület érdemes püspöke, az egykori pataki diák, továbbá *Balogh Ferenc* theologiai *Dr. Bartha Béla* és *Dr. Kérészi Zoltán* jogés *Dr. Peczkó Ernő* akad. tanárok, s kisérte őket e kedves emlékü úton néhány joghallgató is.

Kedves vendégeink május hó 29-én d. u. 4 óra 33 perckor érkeztek meg szakadó esőben a pataki állomásra, mely a kellemetlen idő dacára is zsúfolásig megtelt a helybeli s vidéki notabilitásokkal, mindkét nembeli akadémiái s gimnáziumi ifjúsággal. Ott láttuk a tanári kar élén *Radácsi György* akad. igazgatót a 4 19 p. érkezett abauji esperest, nt. *Révész Kálmán* kassai lelkészt s *Barthos József*, járási főszolgabíró.

Vendégeinket megérkezésükkor *Radácsi György* fogadta rövid beszéd kíséretében, majd *Barthos József* beszélt szintén röviden Zemplénnvármegye nevében, mire a vezérlő ősz püspök meghatott hangon mondott köszönetet. Erre az egész sereg a viszontlátás, az ismerkedés édes örömétől sugárzó arczczal vonult, az iskola kerten keresztül a Rákóczyak ősi iskolája, a negyedfél-százados kollegium felé, hol az imateremben, az anyyi nagy és magasztos emlékü pillanatot őrző helyen történt az örömmel jött, de örömmel is fogadott s kedves vendégek üdvözlése.

A tanári kar s az egész főiskola nevében *Novák Lajos* theol. dékán és a főiskola lelkésze üdvözölte vendégeinket egy, e látogatás nagyságát és fontosságát igazán átérző szív őszinte örömével, a lelkes beszéd minden szava elárulta, hogy nem csak a főiskola örömet tolmácsolja, nem csak hivatalos tisztét rója le, hanem a saját szívében gerjedező örömmel is őszinte kifejezést ad.

Az igaz lelkesülés pillanatában fogamzott szép beszédre a debreczeniek nevében *Balogh Ferencz*, a debreczeni theologia legidősebb tanára válaszolt egy történelmi reminiscenciákban gazdag szép beszédben. Ezután a pataki theol. ifjúság nevében *Illyés Mihály* theol. elnök üdvözölte a debreczeni theologusokat, kiknek nevében *Bogdán Lajos* szénior köszönte meg a szives fogadtatást. E beszédek elhangzása közben pedig az anyyi babért-szerzett *ifjúsági énekkar* zengette örök szépségü dalait a már annyiszor tanúsított precizitással, dicsérvén ifj. preczentorának *Piskóty Ferencznek* eddigi rátermettségét.

A kölcsönös üdvözlések után a vendégek elszállásolása történt meg, estve pedig a vendégek tiszteletére közvacsora volt a küldöttségi szálláson, majd éjjeltájig, miután előbb egy műkedvelő-előadást végig néztek, a theol. ifjak kölcsönös ismerkedése történt meg a helybeli vendéglőkben.

A látogatás másodnapja kirándulásra volt szánva. Elzarándokoltunk vendégeinkkel helyi alkalmatosságokon, szekeren *Borsiba*, II. Rákóczy Ferencz szülő házához s *Széphalomra*, a Kazinczy mauzoleumhoz.

A zarándok csapat reggel 8 órakor indult Patakról. Ujhely város végén azonban a menetet megállította Zemplénnvármegye és Ujhely város küldöttsége, hol a megye nevében *Mutolay Etele* alispán, a város nevében pedig *dr. Székely Elek* polgármester üdvözölte a vendégeink élén haladó ősz püspököt.

Ezután az egész kiránduló társaság *Fejes István* s.-a.-ujhelyi lelkész s a sárospataki iskola aligondnoka szíves meghívásának tett eleget, ki szíves örömmel látta el őket villás reggelivel.

A házigazda gavallér bőkezősége s a házi asszony lelőtelező kedves szívessége édes emléket hagytak hátra vendégeink szívében, kik nem győzték eléggé dicsérni az újhelyi lelkészlak szépségét, mely méltán díszére válik az újhelyi ev. ref. egyháznak.

Csak ezután történt a kirándulási program első pontjának a megvalósítása, a *Borsiba* való zárandoklás, honnan visszatérve Újhelybe, vendégeink részt vettek a város által adott díszes banketten, melyre megérkezett a mi érdemekben gazdag ősz püspökünk is, *Kún Bertalan*. Vendégeink s a kiránduló társaság tisztelőire a banketten megjelentek a város és megye előkelőségei. A banket benyúlt a délutáni órákba s a lelkes hangulatot csak növelték a lelkes dikciók s az énekkar gyűjtő hatású énekszámái.

Banket után a széphalmi »Kazinczy mauzóleum«-hoz rándultak ki vendégeink a patakiak vezetése alatt s *dr. Peczkó* tanár remek beszéde kíséretében helyezték el kegyeletük adóját, egy pompás szép koszorút, az egykori ellenfél sírjára. Beszélt itt még *Csontos József* gimn. tanár is.

Ezután a kirándulók ismét visszatértek Újhelybe s ezúttal egyenesen Fejes István úr házához, hogy megköszönjék a délelőtti szíves fogadtatást; ez is történetén *Radócsi György* igazgató vezetése alatt visszaindult a menet Sárospatakra, hol még megtekintették a várat, a Rákóczyak egykori erősségét s az allami tanító képezdét, azután pedig a debreczeni ifjak rótták le hálájukat a költészet és jótékonyosság szellemének, koszorút helyezvén *Tompa* és *P. Horváth Mária* szobraira. Amott *Acsay Lajos*, emitt pedig *Juhász Sándor* tették le koszorúikat lelkes és szép szavak kíséretében.

Ez nap este *dísz-vacsora* volt a vendégek tiszteletére, melyen megjelent az egész tanári kar s a helybeli intelligencia, családostól mindannyian. A lelkes hangulatu közvacsora után, melyet az elhangzott szép szónoklatok csak vonzóbbá tettek, táncmulatság volt egész kivilágos-kivirradtig.

Harmadnapra maradt a főiskola nevezetességeinek megtekintése. Reggel 8 órakor istenitisztelet volt a városi templomban, s azután következett a könyvtár, szépművészeti s régészeti múzeum, gyűjtemények, fizikai szertár, a tantermek s kórház megtekintése. Mindezek elvégzése után az együtt töltött napok befejezéséül d. u. 1 órakor egy általános jellegű *közebéd* volt a tornacsarnokban, melyen főtt. *Kún Bertalan* s *Fejes István* is megjelentek s a melyen már a theol. ifjúság is a maga egészében megjelent, hogy ha máskor nem lehetett is együtt vendégeivel, legalább mégis a búcsú pillanatában együtt legyen.

A közebéd egész a késő délutáni órákba nyúlt be, addig tartott, míg csak vendégeinknek indulni nem kellett. Jókedvűen, lelkes hangulatban nem volt hiány, szebbnél szebb szónoklatokkal, lelkes és szellemes dikciók által igyekeztek vendégek és vendéglátók egymásiránti hódolatuknak és tiszteletüknek kifejezést adni.

Végezetre pedig mindnyájan ismét kizarándokoltunk az állomáshoz, hogy kikísérjük s még egy utolsó Isten-hozzádot mondjunk kedves vendégeinknek, kik az itt töltött napokat a mi emlékünkből örökre feledhetlenné, az ősi főiskola annaleseiben pedig történeti nevezetességüvé tették.

A búcsúzás megható volt. Örömsugár az arczokon, a lelkesülés gyémánt cseppjei a szemekben, az öregek valósággal sírtak, az ifjak lángoltak s még egy ölelés, még egy testvéri búcsúcsók s a gőzmasina szinte fékevesztett gyorsasággal röpitette a távol kódéba a kedves vendégeket, kiktől azon édes reménykedéssel váltunk

el, hogy a jövő évi theológus diák-kongresszuson találkozunk.

Adja Isten, hogy úgy legyen!

Az a lelkes, benső testvéri viszony pedig, mely e két ősi intézet vezető szellemei s ifjúsága között kötöttet, az idők folyamán mindinkább erősödjék, mert »*Concordia parvae res crescunt, discordia maxime dilabuntur!*«

Theologus Historicus.

Alfréd de Mussetről.

— Irta: Keményfi. —

Radó Antal jóvoltából a „sivár és elveszett lelkek poétája“ végre magyarul is megszólalt; ötven évvel azután, hogy Franciaországban elhallgatott. *Ariosto* „Órjöngő Loránt“-jának, *Leopardi* verseinek és *Petrarca* szonettjének tehetséges és szorgalmas fordítója ez új könyvében is csillogtatja azt a „magyarító“ talentumát, melynélfogva elsőrendű műfordítóink sorában méltán foglal helyet. *Szász Károly* mesés technikáját, *Abrányi Emil* színes, ragyogó nyelvét nélkülözi ugyan s míg a rímekre fölötte nagy gondot fordít, a lábakra kevésbé ügyel. Láb nélkül még a vers sem haladhat; de úgy látszik, hogy Radó azt tartja, hogy nem a láb a — fő.

Radó fordításának, valamint Musset költészetének tüzetesebb méltatására e helyt nem térek ki. Cikkem csak szerény megemlékezés óhajt lenni a francia költő életének és működésének kiemelkedőbb mozzanatairól, abból az alkalomból, melyet Radó fordítása adott. S minek utána a fordító művéhez sem életrajzi bevezetést, sem széptani méltatást nem csatolt s Mussetről magyarul még úgy szólván senki sem írt: tán lesznek olyanok, a kik e sorok olvasása után kedvet kapnak az „Éjszakák“ költőjének közelebbi ismeretségére s költészetének mélyebb tanulmányozására.

* * *

Főntebb azt mondtuk, hogy Alfred de Musset ötven éve hallgatott el Franciaországban. Bizony szegény Musset 1839-ben, alig 29 éves korában már elvesztette lángeszét. Költői ere kiapadt, képzelete megcsappant, munkakedve lelohadt. 1839-től élete végéig már csak nagyon keveset produkál. Többnyire sakkozni jár a kávéházak füstjébe s múzsája e monoton játék mellett lassan-lassan elalszik. Sakkozni, tömérdek számú cigarettát szívni el s a mi nem éppen mellékes: abszinthot inni. Az élő figurák helyett, melyeket drámáiban mozgatótt, ez időtől fogva fafigurákat léptet ide-oda a koczkatáblán; a múzsa csókját, a múzsa „szent“ ajakát, melyet pedig oly édesen szólaltatott meg az *Éjszakákban*, fölcseréli a „zöld méreg“ serlegével, a nikotinnal s az utczai lányok nem kevésbé mérges ajakával... 1841-ben ír ugyan még egy hosszabb lélekzetű költeményt (*Souvenir*) de ebben is kifejezést nyer a világ, természet s az emberek iránti közömbössége, a midőn a következő akkordokban csendül el:

Semmit se kérdezek, se, zöld-e a határ,
Se, hogy mi várja még az emberi nemet;
Se, föltámasztja-e a mennyei sugár
A mit az ég ma eltemet.

Csak azt ismétlem: Ily tájban, ott meg ott
Szerettem egykoron s szerettek engem is!
Mint kincset őrzi meg lelkem e tudatot
Itt lent s majd fönn a mennyben is.

(Radó ford.)

Az elegánsan, mondhatni feltűnően öltözött gavalér, a kit 1840—1857-ig éjjel-nappal ott lehetett látni a kávéházakban, nem Musset a költő többé. Csak az elmés, hideg, comme il faut megjelenésű világfi, a kinek az orleansi hercegeg olyan jó barátja volt, hogy gondtalan és „munka nélküli hivatal“-t szerzett számára; a ki arról volt híres, hogy „sok szépet irt, de kár, hogy már nem ír“ s a ki többek közt a lángeszű és csélcsep *George Sand*-dal történt olaszthoni kéjutazásával oly irodalmi skandalum részese volt, a minő még Franciaországban is csak egyszer fordul elő egy században.

A szenvedélyek talán azért haltak ki oly korán szívéből, mert már gyermekkorában megnyilatkoztak benne. Egyik életírója, *Paul de Musset*, költőnknek testvérbátyja, följegyzí róla, hogy már négy éves korában heves szerelemre gyuladt egyik unokanővére iránt s — megkérte kezét! A lány megígérte Alfrédnek, hogy senkié másé nem lesz, csak az övé, de hát igyekezzék még nőni egy keveset. Egy-két év múltán azonban az „ideál“ férjhez ment, hűtlen hagyva az ifjú „vőlegényt.“ Alfréd de Musset oly neveltetésben részesült, hogy e házasságról nem volt szabad szólni neki. Titkolták előtte sokáig s csak véletlenségből szóltta el magát egy ízben nagybátyja, a kitől a mikor a kis Musset a valót megtudta, hevesen kifakadt, csalfának bélyegezte egykori „menyasszonyát“ s csak nagy sokára nyugodott bele helyzetébe, akkor, a mikor biztosították, hogy unokahuga, mint asszony is kimondhatatlanul szereti őt.

Szegény Musset! Alig hét éves korában érezte már a keserves szerelem kínjait. Micsoda egy különös szívvel párosította lángelméjét a végzet! Négy éves korában már érez, lelkesül, szerel, rajong — s alig harmincz éves korában már elveszti szeretetét, fogékonyságát, érdeklődését minden iránt, a mi nemes és szép. Eszembe jut *Heine*, a ki szintén nagyon koráért s fölőtte érzékeny volt s a kinek gyermekkorából nem kevésbé érdekes epizódot mond el életírója *Strodtmann*. Egy iskolai ünnepélyen épp Schiller „*Taucher*“ című költeményét szavalja a kis *Harry*, a mikor egyszerre megnyílik az ajtó s N. haditanácsos gyönyörű szép lánya lép be atyja kíséretében. Szavalónkat a szőke szépség annyira megigézte, hogy a szavatról teljesen megfeledkezett, megakadt s mereven nézte, nézte a szép leányt, „*die blühende Rose am blühenden Rhein*.“ S a mint szemei a gyönyör extázisában lángolva meredtek a lányka arczára, a kis Heine egyszerre csak — ájultan rogyott össze.

De Heine, a kit már gyermekkorában is az „ájuulásig“ el tudott varazsolni a női szépség, a matrác-sírbán töltött keserves éveken keresztül végőrájáig megőrizte érzékenységét, költői talentumát, fogékonyságát és érdeklődését a világ iránt. Utolsó éveiben bénán, betegesen, mankóra támaszkodva vánszorog el a Louvreba, hogy még egyszer megnézhesse a csodaszép milói Vénust s zokogva borúlt le az istenasszony szobra előtt. Mussetnek azonban harmincz éves korán túl csak üres szórakozás, időlopás, pusztá játék a művészet s az újabb lírai lángelmék között ő az egyedüli, a ki életben marad a nélkül, hogy valójában élne.

Pedig micsoda élet volt ifjúkori verseiben! A míg a szó nemesebb értelmében élt, a míg nem a sakk, hanem a költészet töltötte be lelkét, milyen forrón, igazán, lírikushoz méltón tudott érezni! Szívében, mely oly korán kiégett, mennyi fiatalos tűz lángolt! Mennyi öröm és fájdalom; mennyi gyöngéd érzés és viharos szenvedély! Első verskötetét, mely 1829-ben jelent meg *Contes d'Espagne et d'Italie*“ címmel, egyik kritikusa egy retentő, de elragadó gyermek vallomásainak mondja. Ezt a verskötetet annak idején az egész Quartier-Latin könyv

nélkül tudta és szavalta. Egy 19 éves ifjúi szív hevületei, fekete hangulatai, vívódásai s egy szenvedő lélek látomásai zengzetes versekben, iszonyú képekben s tragikus hasonlatban.

Musset első verskötetével, drámáival és a *Rollával* aratott zajos sikert. Drámái, melyeknek hatására jó ideig kellett várakoznia, inkább olvasásra, mint előadásra való művek. Ragyognak a gondolat-ékkövektől, s a költő úgy beszél ki belőlük, mint Kainból Byron, vagy az Apostolból Petőfi. Szerkezetök lazaságáért s a jellemrajz fölcsínességéért azonban kárpótól az a szebbnél-szebb lírai részlet, mely mint az angol és magyar költő epikai és drámái alkotásaiban, úgy Mussetnél is fő szerepet játszik.

Az elbeszélés hőse Rolla, a kinek élete lassú — öngyilkosság. Három évig pazarol, költekezí, hogy arra az elhatározásra jusson, hogy saját kezével vessen véget életének. Utolsó óráiban az igaz szerelem virága felfakad ugyan szívében, de ez csak kevéssé enyhíti a mű zordonságát. — A mikor Musset Rollát befejezte, ugyanakkor írta meg *George Sand* rettenetes regényét, *Léliát*, mely szilajságában az előbbi művel azonos s a különbség csak az, hogy míg Rolla Musset egyéniségének és világnézetének megnyilatkozása, addig *Sand* *Léliája* egy sötét, bizarr, fantasztikus hangulat szülötte csak s nem tükre az író költői jellemének.

Az 1833. év nem csak azért nevezetes, mert *Rolla* ekkor jelent meg, de mert Mussetnek *George Sand*dal való ismeretsege ekkor kezdődik. A „*Revue des deux mondes*“ szerkesztője *Buloz*, kinek mindketten szorgalmas munkatársai voltak, ebben az évben írói estélyt adott, melyre lapjának minden dolgozótársa hivatalos volt. *George Sand*t, a ki „szép, mint a milói Vénus, sőt abban a tekintetben fölül is múlja a szépség istenasszonyát, hogy jóval fiatalabb nála“, (*Heine*) nem csak szépsége, hanem elméssége és írói hírneve is királynőjé avatta a szellemi arisztokraták e kedves társaságának. A véletlen úgy hozta magával, hogy a vacsoránál Musset került *George Sand* mellé s ki ne találná természetesen, hogy a huszonhárom éves poétát a lángeszű szép asszony teljesen meghódította? Az ismeretség barátsággá, a barátság szerelemmé fejlődik: Musset most már naponként eljár *Dudenant* asszonyhoz (*George Sand*) s egész délutánokat tölt nála. Együtt mennek ki a fontaineblau-i erdőbe s míg *Sand* képzeletében valami új mesét sző, addig Musset lelkében édes rímek csendülnek. Vagy ki tudja? Most tán nem poézisen jár az eszük, nem alkotják, nem írják, hanem érzik a szerelmet. Atérzik, átélík minden üdvét és minden boldogságát. Csak később alakul költeményé a jelen, később, ha emlék lesz csupán. Most fecsegnek, bohóskodnak terveznek. Elhatározzák, hogy a *Rolla* és *Lélia* írása alatt kimerült idegeiket pihentetni fogják s hogy felüdüljenek, együtt tesznek meg egy nagyobb „művészi kirándulást.“ Művészi kirándulás . . . Hova vihetné máshova, mint Itáliába? *Sand* fölkeresi Musset édes anyját s kérve kéri, hogy engedje el fiát véle erre az útra. Igéri, hogy mint „anyja“ fog vigyázni Alfrédre s ha netán valami baja esnék, mint anyja ápolja majd őt.

Igy ment el Musset és *Sand* Olaszországba; a fontaineblau-i erdőben így született meg annak a gyászos művészi kirándulásnak eszméje, mely nemsokára hallatlan irodalmi szenzációvá lett. A következmények ismereteseek. Ki ne hallotta volna, hogy Musset egyszer betegagyából arra ébred, hogy „anyja“ *George*, ott ül a karosszékekben, az orvos ölében s ajkáról a csókorvosságot iszsza? A poetikus kirándulásnak prózai vége *denique* az lett hogy Musset betegesen jött vissza Párisba — egyedül; *Sand*nak pedig a legkinosabb zavarban kellett

egy ideig ott maradni, mert a Revue des deux mondes a pénzt véletlenül jó későn tette póstára. A szerelmesek egy időre szétbontak, de hogy melyikük volt hibásabb (mert mindkettő hibás volt), azt bajos eldönteni. Sokat írtak róla pro et contra s valószínűleg sokat is fognak még róla írni.

Alfred de Musset és George Sand szerelmi viszonyának köszönhetjük az *Éjszakákat*, e végtelenül szomorú és szép elégiákat, melyeket költőnk 1836 körül írt. Igaza van Sainte Beuvenek, mikor igazi musseti költészet remekeinek mondja őket. A „Nuit de Mai“-t (1835) Musset tizenkét szál gyertya világánál, tömérdek virágtól illatos szobájában írta egy szép, merengő májusi éjszakán. Hasonló körülmények közt jött létre a „Nuit de Décembre,“ (1835.) „Nuit de Août“ (1836.) „Nuit d'octobre“ (1837.) Hogy mindegyik George Sandhoz szól-e, az vita tárgya. Paul de Musset szerint csak a májusi és októberi éjszaka vonatkozik rá. A „októberi éj“-ben a költő hevesen kifakad hűtlen szerelmese ellen:

... Gyalázat rád, a ki által
Ismerem a hitszegést,
Ki eltölte borzadálylyal
S megrontá bennem az észet!
Gyalázat rád te asszony,
A kinek szerelme miatt
Temetém el — sírva panaszlom —
Én ifjú napjaimat.

Majd a múzsa csittítására szelidebb hangnembe kap s Radó e részletet oly szépen fordítja, hogy egy pár sort ide írok.

Im, kék szemére kedvesemnek
S ama kék mennyboltra fogadom,
S az enyhe fényre, mely az égen
Venusnak hordja (?) szép nevét
S mely ott a ködlő messzeségben
Mint reszkető gyöngy tűn eléd;
Az Isten irgalmas nevére
S a nagy mindenre mondom el
S ama csillagra, mely vezére
Mindenkinek, ki útra kel;
Erdő-, mező és virágra
A melyen harmat gyöngye rezg,
Az életnedvre, melynek árja
Az egész alkotásba' rezg:
Én számkivetlek meggyógyultan
Szerelmem bús emléke te, —
Aludjál csendesen a multban
Titokzatos, borús rege!
S kit ajkam a legkedvesebbnék,
„Barátnóm“-nek szólíthatott:
Te most, midőn már elfeledlek,
Vedd tőlem a bocsánatot!
Mely hozzád fűzött baj s örömben
Megrontva im a bűvölet, —
Ez érted legutolsó könyvem,
Ez az utolsó „Ég veled!“

... Alfred de Musset a francziáknál azt a helyet tölti be, melyet az angoloknál Byron, a németeknél Heine, az olaszoknál Leopardi. Többé-kevésbé mindegyik a világfájdalomnak és pesszimizmusnak dalnoka. Az élet semmiségét és czéltalanságát senki sem fejezte ki a világirodalomban oly szellemes és számtalan variációban, mint ők. De még Leopardi tenger keservének legmélyebb árjaiba is belévegyül a honfi-fájdalom s Byron és Heine bánata és maró szatírája is nemcsak subjektív indokokban, de a világ szenvedésében, a socialis élet bajjaiban is gyökerezik: addig a francia költő „világfájdalma“ inkább egyéni fájdalom. Az emberiség nagy érdekeivel, a társadalom ezer kinövésével, vagy a haza bajaival

sohsem törődött sokat s nem hiszem, hogy Musset entuziazmusa még ifjabb éveiben is annyira emelkedhetett volna, hogy egy idegen nemzet szabadságáért szálljon síkra. — De ezt az ő egyéni fájalmát oly bensőséggel és mély érzéssel, a lángelme oly megragadó varázsával, a nyelv és stílus erejével és eredetiséggel festette, hogy hatása nemcsak a francia költészetben, de más nemzetek irodalmán is mai napig érzik. Az újabb bohémek, köztük a nagy Murger benne látták mesterüket s hiszem, hogy az utókor nem egy hamar teszi ad acta az ő szomorú költészetét. Hiszen az öröm múló s csak a fájdalom örök; az egész Musset pedig mi egyéb, mint a megtestesült fájdalom? . . .

Rúgott csillag.

Mottó: „Sírva feküdtem lábaidnál,
És te felrúgtál engemet!“ . . .

Juhász.

*Hej, szép idők! . . . De másképp is volt akkor!
Nos, a mikor még fiatal valék.
Én istenem! de jó, hogy nem beszélnek
A zöld lugasok s a holdas alék.*

*Mert ereimben — és ez nem nevetség! —
A Don Juánok vére bugyogott.
S hozzá a szívem — ah! jó vérű szív volt!
A kancsal szemtől is tüzet fogott!*

*Képzeltetik, minő kalamitás volt,
Ha lányok közt vertem fel sátrammat;
Ámor nyílat oly ügyesen lövém ki,
Hogy egyszerre tíz lány-szívbe szaladt.*

*. . . . Pedig hát abból nem vettem ki részem,
Mit könnyelven szépségnek mondanak;
De hát, mint tudják, mindig imponálhat
A jó modor, a szellem s az — alak!*

*Szép nem voltam, Mefisztónál azonban
Egy árnyalattal csinosabb valék,
S nem üthetett ki könnyen a nyeregéből
Egy hadnagy úr, vagy pláne egy — kadét!*

*Feltoltam a helyzet magaslatára
A megvetett, a negligált czibilt,
Majd elrejtözve a világ szemétől,
Rendezgetém a sok-sok szép idilt.*

*Csillag valék egén a lány-álmoknak!
S pályám dicső, fényes volt, mondhatom;
De hajh! . . . Mint minden üstökös, úgy én is
Letűntem végre egy sötét napon.*

*A szép Jolánnak tártam én ki szívem
Azon kamráját, melyben ő vala;
Hogy mennyi üdv lakoznék hű szívemben,
Ha szerelmével boldogítana.*

*S midőn előtte térdelék gyanútlan
S kicsiny kacsóját szépen megfogám,
Orromhoz, óh! — mi szörnyű pillanat volt! —
Brutális módon ért a lakk-topán!*

*Felszisszenék... óh, mert hisz orrom' s szivem'
Egy pillanatban zúzta szét Jolán!
— Óh, óh!... Talán ezt még sem érdemeltem
Én, sikerekben öszült Don Juán!*

Floridor.

VEGYES KÖZLEMÉNYEK.

Lapunk a Magyar Irodalmi Önk. Társulatnak, mint kiadótulajdonosnak válságos helyzete miatt nem jelenhetett meg május és június hónapokban. Ennek pótlására adtuk ki jelen kettős (9-10-ik) számunkat, a melylyel a lap XV-ik évfolyamát teljesen befejeztük. A midőn a rajtunk kívül eső okok miatt beálló késedelemért szíves elnézést kérünk: ajánljuk az „Ifjúsági Közlöny“-t jövőre is t. olvasóink pártfogásába és jóindulatába.

— Kérészy István, gimnáziumunknak általánosan tisztelt és szeretett tanára, a ki teljes *harminczhét* hosszú esztendőn keresztül szolgálta a protestáns tanügyet hűséges odaadással, a jövő isk. évvel kezdődőleg *nyugalomba vonúl.* Távozásával a sárospataki főiskola tanári kara egy sok-tudású, tanítványai körében szeretettel forgolódo kartárrsal kevesbbedik. Hosszú tanári munkálkodásának legszebb gyümölcse az a hála és ragaszkodás, melylyel Kérészy István iránt immár sok százra menő volt-tanítványa viseltetik. Öszintén kívánjuk a távozó tanárnak, hogy jól megérdemelt nyugalomban találjon boldogságot és meglegedést! E helyen említjük fel, hogy a főisk. igazgató-tanács az így megürült tanári széknek a betöltéséről is gondoskodott már, a mennyiben segédtanárul *Zombory Andor* végzett tanárjelöltet hívta meg, a ki bizonyára hivatással fog forgolódni az alma mater szolgálatában.

— **Dr. Mitrovics Gyula** gymn. tanár e hónap 12 én indúlt el olaszországi tanulmányújtjára, a melynek célja Herkulanum s Pompéji tanulmányozása művészettörténeti szempontból. A M. Tud. Akadémia neki e célra 400 frt segélyt utalványozott ki.

— **A Magyar Irodalmi Önképző-Társulat** évváró ülése június végén tartatott meg *közigazgatói elnöklés* alatt, miután a kör mindennemű munkálkodása mindaddig, míg tanárelnököt nem sikerül választania: felfüggesztés alatt áll. Az ülés voltaképeni tárgyait, — melyek között volt a jövő évi felelős-szerkesztő megválasztása is, — szeptemberre halasztották. *Gyarmathy József* főmunkatársunk pályaművének a *latin műfordítás* pályadíja (25 frt) kiadatott.

— **Az akadémiai olvasó-egylet** jövő isk. évi *könyvtárnokává* az egylet évváró közgyűlésén egyhangulag *Bartha Gyula* III. é. theologus választatott meg.

— **Tízéves találkozó.** Kedves vendégei voltak a múlt hónap két utolsó napján a mi öreg alma materünknek. Egybesereglettek tizenötén azok közül, a kik most 10 éve, 1889-ben egyszerre tették le az érettségi vizsgálatot főiskolánkban. És pedig a következők jelentek meg: *Bajusz József* árvaszéki jegyző, S.-a.-Ujhely; *Barthos Tivadar* min. s. fogalmazó, Budapest; *Fejes Ernő* törv. jegyző, S.-a.-Ujhely; *Keresztúry József* ev. ref. lelkész, N.-Géres; *Kérészy Gyula* kult. mérnök, S.-a.-Ujhely; *Mezey Jenő* körjegyző, N.-Géres; *dr. Mitrovics Gyula* főgimn. tanár, Sárospatak; *Nemes*

Sándor szolgabíró, S.-a.-Ujhely; *Peterdy Károly* alj. bíró, Vaál; *Petsár Gyula* róm. kath. s lelkész S.-a.-Ujhely; *Phillipp Alfréd* alj. bíró, Budapest; *Rádely Jenő* all. vasúti tiszt, Budapest; *Szilva István* ev. ref. lelkész, Szamos-Becs; *Urbán Dezső* ev. ref. lelkész, Ó-Fejértó; *dr. Tárczy Pál* ügyvéd, Király-Helmezc. Jún 30-án reggel 7 órakor a ref. templomban tartott istenitiszteleten *Keresztúry József* imádkozott, alkalmi vonatkozásokkal a tíz éves találkozóra. 9 órakor a tanács-teremben fogadta a tanári kar, — élén *Radácsi György* közigazgatóval — a volt tanítványok üdvözetét, kiknek nevében *Szilva István* beszélt. Erre *Radácsi György* közigazgató fogadta a találkozókat. Ez aktus után a a ref. temetőben megkoszorúzták a *Zsindely István* és *Kun Pál* sirhantjait. Délben közös ebéd volt a tanári kar részvételével, este pedig *dr. Mitrovics Gyula* látta vendégeül volt osztálytársait. Hogy e találkozóknak maradandóbb emléke is legyen, a megjelentek találkozásuk emlékére alapítványt tettek. Mindnyájan a főiskola iránti szeretetben erősödve távoztak el a hodrogparti Athénból, szívökben a megújított baráti viszonyoknak s a kellemesen eltöltött óráknak édes emlékeivel.

— **Főiskolánkban** az 1899—1900-ik isk. évben az akadémiai és közigazgatói tisztet *dr. Zsindely István* jogakad. tanár fogja betölteni. A prorektor *Radácsi György*, az eddigi közigazgató lesz. *Dékanok* lesznek a jogi karon: *dr. Finkey József* és a theol. karon *Novák Lajos*. A széniori állásra *Jósvay Dénes*, a theol. segédtanári s az alkönyvtárnoki állásra pedig *Antalfy László* választatott meg.

— **Theol. akademiánkon** a múlt hó 19—20 án tartatott az *első lelkész-képesítési* vizsga; jeles eredménnyel vizsgáztak: *Antalfy László*, *Jósvay Dénes* és *Máthé Sámuel*. Összesen 12 ifjú vizsgázott. A *második* lelkész-képesítési vizsgálaton jeles bizonyítványt nyert a 15 vizsgázó közül: *Kovács István* nagy-enyedi koll. köztanító; *Nagy Béla* sárospataki szénior; *Sólyom Gyula* miskolci s.-lelkész; *Telegdy Bertalan* beregszászi s.-lelkész és *Vallancs Miklós* utrechti egyetemi hallgató.

— **A sárospataki jogakademián** június hó második felében első alapvizsgát tettek 14-en, képesítették 9 en és pedig 5-en kitüntetéssel, u. m. ifj. *Szánthó Gyula*, *Trócsányi József*, *Vitányi Miklós*, *Révész Bódog*, *Terhes Samu* I. éves joghallgatók; 1 egyhangulag, 3 szótöbbséggel, visszaútasítottak öten és pedig egy tantárgyból ketten, minden tárgyból hárman. II. alapvizsgát tettek 9-en, képesítették 7-en és pedig ketten kitüntetéssel, u. m. *Nagy Barna* és *Somodi János* II. éves joghallgatók, négyen egyhangulag, 1 szótöbbséggel, egy tantárgyból visszautasítottak ketten. Államtudományi államvizsgát tettek ketten, kik közül az egyik, *Düll Andor*, egyhangulag képesítettett, a másik egy tárgyból pót-vizsgára utasítottatott. Jogtudományi államvizsgát tettek 13-an, a kik közül képesítettettek: 10-en és pedig kitüntetéssel egy, u. m. *Lojtkó Lajos*, egyhangulag 6-an, u. m. *Magyari Lajos*, *Simon Endre*, *Harsányi József*, *Schultz Sándor*, *Kovács Béla* és *Abaházi József* s három szótöbbséggel, egy tárgyból visszautasítottatott 2, minden tárgyból visszavettettett egy.

— **A kollokviumok eredménye.** Most, hogy beköszöntöttek a nyári, — sajnos, kevésbbé derűs és meleg — napok, a mikor nemsokára elkövetkezik a gazdember reménysége, az aratás: alkalmunk van végigtekinteni az iskolai esztendő jelentékeny mozzanatán, a diákmesterember aratásán. A ki vetett valamelyes magot, az már le is aratott, a gymnasiumban az évváró vizsgálatok, — az akademián pedig a vizsgálatokon

kivül a kollokviumok alakjában. A mint februárban tettük: úgy most is beszámolunk a kollokviumok eredményeivel. A vizsgálatokról más helyen szólunk. Itt közöljük azok neveit, a kik a II-ik félévi kollokviumokat június folyamán általános jeles eredménnyel tették le: IV. é. theol.: *Antalfy László, Danyi József, Fejér Pál, Jósavay Dénes.* III. é. jogh.: *Izso Bertalan, Piskóty Ferencz, Spítko Ferencz, ifj. Zsoldos Benő;* III. é. th.: *Baksy István, Bartha Gyula, Melkó István, Pataky János;* II. é. jh.: *Csorba Sándor, Décsy Kálmán, Nagy Barna, Somody János;* II. é. th.: *Sallay Béla, Tóbiás Sándor, Tóth István;* I. é. jh.: *Révész Bódog, Szánthó Gyula, Terhes Samu, Trócsányi József, Tomcsányi Zoltán;* I. é. th.: *Beke András.*

— **Vakáció . . .** (Kiszörkesztés) . . . És szerte oszoltak a vidám muzsa-fiak . . . Ki erre, ki arra, — szerte az úgynevezett szélrózsa minden iránya felé. Boldogan üdvözölték újra a jól ismert vidékeket, melyek a gyermek- és ifjúkor emlékeinek arany-hímes szálaival vannak át szövögetve. S azóta mély csend honol a mi szerény bodrogrparti városunkban. Tükörsima utczáit nem koptatja immár a jókedvű diák-sereg, jól megalkotott járdáin nem vonúl tova diadallal egy-egy fess, fenszterező jogász csoport. Az elárvult redakcióban csak magam kongok egyedül s még három czigány legény sem hegedül . . . És a logika örök törvényei szerint hazament az én pöskefejű kollegám is, ez a jó fiú, eltávozásával mérhetetlen űrt hagyva hátra egy, addig boldogan ketyegő, hamis kis leány-szívecskében. S azóta búslakodik ez a pajkos szívecske, százaszorosan elátkozván ezt a csúf találmányt: a nagyvakációt. Oh, minek is van szív, s a szívben szerelem! — vagy ha már van: minek is van — nagy vakáció, mely oly gonoszúl konkolyt hint két szerető szív tiszta búzája közé . . . És, — óh mily kifürkészhetetlenek is az Amor Istenke rendelkezései, — mióta az én pöskefejű kollegámat, — a ki velem együtt a „nincs többé kopasz fej“ féle theóriát vallja, — az az ármányos szárnyas kerék hazaröpítette, azóta egy érdekes barna leány fejecske óh mily ritkán szokott ki-ki kandikálni azon a bizonyos, jól megszokott ablakon . . . Hajh! mert mit is ér akkor a külvilág, ha elhagyatottan áll az élet virágos kertje s nem bólogat abban egy ábrándozó pöske fej . . . No de azért, ha néha-néha galibát csinál is a végzet, ki is tudja az okozott esorbát köszörülni. Elröppen nagy gyorsasággal ez a bajt okozó s mégis olyan édes nagyvakáció, bele csöppenünk majd ismét a romantikus szeptember hónapjába s aztán — mi édesebb mint a méz és a viszontlátás?! . . . Az alma mater zajos lesz újra s minden ajk zéngeni fogja a boldog emlékezetű nagy vakáció dicséretét . . . Addig is: éljen a nagy vakáció! . . . *Subidron.*

— **Becsületszék az egyetemen.** Az egyetemi ifjúság között elharapódzott s már a csömörlésig kultivált *párbajmánia* megszüntetésére üdvös intézmény felállítását tervezik az *egyetemi ifjúság körében.* — *Becsületszék*et szándékoznak készíteni, mely aztán az ifjak közt fölmerült ügyeket szabályszerűen elintéznék és csak igen súlyos esetekben engedné meg a párbajt. Ezt akarja az *ifjúság.* Hát a *tanár* bácsik — pardon *urak* — vajjon mit csinálnak? Hát ők cselekesznek imígyen: A budapesti magyar királyi tudomány-egyetem fakultásainak összes tanácsa nemrég tartott ülésében kimondotta, hogy a párbajozók megrendszabályozására vonatkozólag betervezett indítvány felett napirendre tér és tekintve, hogy az *egyetemi polgárság nagyrésze úgy is katona, tehát a lovagias elégtételadáshoz úgy is kötve van (!),* a polgári bíróság pedig a párbajvétséget *különb*ben is üldözi (mégpedig milyen

szörnyű büntetésekkel!) — rendkívüli intézkedéseket *nem tart szükségesnek.* — Lám, lám, azt mondja a fáma, hogy ott fent az egyetemen töméntelen sok tudós bácsi — pardon *ur* — van; és mégis az sül ki a dologból, hogy maga az ifjúság kénytelen megmutatni a helyes utat magamagának. A szigorú rendszabályok különben is nagyon felférnek, mert dicső napjainkban már a botokúddokkal meg a zulukafferekkal helyezik egy értelmi színvonalra azt a kiskorú és vagyontalan halandót, a kinek a fülein, vagy kedvezőbb esetben az orrán folytonossági hiányok nem mutatkoznak és földi porhüvelyén legalább egy, párbajpisztoly okozta golyóbsnyomot nem tud felmutatni. Mert, kérem, a bandázs a becsületen ejtett foltokat igen szépen el tudja takarai.

— **Tompa Mihály új szobra.** Gömörmege közönsége néhány év óta buzgalommal adta össze a pénzt, hogy *Rimaszombat*on szobrot emeljen Tompa Mihálynak. Most végre együtt van a pénz, a szobor is kikérült az öntőműhelyből. *Holló Barnabás,* ez a tehetséges fiatal szobrász készítette azt, ugyanaz, a ki a mi kollegiumunk kertjében álló Tompa-szobrot mintázta. A múlt hó elején tartott vármegyei közgyűlésükön elhatározták a gömöriek, hogy a leleplezési ünnepélyt ez év őszén fogják megtartani.

— **A debreceni ev. református főiskola ifjúsága,** — mint nekünk írják, — a főiskola oratoriumának falába emléktáblát foglaltatott az ott 1849-ben tartott országgyűlés emlékére s azt *június 4-én* ünnepélyesen leleplezte. Az ifjúság tervét a tanári kar pártolta s ebben az ügyben tartott gyűlésen maga *Csiky Lajos* akad. tanár elnökölt. A tábia költségeit az ifjúság s a tanári kar közösen fedezte, azonkívül gondoskodtak arról is, hogy az országgyűlés főbb szereplőinek helyeit valamiképen megjelöljék. Erre nézve a kollegium veterán tanára, *Tóth József* nyújt segédkezet, ki mint hallgató jelen volt a 49-iki országgyűlésen és most is emlékszik, hogy a padosok mely részén kik ültek. A leleplezési ünnepre meghívták a képviselőházat is.

— **Elmaradt ismertetések.** *Dr. Finkey Ferencz* „A magyar büntető eljárás tankönyve“ című művének és *Juhász László:* „Huszonheten a felső tíz-ezerből“ és „Pengeti sírván“ című könyveinek ismertetését az illető munkatársaink, kik annak elkészítését magukra vállalták, nem állíthatták össze a kellő időre, miért is úgy a t. szerző urak, valamint a t. olvasók szíves elnézését kéri *a szerkesztő.*

— **Trefort Ágoston emlékezete.** A *homonnai* polg. és felső kereskedelmi iskola Trefort köre gránit táblával jelölte meg *Trefort Ágostonnak,* egyik volt kiváló kultusz-miniszterünknek szülőházát. A leleplezési ünnepély a múlt hó 29-én ment végbe, a melyen a Trefort Ágoston rokonsága köréből *Szalay Imre,* a N. Múzeum igazgatója és Trefort két unokája, *Szalay Gábor* és *gr. Batthyányi Károly* jelentek meg. A Magyar Tudományos Akadémiát *dr. Ballagi Géza,* jogakadémiánk nagynevű professzora képviselte, a ki egyszersmind szép beszéd kíséretében koszorút is helyezett az emléktáblára.

— **Hangverseny.** Főiskolánk énekkara saját alapítókéje javára az *erdőbényei* gyógyfürdőben 1899. jun. 24-én sikerült hangversenyt tartott a következő műsossal: 1. „*Garibaldi induló.*“ Beekertől. Előadta: a főiskolai énekkar. 2. „*Kóbor énekes.*“ Irta: Némethi Géza. Szavalta: *Nagy Béla.* 3. „*Az árva.*“ (Solo dongókar kísérettel.) Énekelte: *Piskóty Ferencz* kartag. 4. „*Irène.*“ (koncert mazur.) Szerző: *Starek Henrik.*

Zongorán előadta: *Vosits Zoltán*. 5. „*Eredeti magyar dalok*,” (balatoni nóták.) Gaál Ferencztől. Előadta: *a főiskolai énekhar*. 6. „*Monológ*.” Előadta: *Izsépi Zoltán*. 7. Részletek Hervé „*Nebántás virág*” című operettjéből. Vonós hangszereken előadták: *Farkas Andor, Lökös Sándor, Nagy Béla, Horváth Dezső és Tariska Dezső*. 8. „*Falu végén kurta kocsmá*.” Wusching P. Konrádtól. Előadta *a főiskolai énekhar*. Hangverseny után reggelig tartó táncmulatság következett, melyen tudósítónknak a következő hölgyeket sikerült feljegyezni: *Adriányi Olga, Adriányi Elza, Adriányi Kálmáné, Buza Boriska, Constantin Lally, Constantin Myra, Constantin Ottóné, (Tolesva), Evva Lajosné, Szabó Irén, Szabó Istvánné (Liszka), Hammersberg Elza, Hammersberg Miklósné, (Budapest) Dr. Kun Zoltánné, Trstyánszky Károlyné (Sárospatak), Mezősny Olga (Uj-Fehértó).*

— **Pályakérdések a sárospataki főiskola akadémiáján az 1899—1900-ik iskolai évre.** 1. *Vay-féle kettős-díj* (25 frt 20 kr és 16 frt 80 kr.) Egyházi beszéd irandó a XX. század új év reggelére szabadon választott szöveg alapján. 2. *Vay-féle nagyobb-díj* (33 frt 60 kr.) Adassék elő s jellemeztessek az egyházi atyák erkölcsi felfogása. — 3. *Tóth Fischer-díj* (30 frt) Ismertesse a pályázó a XIX. század magyar ref. egyházszónoklatán fróit irodalomtörténeti szempontokból — 4. *Pécely díj* (42 frt) Fejtse ki a pályázó a determinismus és indeterminismus féle álláspontok elveit s különbségeit; mutasson be egy pár e tekintetben ellentétes philosophiai rendszert s általában ismertesse az e tekintetben kifejlődött vitát az újabb bölcsészeti irodalomban. 5. *Pécely díj* (21 frt, a mely 1897/98 ról maradt fel s az 1898/99-ik évben is benmaradt). Adassék elő rövid, jellemző vonásokban a népies költészeti irány története a múlt század elejétől fogva; fejtessek ki, hogy mitéle politikai társadalmi és irodalmi okok idézték elő a népiesség diadalát s mit nyert azzal költészetünk tartalmi és alak tekintetben. 6. *Kövi-Okolicsányi-díj* (24 frt; múlt évi). Fejttessek ki történelmi alapon s a politikai szempontok figyelembe vételével az országgyűlés tagjainak jogállása és jogköre a magyar közjog szerint. 7. *Kövi-Okolicsányi-díj* (24 frt). Ismertesse kritikailag a pályázó a munkabér elméleteket és azon tényezőket, a melyek a munkabér alakulására befolyással vannak.

— **A régi jó időkből.** Háromszáz esztendővel ezelőtt nagyon kedvelt személyiség volt Wittenbergben *Taubmann Frigyes*, a költészettan professzora. Szereték bőséges humora miatt és a város falain kívül is sok anekdotát tudtak róla. Különösen kedvesek azok a cselvetések, amelyekkel fejedelmének gyakran megvont kögyét ismételtén vissza tudta nyerni magának a humoros professzor ur. Egyszer például II. Keresztély fejedelem egy csekélység miatt megharagudott Taubmannra és elrendelte, hogy ha a tanár ismét megjelenék az udvarnál a szolgálk uszitsanak rá kutyákat. Taubmann megtudta ezt a különös rendeletet és amikor legközelebb elment a fejedelemhez, három eleven nyulát vitt magával a kabátja alatt. Alig hogy belépett a palota kapuján, néhány dühös kutya rohant felé. Taubmann kieresztette kabátja alól az egyik nyulát. A kutyák erre megfedekeztek rendelkezésükről és a nyulát kezdték üldözni, hajszolni. Ugyanilyen jelenet játszódott le aztán a lépcsőnél és a fejedelem ajtajánál is. Amikor a meglepett fejedelem maga előtt látta a professzor urat, éktelen haragra gyúlt, amiért a szolgálk nem teljesítették rendelkezéseit. Csak amikor aztán megtudta Taubmann nyulainak történetét, nyugodott meg és a tanárt ismét kögyeibe fogadta. Egy más alkalommal megvonta a fejedelem Taubmanntól azt a kegyet, hogy az udvar által küldött ingyen fával fűtjön. Amikor egyszer aztán meglátogatta Taubmann, tréfálni kezdett vele, hogy miért van a szolgálkban olyan

hideg. — Pedig harmincz tallér ára fa van a kályhában — felelte nyugodtan a tanár. — Az lehet, mondta a fejedelem, de tűz nincs benne. — Ó az is van! És erre kinyitotta a kályha ajtaját. Egy értékes hegedű volt benne, (a tanár mestere volt a hegedűjátéknak is) és mellette egy kis égő méceses állott. Természetes, hogy a fejedelem kögyét megint visszanyerte a tanár. Taubmann különben állandóan vidám volt. Gyóntató papjának, aki azt kérdezte egyszer, hogy miért mindig olyan vidám, azt válaszolta: — Miért ne legyek vidám? Meg van mindenem amire székségen van. Ha az isten nem ad kitűnő francia bort, akkor ad kevésbbé jót; ha ez sincs, akkor sört iszom. Ha ez nem volna, van elég víz az Elbában. Szóval italom csak mindig akad. Taubmann 1613-ban halt meg. Sírkövére ezt vésték:

E porló hamvak elenyésznek.
Hüvelyei egy híres észnek,
Egy érző szívnek, jó humornak,
Sok jólétnék és sok nyomornak.
Amit nem rejt itt ez a sir:
Az a dicsőség, az a hír.

— **A „Magyar Könyvtár”** most megjelent juliusi füzetei ismét néhány értékes munkával gyarapítják ezt a jóhírű vállalatot, mely immár teljesen meghódította a közönség legszélesebb rétegeit. A magyar irodalmat ezúttal *Arany János* és *Cserei Mihály*, a 17. század erdélyi történetirója képviselik. Aranytól *Katán*, *Keveháza* és *Szt. László füve* van egybegyűjtve egy füzetben, mely elé *Radnai Dezső* írt tartalmas bevezetést; *Cserei Mihály* históriájáról pedig *Angyal Dávid* válogatta össze a legértékesebb részleteket, melyeket ellátott a szükséges magyarázatokkal és bevezetéssel is. A külföldi irodalmakat *Ibsen* egyik leghatalmasabb drámája, „*A társadalom támaszai*” képviseli, *Lázár Béla* fordításában, aztán *Salvatore Farina* egy bájos elbeszélése, „*Erősebb a szerelemnél*,” melyet *Tóth Béla* ültetett át a nála megszokott kifogástalan magyarsággal; végre egy füzet, „*Orosz Elbeszélők Tára*,” melyet *Ambrozovics Dezső* szépen fordított le eredetiből s a mely méltón csatlakozik a vállalat hasonló mű francia olasz és spanyol novellagyűjteményeihez. Az újabb orosz elbeszélők közül *Jezsov*, *Juzsin* és *Szalagub* szerepelnek e füzetben, melynek ára, mint a *Könyvtár* minden száamáé, 15 kr.

— **Köszönetnyilvánítás.** Mindazon kedves munkatársaimnak, kik az „*Ifjúsági Közlöny*” tartalmát az év folyamán közleményeikkel gazdagították s általában mindazoknak, kik felelős szerkesztői munkálkodásomat eleitől fogva jóindulatukkal könnyítették s lapunk iránt mindenkor igaz érdeklődéssel viseltettek, most, midőn e lap kötelekétől végleg megválok, ez úton is hálás köszönetemet nyilvánítom. Sárospatak, 1899. júl. 10.
ifj. *Zsoldos Benő*.

Tartalom. Visszapillantás. ifj. *Zsoldos Benő*. — Budapest és az ifjúság. *Gyarmathy József*. — Bosznia és Bulgária a berlini kongresszus előtt. ifj. *Zsoldos Benő*. — Miért árulta el Judás a Jézust? *Harsányi István*. — Debreczen és Sárospatak. *Theologus Historicus*. — Alfréd de Mussetről. *Keményfi*. — Rugott csillag. *Floridor*. — Philemon és Baucis (Ovidius). *Nagy Béla*. — Tíz év múltan... *Szikszy Balázs*. — Vegyes közlemények. — Czimplap és tartalomjegyzék.